

Länsi-Herttoniemen arvot, ominaispiirteet ja kehittämisperiaatteet

2022

Tilaaja
Helsingin kaupunki Kaupunkiympäristön toimiala
Itäinen alueyksikkö

Tekijät
Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson
Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy
Masu Planning Oy
Asiantuntija: Luontotieto Keiron

Työryhmä
Mona Schalin, arkkitehti SAFA, projektipäällikkö
Kristina Karlsson, arkkitehti SAFA
Elina Kataja, maisema-arkkitehti MARK

Asiantuntija:
Susanna Pimenoff, biologi FM, Luontotieto Keiron

Avustajat
Marica Schalin, arkkitehti SAFA
Maija Korvenkangas, FM Taidehistoria
Rosalina Luminiitty,, maisema-arkkitehti
Niilo Heikkilä, rakennusarkkitehtiopiskelija
My Louise von Christierson, maisema-arkkitehtiylioppias

Pohjakartat, ortokuvat ja viistokuvat ©Helsingin kaupunki
Arkistokuvat: ks. kuvatekstit
Uudet valokuvat: Tekijät

Kansikuva: Siilitien nykyinen puisto talvella 1958, valokuvaaja István Rácz, Museovirasto historian kuva-arkisto

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto; selvitystyön lähtökohdat ja tavoitteet 5

1 LÄNSI-HERTTONIEMI – OSA RAKENNETTUA KULTTUURIPERINTÖÄ 6

1.1 Länsi-Herttoniemi ja lähiöiden kulttuuriympäristön vaaliminen

1.2 Aiemmat inventoinnit ja selvitykset

1.3 Valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot, yleis- ja asemakaavat - nykytilanne

2 KAUPUNKISUUNNITTELUN MALLIT 10

2.1 Suomalaiseen lähiösuunnitteluun vaikuttaneet teoriat, ihannemallit ja esimerkit

2.2 Eliel Saarinen ja Bertel Jung suunnitteluihanteiden suomalaisina tulkkeina

2.3 Otto-Iivari Meurmanin lähiömalli

Kaupungit puistoihin
Katuverkon hierarkia
Harva rakentaminen luontoon
Asuinrakennusten tyyppiratkaisut

3 LÄNSI-HERTTONIEMEN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN 20

3.1 Lähiömallin soveltaminen Suomessa 1940-luvulta 1960-luvulle

3.2 Länsi-Herttoniemen suunnittelu

Kartanovaiheesta kunnalliseen omistukseen
Suunnittelun alkuvaiheet
Rakennussuunnitelmat ja asemakaavoitus
Luonnoksesta toteutukseen – Länsi-Herttoniemen asemakaavan vaiheet

3.3 Katuverkoston rakenne 32

3.3. Puistoverkosto ja puistot 36

3.4 Puutarha- ja pihasuunnittelun esimerkkejä 42

3.5 Rakennuskanta 50

Asuinrakennusten typologiaa ja arkkitehtuuri
Julkiset ja palvelurakennukset
Liikerakennukset ja katutason liiketilat
Julkisten rakennusten pihat
Lähialueen urheilu- ja viljelytoimintoja

4. ASEMAKAAVOJEN TOTEUTUNEISUUS JA YMPÄRISTÖN MUUTOKSET 71

Varhaiset asemakaavat
Asemakaavojen muutokset

5 VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET JA ARVOT 82

5.1 Länsi-Herttoniemi rakennettuna kulttuuriympäristönä 82

5.2 Länsi-Herttoniemen kulttuurihistorialliset arvot 84

5.3 Maisemalliset, kaupunkikuvalliset ja ekologiset arvot 85

Maiseman ja rakennetun ympäristön vuorovaikutus
Reunavyöhykkeet
Näkymät ja maamerkit
Tarkastelualueen merkitys osana ekologista verkostoa
Puistoverkoston ominaispiirteet ja arvot
Puistot
Pihat maisemalliset ja puutarhataiteelliset ominaispiirteet ja arvot
Katutilan ominaispiirteet

5.4 Arkkitehuurin ominaispiirteet ja arvot 118

Arkkitehtuurin erityisiä esimerkkejä
Nykyiset suojelukohteet
Liiketilat kaupunkikuvassa, ominaispiirteiä ja arvoja

5.5 Säilyneisyys 128

6 VAALIMISEN JA KEHITTÄMISEN PERIAATTEET 132

6.1 Suojelusuositukset asemakaavan laatimista varten 133

6.2 Rakennusten ominaispiirteiden vaalimisen periaatteet 137

6.3 Pihat 139

6.4 Katuympäristö 147

6.5 Puistoverkosto, puistot ja viheralueet 148

7 VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET, TEEMA- JA KOHDEKOHTAISET TARKASTELUT 150

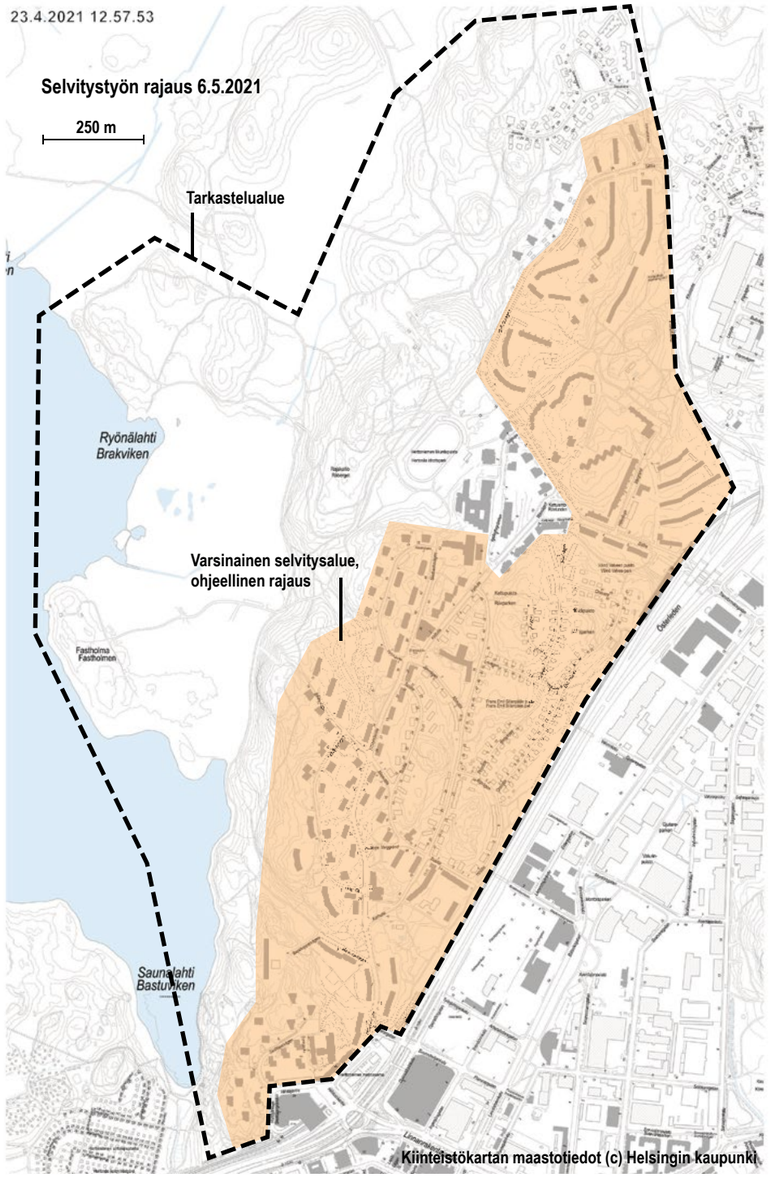
7.1 Rakennukset 151

7.2 Pihat 177

7.3 Puistot 203

Lähteet 224

Asemakaavaselostukset 226

Länsi-Herttoniemen arvot, ominaispiirteet ja kehittämisperiaatteet

Varsinainen selvitysalue käsittää Länsi-Herttoniemen asemakaavamuutoksen kohteena olevat alueet sekä Siilitien alueen, jolle ollaan tulevaisuudessa laatimassa omaa asemakaavan muutosta täydennysrakentamista varten.

Laajempi tarkastelualue käsittää Länsi-Herttoniemen alueeseen välittömästi rajautuvat viher- ja muut alueet.

Johdanto

Länsi-Herttoniemen pientaloalue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009) ja Länsi-Herttoniemen asuntoalue, johon sisältyy länsipuolen laaja metsäinen rinne, on maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö. Voimassa olevan yleiskaavan (2016) selostuksessa todetaan, että suunnittelussa tulee ottaa huomioon maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävät maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt ja niiden ominaispiirteet sekä muinaismuistolain nojalla suojellut kohteet. Suunnittelussa on sovitettava yhteen kaavassa osoitettu maankäyttö ja maisema- ja kulttuuriympäristöarvot. Länsi-Herttoniemen pientaloalue puistoalueineen on suojeltu asemakaavalla.

Vuonna 2022 valmistuneen, Länsi-Herttoniemen arvoja, ominaispiirteitä ja kehittämisperiaatteita käsittelevän selvityksen tavoitteena on alueen rakennetun ympäristön ja viherympäristön ominaispiirteiden, arvojen ja säilyneisyyden selvittäminen asemakaavan muutoksen laatimista varten. Länsi-Herttoniemen alueella voimassa olevat asemakaavat ovat pääosin 1940-50-luvuilta ja siten vanhentuneita. Alueella on vireillä asemakaavan muutos, jonka tavoitteena on mm. alueen suojelumääräysten ajantasaistaminen sekä alueen ominaispiirteitä ja arvoja kunnioittava täydennysrakentaminen.

Selvityksen tilaaja on Helsingin kaupunki Kaupunkiympäristön toimiala, itäinen alueyksikkö. Kaupunkiympäristön toimialan toimesta on asemakaavoitusta varten 2019 laadittu laaja lähtötietoraportti, joka käsittelee sekä Herttoniemen rakennetun ympäristön historiaa että maiseman analyysia. Länsi-Herttoniemen alueesta ja rakennuskannasta on 1990-luvulla julkaistu inventointi ja asemakaavalla suojeltua jälleenrakennuskauden pientaloaluetta puutarhapihoineen on käsitelty Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisemassa kaksiosaisessa raportissa 2003.

Tässä esiteltävän selvityksen tehtävänä ollut olemassa olevien tietojen täydentäminen sekä korttelien ja rakennusten ominaispiirteiden ja arvojen tarkentaminen, viherympäristön historiakuvauksen laatiminen sekä suositusten esittäminen rakennusten korjaamiseen ja katutilojen, viheralueiden, pihojen ja pysäköinnin kehittämiseen.

Ohjausryhmän työskentelyyn ovat osallistuneet kaupunkiympäristön toimialan puolesta Anu Kuutti, Laura Hietakorpi, Sakari Mentu, Valtteri Suontausta, Pia-Liisa Orrenmaa, Roope Piipponen ja Marko Ahola sekä Helsingin kaupunginmuseon puolesta Mikko Lindqvist ja Juha Vuorinen.

Selvitystyö on suoritettu kolmen konsulttiyrityksen yhteistyönä. Selvitysraportin sisällöstä vastaavat yhdessä Mona Schalin, Kristina Karlsson ja Elina Kataja. Selvitykseen sisältyvät tekstit, analyysit ja kaaviot on laadittu yhteistyössä. Projektipäällikön tehtävässä Mona Schalin on vastannut raportin kokoamisesta ja tekstien toimitustyöstä sekä pääosin kaavoitus- ja suunnitteluhistoriaa käsittelevän osuuden kokoamisesta.

Selvitystyön avustajat on mainittu raportin sivulla 2. Asiantuntijana on toiminut Luontotieto Keironin puolesta Susanna Pimenoff, joka on kirjoittanut raportin kappaleen 5.3.4 *Tarkastelualueen merkitys osana ekologista verkostoa.*

Selvitystyö on alkanut kesäkuussa 2021 ja raportti on valmistunut maaliskuussa 2022. Ohjausryhmä on kokoontunut työn aikana neljä kertaa. Lokakuussa tekijät ja ohjausryhmä suorittivat yhteisen maastokävelyn kohdealueella.

Selvitystyön aikana tekijät ovat koonneet ja täydentäneet lähtötietoja kirjallisuudesta, julkaisuista, arkistoista ja verkkotietokannoista. Tämän teoreettisen työn rinnalla on suoritettu lukuisia maastokäyntejä, joiden yhteydessä on tarkasteltu ja valokuvattu rakennuksia, näkymiä, puistoja ja pihoja.

Perehtyminen Länsi-Herttoniemen suunnittelun ja rakentamisen historiaan antaa välineet nykyisen kaupunkikuvan ja maiseman ominaispiirteiden tunnistamiseksi. Tekijöiden näkemys rakennetun ympäristön ominaispiirteistä ja arvoista on rakentunut havaintoja ja lähtötietoja yhdistämällä ja selvitystehtävän kysymyksiin on pyritty vastaamaan tältä perustalta.

Raportin sisältö ja rakenne ovat muotoutuneet edellä kuvatun työskentelyn pohjalta. Raportin eri luvuissa käsitellään alueen asemakaavoituksen, ympäristön ja rakennusten sunnittelun historiaa ja typologiaa, ensimmäisten asemakaavojen toteutuneisuutta ja myöhempiä muutoksia, maiseman, kaupunkikuvan ja arkkitehtuurin ominaispiirteitä ja arvoja, rakennusten ja ympäristön säilyneisyyttä sekä rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen ja kehittämisen periaatteita suosituksineen.

Raporttiin sisältyy lisäksi lähiörakentamisen kansainvälisiä taustoja ja esikuvia sekä Otto-Iivari Meurmanin lähiösuunnittelun periaatteita käsittelevä artikkeli.

Vaikka tehtävään ei ole sisältynyt varsinaista järjestelmällistä inventointia, on selvitystyö kuitenkin tuottanut korttelien, rakennus- ja pihatyyppien sekä puistojen kohdekohtaisia tarkasteluja. Raportin käyttötarkoitusta ajatellen ja lukemisen sujuvoittamiseksi nämä tarkastelut on koottu omaksi kokonaisuudekseen raportin seitsemänteen lukuun.

Selvityksen tekijät

Mona Schalin, Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy

Kristina Karlsson, Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson

Elina Kataja, Masu Planning Oy

1 LÄNSI-HERTTONIEMI – OSA RAKENNETTUA KULTTUURIPERINTÖÄ

Jälleenrakennuskauden pientaloalueet ja 1950-luvun kerrostaloasutus olivat sodanjälkeisen ajan mittavimpia rakennustehtäviä maassamme. Niille ominaisen asuinympäristön merkityksistä ja arvoista on keskusteltu jo kauan. Lähiöiden syntyprosessia, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista miljöötä on tarkasteltu eri alojen tutkimuksissa ainakin 1970-luvulta alkaen.

1950-luvun arkkitehtuuri ja asuinympäristö saivat paljon huomiota Suomen Rakennustaiteen museon 1994 järjestämässä *Sankaruus- ja arki-* näyttelyssä ja julkaisussa. Riitta Nikulan käsitteli kirjoituksessaan asuntopolitiikkaa ja kaupunkirakentamista, kuvituksena näyttävät viistokuvat Länsi-Herttoniemen alueelta. Pekka Pakkala analysoi kirjoituksessaan asuinalueiden suunnitteluperiaatteita, esimerkkeinä mm. Tapiolan itäinen lähiö, Maunulan Sahanmäki, Munkkivuori, Roihuvuori ja Länsi-Herttoniemen pohjoisosa.

1.1 Länsi-Herttoniemi ja lähiöiden kulttuuriympäristön vaaliminen

Lähiöiden rakennetun ympäristön ominaispiirteiden vaaliminen ja kaavallinen suojelu on noussut ajankohtaiseksi muutospaineiden kasvaessa. Ilmiö ei rajoitu Suomeen, vaan ikääntyvät lähiöt ja mm. niiden asuntokannan korjaustekniset ongelmat ovat jo kauan askarruttaneet omistajia, kaavoittajia ja asiantuntijoita pohjoismaissa ja muuallakin. Ruotsissa vastaavia kysymyksiä on käsitelty *Storstadsprojektet*-hankkeen yhteydessä, kansainvälisellä tasolla esimerkiksi kansainvälisen Docomomo-järjestön kokouksissa ja julkaisuissa.

Suomalaisten lähiöiden ominaispiirteisiin kuuluva väljyys ja luonnonläheisyys joutuvat helposti uhatuiksi tiivistämis- ja tehostamishankkeiden yhteydessä. Rakennevaurioiden ja teknisten ominaisuuksien korjaamiseksi esitetyt ratkaisut eivät välttämättä kunnioita arkkitehtuurin tai maiseman ominaispiirteitä. Väestön ikääntyminen aiheuttaa paineita esteettömyyden osalta, esimerkiksi koskien hissien rakentamista. Lähipalvelurakenteen ylläpito esimerkiksi alkuperäisten ostoskeskusten ja seurakuntatilojen muodossa on osoittautunut ongelmalliseksi. Tästä huolimatta lähiöympäristön säilyttämisen puolesta löytyy vahvoja taloudellisia, sosiaalisia ja teknisiä argumentteja. Ilmastonmuutoksen hillintään ja kestävään kehitykseen liittyvät tavoitteet kannustavat korjaamaan ja ylläpitämään olevaa rakennuskantaa ja lähietäisyydellä sijaitsevia ulkoilureittejä, puistoja ja muita viheralueita. Viherverkoston ekologiseen merkitykseen on alettu kiinnittää enemmän huomiota.

Yhdyskuntasuunnittelun eri kaavatasoilla määritellään maankäytön periaatteet ja esimerkiksi rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen keinot. Parhaassa tapauksessa kaavoitus-, muutos- ja korjaustoimenpiteet pohjautuvat kohteen kulttuurihistoriallisten, esteettisten, sosiaalisten ja käyttöön liittyvien arvojen ja ominaispiirteiden analyysiin ja arvokeskusteluun. Kaavoitusprosessiin on maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön myötä syntynyt ns. osallistumis- ja arviointikäytäntö. Muutosten ympäristövaikutusten arviointi on tarpeen suorittaa myös kulttuuriympäristön kannalta. Korjaustapaohjeilla pyritään ohjaamaan rakennusten ja lähiympäristön korjaustoimenpiteet kohteen ominaispiirteitä säilyttävään suuntaan.

Helsingissä on pyritty säilyttämään eheä ajankuva jälleenrakennuskauden rakennetusta ympäristöstä. Jälleenrakennuskauden asuinalueista Länsi-Herttoniemen pientaloalue, Pirkkola ja Maunulan asuinalue ovat erikoisasemassa valtakunnallisesti arvokkaana kultturiympäristönä, mutta niiden rinnalta on muitakin hyvin säilyneitä, aikakudelle tunnusomaisia alueita.

Kaavoituksen ja korjausrakentamisen avuksi on laadittu monia aikakauden kulttuuriympäristöselvityksiä ja inventointeja. Tämän ajanjakson merkittävä edustaja on tarkastelukohteena oleva Länsi-Herttoniemen alue. Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristön tarkastelun kannalta keskeisiä lähteitä ovat Lauri Putkosen laatima selvitys *Herttoniemen rakennettu ympäristö* (1994), jälleenrakennuskauden pientaloalueita koskeva selvitys *Korsutieltä Näätäkujalle* (2003), Helsingin kouluarkkitehtuurin inventointi (*Opintiellä*, 2004), ostoskeskusten inventointi (*Ostari lähiön sydän*, 2004).

Selvitystyön kannalta tärkeä lähdeaineisto sisältyy 2019 laadittuun raporttiin *Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu*.

1.2 Aiemmat inventoinnit ja selvitykset

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston ja kaupunginmuseon selvitys, *Herttoniemen rakennettu ympäristö,* julkaistiin 1994. Seuraavassa siteerataan tekijän, Lauri Putkosen kirjoittamaa yhteenvetoa:

> Vuoden 1993 kesällä käynnistyi Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston ja Helsingin kaupunginmuseon toimeksiannosta Herttoniemen rakennuskulttuurin inventointi. Inventoinnissa kiinnitettiin päähuomio Länsi-Herttoniemen asuntoalueen tutkimiseen. Työn taustalla on ollut pyrkimys vaalia myös uudempaan arkkitehtuuriin ja kaupunkirakentamiseen liittyviä arvoja. Jälleenrakennuskauden parhaisiin asuinympäristöihin lukeutuvana Herttoniemi tarjoaakin mahdollisuudet tarkastella niin ajan kaavoitusperiaatteiden, asuntoarkkitehtuurin kuin rakennustekniikankin kehitystä.
>
> (...)
>
> Länsi-Herttoniemi ansaitsisi korkealuokkaisena asuinympäristönä ja arkkitehtuurikohteena laajempaakin huomiota, mitä se tähän mennessä on saanut osakseen. Lyhyenä ajanjaksona 1940-luvun lopulta 1950-luvun loppuun mennessä alueelle nousi huomattavan suuri määrä rakennuksia, joiden suunnittelussa – aikakauden niukat resurssit muistaen – pyrittiin mahdollisimman hyvään ja kestävään lopputulokseen. Rakennukset sijoitettiin luonnon keskelle siten, että mahdollisimman monesta asunnosta avautuisivat näkymät metsiin ja merelle. Palvelut – kaupat, koulut, kirkko ja ostoskeskus elokuvateattereineen – valmistuivat samanaikaisesti. Länsi-Herttoniemi voidaan nähdä myös yhtenä merkittävimmistä Arava-rakentamisen muistomerkeis-

tä – ajoittuuhan sen kerrostaloalueiden rakentaminen juuri Arava-lainoituksen alkamiseen vuonna 1949. Herttoniemen suunnittelijoina oli monia tuon ajan merkittäviä arkkitehteja: mm. Else Aropaltio, Märta Blomstedt ja Matti Lampén, Aarne Hytönen ja Risto-Veikko Luukkonen, Kauko ja Niilo Kokko, Eliel Muoniovaara, Osmo Sipari, Heikki ja Kaija Siren, Markus Tavio, Einari Teräsvirta, Martti Välikangas. Eräät heistä suunnittelivat samaan aikaan asuinrakennuksia Tapiolaan, joka on osin ehkä aiheettomasti jättänyt varjoonsa monia kiinnostavia saman ajan asuntorakennuskohteita.

Länsi-Herttoniemi edustaa asuntoalueena kunniakkaasti sotienjälkeistä rakentamista. Rakennusten sijoittelua eivät ole määränneet nosturiradat vaan topografia ja ympäröivä luonto, jota säilytettiin suurina yhtenäisinä alueina lähes jokaisessa korttelissa. Tämän lisäksi monista asunnoista ja ulkoilureiteiltä avautui Helsingin oloissa poikkeuksellisen laajat näkymät ruovikkoiselle, linturikkaalle Vanhankaupunginlahdelle. Historiallista syvyyttä alueelle antavat kaksi nykypäiviin säilynyttä pronssikautista hautaa sekä Herttoniemen ja Kulosaaren kartanoiden kulttuurihistorialtaan rikkaat ympäristöt. Historia ja luonto limittyvät onnistuneesti ulkoilualueen maastossa, missä polut risteävät I maailmansodan aikaisten kaivantojen lomitse.

Tämän päivän herttoniemeläiset arvostavat selvästikin asuntoalueitaan ja toimivat aktiivisesti niiden vaalimiseksi. Kyse on omasta identiteetistä – arvosta, joka on yhä selvemmin tiedostettu yhdeksi elämisen tason peruspilariksi. [1]

Maisema-arkkitehtuuriin paneutuvissa inventoinneissa ja selvityksissä on nostettu esiin puutarha- ja puistosuunnittelun ammattilaisten merkitys arkkitehtien ja asemakaavoittajien rinnalla. *Korsutieltä Näätäkujalle*-niminen kaksiosainen selvitys julkaistiin Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston toimesta 2003. Selvityksessä, joka liittyi valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen ympäristöjen kartoittamiseen, käsiteltiin Helsingin seitsemän yhtenäisimpänä säilynyttä jälleenrakennuskauden pientaloaluetta, mm. Länsi-Herttoniemen pientaloaluetta.

1 Putkonen 1994,50

Tyyppitalorakentamisen ja katutilan ominaispiirteiden rinnalla Anne Horon laatimassa selvityksessä (osa II) painotettiin Helsingin kaupungin puutarhakonsulenttina toimineen Elisabeth Kochin pihasuunnitelmien ja kokonaissuunnitelmien merkitystä alueiden ympäristön muodostamisessa. Selvityksessä todettiin, että ko. pientaloalueilla on valtakunnallista merkitystä ja arvoa säilyneinä, suomalaisen puutarhakaupunkimaisen omakotiasumisen edustajina. [2]

Maisema-arkkitehtuurin diplomityössään Nina Alapeteri on tarkastellut puistojen rakentamista kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin virkakaudella. Tutkimus nostaa esiin Länsi-Herttoniemen kortteleihin liittyvien puistojen ominaispiirteitä ja suunnitelmia. [3]

Kaksi pientaloalueen kortteleissa sijaitsevaa puistoa, Frans Emil Sillanpään puisto ja Näätäpuisto, on asemakaavassa suojeltu. Mäyrätien varrella sijaitseva Mäyräpuisto on Helsingin kaupungin arvoympäristöselvityksessä asetettu 1. arvoluokkaan. Puisto on selvityksen mukaan kaupunkikuvallisesti merkittävä 1950-luvun eleetön ja kasvillisuudeltaan monipuolinen puisto. Avokallioineen ja kivimuodostelmineen puisto on aikakautensa suunnitteluihanteiden hyvä edustaja ja kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin tuotannon edustava esimerkki.[4]

Ostari, lähiön sydän-selvityksessä on selvitetty ja arvotettu Helsingin ostokseskuksia. Eliel Muoniovaaran suunnittelema Herttoniemen ostoskeskus, Erätori, on arvotettu korkeimpaan luokkaan, johon sisältyy arkkitehtuuriltaan erittäin harkittuja ja viimeisteltyjä, hyvin säilyneitä tai ympäristöarvoltaan erittäin merkittäviä ostoskeskuksia. [5]

Helsingin kaupunginmuseon koulurakennuksia käsittelevässä selvityksessä koulurakennuksia on inventoitu, arvotettu ja luokiteltu arkkitehtonisten, historiallisten ja kaupunkikuvallisten arvojen sekä säilyneisyyden suhteen. Arvokkaimpaan 1+--luok-

2 Horo 2003
3 Alapeteri 2008
4 kartta.hel.fi
5 Saresto, Salminen, Vierto 2004

- Länsi-Herttoniemi ansaitsee korkealuokkaisena asuinympäristönä ja arkkitehtuurikohteena laajempaakin huomiota, mitä se tähän mennessä on saanut osakseen.
- 1940-luvun lopulta 1950-luvun loppuun mennessä alueelle nousi huomattavan suuri määrä rakennuksia, joiden suunnittelussa – aikakauden niukat resurssit muistaen – pyrittiin mahdollisimman hyvään ja kestävään lopputulokseen
- topografia ja ympäröivä luonto säilytettiin suurina yhtenäisinä alueina lähes jokaisessa korttelissa.
- monista asunnoista ja ulkoilureiteiltä avautui Helsingin oloissa poikkeuksellisen laajat näkymät ruovikkoiselle, linturikkaalle Vanhankaupunginlahdelle.
- Länsi-Herttoniemi voidaan nähdä yhtenä merkittävimmistä Arava-rakentamisen muistomerkeistä. Alueen kerrostalojen rakentaminen ajoittuu 1949 alkaneen Arava-lainoituksen varhaisvaiheeseen.
- Länsi-Herttoniemi edustaa asuntoalueena kunniakkaasti sotienjälkeistä rakentamista.[1]

1 Putkonen 1994

- Länsi-Herttoniemen pientaloalue on ainutlaatuinen esimerkki jälleenrakennuskauden asuinalueista niin ympäristön, asemakaavan kuin rakennuskannan suhteen.
- Kallioiseen maastoon mukautetut kadut ja rakennukset muodostavat vaihtelevan ja eheän asuinalueen.
- Ominaista alueelle ovat vapaiksi jätetyt kallion laet, joihin niitä ympäröivien tonttien pihat liittyvät, kivipenggerrykset ja aidat sekä mäntyvaltainen puusto.
- Vahvan luontoympäristön ja yhtenäisen katutilan rajauksen ansiosta alue on hyvin yhtenäinen ja selkeä kokonaisuus. [1]

1 Horo 2003

kaan sisältyy Jorma Järven suunnittelema Herttoniemen ala-asteen koulu, Ahmatie 1 (1952) ensimmäiseen luokkaan Ahti Korhosen suunnittelema Herttoniemen yhteiskoulu, Kettutie 6 (1959), kolmanteen luokkaan Ossi Leppämäen ja Erkki Koiso-Kanttilan suunnittelema Siilitien ala-asteen koulu, Hillerikuja 4 (1961).

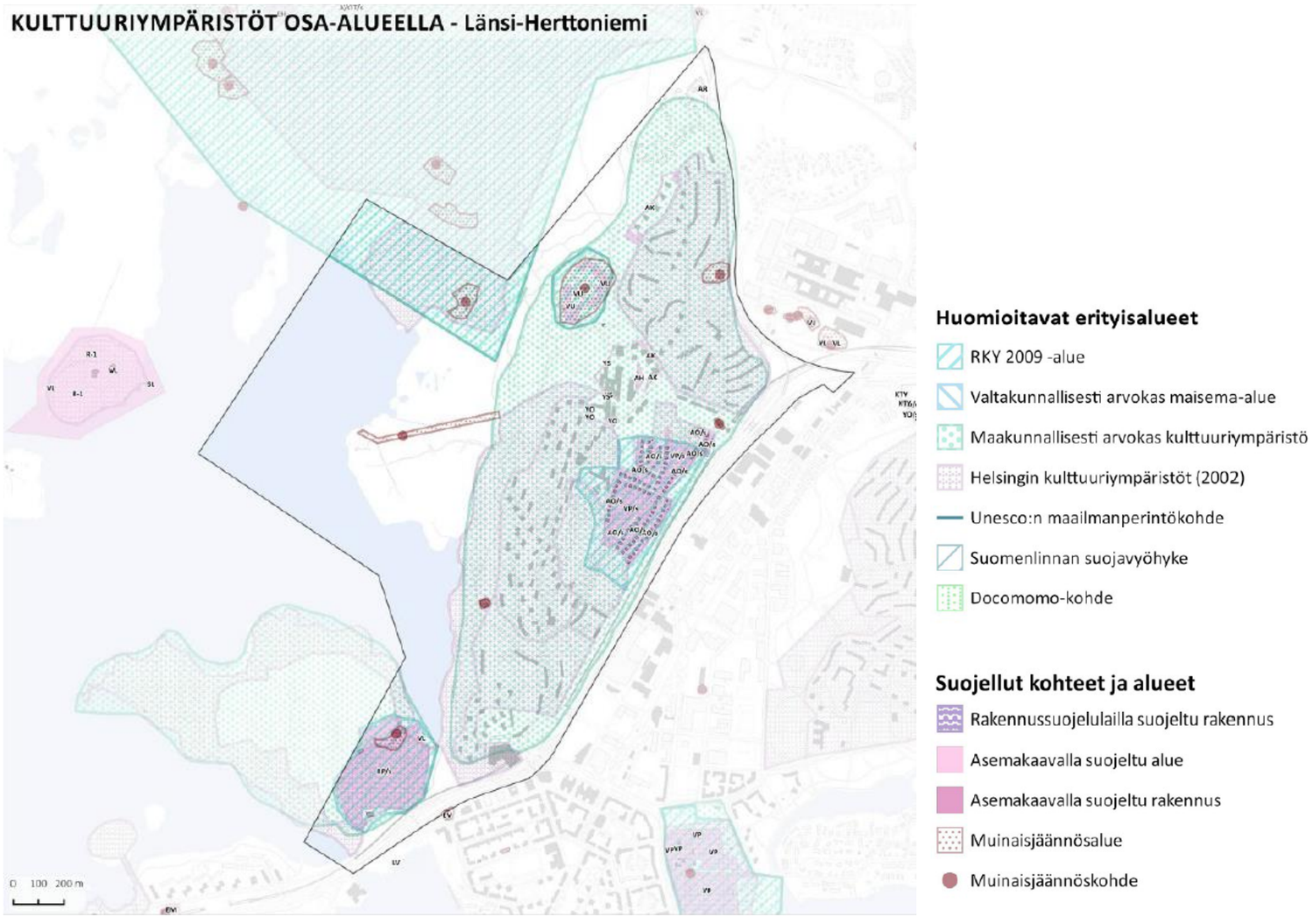
1.3 Valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot, yleis- ja asemakaavat - nykytilanne

Länsi-Herttoniemen pientaloalue on Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Alueeseen sisältyy pientaloalueen ohella Jorma Järven suunnittelema koulurakennus pihapiireineen.

Länsi-Herttoniemen asuntoalue, mukaan lukien länsipuolen laaja metsäinen rinne, on maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö. Suunnittelumääräyksen on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä otettava huomioon maakunnallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön vaaliminen. Kulttuuriympäristöä kehitettäessä on sen arvot otettava huomioon ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukaisen maankäytön kanssa

Voimassa olevan yleiskaavan 2016 kulttuuriympäristöjen rajaukset on merkitty yleiskaavan 2016 Kulttuuriympäristöt –teemakartalle. Teemakartalle on merkitty yleiskaavan 2002 mukaiset Helsingin kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävät alueet, joihin Länsi-Herttoniemi kuuluu. Varsinaiselle kaavakartalle ei ole merkitty vaalittavia kulttuuriympäristöjä eikä näitä koskevia määräyksiä ole kirjattu kaavaan, toisin kuin aiempaan vuoden 2002 yleiskaavaan.

Länsi-Herttoniemen pientaloalue puistoalueineen on suojeltu asemakaavalla.

Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö Länsi-Herttoniemen pientaloalue

- Länsi-Herttoniemen pientaloalue on asemakaavalliselta ratkaisultaan, rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. Alueen yhtenäisyys perustuu luonnonympäristöön, puutarhasuunnitteluun, katutilaan sekä samaa mittakaavaa oleviin asuinrakennuksiin, jotka on toteutettu yksilöllisin suunnitelmin.
- Länsi-Herttoniemen asuinalue rajoittuu länsipuolella Herttoniemen kerrostaloalueeseen ja itäpuolella Itäväylään. Vaihtelevaan kallioiseen maastoon huolellisesti sovitettu ja rakennettu asuinalue käsittää 120 pientaloa, muutaman rivitalon ja koulurakennuksen 1940-luvun lopulta 1950-luvulle.
- Pientaloalueella on kaksi korttelipuistoa, runsaasti luonnonvaraista puustoa ja rakentamattomat kallionlaet. Tontteja reunustavat pensasaidat ja pengerretyt tukimuurit. Rehevät puutarhat ja maaston muotoja kaartuen seurailevat katulinjat muodostavat vaihtelevan miljöön. Rakennusmääräysten ohjauksen mukaan rakennetuissa asuinrakennuksissa on yksilöllistä vaihtelua mm. kuistien sijoittelussa ja pintamateriaaleissa, joissa on käytetty puuvuorausta, rappausta tai tiilipintaa.
- Omakotialueen länsiosassa on Karhutien varrella kaksi vastakkain sijaitsevaa 1949 valmistunutta rivitaloa, jotka ovat arkkitehtien Jorma Järvi ja Toivo Jäntti suunnittelemia. Rivitalojen palomuureilla erotettujen asuntojen puuosat toimitti Puutalo Oy.
- Alueen länsireunalla sijaitseva 1952 valmistunut kaksikerroksinen koulu on mittakaavallisesti sopeutettu omakotialueeseen. Rakennus, jonka pääsisäänkäynnin betonikatos on lennokkaasti muotoiltu, on yksi arkkitehti Jorma Järven suunnittelemista korkeatasoisista kouluista.[1]

1 RKY 2009

Maakunnallisesti arvokas Herttoniemen asuntoalue

Kulttuuriympäristö: Taajama

Kuvaus: Herttoniemen 1940- ja 1950-luvuilla kaavoitetulle asuntoalueelle rakennettiin luonnonmuotoja myötäileviä lamelli- ja pistetaloja, sekä pientaloalue, jonka yhtenäisyys perustuu luonnonympäristöön, puutarhasuunnitteluun, katutilaan sekä yhtenäistä mittakaavaa oleviin asuinrakennuksiin, jotka on toteutettu yksilöllisin suunnitelmin. Poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue.

Perustelut: Hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuntoalue.[1]

1 kartta.hel.fi; Missä maat on mainiommat

Yleiskaava

Helsingin Yleiskaava 2002:ssa (kaupunginvaltuusto 26.11.2003, tullut kaava-alueella voimaan 23.12.2004) alue on kerrostalovaltaista asuin- ja toimitila-aluetta, kaupunkipuistoa ja vähäisessä määrin virkistysaluetta sekä pientalovaltaista aluetta. Länsi-Herttoniemi on merkitty kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi alueeksi.

Helsingin uudessa yleiskaavassa 2016 (kaupunginvaltuusto 26.10.2016) alue on asuntovaltaista aluetta A3 ja virkistys- ja viheraluetta. Kulttuuriympäristötteemakartassa alue on merkitty Yleiskaava 2002:n selvityksen mukaisesti merkittäväksi alueeksi ja sen lisäksi myös maakuntainventoinnin (v. 2012) kohteeksi.

Suojelukohteet asemakaavoissa

Länsi-Herttoniemen pientaloalue puistoalueineen on suojeltu ympäristöministeriön 1996 vahvistama asemakaavalla 10255.

Tarkastelualueella sijaitseva urheilupuiston huoltorakennus on suojeltu asemakaavalla (2018).

Urheilupuiston alueella sijaitsevat linnoitusrakennelmat on suojeltu asemakaavalla (2018)

Muinaisjäännökset

Alueella on useita varustusketjuun liittyviä muinaisjäännösalueita. Näitä ovat hyppyrimäen pohjoispuolella säilynyt taistelukaivanto ja Herttoniemen aluepuistossa sijaitseva puolustusasema, johon liittyy mm. vallirakenteita, traversseja ja tuliasemia. Fastholman rannasta Rajakalliolle 1. maailmasodan aikana rakennetusta rautatiestä on säilynyt ratapenger. Lisäksi on Mäyrätien länsipuolisessa rinteessä 1. maailmasodan aikainen luola. Muita muinaisjäännöskohteita ovat tarkastelualueella Rajakallion länsipuolella sijaitseva Brakvikin historiallinen kylänpaikka, Mäyrätien ja Hiihtomäentien risteyksen vieressä sijaitseva kivikautinen löydöspaikka sekä Siilitien metroaseman viereisessä rinteessä säilynyt n. 40 metrin pituinen katkelma historiallisesta kylätiestä.

Kohteet on kiinteinä muinaisjäännöksinä merkitty museoviraston portaaliin www.kyppi.fi

Luonnonympäristö

Pohjois- ja luoteisosiin sijoittuu kaksi Helsingin luontotietojärjestelmän kohdetta: Herttoniemen keskiosan arvokkaat metsäalueet (M34/11), jotka kuuluvat Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaan sekä Länsi-Herttoniemen arvoluokan 1 arvokas kallioalue (14–17). Suunnittelualueen länsipuolella sijaitsee Natura-alue Vanhankaupunginlahden lintuvesi (FI0100062).[1]

1 Asemakaavan muutoksen selostus AK 12444

2 KAUPUNKISUUNNITTELUN MALLIT

2.1 Suomalaiseen lähiösuunnitteluun vaikuttaneet teoriat, ihannemallit ja esimerkit

Suomalaisen aluesuunnittelun ja lähiörakentamisen teoreettiset lähtökohdat ovat johdettavissa ajan kaupunkisuunnittelun teorioista ja ihannemalleista. Lähiöihin liittyvää kaupunkisuunnittelun teoriaa ovat tutkimuksissaan käsitelleet mm. Kirmo Mikkola, Riitta Hurme, Johanna Hankonen, Harry Schulman ja Leena Korhonen . Juhana Lahti on pohtinut lähiökäsitteen merkityksiä Aarne Erviä käsittelevässä tutkimuksessaan. [1]

Kirmo Mikkola on Eliel Saarisen kaupunkisuunnittelunäkemystä käsittelevässä tutkimuksessaan (1984) selvittänyt 1900-luvun suomalaisten kaupunkisuunnitteluihanteiden taustaa, kuten puutarhakaupunkiaatetta, 1900-luvun alun keskeisiä kaupunkisuunnittelunäyttelyitä ja suurkaupungin ihannemalleja.

Riitta Hurme on suomalaisia lähiöitä koskevassa tutkimuksessaan käsitellyt lähiösuunnittelun taustoja selostaen aiheen kannalta keskeisiä 1900-luvun kaupunkisuunnittelun ajatuksia ja toteutuksia Ebenezer Howardin puutarhakaupunkimallista Tukholman seudun kokonaissuunnitteluun 1940-luvulla. Hän on mm. selvittänyt miten kaupungin rakenne- ja laajennusmalliin sisältynyt lähiöperiaate omaksuttiin Suomeen 1940-luvun jälkipuolella englantilaisten vaikutteiden pohjalta sekä suoraan että Ruotsin kautta.

Johanna Hankonen on väitöskirjassaan käsitellyt, mitkä johtavat suunnitteluideologiat vaikuttivat Suomessa toisen maailmansodan jälkeen ja miten kaupunkisuunnittelun lähtökohdiksi muodostuivat puutarhakaupunkiaate, satelliittikaupunki- ja lähiöteoria. Leena Korhonen mainitsee pro gradu-tutkielmassaan puutarhakaupunkiaatteen, Le Corbusierin satelliittikaupunkimallin ja Clarence Perryn lähiöteorian suomalaisen lähiörakentamisen taustalla vaikuttaneina kansainvälisinä teorioina. Teorioiden suomalaisia sovelluksia ovat Korhosen mukaan mm. Otto-Iivari Meurmanin esittämän lähiöoppi, Tapiola jälleenrakentamisen malliyhdyskuntana ja ns. suomalainen metsälähiö.

Ruotsissa 1999 aloitettiin suurkaupunkien arkkitehtuuri- ja kulttuuriympäristöön keskittyvä tutkimushanke, jonka toteutuksesta vastasi Riksantikvarieämbetet yhteistyössä Tukholman, Göteborgin ja Malmön läänien kanssa. Tutkimushankkeeseen liittyen on tutkija Lisbeth Söderqvist julkaissut kirjan "Att gestalta välfärd. Från idé till byggd miljö", jossa käsitellään kaupunkisuunnitteluun ja arkkitehtuuriin vuosina 1945-1975 vaikuttaneita aatesuuntia. Lähiökeskustelulla on tarkasteltavalla aikakaudella ollut keskeinen asema ja Söderqvistin kansainväliseen referenssikirjallisuuteen kuuluvat Lewis Mumfordin The Culture of Cities (1938), Ciam-järjestön "funktionaalisen kaupungin manifesti" (JL Sert 1942), Patrick Abercrombien County of London Plan (1943) ja Greater London Plan (1944). Söderqvistin tutkimus täydentää ansiokkaalla tavalla suomalaisten tutkijoiden hahmottelemaa viitekehystä. [2]

PUUTARHAKAUPUNKIAATE JA PUUTARHAESIKAUPUNGIT

Ebenezer Howardin puutarhakaupunkiaatetta käsittelevä kirja julkaistiin Englannissa vuonna 1898 ja uudestaan vuonna 1902 nimellä Garden Cities of Tomorrow. Howardin mallissa puutarhakaupungit ympäröivät emäkaupunkiaan itsenäisinä kaupunkeina, joista kunkin asukasmäärä oli 32 000. Kaupunkeja yhdistivät raide- ja maantieliikenneverkot. Howard onnistui saamaan kannatusta ideoilleen yhdistysten ja puutarhakaupunkiyhtiöiden välityksellä. Ensimmäisenä hänen suuntaviivojensa mukaisena puutarhakaupunkina toteutunut Letchworth syntyi yksityisen yhtiön toimesta. Letchworthia ympäröi maatalousvyöhyke, työpaikkaomavaraisuus muodostui korkeaksi ja ilme oli puutarhamainen.

Varsinaiset puutarhakaupungit, "garden cities", jäivät harvinaisiksi. Sen sijaan alettiin toteuttaa kooltaan ja periaatteiltaan toisenlaisia puutarhaesikaupunkeja, "garden suburbs", jotka eivät perustuneet omavaraisuuteen vaan olivat riippuvaisia kaupunkikeskustan tarjoamista työpaikoista ja palveluista. Eroavaisuudesta huolimatta puutarhakaupunki -nimitystä alettiin vähitellen käyttää yhtälailla esikaupungeista, jotka oli rakennettu avoimiksi ja vehreiksi.

Puutarhakaupunkiaatteen kansainvälisestä leviämisestä on lukuisia esimerkkejä, kuten Deutsche Gartenstadtgesellschaft (1902) ja New Yorkiin perustettu Forest Hill Gardens (1909-).

Puutarhakaupunkiaatetta ajamaan perustettiin 1913 kansainvälinen järjestö, International Garden Cities and Town-Planning Federation. Howard toimi järjestön puheenjohtajana ja 1920-luvulla Eliel Saarinen toimi yhtenä varapuheenjohtajana. Vuonna 1923 kokoonnuttiin Göteborgiin kansainväliseen puutarhakaupunkikongressiin, jossa Howard piti avauspuheen.[3]

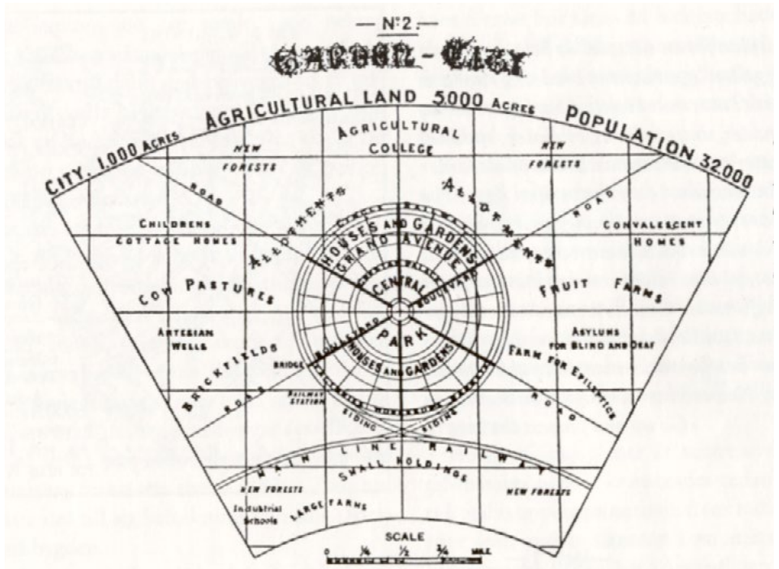
CIAM JA FUNKTIONAALINEN KAUPUNKI, ERNST MAY JA LE CORBUSIER

Kansainvälinen CIAM-järjestö "Les Congrès Internationaux d'Architecture Moderne" kokoontui ensimmäisen kerran vuonna 1928. Perustajat olivat keskieurooppalaisia arkkitehteja. Ryhmään kutsuttiin myöhemmin mukaan Sven Markelius Ruotsista ja Alvar Aalto Suomesta. CIAM tuli tunnetuksi kaupunkisuunnittelun ja kaupunkirakentamisen sosiaalisten näkökulmien korostamisesta. Aihepiiriä käsiteltiin toistuvasti kokouksissa ja näyttelyissä, kuten 1929 Frankfurt-am-Mainissa järjestetyssä kongressissa, jonka aiheena oli "Die Wohnung für das Existenzminimum", eli pienituloisten perustarpeita tyydyttävän asunnon suunnittelu. Rationaalisuus ja funktionaalisuus olivat keskeisiä käsitteitä. Varapuheenjohtajana oli Ernst May, Frankfurtin kaupunginarkkitehti ja kaupunkisuunnittelun johtaja, joka oli hakeutunut Raymond Unwinin oppiin ja oli kääntä-

1 Lahti 2000, 49-50

2 Mikkola 1984, Hurme 1991, Hankonen 1994, Korhonen 2000, Söderqvist 2008

3 (Hermo 1991 s. 12-19; 175; Mikkola 1984 s 25

Ebenezer Howard, puutarhakaupungin malli (1898)

nyt hänen kirjansa *Town Planning in Practice* (1908) saksaksi. Mayn johdolla rakennettiin Frankfurtin vanhan keskustan ulkopuolelle viheralueiden erottamia 10 – 20 000 asukkaan satelliittikaupunkeja, "Vortrabanten", joiden samansuuntaisten talorivien muodostamasta kaavatyypistä käytettiin nimitystä "Zeilenbau". Rivitalo oli aluksi vallitseva rakennustyyppi, mutta pienitulosten vuokrakulujen vähentämiseksi painopiste siirtyi kerrostalojen rakentamiseen. Satelliittikaupunkeihin rakennettiin asuntojen lisäksi kaupallisia palveluja, päiväkoteja, kokoontumistiloja ja siirtolapuutarhoja. Frankfurtin uudet asuinalueet, varsinkin Römerstadt, muodostuivat 1900-luvun modernistisen kaupunki- ja asuntosuunnittelun malleiksi.

CIAM:n perustajiin kuuluva arkkitehti Le Corbusier oli 1920-luvun alusta näyttelyissä ja julkaisuissa esittänyt kaupunkirakentamisen ja asuntosuunnittelun radikaalia uudistamista, kuten Une Ville Contemporaine-näyttely vuonna 1922. Frankfurtin kongressissa hän esitteli modernin pilvenpiirtäjäkaupunkinsa, La Ville Radieuse, jossa tehokkaasti suunnitellut pienasunnot oli sijoitettu korkeisiin rakennuksiin vehreään, puistomaiseen ympäristöön. CIAM päätyi suosittelemaan kerrostalojen ja rivitalojen rakentamista, koska tehokkaamman maankäytön avulla oli mahdollista järjestää vapaa-alueita asuntojen ympärille ja hillitä kaupunkiasutuksen kasvua.

Vuonna 1933 järjestettiin Välimerellä CIAM:n kongressi, jonka aiheena oli funktionaalinen kaupunki. Arkkitehti Le Corbusierin esittämä päätöslauselma julkaistiin samana vuonna. Le Corbusier julkaisi 1943 lisähuomautuksilla varustetun oman päätöslauselmaversion nimellä "*La Charte d'Athènes*", jossa käsiteltiin asuinalueiden sijoitusta, viher- ja virkistysalueiden mitoitusta, työpaikkojen saavutettavuutta ja kaupungin toimintojen eriyttämistä. Asumista, työtä ja virkistystä palvelevat alueet tuli erottaa toisistaan viheralueilla ja yhdistää toisiinsa liikenneväylillä. Kaupunkien uloimmille vyöhykkeille suositeltiin tiiviiden asuinkerrostaloalueiden rakentamista viheralueiden keskelle. Ateenan päätöslauselmalla on ollut huomattava vaikutus toisen maailmansodan jälkeiseen kaupunkisuunnittelukäytäntöön. Katalonialainen arkkitehti Jose Luis Sert julkaisi vuonna 1942 Ateenan päätöslauselmasta oman englanninkielisen versionsa, jossa käsiteltiin mm. asuntoalueiden suunnittelun periaatteita. Lisbeth Söderqvist toteaa, että Sert käytti käsitteitä "neighbourhood unit" ja "civic center". Viimeksi mainittuun kuului julkisia instituutioita kuten kirjasto, urheilutiloja, kokoontumistiloja, päiväkoteja ja kouluja. Asukkaiden virkistystarve vaati Sertin mukaan leikkipaikkojen, uima-altaiden, puistojen ja urheilupaikkojen sijoittamista kävelyetäisyydelle asunnosta.[1]

LÄHIÖAATE YHDYSVALLOISSA - CLARENCE A. PERRYN LÄHIÖMALLI

Clarence A. Perry esitti lähiöideansa jo 1920-luvulla Yhdysvalloissa. Hän oli jo vuosisadan alussa ollut aktiivinen community center-liikeessä, jonka pyrkimyksenä oli elävöittää yhdyskuntia luomalla kokoustiloja harrastus- ym. toimintaa varten. Kaupunkisosiologiaa käsittelevissä kirjoituksissa "*Neighbourhood*" –käsite oli ollut esillä 1910-luvulla.

Työskennellessään Russell Sage -säätiössä yhdyskuntasuunnittelijana Perry suunnitteli Forest Hill Gardens -puutarhakaupunginosan New Yorkiin. 1920-luvun alussa hän esitteli lähiöidean esitelmässään ja 1929 ilmestyi teos *The Neighbourhood Unit – A scheme of arrangement for the family-life community*. Hurmeen mukaan Perryn lähiömallilla oli ilmeiset yhteydet sosiaaliseen kaupunkitutkimukseen, mutta hän kiinnitti huomiota myös fyysisen ympäristön kauneuden merkitykseen. Hän käsitteli mm. asuntoalueen luoman mielikuvan merkitystä asukkaille.

Perry ei esittänyt mitään lähiöiden muodostamaa hierarkkista järjestelmää. Hänen lähiönsä ei ollut puutarhakaupungin

1 (http://www.landesausstellung1905.de/index.php?id=265 23.3.2009; Söderqvist 2008 s.31-41)

eikä puutarhaesikaupungin kaltainen itsenäinen yksikkö, vaan kiinteästi muuhun kaupunkirakenteeseen liittyvä alue, joka rajautui liikenneväyliin. Perryn asumalähiön tuli tarjota asunnot ala-asteen koulun edellyttämälle väestömäärälle, 5 000-6 000 asukkaalle. Pinta-alaksi hän suositteli noin 65 ha. Lähiön keskuksen, "community center", muodostivat koulu ja muut julkiset instituutiot, kaupallisten palvelujen sijaitessa kauempana keskipisteestä. Virkistysalueita tuli olla tarjolla lähiön väestön tarpeita vastaavana pienten puistojen ja muiden ulkoalueiden järjestelmänä. Katuverkon tuli helpottaa lähiön sisäistä liikennettä ja vaikeuttaa läpikulkuliikennettä.

Clarence Perry on Riitta Hurmeen mukaan jäänyt suomalaisen lähiörakentamisen kannalta tuntemattomaksi taustavaikuttajaksi eikä Meurman maininnut häntä Asemakaavaopissaan.

Perryn lähiömallia sovelsivat arkkitehdit Clarence Stein and Henry Wright Radburnin suunnittelussa (New Jersey 1928-), jonka Meurman mainitsi esimerkkinä uusimmista puutarhakaupungeista. Radburn on tunnettu esimerkki kokonaisvaltaisesta suunnittelusta ja liikennemuotojen erottelusta. Radburnin keskeisiä osatekijöitä olivat suurkortteli, jonka keskelle sijoitettiin laaja puisto, koulu ja leikkikenttä, katujen luokittelu huoltokaduiksi, kokoojakaduiksi ja pääkaduiksi ja yhdysväyliksi sekä jalankulun ja autoliikenteen täydellinen erottaminen toisistaan.

Radburnin lähiön koko määräytyi ala-asteen koulun oppilasmäärän perustella 7 500 – 10 000 hengeksi. Jokaiseen lähiöön suunniteltiin oma ostoskeskus. Koko kaupungin kulttuurielämän keskus oli sijoitettu alueen keskiosaan ja kaupallinen pääkeskus pääväylän varrelle alueen sisääntulokohtaan. Taloudellisen laman ja muiden syiden takia Radburnin suunnitelmasta toteutui lopulta ainoastaan kaksi suurkorttelia.

Puutarhakaupungin, lähiön ja Radburnin periaatteita yhdistettiin 1930-luvulla ns. Greenbelt Towns kaupungeissa, joista toteutettiin kolme. Näistä Greenbelt, Maryland, esiintyi Heikki von Hetzenin pamfletissa esimerkkinä mallikaupungista ja Meurmanin Asemakaavaopissa nimensä mukaisesti vihervyöhykekaupunkina.[1]

LEWIS MUMFORDIN KAUPUNKIKRITIIKKI

Yhdysvaltojen tunnetuimman arkkitehtuurikriitikon, Lewis Mumfordin kirja Kaupunkikulttuuri (1938) ilmestyi ruotsiksi 1942 ja suomeksi 1949. Siinä Mumford kuvaili kaupungistumisen vaiheita kasvun ja rappion kiertokulkuna, jonka vastalääkkeiksi hän esitti alueellistamisen. Alueellisen suunnittelun ja tutkimuksen avulla oli Mumfordin mukaan mahdollista luoda parempi fyysinen kaupunkijärjestelmä. Mumford, kuten myös Clarence Stein ja Clarence Perry, oli Regional Planning Association of America -järjestön jäsen. Desentralisaatiota hän piti välttämättömänä ja kaupunkikehityksen uutena muotona mm. Ebenezer Howardin puutarhakaupunki-ideaa.[2]

LONTOON ALUESUUNNITTELUA 1940-LUVULLA JA ABERCROMBIEN "NEIGHBOURHOOD UNIT"

Puutarhakaupunkiliikkeen pioneerivaiheessa Letchworthin suunnitteluun osallistunut Raymond Unwin vaikutti kirjoituksillaan ja suunnitelmillaan merkittävästi Lontoon seutusuunnitteluun. Puutarhakaupunkien rakentaminen oli esillä mm. useissa komiteanmietinnöissä maailmansotien välisenä aikana. Juuri maailmansodan kynnyksellä esitettiin komiteanmietinnössä teollisuuden ja väestön hajasijoittamista. Jälleenrakentamisen myötä ja kaupunkisuunnittelun aseman vahvistuessa julkaistiin v. 1943 Lontoon noin 4 miljoonan asukaan aluetta koskeva County of London Plan, tekijöinä J.H. Forshaw ja Patrick Abercrombie. Suunnitelman perusajatuksena oli desentralisaatio, keskustan paineiden vähentäminen ja uusien kau-

1 Hurme 1991 32-35, von Hetrzen 1946 , Meurman 1947;
2 Hurme 1991 s.37-39, Söderqvist 2008 s.41-43

punkiyksikköjen muodostaminen keskustan ulkopuolelle. Suunnitelman mukaan viheralueiden tuli toimia teollisuutta ja asumista erottavina vyöhykkeinä, samoin tuli lähiöt erottaa toisistaan.

County of London Plan -suunnitelmaan liittyi hierarkkinen kaavio, jossa tietty suunnittelualue, "community", jakautui 6 000-10 000 asukkaan asumalähiöihin – "neighbourhood units". Ala-asteen koulusta muodostui lähiön pinta-alan ja asukasluvun mitoitusta määräävä yksikkö - koulutiellä lasten ei pitänyt joutua ylittämään vilkkaasti liikennöityjä katuja. Lähiön palvelut sijoitettiin lähiökeskukseen, "neighbourhood centre". Jokaiseen lähiöön kuului pieni ostoskeskus "local shopping centre", julkinen rakennus "community building" ja esimerkiksi kerhotiloja vapaa-ajan viettoa varten. Suunnitelmassa esitettiin myös lähiön jakautumista pienempiin yksikköihin, "residential units". [1]

Otto-I. Meurman lainasi Asemakaavaoppiinsa lähiöjärjestelmän kaavion, joka oli peräisin County of London Plan -suunnitelmasta.

MARS-suunnitelman hierarkkinen malli

Hurme mainitsee Lontoon alueellisen suunnittelun rinnalla CIAM:n, englantilaisen arkkitehtiryhmän MARS-suunnitelman, joka aikoinaan herätti kansainvälistä kiinnostusta ja josta Otto-I. Meurman kirjoitti Arkkitehti-lehteen 1946. Kysymyksessä oli teoreettinen malli, jonka laatijana oli mm. arkkitehti Maxwell Fry. Hierarkkisen rakenteen pienin yksikkö on 1 000 asukkaan "residential unit", seuraava 6 000 asukkaan lähiö "neighbourhood unit". Sitä suurempia alueellisia yksiköitä muodostivat 50 000 ja 600 000 asukkaan kaupungit. Suurin kaupunkiyksikkö oli metropolis.[2]

Greater London Plan 1944

Patrick Abercrombien johdolla laadittu Suur-Lontoon seutusuunnitelma sisälsi Hurmeen "aineksia howardilaisesta puutarhakaupunkiajattelusta, lontoolaisten yhteisöjen Howardin jälkeen esittämistä kehitysajatuksista ja -malleista sekä maailmansotien välisen ajan useista asumiseen ja kaupunkisuunnitteluun liittyneistä komiteanmietinnöistä". Suunnitelman yhtenä keskeisenä lähtökohtana esitettiin väestön ja teollisuuden desentralisaatio.

Abercrombie mainitsi itse saaneensa vaikutteita Howardilta ja Unwinilta, jälkimmäiseltä erityisesti vihervyöhykeperiaatteiden osalta. Unwinilta omaksuttiin Lontoon kasvun ohjaamisen periaatteeksi jatkuva viheralue, jonne sijoitetaan rakennettuja alueita.

"Lontoon yliurbanisoitumista pyrittiin purkamaan jäsentämällä kaupunkirakenne toimintakykyisiksi yksiköiksi siirtämällä osa väestöstä pois pahiten ruuhkautuneilta alueilta. Samalla pyrittiin kasvu ohjaamaan suoraan uusille alueille." [3]

Seutusuunnitelma jakautui neljään vyöhykkeeseen; sisempi kaupunkivyöhyke, esikaupunkivyöhyke, vihervyöhyke ja uloin vyöhyke. Abercrombien mukaan asuinalueen suhteellisen omavarainen perusyksikkö oli 5 000 – 10 000 asukkaan lähiö. Asumistiheys vaihteli tapauskohtaisesti 12-40 henkeä hehtaaria kohti. Lähiöissä tuli olla virkistysalueita, kouluja, kaupallisia palveluita, julkisia rakennuksia ja teollisuutta. Lähiön tuli rajautua selvästi ja olla riittävän pieni saavutettavuuden kannalta. Kerrostalojen enimmäismääräksi esitettiin 25% asunnoista. Hurmeen mukaan Suur-Lontoon suunnitelman ansioihin kuului mm. lähiöiden soveltamiskelpoisten mallien esittäminen, joita voitiin hyödyntää muuallakin Euroopassa.

Suur-Lontoon uloimmalle kehälle vihervyöhykkeen ulkopuolelle ehdotettiin satelliittikaupunkien rakentamista. Uusien kaupunkien toteuttamista ja niiden periaatteita koskeva komiteanraportti esitettiin 1946 ja samana vuonna säädettiin vielä

1 Hurme 1991, 23
2 ibid.
3 Hurme 1991, 23-26

uusien kaupunkien perustamista koskeva laki, New Towns Act. Komitan raportin mukaan uuskaupunkien ryhmittelyn tuli perustua lähiöihin. Jokaisessa lähiössä tuli olla keskusta, jossa oli myymälöitä ja julkisia rakennuksia. Tarjolla tuli olla monitoimitilaa, "multi-purpose meeting place", julkisia rakennuksia tuli rakentaa kulttuuripalveluja varten, lapsille ja nuorille tuli rakentaa pelikenttiä ja järjestää kerhotoimintaa. Monitoimikeskusten, "community centres", tuli kattaa kaikkien ikäluokkien toimintaa.[1]

RUOTSIN LÄHIÖPERIAATTEET

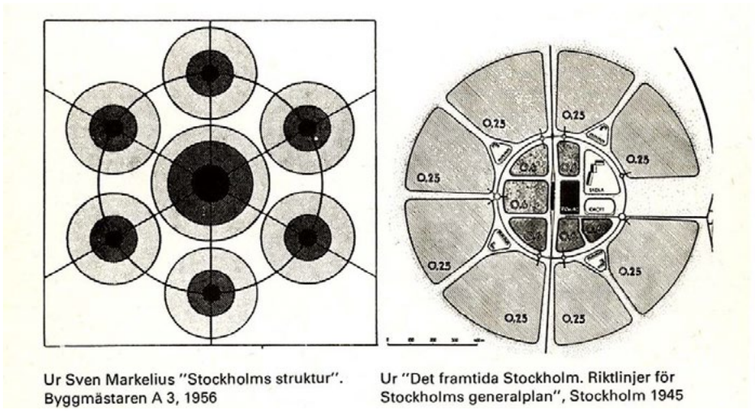
Maisema-arkkitehti Thorbjörn Andersson jakaa Tukholman seudun esikaupunkirakentamisen eri kehitysjakoihin alkaen 1900-luvun alun puutarhakaupungeista kuten Enskede ja Bromma. Tekijän mukaan katutilojen ja puistojen ilmeeseen kiinnitettiin puutarhakaupugeissa jopa enemmän huomiota kuin yksittäisiin rakennuksiin. Toisen jakson muodostaa maastomuotoihin sopeutettu kapearunkoisten kerrostalolamellien kausi 1930-luvulla, esimerkkeinä Hammarbyhöjden, Hägerstensåsen, Traneberg ja Abrahamsberg. Sitä seuraavat 1940-luvulla lähiörakentaminen, grannskapsstaden, mm. Blackeberg ja Årsta Tukholman seudulla, ja 1950-luvulla tunnelbanestaden, kuten Vällingby.[2]

Patrick Abercrombien ja Otto Danneskiold-Samsøen kirjojen rinnalla Lewis Mumford myötävaikutti siihen, että lähiöperiaate omaksuttiin ruotsalaiseen kaupunkisuunnitteluun.

1940-luvulla virisi Ruotsissa lähiökeskustelu, jota innoitti ns. Uppsalan ryhmän v. 1944 julkaisema kirja I*nför framtidens demokrati*, jota tutkijat ovat pitäneet ideologisena pohjana 1940-luvun lähiökeskustelulle Ruotsissa. Siinä Torgny Segerstedt tarkasteli sosiaalisten ns. primääriryhmien, kuten perheiden, hajoamista ja esitti niiden korvaamista uudenlaisilla yhteisön primääriryhmillä. Jöran Curman ja Helge Zimdahl käsittelivät puolestaan kirjoituksessaan "Gruppsamhällen" ryhmäyhteisöjä. Kirjoittajat esittivät, että asuntoalueet toteutettaisiin siten että muodostuisi ryhmäyhteisöjä. Asuntoalueella tuli olla yhteisiä palveluja kotitöiden rationalisointiin, päiväkoteja ja ala-asteen kouluja sekä valvottuja leikkipaikkoja. Kokoustiloja, lukusaleja ja kirjastoja tuli olla ryhmäyksiköissä niiden koosta riippumatta, ja niiden tuli sijaita yhteisten liikekeskusten ympärillä.

Toisen maailmansodan aikana Göteborgin asemakaavapäällikkönä työskentelevänä Uno Åhrén oli mukana perustamassa keskusteluryhmää, *Plan*, jonka piiriin liittyi arkkitehtien lisäksi muidenkin alojen edustajia. Åhrén esitti päämääräksi luoda yhteisöjä, jotka kehittäisivät ihmisiä entistä sosiaalisemmiksi ja kriittisemmiksi. Hän esitti ajatuksiaan ja käytännön esimerkkejä asuntososiaalisen mietinnön liitteenä olevassa kirjotuksessa "Ett planmässigt samhälle". Åhrénin esimerkit olivat "neighbourhood unit" ja "community centre". Åhrén esitti kaikenikäisille tarkoitettujen vapaa-ajankeskusten rakentamista lähiöiden sydämeen jalankulkureittien solmukohtaan. Näihin sisältyisi kokous- ja opintotiloja, elokuvateatteri, kirjasto, harrastustiloja ja kahvila tai ravintola.

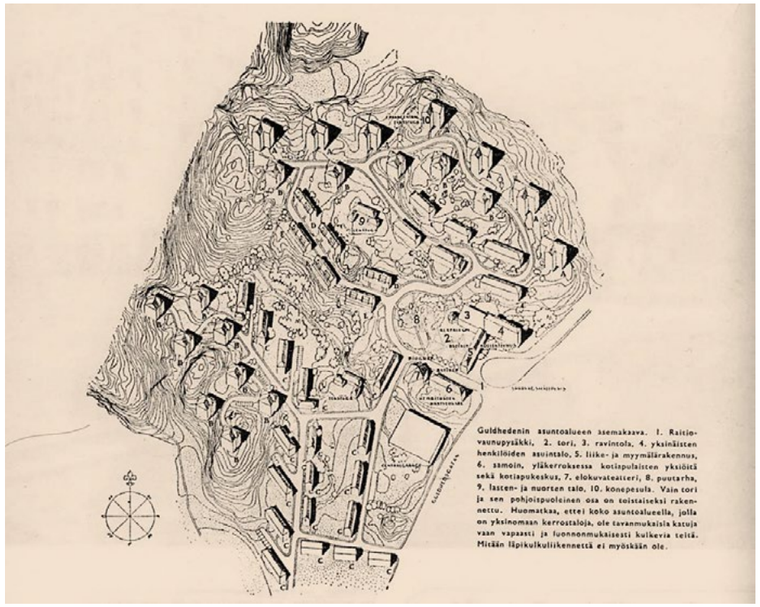
Useita lähiöaatteeseen liittyviä kirjoituksia julkaistiin vuonna 1945, mm. Otto Danneskiold-Samsøen selvitys Nutida engelsk samhällsplanering. Selvitys laadittiin Tukholman kaupunkisuunnittelulautakunnan tilauksesta ja siinä tarkasteltiin kaupunkisuunnittelua koskevaa lainsäädäntöä, asumista, liikennettä ja palveluja sekä esiteltiin seutu- ja yleiskaavoja. Lähiölle omistettu luku Grannskapsenheten esitti hierarkista mallia, jonka tasot olivat Forshaw´n ja Abercrombien esittämät stadsenhet (community unit), grannskapsenhet (neighbourhood unit) ja bostadsenhet (residential unit). Lähiön mitoituksen perusteena oli koulupiiri, tarkoittaen 5 000-10 000 asukasta. Lähiö jakautui 2-6 asumasoluun.

Ur Sven Markelius "Stockholms struktur". Byggmästaren A 3, 1956

Ur "Det framtida Stockholm. Riktlinjer för Stockholms generalplan", Stockholm 1945

Sven Markelius, Tukholman rakennemalleja

Guldhedenin asuntoalueen asemakaava. 1. Raitiovaunupysäkki, 2. tori, 3. ravintola, 4. yksinäisten henkilöiden asuintalo, 5. liike- ja myymälärakennus, 6. samoin, yläkerroksessa kotiapulaisten yksiöitä sekä kotiapukeskus, 7. elokuvateatteri, 8. puutarha, 9. lasten- ja nuorten talo, 10. konepesula. Vain tori ja sen pohjoispuoleinen osa on toistaiseksi rakennettu. Huomatkaa, ettei koko asuntoalueella, jolla on yksinomaan kerrostaloja, ole tavanmukaisia katuja vaan vapaasti ja luonnonmukaisesti kulkevia teitä. Mitään läpikulkuliikennettä ei myöskään ole.

Guldheden, Göteborg. Asemapiirros julkaistu von Hertzen 1946

1 Hurme 1991 23-28 s 174 yhteenveto
2 Andersson 2000, 10-12

Tukholman kaupunkisuunnittelutoimiston johtajan, Sven Markeliuksen johdolla laadittu yleiskaavaselvitys julkaistiin 1945 nimellä *Det framtida Stockholm*. Julkaisussa viitattiin mm. Lontoon v. 1943 County of London Plan -suunnitelmaan, Radburniin ja Malmön Friluftsstaden -alueeseen. Muun muassa liikenneongelmien helpottamiseksi esitettiin mahdollisuutena satelliittikaupunkien rakentamista.

Ratkaisussa yhdistyisivät pikkukaupungin ja suurkaupungin hyvät puolet. Kaupunkialueen jäsentämiseksi esitettiin asutuksen ryhmittely, jonka lähtökohtana oli yhteisten sosiaali- ja kulttuurilaitosten edellyttämä väestöpohja. Suurehkon koulun koulupiiriä vastaava 10 000 – 15 000 asukkaan määrä oli esityksen mukaan luonteva kaupunginosan koko, johon tulisi rakentaa oma vapaa-ajan keskus, "community centre". Lähiöperiaatetta sovellettiin kaupunginosien sisäisessä jäsentelyssä.

Kaupunkisuunnittelun ja asuntorakentamisen juridiset ja hallinnolliset puitteet uudistettiin 1940-luvulla luovuttamalla kunnille kaavoitusmonopoli ja vastuu asuntotuotannosta. Kaavoitusjärjestelmään luotiin seutu- ja yleiskaavataso. Valtion vastuulle jäi pääoman ohjaaminen asuntotuotantoon.

Uusi aikakauslehti *Plan* muodostui uusien lähiöperiaatteiden foorumiksi, jossa julkaistiin esimerkiksi Göran Sidenbladhin artikkeli *Grannskapsplanering, dess innehåll och form*. Ruotsalaista lähiökeskustelua tutkineet Mats Franzén ja Eva Sandstedt ovat todenneet, että artikkelin ilmestymisen aikoina (1948) oltiin Ruotsissa jo siirtymässä teoriasta käytäntöön. Sidenbladh näki lähiön monitasoisena suunnittelukohteena, joka suunnitellaan sekä toiminnallisena, sosiaalisena että arkkitehtonisena yksikkönä. Hänen näkemyksensä mukaan myös työpaikat kuuluivat lähiöön.

Göteborgissa lähiöperiaatetta sovellettiin käytännössä Guldhedenin asuntoalueella, jonka rakentaminen aloitettiin 1944. Alue sijaitsee muutaman kilometrin päässä Göteborgin keskustasta, jonne on raitiovaunuyhteys. Guldhedenin esimerkkiin viitattiin suomalaisessa lähiökeskustelussa, ja mm. Heikki von Hertzen kirjoitti alueesta yksityiskohtaisen esittelyn. Asemakaavan suunnittelivat Gunnar Wejke ja Kjell Ödeen, rakennuttamisesta vastasi yhdistys. Toteuttamisessa ja alueella järjestetyn Bo bättre -asuntonäyttelyn toteuttamisessa olivat lisäksi mukana Svenska Slöjdföreningen, Ruotsin valtio ja Göteborgin kaupunki. Guldhedenin keskukseen rakennettiin myymälä- ja ravintolatilojen kehystämä aukio, joka rajautui puistikkoon ja jonka viereen sijoitettiin kollektiiviasumista. Kallioiseen maastoon sijoitettiin väljän kaavan mukaan lamelli- ja pistetaloja.

Lähiöperiaatetta sovellettiin sekä Göteborgin että Tukholman seudun kaavoituksessa. Tukholman seudun lähiöalueista haettiin eniten Suomeen esikuvia ja varoittavia esimerkkejä. Riitta Hurmeen mukaan suomalaisia kiinnosti erityisesti Årstan, Farstan ja Vällingbyn lähiöryhmän kehitys.

Piste- tai tornitalojen rakentaminen yleistyi Ruotsissa 1940-luvulla. Esimerkkeinä mainittakoon Heikki von Hertzenin kirjassa an arvostelema Danviksklippan, jonne rakennettiin yksinomaan tornitaloja. [1]

Heikki von Hertzen Koti vaiko kasarmi lapsillemme 1946

Guldheden, Göteborg. Kuva Mona Schalin 2009

1 Hurme 1991 s 55-63; von Hertzen

2.2 Eliel Saarinen ja Bertel Jung suunnitteluihanteiden suomalaisina tulkkeina

Helsingin seudun tarkastelu laajana suunnittelukohteena juontaa Bertel Jungin ja Eliel Saarisen 1900-luvun alussa esittämistä ideasuunnitelmista. Bertel Jung julkisti "Suur-Helsinki"-suunnitelmansa 1911 ja Eliel Saarinen Munkkiniemi-Haaga suunnitelmansa 1914 varustettuna Gustaf Strengellin puutarhakaupunkiaiheisella kirjoituksella.

Kirmo Mikkola on tutkimuksissaan tarkastellut Eliel Saarisen kaupunkisuunnittelunäkemyksiä. Vuonna 1918 valmistuneen Pro Helsingfors -suunnitelman ydinajatuksena oli Töölönlahden täyttäminen, rautatieaseman siirtäminen Pasilaan ja liikekeskustan laajentaminen syntyvälle tontti-maalle. Mikkolan mukaan Saarinen otti myöhemmin itselleen ansion yleiskaavatasoisen suunnittelun aloittamisesta vaikka kysymyksessä oli Julius Tallbergin rahoittama hanke. Mikkola on osoittanut, että Pro Helsingfors oli maapoliittiselta kannalta yritys sovittaa yhteen Helsingin kaupungin ja heti sen rajojen ulkopuolelta rakennuskelpoista maata hankkineiden yhtiöiden intressit.

Saarinen työskenteli yhdessä Helsingin asemakaava-arkkitehdin Bertel Jungin kanssa hyödyntäen aiemmin Munkkiniemi-Haaga -suunnitelman yhteydessä laadittuja selvityksiä ja kasvuennusteita. Kantavana periaatteena oli asutuksen järjestäminen kantakaupunkiin ja sitä ympäröivien puutarhakaupunkimaisten tytärkaupunkien kehään ja kaupunkikokonaisuuden sitominen yhteen rautateiden ja esikaupunkiratojen avulla. Pro Helsingfors -suunnitelman selostuksessa Bertel Jung kuvasi uusien esikaupunkien sisäistä rakennetta. Niiden keskelle oli sijoitettu tehokasta rakentamista ja julkisia rakennuksia, keskustojen ympärille rivitalokortteleita ja uloimmaksi huvila-asutusta. Tytärkaupunkien keskimääräiseksi asukasluvuksi jää arviolta 10 000 – 12 500. Tämän perusteella Mikkola pitää niitä eräänlaisena puutarhakaupungin ja myöhemmin muotoutuvan asumalähiön välimuotona. Valmistuttuaan Pro Helsingfors -suunnitelma sai huomiota lähinnä vain muissa Pohjoismaissa.

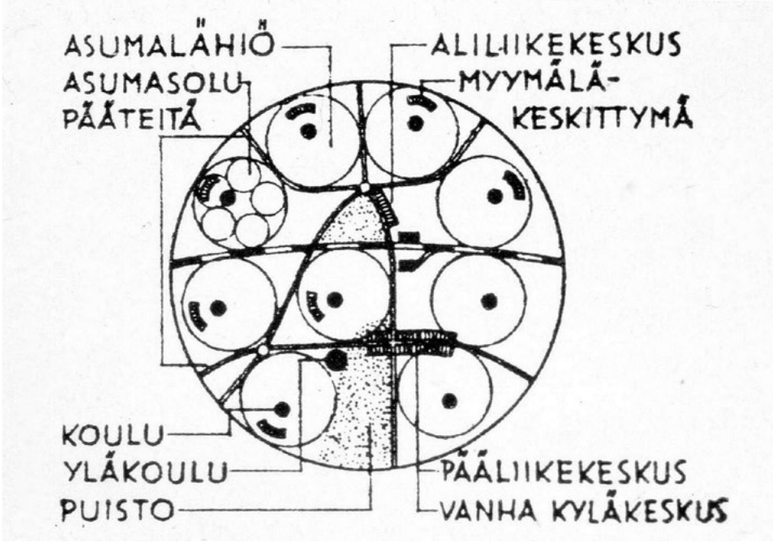
Siirryttyään Yhdysvaltoihin Saarinen työskenteli rakennussuunnittelun ohella myös kaupunkisuunnittelun parissa ja aloitti kaupunkisuunnitteluopetuksen Cranbrookin taideakatemiassa 1930-luvun alussa. Siellä hän kehitteli oppilaidensa kanssa hajakeskitysmallit mm. Detroitille, Hartfordille, Chicagolle ja Ateenalle. Saarinen ei itse saanut tilaisuutta toteuttaa laajempia kaavallisia kokonaisuuksia, mutta hänen oppilaistaan eräät työskentelivät myöhemmin suurkaupungin kaavoituspäällikön tehtävässä.

Vuonna 1943 Saarinen sai valmiiksi kirjansa The City. Mikkola toteaa, että siinä esitetyt suurkaupunkimallit vaikuttivat merkittävästi 1940-ja 50-lukujen biologisoivaan kaupunkisuunnitteluteoriaan, ja että hajakeskitysmalli ja siihen liitetyt biologiset analogiat ovat Saarisen näkyvin anti 1900-luvun kaupunkisuunnitteluteorialle. The City -kirjalla oli keskeinen rooli näiden ajatusten välittäjänä.[1]

2.3 Otto-Iivari Meurmanin lähiömalli

Asemakaavoituksen opettajana, professorina ja käytännön suunnittelijana tunnettua Otto-Iivari Meurmania (1890- 1994) pidetään oikeutetusti aikansa suomalaisen kaupunkisuunnittelun keskeisenä vaikuttajana. Hän valmistui arkkitehdiksi vuonna 1914 ja toimi sen jälkeen Eliel Saarisen avustajana tämän suunnitellessa Munkkiniemi-Haagan asemakaavaa. Toimittuaan yksityisenä konsulttina, Helsingin apulaisasemakaava-arkkitehtina, Viipurin asemakaava-arkkitehtina ja Rakennushallituksessa ja asemakaavaopin opettajana hänet nimitettiin Teknillisen korkeakoulun asemakaavaopin professoriksi vuonna 1940. [2]

1 Mikkola 1984 s. 72-97
2 Vanhakoski 1989

Soluperiaatteeseen perustuvan asumakunnan periaatekaavio Otto-I. Meurmanin mukaan. Kaavio julkastiin Asemakaavaoppikirjassa 1947: kaupunki koostuu metsä- ja viljelyalueiden erottamista asumakunnista, jotka jakaantuvat noin 5000 asukkaan lähiöihin, joita viheralueet tai liikenneväylät erottavat toisistaan. Asumalähiö rakentuu pienen keskuksen ja lähipuiston varaan asumasoluista, ja käsittävät koulun ja kauppojen edellyttämät asuntomäärät.

Meurman 1947

Hänen kirjoittamansa artikkelit esittelivät jo 1930-luvulla uusia yhdyskuntasuunnittelun periaatteita ja kansainvälisiä teorioita ja hänen kirjansa *Asemakaavaoppi* (1947) muodostui sodanjälkeisten vuosikymmenien keskeiseksi oppi- ja käsikirjaksi. Puutarhakaupunkiaate, funktionalistinen lähestymistapa ja lähiöteoria kohtasivat Otto-livari Meurmanin kirjoituksissa, jotka ennen kaikkea vaikuttivat siihen, että suomalaiseksi kaavoituksen ja lähiösuunnittelun malliksi omaksuttiin ns. hajakeskittäminen. Hurmeen mukaan Meurman[1] omaksui Saarisen näkemyksiä desentralisaatiosta sekä Suur-Helsingin suunnitelman välityksellä että *The City* -teoksesta.

Meurman kirjoitti ammatti- ja muihin lehtiin Englannin jälleenrakentamisesta ja lähiöperiaatteesta. Hänen asemakaavaoppiinsa vaikuttivat ennen kaikkea anglosaksiset ja ruotsalaiset mallit. Meurmanin välityksellä suomalaiseen kaupunkisuunnitteluun omaksuttiin käsitteet asumakunta, asumalähiö ja asumasolu. Käsitteiden housing district, neighbourhood unit ja housing unit suomennokset Meurman kehitti yhteistyössä maisteri Hannes Tepon kanssa. [2]

Meurmanin kouluttama Olli Kivinen on todennut: "Meurmanin oppien mukaan piti koko kaupunki ajatella lähiörakenteisena kaupunkina.[3] Asemakaavaopissaan Meurman esitti asemakaavasuunnittelun ohjenuoraksi hajakeskitystä ja lähiöperiaatetta:

> "Kaupungissa on asutus suunniteltava toisistaan erillisiksi osiksi hajakeskitysperiaatetta noudattaen. Kaupunki tulee siten kokoonpannuksi sellaisista asumakunnista (community), joita rakentamattomat metsä- ja viljelysalueet tai laajahkot puistot erottavat toisistaan siten, ettei viihtyisyys häiriinny eikä terveellisyys ja turvallisuus joudu vaaranalaiseksi. Asumakunnat puolestaan jakautuvat samalla tavoin erillisiin pienempiin osiin, asumalähiöihin (neighbourhood unit).
>
> Asumakunnilla on omat liikekeskuksensa, tehdas-, varasto- ja liikennealueensa, satamansa ja ratapihansa jne., jotka ovat rakentamattomien vihervyöhykkeiden erottamia toisistaan ja asuntoalueista, jolloin viimeksi mainitutkin tarpeen mukaan voivat olla pienempiin osiin jaettuja. Asumakunnilla on myös omat hallintorakennuksensa, sivistysahjonsa teattereita ja kirjastoja myöten, huoltolaitoksensa sekä kauppatorinsa.
>
> Asumalähiöllä sitä vastoin on vain paikallinen myymäläkeskuksensa, koulunsa, postitoimistonsa ja kokoushuoneensa, joitakin käsityöpajatontteja jne. Se edustaa siten pienempää kaupunkiosasta, jonka laajuuden kenties koulupiiri parhaiten määrittää. Se käsittänee 2 000-10 000 asukasta, sopivasti n. 6 000 henkeä.
>
> Jokainen asumalähiö rakentuu lopuksi pienistä asumasoluista (residential unit), jotka käsittävät sellaisten vähäisimpien yhteisten laitosten kuin pikkulasten koulujen, ruokaloiden, leikki- ja askarteluhuoneiden, autotallien, pesutupien, keskuslämmityslaitosten yms. edellyttämät asuntomäärät.
>
> Asumasolut, asumalähiöt ja asumakunnat sekä niiden erilaiset huoneistot on mitoitettava todellisten tarpeitten mukaisesti." [4]

Kaupungit puistoihin

Asemakaavaopissaan Meurman kirjoitti vapaa-alueiden suunnittelusta: "Nykyajan tunnuksena ei enää ole 'puistoja kaupunkeihin', vaan 'kaupungit puistoihin', ts. rakennukset luonnon piiriin. Siten sulautuvat pihat ja tonttialueet yhdessä viereisten rakentamattomien alueiden kera suureksi yhtenäiseksi puistokaupungiksi, missä ihminen ja luonto jälleen voivat löytää toisensa, niin että elämän raittius ja ilo voi palata kaupunkeihin, mistä suurkaupungistuminen jo oli ne melkein karkoittanut." [5]

Meurman palasi Asemakaavaopissa niihin periaatteisiin jotka hän oli esittänyt jo 1930-luvulla. Vuonna 1938 Meurman oli kirjoittanut Keksintöjen kirjaan:

> "(asuntoalueet on) koetettava muodostaa mahdollisimman rauhallisiksi, viihtyisiksi ja terveellisiksi... Kaupunkeja rakennettaessa on, kuten viljelyksessä, joutomaat erotettava ja jätettävä rakentamatta.
>
> Vesiperäiset, liian jyrkät ja silkkakallioiset alueet eivät ole sopivia. Ne tulevat kalliiksi rakentaa, eikä tulos sittenkään ole tyydyttävä. Edelleen ei asuntoalueiden ole annettava paisua yhtäjaksoisina liian suuriksi. Päinvastoin on ne välille jätettävien rakentamattomien metsä- ja viljelysalueiden tai puistojen avulla rajoitettava pienempiin sikermiin, niin että asukkailla aina olisi lyhyt matka ympäröiville luonnonalueille... Kaupunkiasutus on siis hajoitettava pieniksi erillisiksi ja kuitenkin toisiinsa liikenteellisesti hyvin yhdistetyiksi yksiköiksi." [6]

Katuverkon hierarkia

Asuntoalueiden liikenneratkaisuista puhuessaan Meurman esitti tanskalaisten, ruotsalaisten ja saksalaisten valokuvaesimerkkien rinnalla Radburnin asemapiirroksen esimerkkinä suunnitteluperiaatteesta, jonka mukaan lasten ei tarvitse koulutiellään ylittää vilkasliikenteisiä katuja. Hän esitti liikenneverkon jäsentämistä siten, että kaupungin katuverkon rungon muodostavat "säteittäisesti kaupungin keskustasta lähtevät pääliikennekadut, niistä asuntoalueille erkanevat kokoojakadut ja lopuksi niistä haaraantuvat asuntokadut". Meurmanin mallissa kokoojakadut ovat pääliikennekadulta haarautuvia liikennekatuja, jotka toimivat imukatuina, johtaen liikenteen asunto- ja työskentelyalueilta pääliikenneteille ja päinvastoin. Sen sijaan asuntokadut ovat liikenteeltään vähäpätöisiä, kokoojakadusta asuntotonteille erkanevia teitä. Koska niille ei saa johtaa läpikulkuliikennettä, Meurman esittää että ne voidaan rakentaa "ympärikääntöpaikkaan päättyviksi pussikaduiksi". Kustannusten säästämiseksi katujen leveydeksi saattoi riittää jopa 2,4 metriä eikä jalkakäytävien rakentaminen ollut välttämätöntä.[7]

1 Meurman oli toiminut Saarisen avustajana Munkkiniemi-Haagan suunnittelussa
2 Hurme 1991 s. 175; Lahti 2006, 48-49
3 Holmila e.a.1990
4 Meurman 1947, s .77-81
5 Meurman 1947, s. 367.
6 Meurman 1938 s. 312-313
7 Meurman 1938 , 306-309; 1947, 176

Harva rakentaminen luontoon

Vedoten modernistisen kaupunkisuunnittelun peruslähtökohtiin, mm. valokulman merkitykseen rakennusten sijoittelun kannalta ja ilmapuolustuksen vaatimuksiin, Meurman totesi että "liikenne, terveellisyys ja turvallisuus viittaavat siihen, että kaupungit on rakennettava harvoiksi". Tästä olivat esimerkkeinä Tukholman Hammarby ja Kööpenhaminan Blidah park.

> "Asuinrakennukset on vapautettava kadun orjuudesta ja sijoitettava toisistaan kokonaan erillisinä taikka määräsuuruisiksi rakennuskokonaisuuksiksi koottuina luontoon, jonka tasaamiseen ja tuhoamiseen silloin ei enää ole pakko käyttää huomattavia pääomia. Päinvastoin voidaan luontoa silloin vaalia ja aikaansaada suurta viihtyisyyttä asumiselle. Kalliot, metsät ja niityt voivat miltei koskemattomina, ainoastaan järjestyksen ja puhtauden ylläpidon helpottamiseksi hieman paranneltuina jäädä kaupunkiin, joka säilyttäen kaikki teknillisesti hyvin varustetun asuntoalueen edut samalla saa osakseen maaseudun kauneuden, raittiuden ja vapauden. Maaseudun ja kaupungin välinen raja saadaan häviämään, ja kaupunkilaisetkin saavat luontoa jokapäiväisen elämänsä kehyksiin. Korkealle kohonnut teknillinen kehitys etupäässä liikeneuvojen välityksellä tekee meille mahdolliseksi rakentaa ihmiskunnalle ihmisarvoisia asuinpaikkoja, ja huomattakoon, ettei tämä ole vain teoriassa mahdollista, vaan että tällaisia uusia kaupunginosia jo on toteutettukin". [1]

Asuinrakennusten tyyppiratkaisut

OMAKOTITALO JA RIVITALO

Meurman esitti 1930-luvulla, että erillinen omakotitalo on asumisen ihannemuoto. Perusteluna oli, että omakoti, enemmän kuin vuokrakasarmi, kasvattaa yhteiskunnalle terveitä jäseniä.

Selostaessaan esimerkkejä rivitaloratkaisuista hän totesi, että rivitalo oli Suomessa jäänyt melkein tuntemattomaksi asuntomuodoksi, vaikka sitä käytettiin paljon muualla. Syyksi hän arveli puurakentamiseen liittyvät tekniset ja taloudelliset kysymykset. Esimerkkejä olivat Berliinin Britz-alueen edullinen rivitaloratkaisu, jossa "rivitalo kokoonpannaan vierekkäisistä nelintaloista, jolloin kullakin rakennuksella on vain yksi oma ulkoseinä" ja ratkaisu, jossa rivitaloasuntoja on porrastettu "työntämällä toinen asunto rivissä hieman toista ulommaksi ja rakentamalla kukin asunto kulman muotoiseksi, jolloin tontille syntyy rauhallinen kulmaus eristettyä oleskelua varten". Harvinaisempana omakotimuotona Meurman mainitsee atriumtaloiksi kutsumansa "kahdessa rivissä shakkiruutumaisesti kulmittain toisiinsa liitetyt yhdenperheentalot". [2]

VAPAASTI SIJAITSEVAT LAMELLITALORYHMÄT

Meurman totesi 1930-luvun lopulla, ettei Suomeen vielä ollut syntynyt avoimia kerrostaloalueita, joissa rakennusten sijoittelu olisi vapautunut "katu- ja rakennusneliöruuduston jäykkyydestä". Meurmanin mukaan rakennusten yhdensuuntaisuutta ei enää muualla pidetty välttämättömänä, vaan rakennukset ryhmitettiin maastoon täysin vapaasti edullisimmille paikoilleen.[3]

TORNITALOT, YHDEN PORRASHUONEEN LAMELLIT

Meurman esitteli artikkelissaan uuden talotyypin, joka oli yleistymässä lamellitalojen rinnalle, tornitalon. Sillä tarkoitettiin "niin lyhyttä lamellitaloa, että se tulee toimen yhdellä ainoalla, rakennuksen keskeen sijoitetulla portaalla. Tornitalossa on 4-6 asuntoa kerroksessa, joten useimmat huoneistot tulevat kulmahuoneistoiksi, samalla kun niitä voidaan läpituulettaa ja viihtyisyys lisääntyy. Rakennuksen suuruus tulee tavallisesti olemaan n. 18 x 20-23 metriä, ja pituussivun tulee suuntautua pohjoisesta etelään, jotta kaikki huoneistot saavat aurinkoa... Tornimainen kerrostalo on lyhyytensä vuoksi sikäli edullinen, ettei se aikaansaa naapureitaan sanottavasti haittaavaa varjostusta. Leveän rakennusrunkonsa ja rakennuksen keskeen sijoitetun tehokkaasti käytetyn portaansa vuoksi on tornitalo myös varsin taloudellinen. Monilukuisesti yksin käytettynä se tekee yksitoikkoisen vaikutuksen, mutta ryhmittämällä eri tyyppisiä rakennuksia sopivasti samalle alueelle, voidaan torni- ja lamellitaloalueet sommitella sangen viihtyisiksi".[4]

Ostoskeskukset uutena rakennustyyppinä

Otto-Iivari Meurmanin kirjoittaman Asemakaavaopin (1947) mukaan lähiöön tuli rakentaa asukkaiden tarvitsemat välttämättömät palvelut. Ostoskeskukset tulivat Suomeen lähiörakentamiseen liittyvänä uutena rakennustyyppinä. Suomen kielessä ostoskeskuksella tarkoitetaan lähinnä lähiössä sijaitsevaa myymälöiden yhteenliittymää, joka usein sijoittuu erilliseen rakennukseen tai rakennusryhmään. Suomalaisten ostoskeskusten taustoja, tyyppiratkaisuja ja sovelluksia on käsitelty useissa julkaisuissa ja tutkimuksissa, mm. Helsingin kaupunginmuseon julkaisussa *Ostari Lähiön sydän* ja Vantaan kaupunginmuseon julkaisussa *Laatua laitakaupungilla*.[5]

Ostoskeskuksen juuret löytyvät 1930-luvun Yhdysvalloista. Siellä oli kehitetty palvelurakenne, jonka mukaan autoileva asiakas saattoi keskittää kaikki päivittäistavaran ostot yhteen paikkaan. Ryhmittelymalleissaan Clarence Perry, Abercrombie ja Markelius olivat käsitelleet kaupallisten palvelujen hierarkkista jakautumista ja esittäneet ostoskeskuksen rakentamista osana lähiöyksikköä.

Helsingin kauppakamari toimitti 1950-luvulla Helsingin yleiskaavatyöhön liittyen selvityksen esikaupunkialueen asu-

1 Meurman 1938, 315-316

2 Meurman 1938 kuva 482 s. 320
3 Meurman 1938 s 320-321

4 Meurman 1938 , 321-322
5 Saresto 2004, Helasvuo&Vainio 2008, Hankonen 1994

malähiöiden myymälätarpeesta, jonka mukaan liikkeiden keskittäminen ostoskeskuksiin oli edullista ja suotavaa. Tärkeänä tietolähteenä oli vuonna 1957 julkaistu ruotsalainen raportti Shoppingcentra i USA och Sverige.

Johanna Hankosen mukaan Helsingin kauppakamari painotti, että ostoskeskus tuli sijoittaa liikenteelliseen polttopisteeseen, mieluiten asumalähiötä sivuavan valtaliikenneväylän tuntumaan. Vilkas jalankulkuliikenne ja julkisen liikenteen pysäkin läheisyys olivat keskeisiä ostoskeskuksen sijainnin kannalta. Ihanteena pidettiin, että lähiön sisäiset kulkuväylät yhtyisivät ostoskeskuksen välittömässä läheisyydessä.

Kauppakamarin raportin mukaan ostoskeskus vaati toimiakseen 5 000 asukkaan lähiön. Silloin siihen mahtuisi 1-2 elintarvikemyymälää, 2 kemikaliokauppaa, 2 tekstiili-lyhyttavaraliikettä, paperikauppa, taloustarvikemyymälä, sähkö- ja radioliike, kukkakauppa, kahvila-baari, parturi-kampaamo ja jalkinekorjaamo.

Ostoskeskusrakennusten valtakausi alkoi 1950-luvulla lähiöiden rakentamisen yhteydessä. Uusi, erillinen myymälärakennus oli arkkitehdeille kiinnostava ja haasteellinen tehtävä, ja noin kymmenen vuotta kestäneen vilkkaimman rakennusvaiheen aikana syntyi joukko arkkitehtuuriltaan laadukkaita ostoskeskuksia. [1]

1 Saresto e.a. 2004, .11; Helasvuo & Vainio 2008

3 LÄNSI-HERTTONIEMEN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

Tässä luvussa kysytään miten kaupunkisuunnittelun ihanteet ja periaatteet siirrettiin käytäntöön. Miten ideat ja ihanteet toteutuivat? Länsi-Herttoniemen alueen osalta tarkastellaan lähiön syntyvaiheita, luonnoksia, suunnittelua ja toteutusta.

3.1 Lähiömallin soveltaminen Suomessa 1940-luvulta 1960-luvulle

Tutkija Riitta Hurme on todennut, että Howardin, Perryn ja Abercrombien mallit eivät sellaisenaan soveltuneet toteutettaviksi Suomeen. Lähiöaate oli peräisin oloista, joissa väestön määrä oli olennaisesti suurempi kuin Helsingin seudulla. Lisäksi tilanne, jossa lähiöaate tuli Suomeen, määräsi varsin pitkälle uusien alueiden rakentamisen kehityssuunnan. Sodanjälkeisissä oloissa oli ensisijaisena pyrkimyksenä asuntojen aikaansaaminen, eikä esimerkiksi palvelutaso ollut yhtä keskeinen kysymys.

Suomessa sana "lähiö" yleistyi Hurmeen mukaan tarkoittamaan kiinteästä kaupunkirakenteesta erilleen rakennettua, varsinaisesta kaupungista riippuvaista asuntoaluetta, jonka olemassaolo perustui kaupungin työpaikkoihin ja palveluihin sekä joukkoliikenneyhteyksiin. Uusien asumalähiöiden suunnittelulle oli ominaista, että ne kaavoitettiin kerralla kokonaisuuksiksi. Rakentamisen jälkeen alueen katsottiin olevan lopullisesti valmis.

Lähiön merkityssisältö muotoutui toisenlaiseksi kuin Perryn tai Abercrombien kuvaama "neighbourhood unit". Englantilaisten esikuvien mukainen lähiökäsite oli ajankohtainen lähinnä Tapiolan rakentamisen yhteydessä ja käsite mukautui myöhemmin vastaamaan niitä asuntoalueita, joita rakennettiin poiketen Tapiolan mallista. Toisin sanoen, lähiöllä alettiin tarkoittaa asutuksen yleistä ryhmittelyperiaatetta. Pohtiessaan puutarhakaupunkiaatteen ja lähiöaatteen taustalla vaikuttaneita ideologioita Hurme toteaa, että Suomessa lähiöiden suunnittelulle on ollut leimallista pyrkimys tehdä yksiköistä hyvin toimivia ja palvelurakenteeltaan monipuolisia, kansainvälisten lähiömallien ideologisen sisällön jäädessä taka-alalle.[1]

Lähiörakentamisen tausta- ja vertailuaineistoa pääkaupunkiseudulta tarjoavat esimerkiksi Harry Schulmanin ja Timo Herrasen Helsingin vuoden 1945 jälkeistä rakentumista käsittelevät artikkelit ja Juhana Lahden arkkitehti Aarne Erviä käsittelevä väitöskirja. [2]

Juhana Lahti on selvittänyt pääkaupunkiseudun ja paikallisten suunnitteluorganisaatioiden kehitystä toisen maailmansodan jälkeen ja Harry Schulman on tarkastellut Helsingin seudun käsitettä suunnittelumaantieteen näkökulmasta. Lahden mukaan puhuttiin ensin Suur-Helsingistä, sittemmin pääkaupunkiseudusta. [3]

1900-luvun alkupuolella ennustettiin että Helsingistä kasvaisi mannermainen suurkaupunki. Helsingin kasvua koskevat tärkeimmät varhaiset yleissuunnitelmaesitykset olivat Bertel Jungin Suur-Helsinkisuunnitelma (1911), Eliel Saarisen Munkkinimi-Haaga-suunnitelma (1915), Jungin ja Eliel Saarisen Pro Helsingfors-suunnitelma (1918), Birger Brunilan Suur-Helsingin asemakaavaehdotus (1920) ja Suur-Helsingin yleiskaavaehdotus (1923). Näille esityksille oli ominaista että itse kaupungin lisäksi niissä käsiteltiin sen rajojen ulkopuolella olevia alueita. Samoin Suur-Helsingin asemakaavakysymyksiä käsittelevässä julkaisussa (1945) tarkasteltiin Helsingin lähiympäristön alueellista käyttöä. Taustalla olivat vuonna 1943 käynnistetyt alueliitosneuvottelut.

Vuonna 1940 pääkaupunkiseudulla oli kaksi kauppalaa (Kauniainen ja Haaga), viisi maalaiskuntaa (Espoon ja Helsingin maalaiskunnat, Oulunkylä, Kulosaari ja Huopalahti) sekä maalaiskuntien alueilla 14 taajaväkistä yhdyskuntaa. Sisäasiainministeriön virkamiehen Yrjö Harvian valmistelema Helsingin alueliitos sai vauhtia sodan seurauksena ja liitosneuvottelut aloitettiin kesällä 1943. Juhana Lahden mukaan ainoastaan Helsingin maalaiskunta suhtautui asiaan myötämielisesti, nimenomaan siksi että maalaiskunta halusi eroon "esikaupunkiasutuksen" rasitteista. Suur-Helsingin voidaan katsoa toteutuneen vuoden 1946 alueliitoksessa kun Helsingin kaupunkiin liitettiin Haagan kauppala, Huopalahden, Kulosaaren ja Oulunkylän maalaiskunnat ja suuri osa Helsingin maalaiskuntaa, muun muassa Tapanilan, Tuomarinkylän ja Viikin kylät. [4]

3.2 Länsi-Herttoniemen suunnittelu

KARTANOVAIHEESTA KUNNALLISEEN OMISTUKSEEN

Herttoniemen alueen historiaa on käsitelty raportissa *Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu* (2019) yhdessä Roihuvuoren, Herttoniemen teollisuusalueen, Herttoniemenrannan kanssa. Suunnitteluhistorian taustaksi referoidaan tässä lähinnä Länsi-Herttoniemen alueen varhaisempaa historiaa koskevia tietoja.

Yhtenä Helsingin pitäjän vanhimmista kylistä, Herttoniemessä oli jo keskiajan lopulla useita aatelistiloja. Meritullintarkastaja Petter Wetter yhdisti tilat 1700-luvun alussa Herttoniemen kartanoksi, josta nykypäivään saakka on säilynyt ainoastaan kartanon pihapiiri talousrakennuksineen.

Maanviljelysneuvos John Bergbomin aikana (1880–1915) kartano alkoi vuokrata huvilatontteja mm. nykyisen Hiihtäjäntien paikkeilta. Tämän takia Länsi-Herttoniemen ranta-alueille syntyi 1800-luvun loppupuolella huvila- ja työväenasutusta. Huvilatonttien osuus kokonaispinta-alasta jäi kuitenkin melko vähäiseksi. Vuonna 1911 Kulosaaren raitiotieosakeyhtiö alkoi

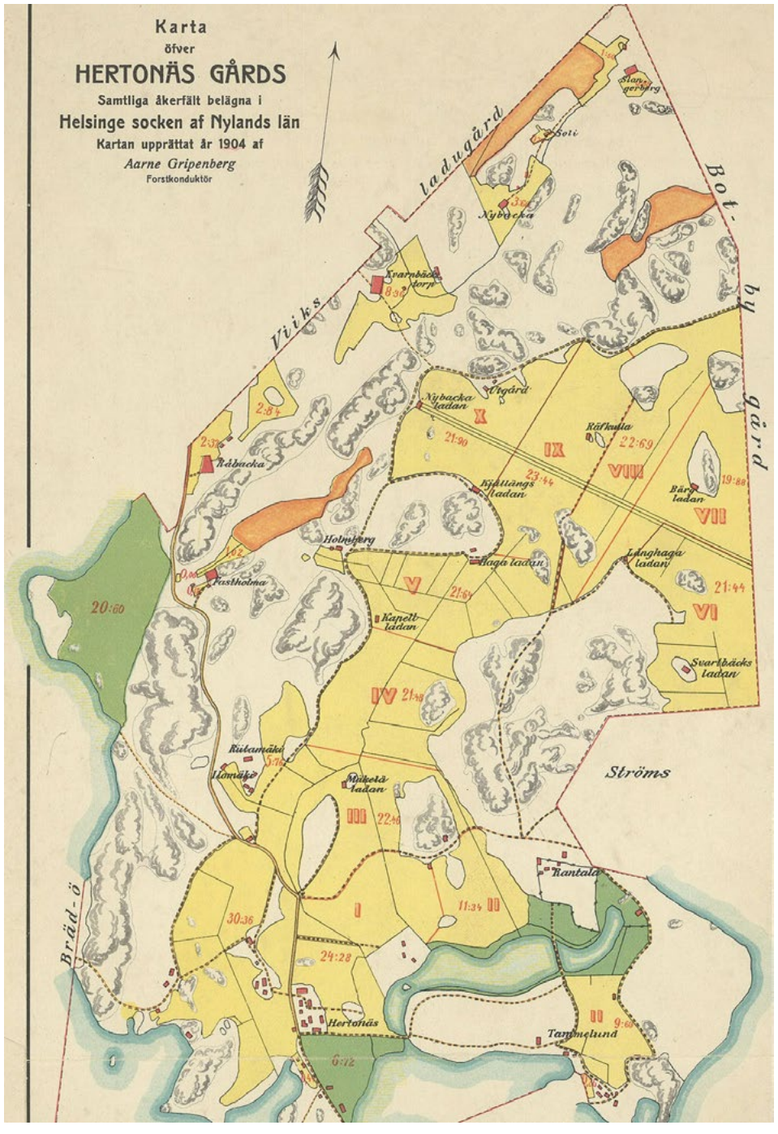
1 Hurme 1991 s. 175-177
2 Kautto 1981, Hankonen 1994, Korhonen 2000, Schulman 2000, Herranen 1997, Lahti 2006
3 Lahti 2006 Luku 4 s. 62-80; Flodin 1965, Lahti 2006 s.63
4 Lahti 2006,64; Timonen 2003, s. 125-145

rakentaa sähkörautatietä Sörnäisten niemestä, Sörnäisten ja Kulosaaren salmien kautta Kulosaaren kartanoon. Kevättalvella 1917 Kulosaaren salmen silta saatiin valmiiksi . [1]

Herttoniemen kartano ja maa-alueet siirtyivät 1919 Helsingin kaupungin omistukseen, kun kaupunki osti Oy Kulosaaren huvilakaupunkiyhtiöltä Hertonäs gods aktiebolag-yhtiön osake-enemmistön.

Tilan pinta-ala oli tuolloin 646 ha, lisäksi kauppaan sisältyi 163 ha Tuurholman selän vesialuetta. Myyjä sitoutui jatkamaan yhtiölle kuuluvaa raitiotielinjaa Kulosaaren kartanon ja Herttoniemen väliselle rajalle. Saadakseen vapaat kädet Herttoniemen rakentamiseen kaupunki päätti viisi vuotta myöhemmin ostaa vielä ne 43,12 ha:n laajuiset tonttialueet, jotka Hertonäs gods Ab oli vusoina 1916-1918 myynyt yksityishenkilöille, mutta joita ei vielä ollut rakennettu.

Vuonna 1919 kaupunki alkoi neuvotella Brändö gårds Ab:n kanssa Kulosaaren yksinäisverotilan ostamisesta. Oston tarkoituksena oli yhteyden turvaaminen Herttoniemeen, lisäalueen hankinta varastoalueeksi ja Herttoniemen sataman laajentamisalueen hankinta. Kauppa toteutui 1927. [2]

Herttoniemen kartanon maat 1904, kartta julkaistu Herttoniemi-raportissa, KYMP 2019. Rantavyöhykkellä on jonkin verran asutusta ja talojen nimiä.

LÄNSI-HERTTONIEMEN KAAVASUUNNITELMIA 1919-1932

Herttoniemen alueelle oli jo ennen suurta alueliitosta 1946 laadittu suunnitelmia. Kauppaneuvos Julius Tallbergin 1918 tilaamassa Bertel Jungin ja Eliel Saarisen laatimassa Suur-Helsingin asemakaavassa Herttoniemi osoitettiin Helsingin merkittäväksi kasvualueeksi, yhdeksi keskustaa kehämäisesti täydentävistä "pikkukaupungeista". Suunnitelmassa hahmoteltiin Kulosaaren ja Herttoniemen läpi itään johtava bulevardi suunnilleen nykyisen Itäväylän paikalle. Länsi-Herttoniemen asuntoalue oli kaavailtu nykyiselle paikalleen kahden suuren teollisuus- ja satama-alueen väliin. Vanhainkaupunginlahdelle oli kaavailtu pääkaupungin suursatama.

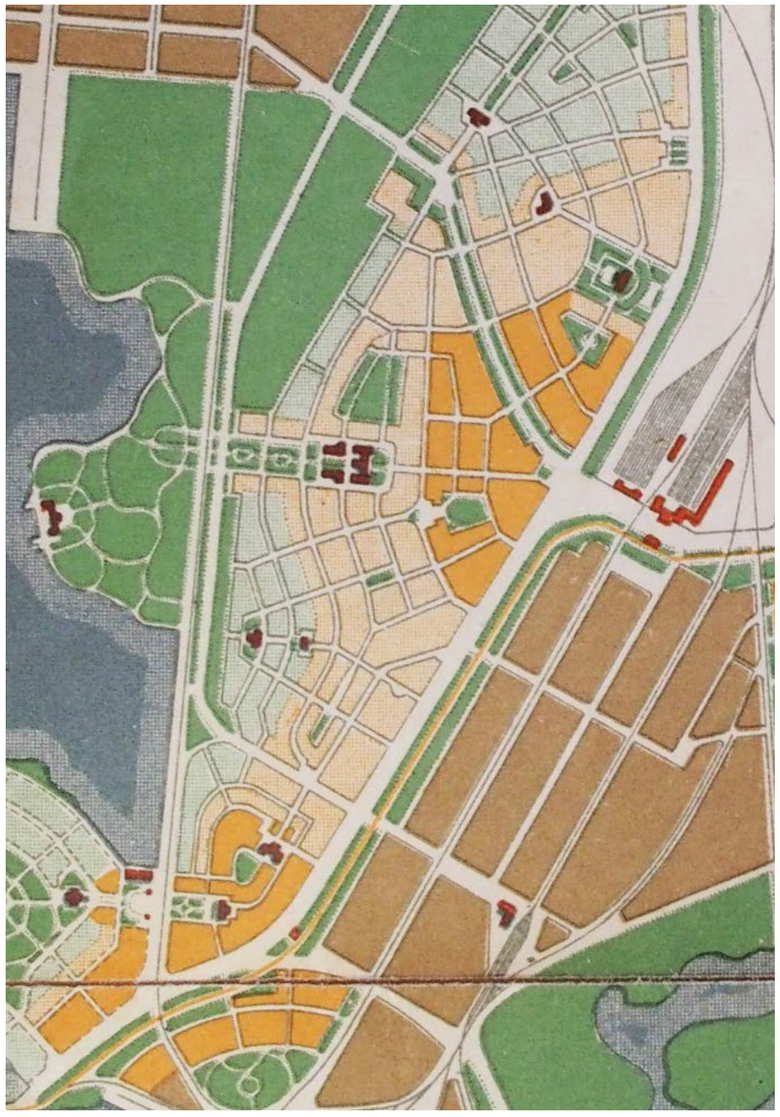
Jungin ja Saarisen ehdotuksessa Länsi-Herttoniemen asuntoalue on suunniteltu vapaasti maastomuotoja mukaillen. Ainakin Hiihtomäentie on pääpiirteiltään tunnistettavissa jo tästä suunnitelmasta. Raitiotielinjaa Herttoniemeen Saarinen oli ehdottanut jo 1915 Munkkiniemi-Haaga-suunnitelmassaan.

Arkkitehti Birger Brunila osallistui kiinteästi Saarisen ja Jungin työhön. Asemakaavaosaston 1923 ja 1932 laatimissa yleissuunnitelmissa Jungin ja Saarisen suuntaviivat olivat yhä selvästi nähtävillä.

Helsingin rahatoimikamarin komitea, joka oli saanut tehtäväkseen valmistella Herttoniemen järjestelyä sekä Tullisaarenselän satamaksi rakentamista, ehdotti joulukuussa 1930, että Herttoniemen keskiosat käytettäisiin teollisuusalueeksi, rantaan rakennettaisiin öljysatama, kauppa- ja teollisuussatama. Ehdotuksen liitteenä oli rakennuskonttorin satamaosaston yhdessä asemakaavaosaston kanssa laatima asuntoaluesuunnitelma. Lauri Putkosen mukaan Länsi-Herttoniemen asuntoalue noudattelee perusratkaisuiltaan Saarisen ja Jungin suunnitelmaa. [1]

1 Hietarkorpi-Mentu-Soiini 2019, luku 2
2 Brunila 1962, 19-20

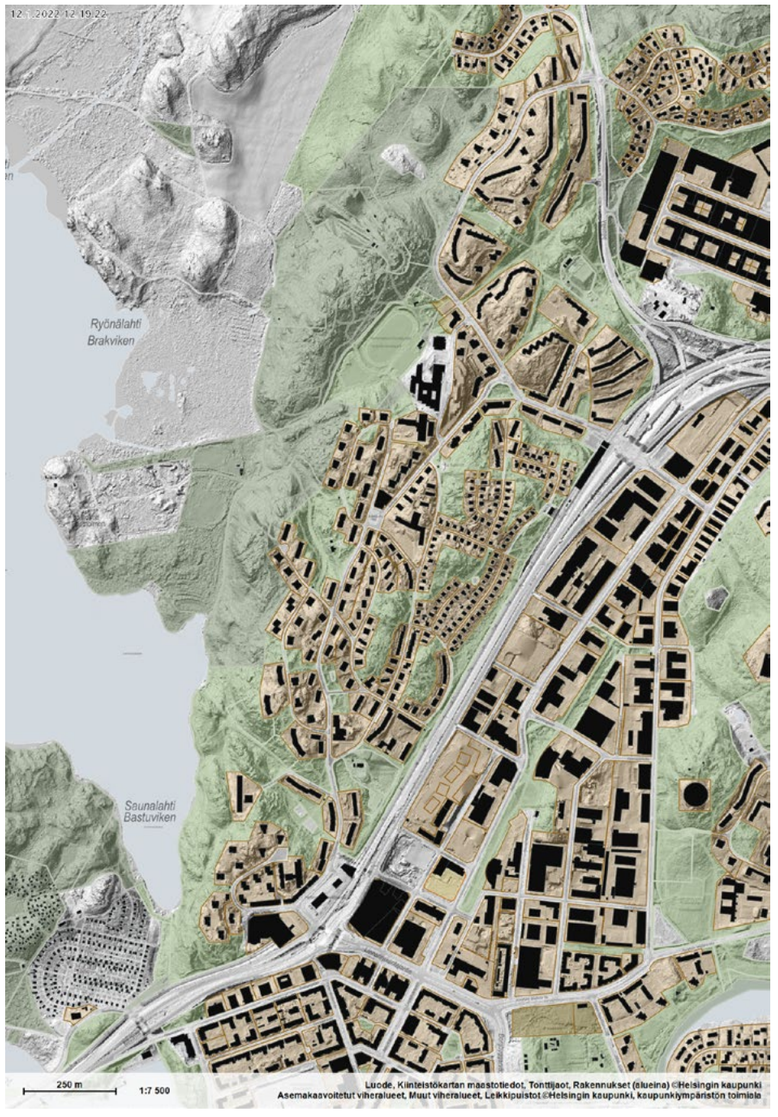
1 Putkonen 1994, 22-24; (Brunila 1962, 33-34, Arkkitehti 1931, HKKH eri vuosilta)

Bertel Jung, Pro Helsingfors, Suur-Helsingin asemakaavan ehdotus, laatineet Eliel Saarinen ym. Helsinki 1918. Suunnitelman rajaus on tehty tämän selvityksen näkökulmasta. Jungin ja Saarisen suunnitelmassa Länsi-Herttoniemen asuntoalue on kaavoitettu vapaasti maastomuotoja mukaillen. Tiet kaartuilevat topografiaa myötäillen ja ainakin Hiihtomäentie on pääpiirteiltään tunnistettavissa jo tästä suunnitelmasta. (Putkonen 1994, 22-24)

Herttoniemen ja Puodinkylän alueiden asemakaavaehdotus, osa laajemmasta kaavakartasta, ei pvm, tunnus 865/8, HKA. Kaupunginarkiston luettelossa mainitaan vuosi 1927. Ehdotuksesta on todettavissa, että se pääpiirteissään noudattaa Suur-Helsingin asemakaavaehdotuksessa esitettyä ratkaisua. Punaisella merkitty ratalinjaus on lisätty jälkikäteen. Vasta myöhemmin alueelle laadittiin varsinaiset kaavat, ensimmäisenä vahvistettiin 1944 nykyisen pientaloalueen eteläosan ja siihen liittyvien kerrostalokorttelei den laadittu rakennussuunnitelma.

Puistojen ja laajempien viheralueiden merkitys osana kaupunkirakentamista oli varsinkin Bertel Jungin ja hänen työnsä jatkajan, Birger Brunilan kaupunkisuunnittelutyön johtavia periaatteita. Nykytilannetta esittäväässä karttakaaviossa näkyy toteutuneen asemakaavaratkaisun keskeinen periaate - rakennettujen korttelei den ja puistojen lomittuminen sekä jo varhain puisto- ja virkistyskäyttöön varattu läntinen selänne. Kaavoitus- ja rakennushistorian vaiheiden perusteella selittyy, miksi rakennuskannan mittakaavan ja typologian vaihtelu on puistoverkoston ohella Länsi-Hertoniemen toinen keskeinen ominaispiirre.

SUUNNITTELUN ALKUVAIHEET

Laajojen maakauppojen jälkeen Helsingin kaupunginvaltuusto pyrki edistämään esikaupunkien järjestämistä jo ennen niiden liittämistä kaupunkiin. Valtuusto päätti 1933, että kaupunki laatisi omalla kustannuksellaan alueen rakennussuunnitelmat. Sen jälkeen, kun alueliitoksen rajat olivat pääpiirteissään hahmottuneet, laajennettiin kaavoituksen ohjelmaa mm. Herttoniemen kylään.

Helsingin asemakaavaosaston alustava kaavaehdotus Herttoniemen ja Puotilan asuntoalueita varten, joka oli liitetty satamaosaston ehdotukseen vuonna 1930, sisälsi Birger Brunilan kuvauksen mukaan "sangen suuria ja laajoja pustoja". Suunnitelma käsitti pääasiassa erillisiä yhden- ja kahdenperheen talojen tontteja. Pääteiden varsille oli suunniteltu rivitaloja ja useanperheen taloja. [1]

Sota-aikana 1939-1944 asuntoalueiden suunnittelu keskittyi lähinnä uusiin omakotialueisiin, joilla varattiin tontteja rintamamiehille ja Karjalasta tulleille siirtolaisperheille, kuten Oulunkylän Pirkkolan omakotialue, Talin kartanon Marttilan alue, Paloheinä ja Pakilan omakotialue. Näille alueille oli tarkoitus rakentaa kiinteistölautakunnan hyväksymien mallipiirustusten mukaiset asuinrakennukset, jonka takia alueet saivat melko yhtenäisen leiman. Heti tämän jälkeen suunniteltiin Maunulan uusi asuinalue Oulunkylään, joka oli tarkoitettu pääasiassa kaksikerroksisille monen perheen taloille. Toinen alue suunniteltiin myös Herttoniemeen Porvoontien länsipuolelle. Alueen pinta-ala oli 23,5 ha ja tontteja oli osoitettu sekä omakotitaloille että neljän perheen taloille ja 3-4-kerroksisille lamellitaloille. 2

Toukokuussa 1945 vahvistetun maanhankintalain soveltaminen aiheutti muutoksia kaupungin suunnitelmiin. Lain mukaan siirtoväkeen kuuluvilla, perheellisillä rintamamiehillä, sotaleskillä ja -orvoilla oli oikeus lunastaa asuntotontteja ja viljelystiloja, kunhan anomukset jätettiin ennen 1.10.1945. Brunila kirjoittaa, että luovutusvelvollisuus muodostui raskaaksi varsinkin kaupungeille, jotka muodollisesti voitiin velvoittaa luovuttamaan tähän tarkoitukseen kaiken käytettävissä olevan maan, jota ei tarvittu yleisiin tarkoituksiin.

Vaikka Helsinki heti päätti luovuttaa lähes 700 tonttia Albergan kartanon maista, tämä oli vähäinen määrä verrattuna 10 000 saapuneeseen anomukseen. Hyväksyttyjen anomusten määrä, 8 000 kpl, merkitsi sellaisen tonttimäärän luovuttamista, jonka yhteinen pinta-ala katuineen ja yleisine alueineen laskettiin vastaavan noin puolet koko vuoden 1945 rajojen sisällä olevasta kaupunkialueesta. Omakotitontteja jouduttiin luvuttamaan myös tiheämpään asutukseen varatuilta alueilta, mm. Oulunkylästä, Malmilta, Tapanilasta, Tuomarinkylästä, Talista, Kaarelasta, Pukinmäestä, Puodinkylästä (Vartiokylä) ja Herttoniemestä.

Lakiin vahvistettiin 12.7.1949 lisäys, jonka mukaan henkilö, joka luopui oikeudestaan maahan, saattoi sen sijaan saada osakehuoneiston asuintalosta. Helsingin kaupungin taloudellisen tuen turvin rakennettiin sittemmin eri puolille kuutisenkymmentä asuintaloa lähes 2 000 henkilöä varten, mikä helpotti ongelman ratkaisua. [3]

RAKENNUSSUUNNITELMA JA ASEMAKAAVA

Länsi-Herttoniemi kuului Helsingin maalaiskuntaan 1946 alueliitokseen saakka.

Helsingin maalaiskunnassa noudatettiin maankäytön suunnittelussa vuoden 1931 asemakaavalakia, jossa oli säädetty mm. kaupunkien asemakaavoista ja "asemakaavantakaisista määräyksistä". Tällaiset maankäyttömääräykset voitiin antaa asemakaavan ulkopuolella olevaa kaupunkialuetta varten. Lain mukaan "taajaväkinen yhdyskunta" oli järjestettävä ja rakennettava vahvistetun ns. rakennussuunnitelman mukaan. Maaherralla oli valta määrätä, että rakennussuunnitelma oli laadittava maaseudullekin, esimerkiksi alueelle johon oli odotettavissa suurempaa rakennustoimintaa.

Alueliitoksen jälkeen. Länsi-Herttoniemen 1944 vahvistetun rakennussuunnitelman tilalle laadittiin asemakaava. Asemakaavassa annettiin yksityiskohtaiset määräykset kaupunkialueen (toisinaan myös maalaiskuntaan) kuuluvan alueen järjestämisestä ja rakentamisesta.

Länsi-Herttoniemen ensimmäiset asemakaavat on laadittu Helsingin kaupungin kiinteistötoimiston asemakaavaosastolla.

1 Brunila 1931
2 Brunila 1962, 66-68
3 Brunila 1962, 68-69

LUONNOKSESTA TOTEUTUKSEEN LÄNSI-HERTTONIEMEN ASEMAKAAVAN VAIHEET

Asemakaavavaiheet on selvitetty kaupunginarkiston piirustus- ja asiakirja-arkiston, Helsingin karttapalvelun, digitaalisen aineiston, Helsingin kaupungin historia-sarjan ja kunnalliskertomusten perusteella. Asemakaavaselostukset on kirjoitettu word-muotoon arkistotyön yhteydessä. [1]

Kaavan toteutuneisuutta ja myöhempiä kaavamuutoksia tarkastellaan ominaispiirreselvityksen edellyttämässä laajuudessa. Seuraavassa asemakaavahistoriaa käsittelevässä tekstissä on Lauri Putkosen selvityksestä suoraan lainattuja jaksoja. Putkosen tarkkuudella tehtyä arkistotyötä ei tämän selvityksen yhteydessä ole ollut mahdollista suorittaa.

1940 PÄIVÄTTY KAAVASUUNNITELMA

Lauri Putkosen mukaan asemakaavaosaston arkistosta löytynyt vanhin Länsi-Herttoniemeä koskeva kaavasuunnitelma on vuodelta 1940. Brunilan luonnossuunnitelma, johon on merkittynä katuverkko, korttelien rajat ja viemäriverkosto, ei johtanut vielä vähään aikaan vahvistamiseen. Tähän vaikuttivat ajan poikkeukselliset olot. Suunnittelua jatkettiin kuitenkin koko sota-ajan. Tulevan asemakaavan pääpiirteet olivat jo hamottuneet vuoden 1940 luonnoksessa. Mielenkiintoisena yksityiskohtana Putkonen mainitsee kahden urheilukentän sijoittaminen varsin lähelle toisiaan, nykyisen Mäenlaskijantien ja Oravatien paikkeille.[2]

LUONNOS1942

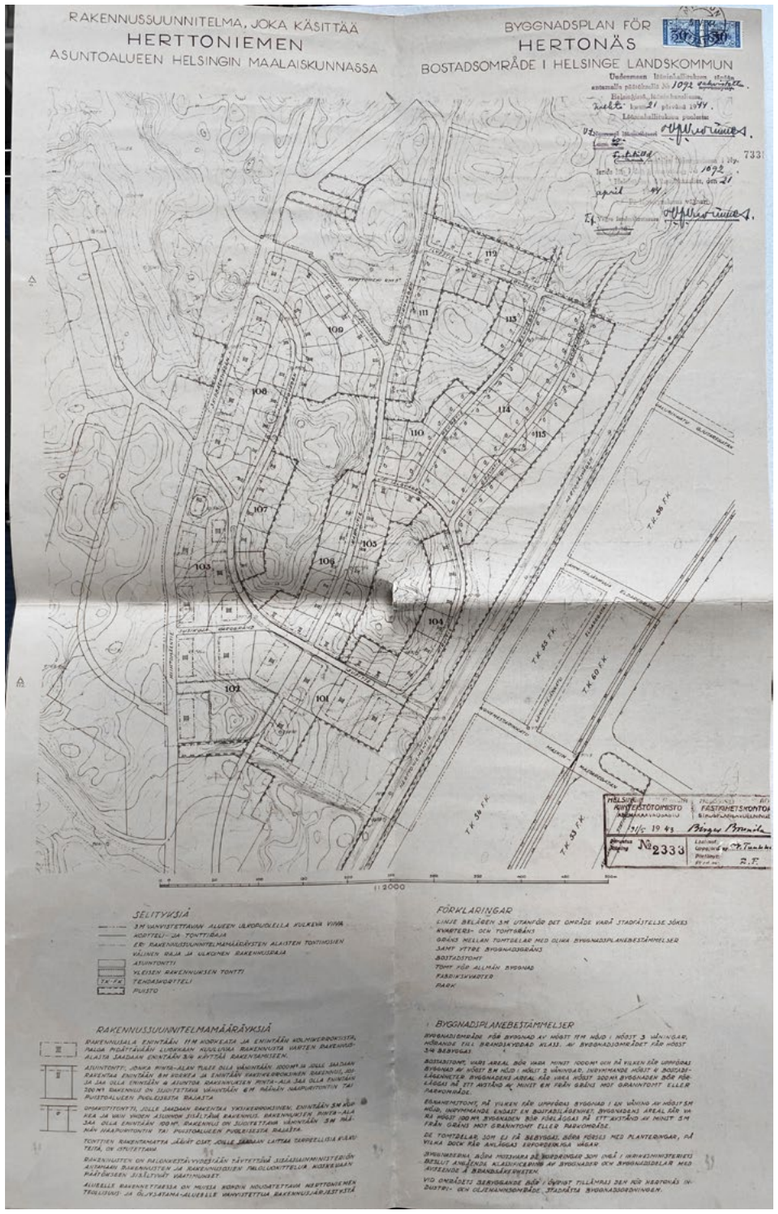
Tammikuussa 1942 päivätyssä asuntoalueen luonnoksessa katuverkosto on jo muovautunut likimain nykyiseen muotoonsa ja tonteille on merkitty rakennusalat ja kerroskorkeudet. Eränkävijäntori on jo saanut tutun muotonsa. Hiihtomäentien varrelle on sijoitettu kolmikerroksisia lamellitaloja viistosti katulinjaan nähden. Samanlaisia lamellitaloja, mutta suoraan katulinjan suuntaisina, on Susitien varrella. Mäyrätien ja Majavatien alueella on kolmikerroksisia pistetaloja. Nykyiselle omakotialueelle on kaavassa merkitty kaksikerroksisia pienkerrostaloja sekä alueen koillisosassa rivitaloja, joista osa suorina, osa porrastettuina. Puistoalueet kurottuvat monissa paikoin kortteleiden sisäosiin. Julkisten rakennusten sijoitusta ei luonnoksesta ilmene. Myöskään edellä mainittuja urheilukenttiä ei luonnokseen ole piirretty. [3]

Saman vuoden maaliskuussa suunnittelun piiriin otettiin myös Hiihtäjäntien alue, jonne sijoitettiin kolmikerroksinen pistetalojen ryhmä. Hiihtomäentien kolmikerroksiset lamellit on nyt käännetty kadunsuuntaisiksi lukuun ottamatta nykyisen kirkon tienoota. Omakotialueelle on osoitettu edelleen kaksikerroksisia pienkerrostaloja, sen sijaan rivitaloja ei tässä luonnoksessa ole. Erätorin tuntumaan, nykyiselle koulutontille, on merkitty julkinen rakennus, joka pohjamuodosta päätellen on kirkko. Urheilukenttä on tässä suunnitelmassa sijoitettu Mäenlaskijantien ja Hiihtomäentien risteykseen.[4]

Kaupunginhallitus palautti 3.12.1942 kiinteistölautakunnalle numerolla 2255 B merkityn asuntoalueen keskiosan rakennussunnitelman. Kaavan laatijaa pyydettiin mm. tutkimaan, voitaisiinko katuja saada enemmän maastoon sopeutuviksi. [5]

VAHVISTETTU RAKENNUSSUUNNITELMA 1944

Länsi-Herttoniemen ensimmäisiä kortteleita 101-115 varten 31.5.1943 päivätty rakennussuunnitelma, jonka laatija oli Väinö Tuukkanen, allekirjoittajana Birger Brunila, vahvistettiin lääninhallituksessa 21.4.1944.[6] Suunnitelma käsitti huomattavasti suppeamman alueen kuin Lauri Putkosen selvitysraportissa mainituissa kaavaluonnoksissa vuosilta 1940-1942.

Rakennussuunnitelma, joka käsittää Herttoniemen asuntoalueen Helsingin maalaiskunnassa. Helsingin kaupungin kiinteistötoimiston asemakaavaosasto, laatinut V. Tuukkanen, allekirjoittanut Birger Brunila 31.5.1943. No 2333. Lääninhallituksen vahvistama 21.4.1944. Karttakopio, HKA, Kaupunkisuunnitteluvirasto Ha:31.

1 Selostus 1943, HKA, ks. Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu 2019
2 Putkonen 1994, 26-
3 Putkonen 1994, 26-
4 Putkonen 1994, 26-
5 Kiinteistölautakunnan pöytäkirja 16.2.1942. HKA
6 Rakennussuunnitelma 1943/1944, HKA

Rakennussuunnitelman määräyksiä 1944

Susitien etelä- ja länsipuolelle ja Hiihtomäentien länsipuolelle esitettiin kolmikerroksisten kerrostalojen tontteja, joiden enimmäiskorkeus sai olla 11 m.

Hirvitien, Karhutien, Ilvestien ja Oravatien rajaamalle alueelle esitettiin omakotitontteja, joille saatiin rakentaa yksikerroksinen, enintään 5 m korkea ja vain yhden asunnon sisältävä rakennus, jonka pinta-ala sai olla enintään 100 m2. Rakennus oli sijoitettava vähintään 5 metrin etäisyydelle naapuritontin tai puistoalueen puoleisesta rajasta.

Tämän ydinalueen länsi- ja eteläpuolelle sallittiin enintään 8 m korkeiden ja kaksikerroksisten rakennusten rakentamista, joissa sai olla enintään neljä asuntoa. Pinta-ala ei saanut ylittää 200 m2.

Tonttien rakentamatta jäävät osat oli istutettava.

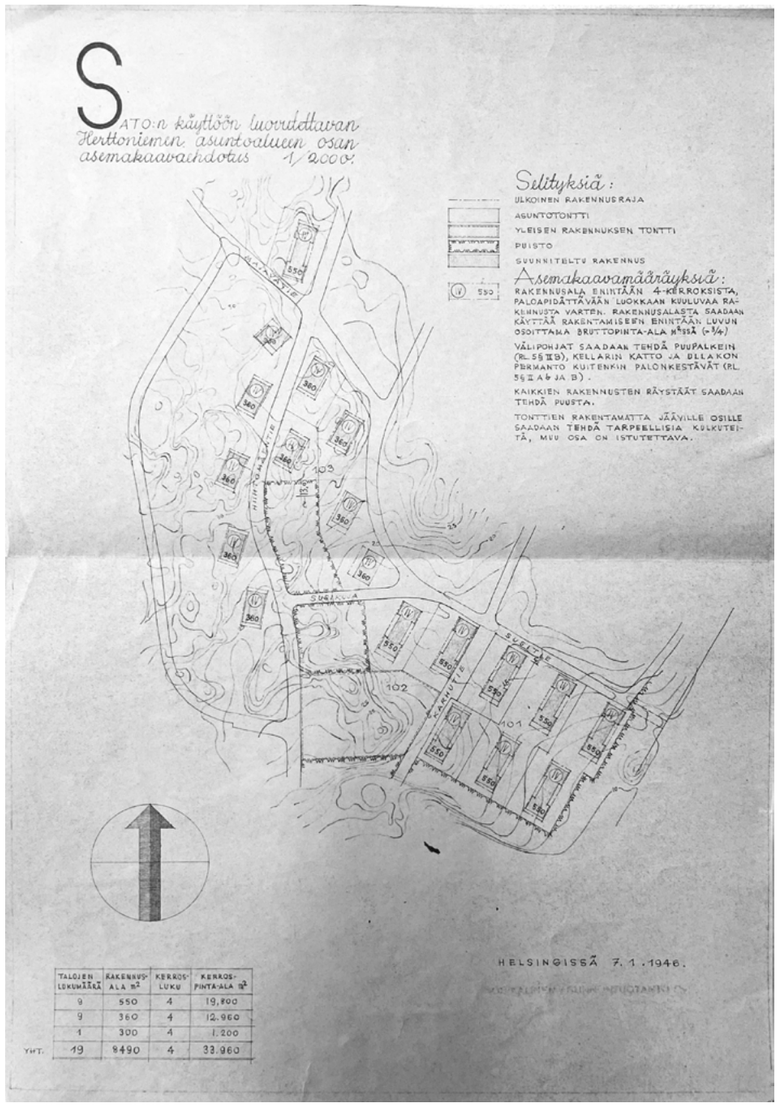
Alueella oli noudatettava Herttoniemen öljysatama- ja teollisuusalueelle vahvistettua rakennusjärjestystä.

Puistoja oli sekä alueen reunoilla että kolme puistoa tonttien rajaamilla korttelialueilla. Korttelipuistot kiinnittyivät asuntokatuihin tonttien väliin jätettyjen puistokaistaleiden välityksellä..

VAHVISTETTU RAKENNUSSUUNNITELMA 1945 JA SATON ASEMAKAAVALUONNOS 1946

Vahvistetun rakennussuunnitelman muuttaminen hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 10.2.1944 ja muutos valmistui esiteltäväksi lokakuussa samana vuonna. Länsi-Herttoniemen kortteleita 104-112, 114 ja 115 varten vahvistettiin marraskuussa 1945 rakennussuunnitelma.

Sosiaalinen Asuntotuotanto Oy (SATO) anoi vuodenvaihteessa 1945/1946 rakennussuunnitelman muuttamista ja alueen varaamista yleishyödyllistä rakentamista varten. Ilmeisesti Saton aloitteeseen liittyen korttelit 101-103 suunniteltiin uudelleen, Samalla kaavakarttaan piirrettiin Susikujan puistot. Sato Oy:n aloitteesta on laadittu tammikuussa 1946 päivätty asemakaavaluonnos, joka käsittää kortteleita 101-103 ja niiden länsipuolelle, nykyisen Hiihtomäentien länsipuolelle suunniteltuja tontteja. Tämä Saton käyttöön luovutettavan Herttoniemen asuntoalueen osan asemakaavaehdotus käsitti 19 nelikerroksista rakennusta, joissa kerrosalaa yhteensä 3 960 m2.[1]

Saton käyttöön luovutettavan Herttoniemen asuntoalueen osan asemakaavaehdotus 7.1.1946, johon sisältyy 19 nelikerroksista rakennusta sekä Susikujan puistikot. Karttakopio, HKA, Kaupunkisuunnitteluvirasto Ha:31. Suunnitelma sisällytettiin samana vuonna laadittuun asemakaavaan. Kaakkoisosassa sijaitsevan kuuden kerrostalon kortteli ei kuitenkaan toteutunut tässä muodossa, vaan kortteliin rakennettiin Markus Tavion suunnittelema Karhulinna, Helsingin kaupungin asuntotuotantokomitean vuokra-asuntokortteli.

1 HKA, asiakirjakokelma kansiossa

ASEMAKAAVA 1946

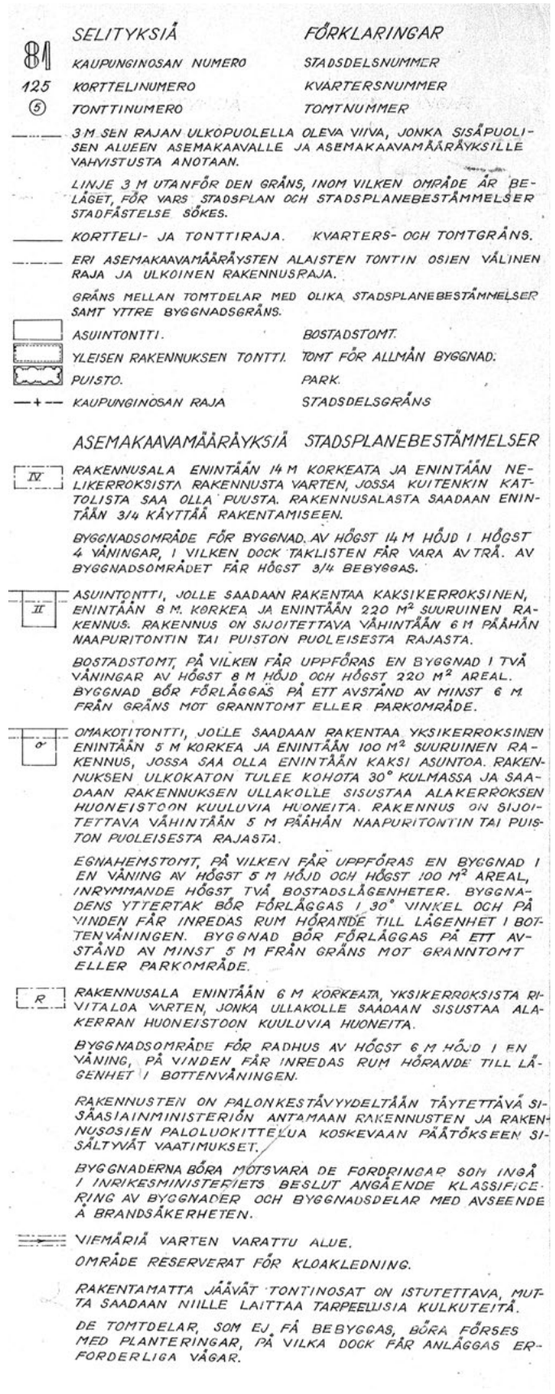
Suunnittelualuetta laajennettiin, suunnitelmia tarkennettiin ja asemakaava saatettiin valmiiksi suuren alueliitoksen vuonna 1946. Rakennussuunnitelma vuodelta 1944 sisällytettiin suurelta osalta uuteen asemakaava, mutta pientaloalueen etelä- ja lounaispuolelle kaavoitettiin nelikerroksisia asuinkerrostaloja Saton kanssa sovitulla tavalla.

Asemakaava-arkkitehti Birger Brunila kirjoitti asemakaavan selityksessä, että alue oli osa laajemmaksi suunnitellusta asuntoalueesta ja se oli tarkoitettu ensi sijassa Herttoniemen teollisuusalueen työväestöä varten. Kaavassa oli neljänlaisia asuntotontteja: nelikerroksisille kivitaloille, kaksikerroksisille pienkerrostaloille (enintään 220m2), yksikerroksisille omakotitaloille ja yksikerroksisille rivitaloille. Kivitalo- ja rivitalotonteille oli kaavaan merkitty rakennusalat, edellisille kuitenkin väljästi ja määräyksellä, että rakennusalasta sai käyttää vain ¾ rakentamiseen. Tällä haluttiin suoda rakennuksen suunnittelijalle suurempi vapaus sopivan asuntotyypin valitsemiseen ja rakennuksen sijoittamiseen maaston kannalta edullisimpaan paikkaan. Yleisille rakennuksille oli varattu viisi tonttia kortteleissa 102, 121 ja 125-127. Eränkävijäntori oli suunniteltu alueen paikalliseksi keskukseksi. Autojen pysäköintiä varten oli järjestetty katulevennyksiä mm. Mäyrätien, Karhutien ja Näätäkujan varrelle. Kortteleiden väliin oli jätetty pienehköjä puistoalueita, joille saattoi tarpeen mukaan järjestää leikkipaikkoja. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet varattiin suurta yhtenäistä puistoaluetta varten. Tänne tuli järjestää myös urheilukenttiä ja hiihtomäki. Yhtenäinen puistokaistale erotti asuntoalueen Helsinki-Porvoo –tiestä. Kaikkiaan oli uudelle asuntoalueelle tässä vaiheessa kaavailtu 7280 asukasta, mikä merkitsi 121 asukasta hehtaaria kohden. Brunila oli varautunut liian suurta asukastiheyttä koskevaan arvosteluun muistuttaen: "on huomioitava, että alueen länsipuolelle suunniteltu yhtenäinen suuri puisto, jota ei pinta-ala-laskelmissa ole otettu huomioon, tosiasiassa hyödyntää myös tätäkin aluetta."[1]

Putkonen kirjoittaa, että Länsi-Herttoniemen 1940-luvun kaavoitusta tarkasteltaessa löytyy lukuisia yhtäläisyyksiä mm. Otto-Iivari Meurmanin laatimien Tapiolan varhaisten kaavojen kanssa. Maaston muotoja myötäilevä katuverkosto, laajat rakentamattomat alueet sekä kerros- ja pientaloalueiden vuorottelu ovat hengeltään samanlaisia kummankin alueen suunnittelussa. Esikuvia löytyi ruotsalaisista asemakaavoista, erityisesti Tukholman, Malmön ja Göteborgin esikaupunkialueilta.[2]

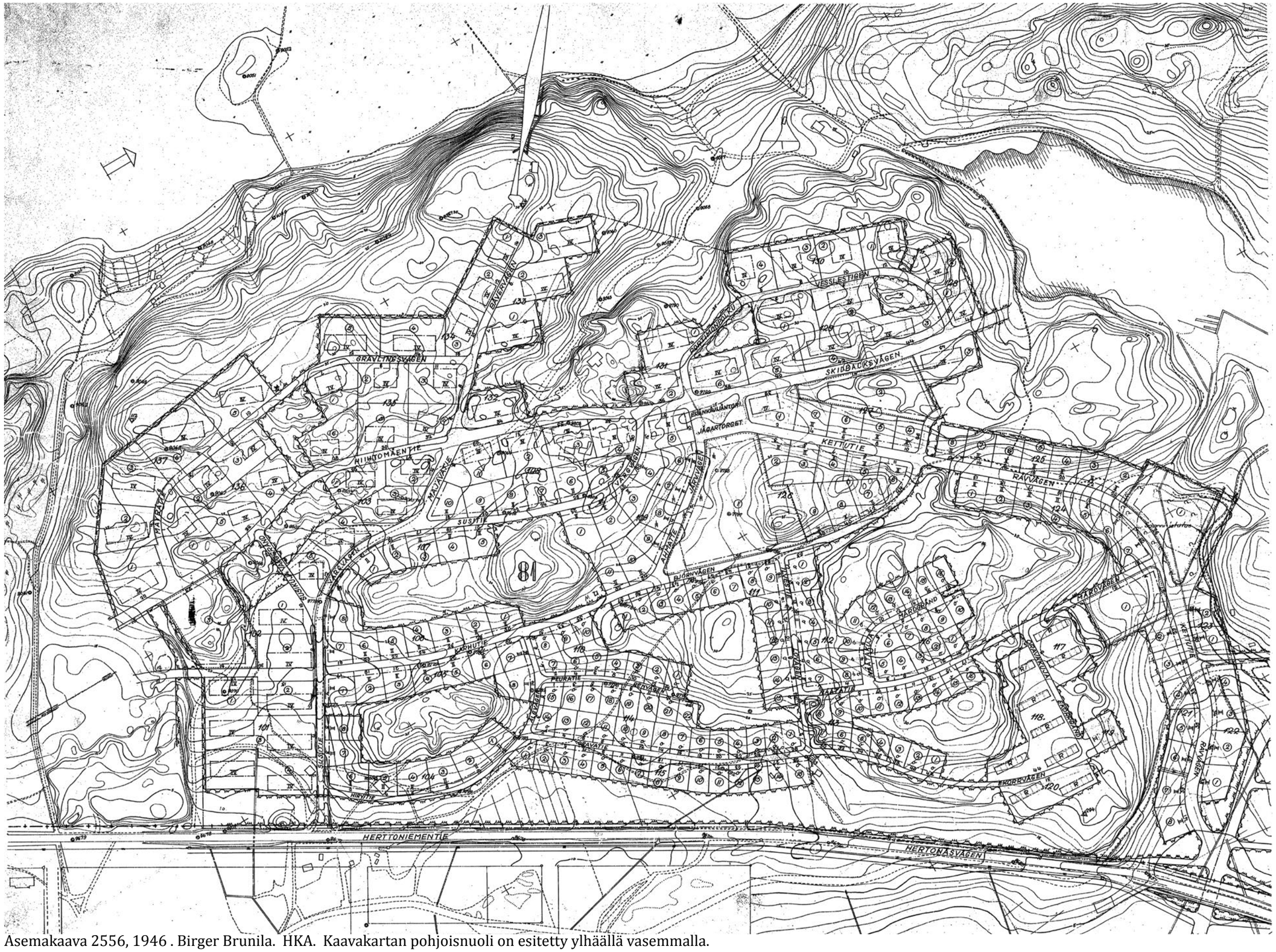

1944 vahvistetun rakennussuunnitelman laajuus (sininen ääriviiva) ja 1946 laaditun keskeisen osan asemakaavan laajuus (punainen ääriviiva). Pohjoinen on suoraan ylöspäin.

Oikealla asemakaavamääräykset.

1 Putkonen 1994, 26-; Brunila 1946, asemakaavan selostus
2 Putkonen 1994, 26-

Asemakaava 2556, 1946 . Birger Brunila. HKA. Kaavakartan pohjoisnuoli on esitetty ylhäällä vasemmalla.

ETELÄOSAN ASEMAKAAVAT 1953-1954

Hiihtäjäntien alueen ensimmäinen asemakaava 3297 vahvistettiin 7.4.1953. Elokuussa 1952 päivätty kaava oli Irma Mikkolan laatima ja Väinö Tuukkasen allekirjoittama. Hiihtäjäntien, Hiihtomäentien ja Mäenlaskijantien varrelle oli osoitettu rakennusalat nelikerroksisille lamellitaloille, joista osa oli suorarunkoisia, osa taitteisia.

Eteläosan asemakaava 3297, vahvistettu 7.4.1953, kartta.hel.fi. Asemakaavaan sisältyivät laajat puistoalueet Mäenlaskijan-tien etelä- ja pohjoispuolella. Pohjakartassa näkyy alueen vanhempia huvila- ja muita rakennuksia. Mäenlaskijantien päässä on yleisen rakennuksen laaja tontti.

Katujen risteykseen oli sijoitettu yksi- ja kaksikerroksisten liikerakennusten rakennusalat.

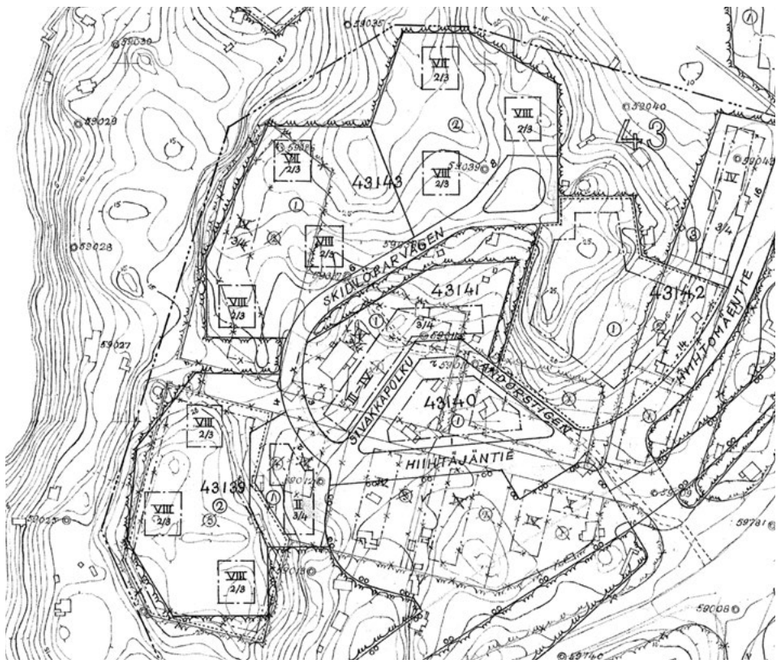
Asemakaavan muutokseen ryhdyttiin hyvin pian ja lamellitalojen tilalle kaavoitettiin Hiihtäjäntien varrelle eteläosan kalliomaastoon yhdeksän tornitaloa, joissa oli seitsemästä kahdeksan kerrokseen. 11.8. 1954 päivätyn kaavamuutoksessa 3611, jonka laatimisesta vastasivat jälleen Irma Mikkola ja Väinö Tuukkanen. Muutosalueelle varattiin myös yleisen rakennuksen tonttialue ja paikka liikerakennukselle. Uusi liikennealueen varaus liittyi mm. esikaupunkiradan suunnitteluun. 28.6.1954 Väinö Tuukkanen – Irma Mikkola).[1]

1 Putkonen 1994, 26-; Asemakaavan selostus 1952 ja 1954.

Vuonna 1954 laadittu asemakaavan muutos 3689, ts. muutos vuoden 1953 asemakaavan 3297 eteläosaan, kartta.hel.fi. Muutos liittyy Herttoniemen esikaupunkiradan ja päätien uusiin suunnitelmiin. Uutta rakennustyyppiä alueella edustavat 7- ja 8-kerroksiset tornitalot, jotka on sijoitettu väljästi kallioiseen maastoon. Keskeisen liikenneaukion ääreen on suunniteltu 2-kerroksinen myymäläkeskus.

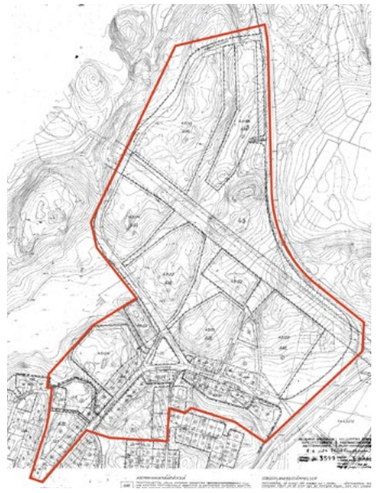
Hiihtäjäntien asemakaavaratkaisun muutos 1953-1954.

SIILITIEN SUURKORTTELEIDEN ASEMAKAAVAT 1954-1962

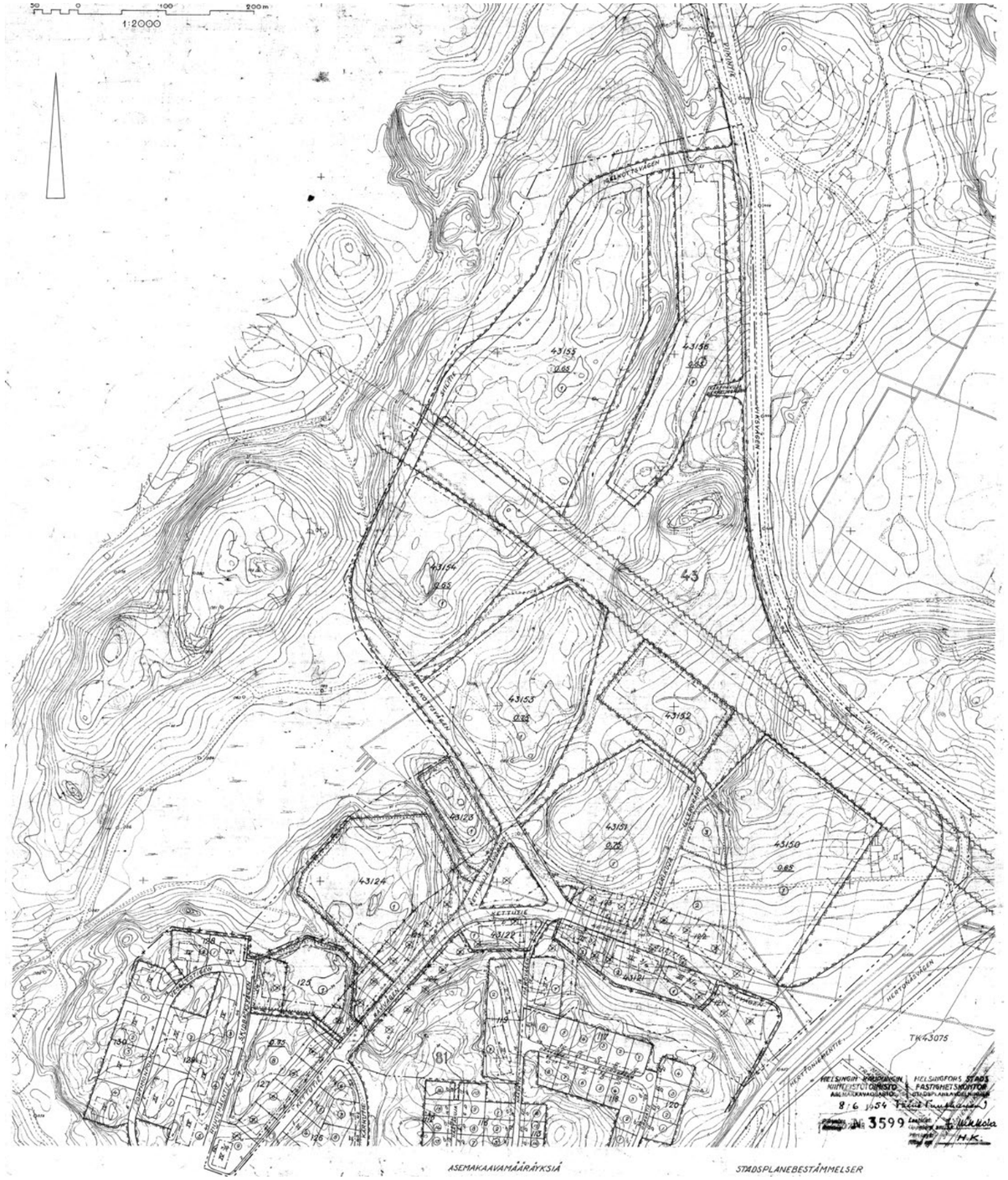
Siilitien alue otettiin kaavoituksen piiriin 1950-luvun alussa ja asemakaava vahvistettiin 1954. Irma Mikkolan laatiman kaavan on allekirjoittanut Väinö Tuukkanen. Kaavaselostus kertoo vakuuttavasti, kuinka luonnon tarjoamat lähtökohdat pyrittiin ottamaan suunnittelun lähtökohdaksi. Siinä todetaan alueen olevan "maastosuhteiltaan hyvin vaihtelevaa käsittäen harjanteita ja kukkuloita, jotka paikoin ovat hyvinkin jyrkkärinteisiä. Herttoniementien varressa sijaitsevaa peltoaukeaa lukuun ottamatta on alue etupäässä havupuita kasvavaa metsämaastoa. Siellä täällä esiintyy kuitenkin kauniita koivikkoja ja erikoisuutena mainittakoon saarni-istutus, joka suunnitelmassa on säilytetty puistona. Alueen halki kaakkois-luode suunnassa kulkee kuitenkin 50 m levyinen paljaaksi hakattu suurjännitekatu, joka lähtee teollisuusalueella sijaitsevalta muuntoasemalta. (...) Uusi asuinalue on suunniteltu rakennettavaksi asumasoluittain. Asumasolut, joista kukin muodostaa oman, tavallista suuremman tonttiyksikkönsä, ryhmittyvät liikennekadun varten, jolloin alueen keskusta jää jalankulkijoille rauhoitetuksi puistoalueeksi."[1]

Alue oli jo varhaisimmassa luonnossuunnitelmassa 18.1.1954 saanut perusrakenteensa, jota ei kuitenkaan esitetty rakennusaloina asemakaavakartassa. Pitkät lamellit ja pistetalot vuorottelivat ja niiden väleissä oli yhtenäisiä puistokaistaleita.

Siilitien ja Hillerikujan risteyksen aukio oli luonnoksessa saanut kapenevan muodon. Siilitien 1955 laaditussa asemakaavassa varattiin Siilitie 3:n kohdalla sijaitseva tontti erikoisliikkeitä käsittävää myymäläkeskusta varten. Tämä ei kuitenkaan toteutunut ja tontti muutettiin vuoden 1962 asemakaavamuutoksella yleisten rakennusten korttelialueeksi, jonne rakennettiin Siilitien lastentalo.

Asemakaava-alueen laajuus

Siilitien alueen ensimmäinen asemakaava 3599 vuodelta 1954. HKA

1 Asemakaavan selostus 1954

Rakennustyömaa vuonna 1957, Hiihtäjäntie. Kuva István Rácz, Museovirasto kansatieteen kokoelma

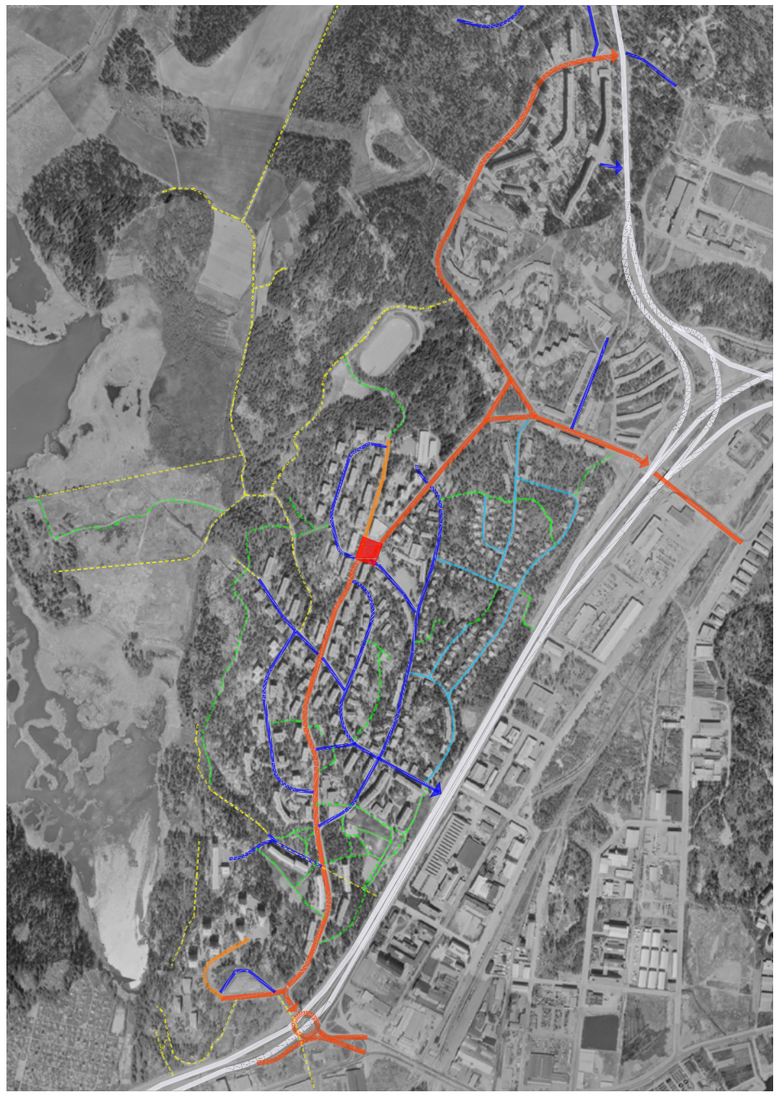

Länsi- Herttoniemen kerrostalo-alueen valmistuessa säilyi alueen reunoilla vielä jonkin aikaa vanhaa huvila-asutusta lomittain uusien kerrostalojen kanssa. Vuonna 1969 otetussa valokuvassa näkyy nykyisen Hiihtäjänkujan varressa kaksi pientä puuhuvilaa ja taustalla Hiihtäjäntien tornitaloja. Rakennusten edustalla kulkeva tie johti nykyisen Hiihtäjätie varressa sijainneelle kansakoululle. Kuva Kari Hakli, HKM

Näkymä nykyisen Kettutien (aiemmin Kerttukuja) koillispäästä vuonna 1957. Taustalla näkyy rakenteilla oleva Siilitie 5:den kytkettyjen pistetalojen ryhmä. Oikealla puolella näkyvä koivikko on osa jo alkujaan puistoksi kaavoitettu Kettulehtoa. Valokuvaaja István Rácz

3.3 Katuverkoston rakenne

Katuverkoston toteutunut rakenne ja hierarkia, aluskuvana ortokuva vuodelta 1969 (www.kartta.hel.fi). Kokoojakatuina toimivat Hiihtomäentie ja Siilitie.

Katuverkoston hierarkia ja mitoitus kaavaselostusten mukaan

1943 Rakennussuunnitelma

- Liikenne alueelle tulee tapahtumaan Herttoniementien ja Degeröntien risteyksestä eroavaa **Hiihtomäentietä** pitkin. Niin kauan kuin tämän tien alkuosaa ei ole vielä rakennettu, tapahtuu kulku nyt vahvistettavalle alueelle Herttoniementieltä puistoalueen poikki **Susitien** kohdalta.
- Alueella olevat asuntokadut ovat joko 8 tai 6 m:n levyisiä lukuun ottamatta **Hiihtomäentietä**, joka on 11 m leveä. Lisäksi on alueelle kolmeen kohtaan järjestetty katulevennyksiä autojen seisontapaikkoja varten.

1946 Keskeisen alueen asemakaava

- Liikenne alueelle tulee tapahtumaan etelästä Herttoniementien ja Degeröntien risteyksestä eroavaa **Hiihtomäentietä** pitkin sekä pohjoisesta Herttoniementieltä Kettutietä pitkin. (Niin kauan kuin Hiihtomäentien alkuosa ei ole vielä rakennettu, tapahtuu kulku nyt vahvistettavalle alueelle Herttoniementieltä väliaikaisesti myös Susitien kohdalta puistoalueen poikki.)
- Alueella olevat asuntokadut ovat joko 8 tai 6 m:n levyisiä lukuun ottamatta **Hiihtomäentietä** ja **Kettutien** eteläosaa, mitkä ovat 11 m sekä **Kettutien** pohjoisosaa, mikä on 13 m leveä, viimemainittu tuleville, k.o. alueen pohjoispuoleisille asunto- ja urheilualueille pääsyä varten.
- Lisäksi on alueelle viiteen kohtaan järjestetty katulevennyksiä autojen pysäköintiä varten, sekä **Hiihtomäentien** varrella oleva **Eränkävijäntori**, joka on suunniteltu alueen paikalliseksi keskukseksi.

1953 Eteläisen osan asemakaava

- Pääsy asuntoalueelle tapahtuu Herttoniementien ja Linnanrakentajantien risteyksestä. Siitä lähtevä kokoojakatu **Hiihtomäentie** tulee välittämään liikenteen myös Herttoniemen nykyiselle asuntoalueelle. Herttoniementien pohjoispuolella sijaitsevalle puistokaistalle on suunniteltu pikaraitiotie

1954 Siilitien alueen asemakaava, Kettutien asemakaavan muutos

- Suurista tonttiyksiköistä johtuen on alueen katuverkosto keskitetty ja taloudellinen. Kokoojakatuna toimivan **Siilitien** leveys on tavallista suurempi vaihdellen 19-15 m. Tämä aiheutuu ajoradan ja jalkakäytävän väliin sijoitetusta johtoverkostoa varten varatusta nurmikaistasta sekä pintavesien poisjohtamista varten tarvittavista avo-ojista. Kettutie on levennetty 14 m levyiseksi. Muut kadut ovat kapeampia leveyksien vaihdellessa 12-8 m.

Pientaloalueen katuverkosto

Pientaloalueen katunäkymä, Ilvestie 1950-luvulla. Kuva E. Heinonen, HKM

Oravatie, Näätätie, Ilvestie, Peuratie ja Näätäkuja ovat pientaloalueen sisäisiä katuja. Tyypillistä alueelle ovat katujen linjaus maaston muotojen mukaan, mikä johtaa kaareviin ja vaihteleviin katulinjauksiin ja - näkymiin, sekä katutilan matalampi korkeusasema suhteessa pihoihin, jotka nousevat katutilasta kohti kallion lakea. Kapea katutila on rajattu pääsääntöisesti tukimuurein tai pensas-, pensaskivi- tai kiviaidoin. Karhutie ja Hirvitie ovat luonteeltaan julkisempia, sillä ne liittävät alueen ympäröiviin kortteleihin. Ne eivät myöskään muodosta alueen sisäisten katujen kaltaisia yhtenäisiä katutiloja. (Horo 2003)

Pientaloalueen tonttikatuna toimivan Oravatientie katualue on 6 metrin levyinen, samoin asuntokadut Näätätie ja Näätäkuja.

Karhutien katunäkymä rivitalojen kohdalla. Kuva 1950-luvulta, Eino Heinonen. HKM

Katuverkoston toteutunut rakenne ja hierarkia, vrt. selitykset sivulla 32. Alla ortokuva vuodelta 1969 (www.kartta.hel).

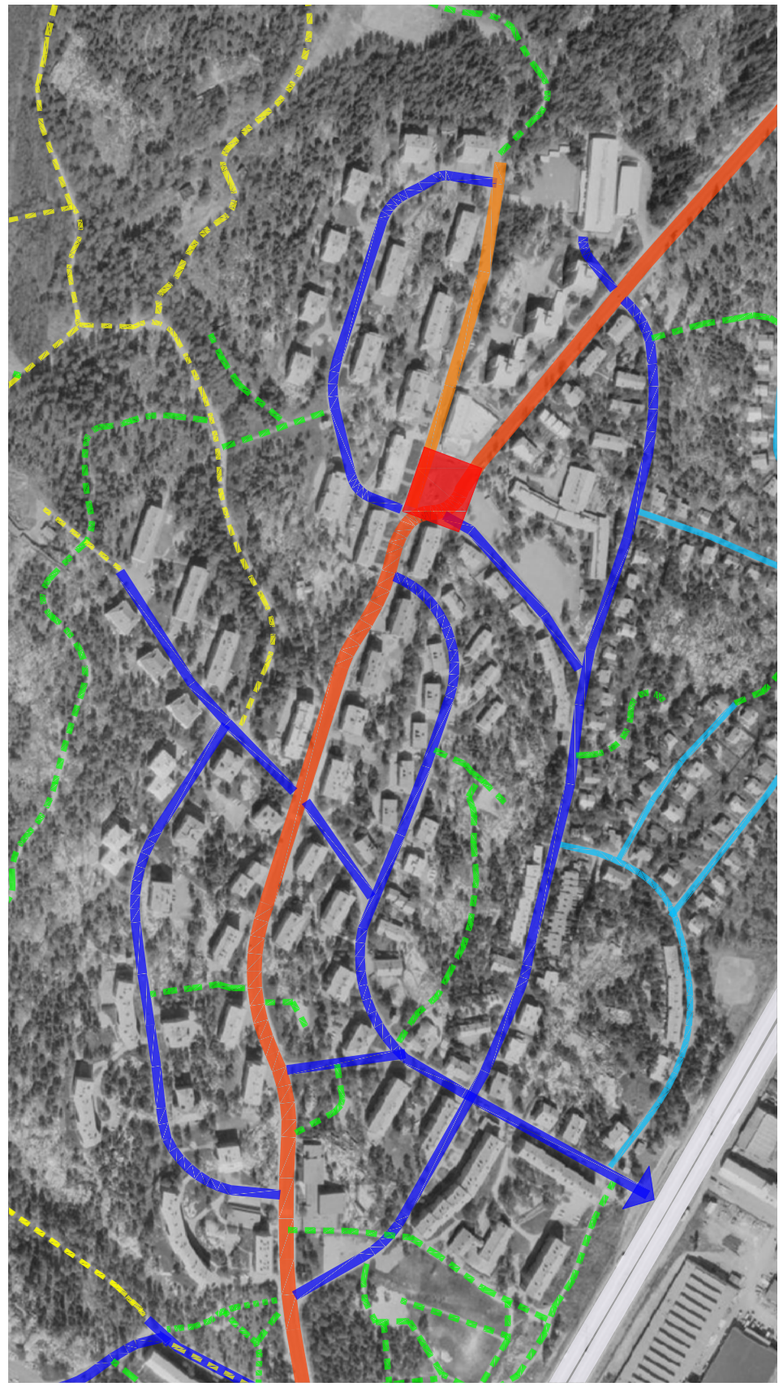
Keskeisen kerrostaloalueen katuverkosto

Kokoojankadun, Hiihtomäentien näkymä pohjoiseen Mäyrätien risteyksen jälkeen. Vasemmalla nro 24-28, kuva 1950-luvulta, Kienanen. HKM

Keskeisen kerrostaloalueen katunäkymä, Mäyrätie 1, 2 ja 6 Hiihtomäentien suunnalta kuvattuna. Foto Roos n. 1960. HKM

Hiihtomäentien kokoojakatulinja on merkitty punaisella.

Susitie 8,12,11. Susikuja. Kuva P.O. Jansson 1954. HKM. Susitie toimi alueen sisäänajoväylänä kunnes Hiihtomäentien yhteys valmistui.

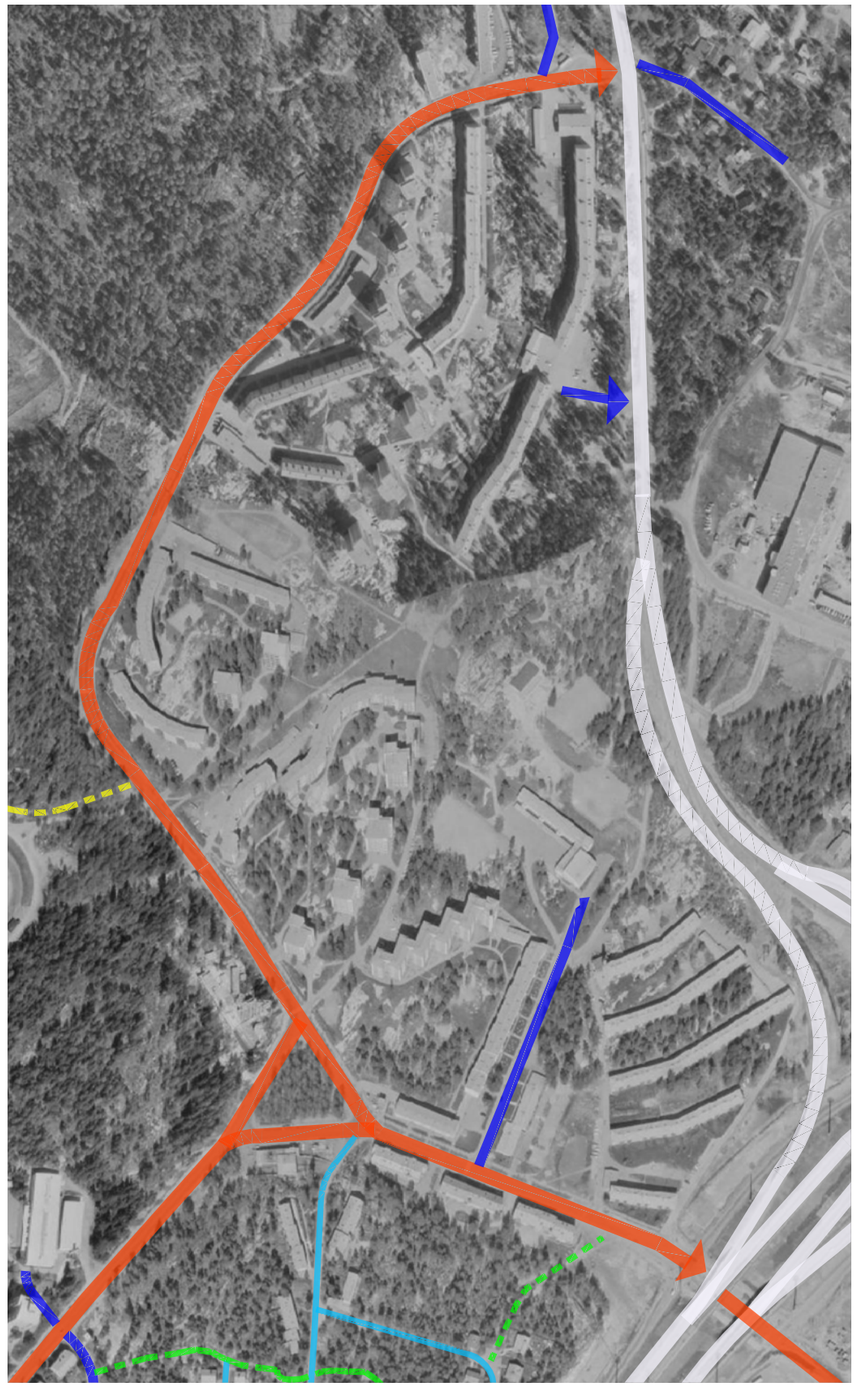

Kettutie, joka palveli jo alkujaan myös pohjoispuolisia asunto- ja urheilualueita, mitoitettiin jo vuoden 1946 asemakaavassa leveäksi 13 metrin levyiseksi ja jo 1954 katua levennettiin edelleen 14 metriin. Kettutien katutaso on paikoin pihoja alempana. Kuva István Rácz 1957, Museovirasto.

Siiltien alue

Siilitien suurkorttelit, viistokuva kaakosta, kuva 1960-luvulta. SKY-Foto Möller, HMK

Kokoojakatuna toimiva Siilitie rakennettiin alkujaan 15-19 metrin leveyiseksi ja selvästi muita katuja leveämpänä.

3.4 Puistoverkosto ja puistot

Länsi-Herttoniemen puistot, kaavaselostukset

1943 Rakennussuunnitelma

- Kortteleiden väliin on jätetty pienehköjä puistoalueita, joille voidaan tarpeen mukaan järjestää leikkikenttiä. Lisäksi on alue eroitettu puistovyöhykkeellä Herttoniementiestä. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet on varattu yhtenäistä suurta puistoaluetta varten ja tulee tänne järjestettäväksi myöskin urheilukenttiä.

1946 Keskeisen alueen asemakaava

- Kortteleiden väliin on jätetty pienehköjä puistoalueita, joille voidaan tarpeen mukaan järjestää leikkipaikkoja. Lisäksi alue on erotettu puistovyöhykkeellä Herttoniementiestä. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet on varattu yhtenäistä suurta puistoaluetta varten, jonne tulee järjestettäväksi myöskin urheilukenttiä sekä hiihtomäki.
- Asukastiheyttä arvosteltaessa on huomioitava, että alueen länsipuolelle suunniteltu yhtenäinen suuri puisto, jota ei pinta-ala laskelmissa ole otettu huomioon, tosiasiassa hyödyntää myös tätäkin aluetta.
- Asemakaava-alueen pinta-ala on 60 ha, josta puistoa 19,1 ha.

1952 Länsi-Herttoniemen eteläosan asemakaava

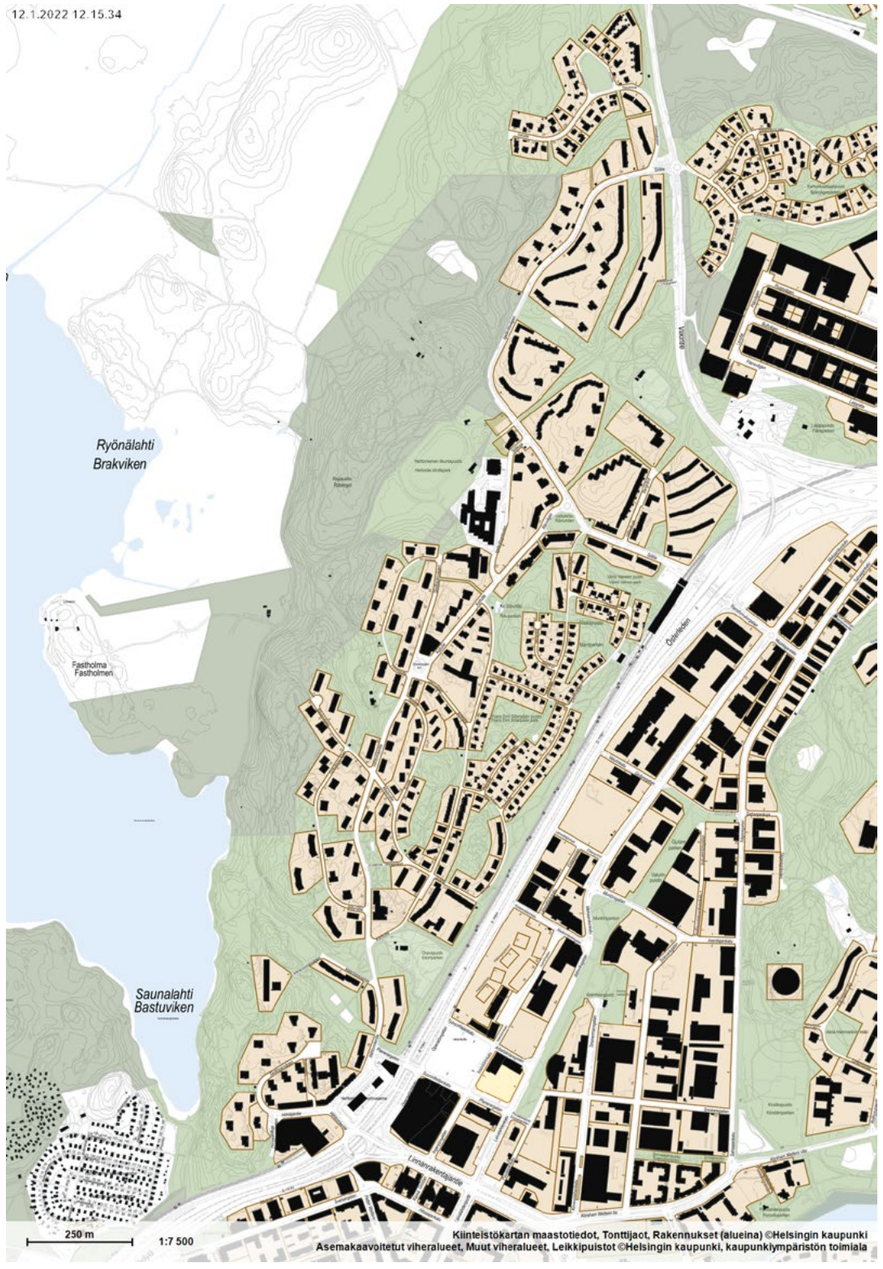
- Asemakaava käsittää alueen, jota rajoittaa etelässä Herttoniementie ja lännessä Saunalahti. Alue on hyvin luonnonkaunista, mutta maaston kallioisuus ja epätasaisuus vaikeuttavat sen käyttöä asutukseen.
- Alueen tonttiteholuku on (luku epäselvä, mahdollisesti 0.86). Luku on suhteellisen suuri, mutta koska jokainen tontti rajoittuu suoraan puistoalueeseen, ei asumistiheys ole ratkaiseva.
- Saunalahden ranta on suunniteltu kokonaisuudessaan puistoalueeksi, samoin rakentamiseen liian jyrkät rinteet sekä alueet, joita ei voida yhdistää samaan viemäripiiriin.

1954 Länsi-Herttoniemen eteläosan asemakaavan muutos

- Alustava esikaupunkiratasuunnitelma oli huomioitu puistokaistana 1952 vahvistetussa asemakaavassa. Tarkentuneen ratasuunnitelman takia Herttoniementie siirretään vuoden 1954 asemakaavan muutoksessa etelämmäksi tehdaskorttelin 42012 pohjoispuolella olevalle puistokaistalle.
- Koska alueen asukasluku on pyritty säilyttämään ennallaan, on asutus jouduttu siirtämään alueella sijaitsevaan kalliomaastoon, joka aikaisemmin oli osittain vahvistettu puistoalueeksi.

1954 Siilitien alueen asemakaava

- Länsi-Herttoniemen pohjoisosan asemakaava ja keskiosan pohjoisten kortteleiden asemakaavan muutos 3599 vuodelta 1954.
- Vahvistettava alue liittyy etelässä jo 1946 asemakaavoitettuun asuntoalueeseen. Idässä se rajoittuu Herttoniementiehen ja Viikintiehen sekä pohjoisessa ja lännessä asuntoaluetta ympäröivään puistoalueeseen. Alue on kokonaan rakentamatonta ja maastosuhteiltaan hyvin vaihtelevaa käsittäen kallioisia harjanteita ja kukkuloita, jotka paikoin ovat hyvinkin jyrkkärinteisiä. Herttoniementien varressa sijaitsevaa peltoaukeaa lukuunottamatta on alue etupäässä havupuita kasvavaa metsämaastoa. Siellä täällä esiintyy kuitenkin kauniita koivikkoja ja erikoisuutena mainittakoon saarni-istutus, joka suunnitelmassa on säilytetty puistona.
- Asemakaava-alueen pinta-ala on 50,07 ha, josta 18,03 ha puisto
- Uusi asuntoalue on suunniteltu rakennettavaksi suuremmissa yksiköissä asumasoluittain. Asumasolut, joista kukin muodostaa oman tavallista suuremman tonttiyksikkönsä, ryhmittyvät liikennekadun varteen, jolloin alueen keskusta jää jalankulkijoille rauhoitetuksi puistoalueeksi. Tänne on sijoitettu lasten leikkipaikkojen lisäksi tontit kansakoulua sekä lastentaloa varten. Puistokaistat eroittavat solut toisistaan.
- Asemakaava-alueen yleisiin rakennuksiin liittyen, mutta vahvistusrajan ulkopuolelle jäävä laakso on suunniteltu urheilupuistoksi, jonne varsinaisen urheilukentän lisäksi tulee erilaisia pallokenttiä ja harjoittelupaikkoja.

PUISTOJEN SUUNNITTELU

Helsingin sodanjälkeisten uusien asuinalueiden puistoja on käsitelty mm. julkaisussa *Unelma paremmasta maailmasta*[1] ja maisema-arkkitehti Niina Alapeterin diplomitössä [2]. Herttoniemen, Roihuvuoren, Haagan ja Maunulan uusista kerrostalovaltaisista asuinalueista muodostui miellyttäviä miljöökokonaisuuksia, joita yhdisti voimakas luonnonläheisyys sekä huolella suunniteltu, typologialtaan vaihteleva asuntorakentaminen. Alueiden puistot vaikuttivat omalta osaltaan asuinympäristöjen arvostukseen. Helsingin kaupungin puisto-osasto oli tiiviisti mukana uusien asuinalueiden rakentamisessa ja 1950-luvulla osaston rakennustyöt keskittyivät suurelta osalta juuri uusiin kaupunginosiin. Puisto-osastolla suunniteltiin myös uusien asuinalueiden julkisten rakennusten ja yksityisten taloyhtiöiden piha-alueita, leikkipuistoja ja katuympäristöjen istutuksia. Alapeterin selvityksen mukaan puisto-osastolla laadittiin vuosina 1953-57 yhteensä 235 piirustusta.

Puistoalueet pyrittiin kunnostamaan asuinrakentamisen tahdissa, jotta asukkaiden ei tarvitsisi elää vuosikausia viimeistelemättömässä ympäristössä. Myönnetyt määrärahat eivät kuitenkaan tahtoneet riittää asuinalueiden puistoalueiden rakentamiseen samassa tahdissa asuinrakentamisen kanssa. Puistorakentamisen resursseja pyrittiin säästämään säilyttämällä mahdollisimman paljon alkuperäistä kasvillisuutta uusien asuinalueiden puistoissa.

Asuinalueita ympäröivät laajat metsäalueet soveltuivat ilman kunnostustakin virkistyskäyttöön. Siitä huolimatta, että metsäisillä asuinalueilla varsinaisten puistojen virkistysarvo ei ollut yhtä ilmeinen kuin tiivisti rakennetussa kantakaupungissa, puistojen rakentamista kuitenkin kiirehdittiin mm. sanomalehdissä. Vuonna 1954 Nya Pressen peräänkuulutti puistoja uusiin kaupunginosiin ja aloitti artikkelisarjan, jossa käsiteltiin näiden asuinalueiden oloja ja elämää. Pohjois-Haagassa puistotyöt olivat alusta lähtien merkittävässä osassa rakennustoimintaa. Sen sijaan Meilahdessa, Herttoniemessä ja Munkkiniemessä puistotyöt olivat jääneet jälkeen, ja puistot saatiin valmiiksi kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin pyrkimyksistä huolimatta vasta vuosia asuinrakennusten valmistuttua.

Länsi-Herttoniemen pieniä puistikoita alettiin kunnostaa vuonna 1957, pari vuotta ympäröivien kerrostalojen valmistumisen jälkeen. Portimopolun varrelle oli asemakaavaan varattu kaksi samankokoista pikku puistoa, mutta vain toinen alueista, josta on säilynyt suunnitelma, pystyttiin aluksi kunnostamaan puistikoksi. Hiihtomäentien ja Susikujan risteykseen suunniteltiin asemakaavassa kaksi puistikkoa, joista toiseen sijoitettiin leikkipaikka ja toinen muodostui oleskelupuistoksi. Molempien puistikoiden hallitsevana elementtinä ovat Herttoniemelle tyypilliset avokalliot ja luonnonpuusto sekä jyrkähkö rinnemaasto.[3]

Bengt Schalin, kaupunginpuutarhuri

Puutarha-arkkitehti Bengt M. Schalin vaikutti Helsingin puistoalueiden kehitykseen 1946-1957. Sinä aikana Helsinkiin suunniteltiin ja rakennettiin kaupungin puisto-osaston toimesta 22 puistoa ja puistikkoa, 25 leikkipuistoa, 31 rakennuksen ympäristöä sekä yhteensä 20 katuympäristöä ja muistomerkkiä. Schalinilla oli työssään mahdollisuus toteuttaa omia ideoitaan vapaasti ja hän hyödynsi tätä pääasiassa uusien ja harvinaisten kasvilajien kokeilemisessa. Schalinin myötä Helsingin puistojen kasvivalikoima monipuolistui erityisesti kukkivista pensaista ja puista. Kaupunginpuutarhuri Pekka Jyrängon ansiosta monet Schalinin kestävät harvinaisuudet pelastettiin KESKAS-tutkimuksessa.

Vähäiset taloudelliset resurssit ja jatkuva materiaalipula vaikuttivat suunnitteluratkaisuihin. Määrärahojen niukkuuden myötä luonnonelementeista tuli arvokkaita suunnitteluelementtejä ja luonnonmukaisuus muodostui puistosuunnittelun kantavaksi voimaksi. Olemassa oleva maasto ja puusto toimivat puistojen sommittelun reunaehtoina. Luonnonpuusto muodosti kasvillisuuden rungon, johon Schalin hienovaraisesti yhdisti kukkivia puita ja pensasistutuksia.

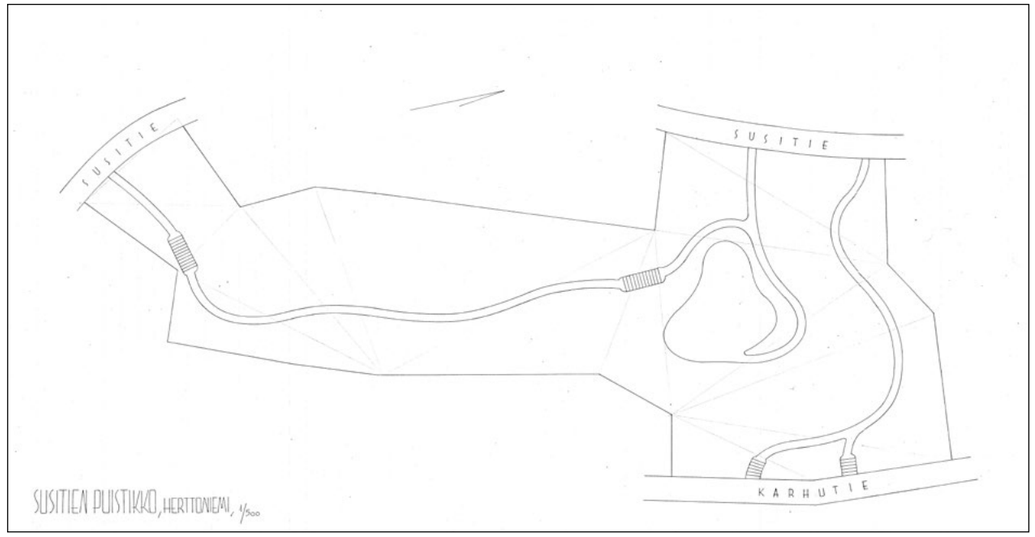
Bengt Schalinin aikana puistorakentaminen keskittyi pääosin liitosalueiden uusille asuinalueille ja pohjoisen kantakaupungin uusiin asuinympäristöihin. 1950-luvun aluerakentaminen oli synnyttänyt arkkitehtuuriltaan yhtenäisiä luonnonläheisiä asuinaluekokonaisuuksia. Puistojen suunnitteluratkaisuissa huomioitiin näiden rakennettujen alueiden luonne ja ympäröivän luonnon elementit. Schalinin ajan puistosuunnittelu ei ollut "suurta maisema-arkkitehtuuria", vaan jokapäiväisen lähiympäristön parantamista keinoilla, jotka olivat Schalinille ominaisia; kukkivien kasvien runsaus, sommittelun hienovaraisuus sekä paikan ja luonnon olosuhteiden ymmärtäminen ja huomioiminen. Tuloksena syntyi vähäeleistä ja kaunista arjen ympäristöä. [1]

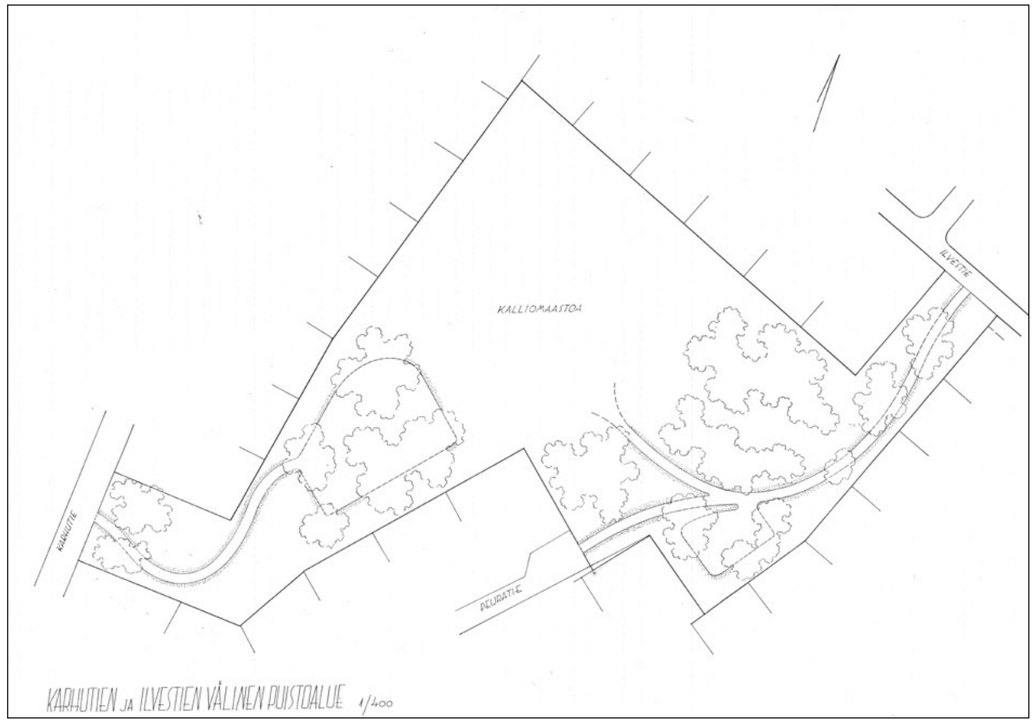
1 Alapeteri 2008, 73

1 Alapeteri 2016, 192-200; Hautamäki 2016, 182-190
2 Alapeteri 2008

3 Alapeteri 2008, 47

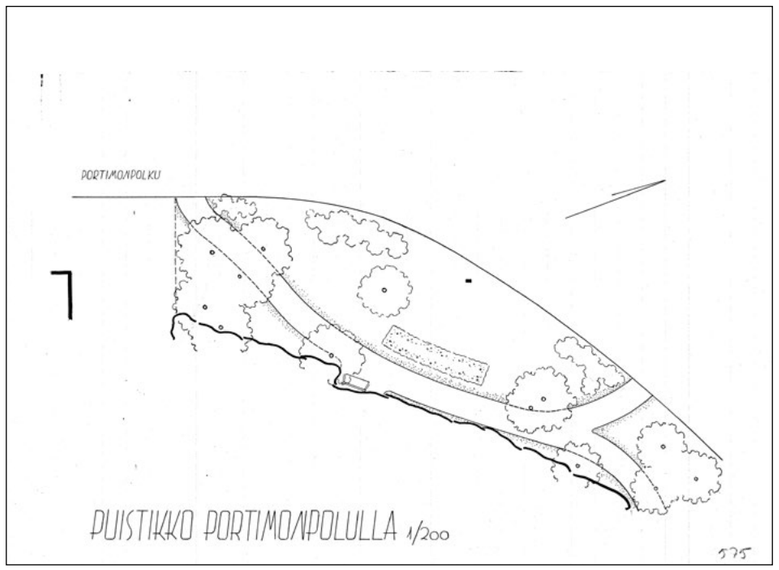

Vasemmalla esitetään selvityksen yhteydessä tarkastellut puistosuunnitelmat nykykartalla. Bengt Schalinin aikana tehtyjä puistosuunnitelmia ovat 1954-1956 Susi- ja Karhutien puistot, 1956-1959 Mäyräpuisto, josta ei ole laadittu rakennusaikaista suunnitelmaa, 1957 Portimopolun puistikko, 1957 Susikujan puistikot, Mäenlaskijanpuisto ja Hiihtomäenpuisto.

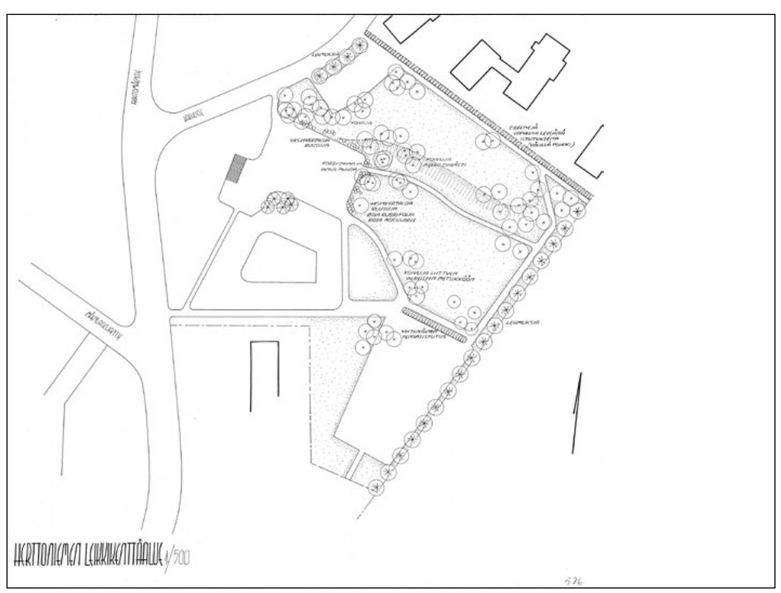
Nykyisen Susitien-Karhutien puistometsän rajat on esitetty rakennussuunnitelmassa 1944. Susitien puistikoksi nimetyn puiston piirustus esittää polkujärjestelmää maastoportaineen ja tasanteineen. Polku kiemurtelee puuston ja kallioiden välissä. Istutusten järjestelyistä suunnitelma ei kerro, luonnonpuuston hyödyntäminen oli etusijalla. HKA/ HKR/PUO 572.

Susitien ja Karhutien välinen puistoalue sijaitsee Länsi-Herttoniemessä, kirkon ja Eränkävijäntorin välisellä alueella, joka rakennettiin vuosien 1948-55 aikana. Susitien ja Karhutien väliin jäävällä puistoalueella ei ole ollut virallista nimeä ja puistosuunnitelma on nimetty ”Susitien puistikko”. Päiväämättömästä piirustuksesta käy ilmi vain polkuverkosto ja siihen liittyvät portaat. Schalinin tavoitteena oli luoda alueesta luonnonpuisto, jonka takia suunnitelmaan on hahmoteltu vain käytävät, portaita ja vapaamuotoinen kenttä. Hankalan kallioisen maaston vuoksi käytäväverkosto suunniteltiin ja linjattiin paikalleen vasta työmaalla. Puiston rakentaminen kesti kolme vuotta 1954-57. (Alapeteri 2008)

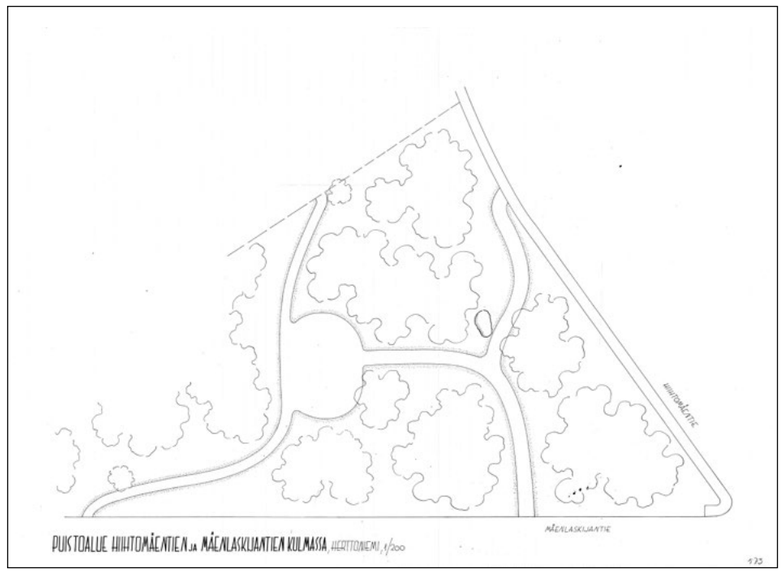
Nykyisen Frans Emil Sillanpään puiston suunnitelma, entiseltä nimeltään Karhutien ja Ilvestien välisen puistoalueen rajat on esitetty rakennussuunnitelmassa 1944 ja asemakaavassa 1946. Viitteellinen suunnitelma kulkuyhteyksineen. HKA/ HKR/PUO 571

Nykyisen Portimonpuiston piirustus HKA /HKR PUO 575. Puistikko Portimonpolulla. Piirustuksessa on esitetty kaareva käytävä, levähdyspaikka, koristeistutus, pensaita ja puustoa. Molemmat Portimopolun varella sijaitsevat puistikot on merkitty asemakaavaan 1946. Puistoalue on toinen Portimonpolun varrelle kaavoitetusta pienehköstä puistikosta. Lähtökohtana oli paikan topografia ja kadun kaarteesta erkaneva käytävälinja jonka varrelle on suunniteltu koristeistutuksia.

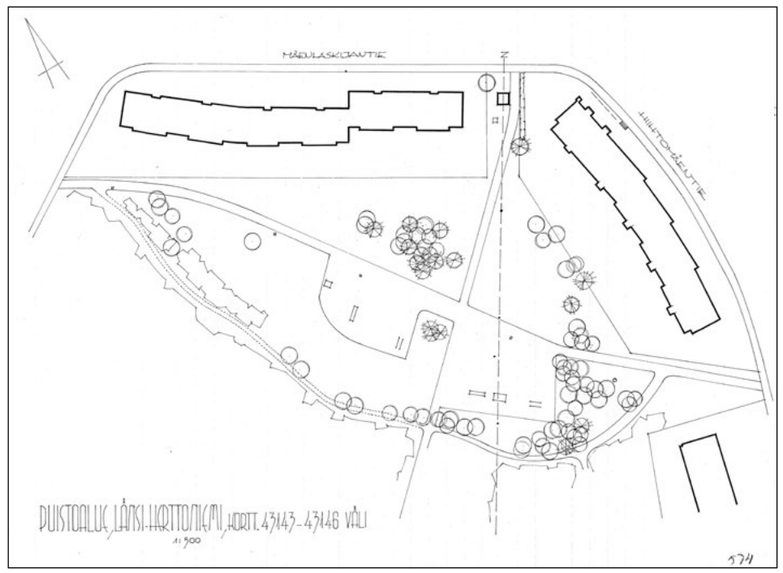

Vasemmalla leikkikenttäalue, nykyinen Oravapuisto. Suunnitelma HKA/ HKR/PUO 576. Koillispuolella näkyy Karhulinnan kortteli. Itäsreunalle on suunniteltu lehmuskujanne.

Hiihtomäenpuisto. Suunnitelma HKA/ HKR/PUO 573

Puisto on merkitty asemakaavaan 1953. Mäenlaskijantien ja Hiihtomäentien rajaama pienehkö, kiilamainen puistoalue on suunniteltu levähdyspaikaksi ja oikoreitiksi kadulta toiselle. Puistokäytävät on muotoiltu kaareviksi ja istutettu huolella loivaan maastoon. Piirustustuksessa on esitetty puistossa sijaitseva iso kivi.

Mäenlaskijanpuisto. Suunnitelma HKA/ HKR/PUO 574

Puisto on merkitty asemakaavaan 1953 ja 1954.

Mäenlaskijantie ja sitä reunustavat pitkät lamellitalot rajaavat maastoltaan melko tasaisen puistoalueen, jonka taustalla on lounaaseen nouseva korkea, kallioinen rinne. leikkipaikat ja hiekoitetut kentät on esitetty suunnitelmassa viitteellisesti.

Bengt Schalinin ajan puistosuunnittelun periaatteita

Teksti perustuu Niina Alapeterin kirjoittamaan analyysiin.

Tila ja liittyminen ympäristöön

Schalinin kaupunginpuutarhurivuosina toteutetut puistot ovat tyypillisimmillään puistoja, joita voidaan luonnehtia puistometsäksi. Puistojen lähtökohtana oli olemassa olevan puuston hyödyntäminen, puustoa harvennettiin tai sinne istutettiin puustoa halutun tilakokemuksen saavuttamiseksi. Puistoista puuttuivat lähes kokonaan laajat avoimet nurmipinnat ja tasaiset nurmikot. Pienehköt kenttäalueet, avokalliot ja vesiaiheet toivat vaihtelua tasaisesti puoliavoimeen puistotilaan. Puiston tonttien rajapinnat käsiteltiin ympäristön luonteen mukaisesti. Useissa kohteissa puistotila jatkui saumattomasti ympäröiville piha-alueille ja jopa puistojen käytävät ohjattiin suoraan pihoille. Puiston rajalla käytettiin pensasaitoja silloin kun se käytännön syistä oli tarpeellista, yleensä piha-alueiden yksityisyyden turvaamiseksi ja kenttäalueiden rajaamiseksi. Katu- ja tiealueita vasten sommiteltiin yleensä vapaamuotoisia pensasistutuksia sekä puuryhmiä, joskus myös puurivejä.

Maasto

Puistoille ominainen piirre oli sijainti kallioisessa ja epätasaisessa maastossa. Sijainti oli määritelty asemakaavassa. Uusien asuinalueiden suunnittelussa vaikeimmin rakennettavat maastokohdat olivat luontevia paikkoja puistoille, joissa maastoa pyrittiin säilyttämään lähes koskemattomana. Polkuverkosto linjattiin olemassa olevan maaston ehdoilla. Parhaimpia esimerkkejä tästä ovat Länsi-Herttoniemessä Susi- ja Karhutien kapeat portaat, jotka linjattiin kalliohalkeamia pitkin, askelmina käytettiin kallioiden luontaisia porrastuksia. Avokallioiden antamia mahdollisuuksia käytettiin paikoin puistojen sommitteluaiheina, ja täyttöjen tai louhimisen sijaan kuorittiin kalliot näkyviin.

Pintamateriaalit

1950-luvulla puistokäytävien yleisin pintamateriaali oli hiekka tai sora. Liuskekiveä käytettiin yleisemmin pihaympäristöissä, samoin betoniaattoja. Useita aikaisemmin soratieksi rakennettuja jyrkkiä puistokäytäviä päällystettiin asfaltilla 1950-luvun kuluessa. Schalin käytti nurmipintaa pääasiassa alustana kasvisommitelmille

Rakenteet ja kalusteet

Puistorakenteita käytettin niukasti Schalinin ajan suunnitelmissa. Vaikka suurin osa puistoista perustettiin kallioiseen ja kaltevaan maastoon, vältettiin pengerrysten ja portaiden rakentamista ja linjattiin polut pehmeästi maastoa myötäillen. Rakenteiden käyttöä rajoitti ilmeisesti myös taloudellinen näkökulma. Ainoastaan Susi-ja Karhutien väliselle puistoalueelle rakennettiin portaita. Muuntajat olivat tyypillisiä puistoihin sijoitettavia teknisiä rakenteita.

Toiminnot

Schalinin ajan puistot olivat pääasiassa pienialaisia kortteli-puistoja. Puistosuunnitelmiin kuului usein hiekkapintainen, suorakaiteen muotoinen leikkiin ja pelailuun varattu alue. Oleskelu erotettiin leikistä joko sijoittamalla se puiston toiselle puolelle tai istutuksien avulla. Joskus puistoihin rakennettiin pieni aukio, jonka tarkoituksena oli yhdistää aikuisten oleskelu ja lasten leikki Puistokäytävien varsille sijoitettiin penkkisyvennyksiä.

Kasvillisuus

Kasvillisuuden käytöstä istutuksissa ei ole tarkkoja dokumentteja. Suunnitelmiin liittyviä kasvillisuusluetteloita ei ole Schalinin ajalta juurikaan löytynyt, lisää tietoa karttuu puistojen inventointien avulla. Ajan kuluminen näkyy puistojen kasvilajiston muutoksissa. Schalinin käyttämästä kasvilajistosta on jonkin verran dokumentoitua tietoa. Tietoja on tallennettu ns vihreisiin kasvillisuuskortteihin, jotka sisältävät yli 300 eri lajia tai lajiketta vuosien 1950-1952 ja 1955 aikana istutetuista puuvartisista kasveista.[1]

Alapeterin mukaan kasvillisuus oli Schalinille tärkein ja läheisin suunnitteluelementti. Yleisimpänä teemana voidaan pitää runsaan kukkivan pensalajivalikoiman ja alkuperäisen puuston muodostamaa yhdistelmää. Schalin tunnetaan ensisijaisesti kasvinjalostajana ja merkittävänä kasvituntijana. Hänen yhtenä pyrkimyksenään oli monipuolistaa Helsingin puistojen kasvivalikoimaa uusilla ja harvinaisilla lajeilla.

Kaupunginpuutarhurin tapa sommitella kasvillisuutta oli pääosin vapaamuotoista. Useimmiten nurmipintaa rytmittää vapaasti sommiteltu puusto ja pensaat on sijoitettu vapaasti pääasiassa käytävien risteyskohtiin ja tonttien rajalle. Perenna- ja kesäkukkaistutuksia on sijoitettu oleskelun yhteyteen, penkkisyvennyksien eteen tai niiden viereen. Pensasaitoja on käytetty kenttien rajaamiseen.

Pensasiden peruslajiston lisäksi Schalin suosi komeasti kukkivia tai harvinaisia lajeja ja lajikkeita. Useimmin käytettiin eri lajeja ja lajikkeita syreeneistä, happomarjoista, jasmikkeista, tuhkapensaista, pensasruusuista ja onnenpensaista. Schalinin yksi erityisen kiinnostuksen kohde olivat pensasruusut.

Paikan alkuperäisen puuston säilyttäminen osana sommitelmaa oli luonteva lähtökohta. Metsäpuustoa harvennettiin ja kenttäkerros siistittiin ryteiköstä, jonka jälkeen tehtiin tarvittavat istutukset. Luonnonpuusto muodosti kasvillisuuden rungon, johon hienovaraisesti yhdistettiin kukkivia puita ja pensasistutuksia. Monissa paikoissa uusien puiden istuttaminen ei ollut tarpeen vaan oleva puusto säilytettiin sellaisenaan.

Yleisimmät puut olivat metsävaahtera (Acer platanoides), tammi (Quercus robur), rauduskoivu (Betula pendula), vuorijalava (Ulmus glabra), siperianlehtikuusi (Larix sibirica) sekä isolehtilehmus (Tilia platyphyllos). Lehtikuusia Schalin istutti mäntyjen sijaan, koska männyt olivat kärsineet ra-

1 Alapeterin mukaan kasvillisuuskorttit, kasviluettelot ja Pentti Alangon l970-luvulla laatimat inventoitiluettelot

Mäyräpuisto on pienialainen puisto, joka liittyy saumattomasti ympäröivään luontoon ja laajempaan virkistysalueeseen. Puisto sijaitsee Mäyrätien varrella ja rajautuu muilta sivuilta kallioihin. Puistosta ei ole löytynyt suunnitelmapiirustusta eikä ilmakuvista ole ollut hyötyä alkuperäisen puistosommitelman hahmottamisessa. Puisto on kuitenkin kunnostettu alkuperäistä sommitelmaa kunnioittaen. (Alapeteri 2008, 48)

kennetuilla alueilla maanpainumisesta, huonosta ilmanlaadusta ja tuhohyönteisistä. Puukujanteissa Schalin käytti perinteisen lehmuksen sijaan vaahteraa, ruotsinpihlajaa (Sorbus intermedia), jalavaa ja saamia (Fraxinus excelsior). Useista puusuvuista Schalin käytti perinteisten lajien sijaan erikoisuuksia. Hänen aikanaan istutettiin useita erilaisia Prunus- ja Malussuvun lajeja ja lajikkeita Helsingin puistoihin, mm. huomattava osa Helsingin tunnistamattomista koristeomenapuista.

Kasvilajiston valinnassa Schalin pyrki huomioimaan paikan luonteen. Länsi-Herttoniemen Mäyräpuiston kallioiseen ja kiviseen maastoon Schalin valitsi saniaisia, köynnöskasveja ja japanilaisia kirsikkapuita.

Muotokieli

Paikan luonnonelementit kuten puusto, kalliot sekä maaston muodot ovat olleet lähtökohtana puiston vapaamuotoiselle jäsentelylle. Puistokäytävät ovat laajemmilla puistoalueilla pääosin polveilevia ja ne ovat linjattu maastonmukaisesti, kiertäen kallioita ja säilyviä puita. Paikoin suoraviivaiset kenttäalueet luovat kontrastia vapaamuotoiseen sommitelmaan. [1]

1 Alapeteri 2008, 68-73

3.5 Puutarha- ja pihasuunnittelun esimerkkejä

ELISABETH KOCHIN PIHASUUNNITELMAT

Birger Brunilan laatimassa Länsi-Herttoniemen omakotialueen asemakaavassa sijoitettiin kaikkiaan 120 pientalotonttia taitavasti kallioiseen maastoon. Männikköiset kallion laet jätettiin rakentamatta ja kadut linjattiin maaston muotoja myötäileviksi. Brunilan asemakaavasuunnitelmaa täydensi puutarhakonsulentti Elisabeth Kochin laatima yleissuunnitelma, joka tähtäsi metsäluonnon säilyttämiseen tonteilla. Yli puolet alueelle laadituista 75 pihasuunnitelmasta oli Kochin tekemiä. Niitä valmistui erityisesti Peuratien, Karhutien, Oravatien, Näätäkujan ja Näätätien tonteille.

Länsi-Herttoniemen rinnemaastoon sovitetut pihat rakennettiin kahteen tai kolmeen tasoon pengertämällä maata luonnonkivimuurein ja luiskin. Ylemmälle tasolle saatettiin olosuhteiden salliessa sijoittaa pienehkö hyötypuutarha, alemmalle tasolle saatiin tehtyä viihtyisä oleskelupiha. Kiviportaat ja istutukset nivoivat tasot toisiinsa. Tontit rajattiin katutilasta vaihtelevan korkuisin kivimuurein ja pensasaidoin.

Pihoilla käytettiin paljon tummanharmaata liuskekiveä. Sillä verhottiin tukimuureja, katettiin polkuja ja portaita, tai verhottiin koristevesialtaita. Luiskien särmikkyys saatiin pehmeämmäksi köynnösten avulla. Aitakasveiksi tuli leikkaamista sietäviä lajeja kuten orapihlajaa ja tuhkapensasta, porttipuuksi kirsikkaa. Sisääntulo tonteille saattoi olla hyvinkin yksityiskohtaisesti suunniteltu. Monelle tontille oli kaksi sisääntuloa: leveämpi autoille ja kapeampi liuskekivin katettu polku johti kotiovelle.

Sisäänkäynnille johtava käytävä oli reunustettu koristepensailla ja perennoilla. Ryhmäruusuista syvän pinkki ja miedosti tuoksuva 'Joseph Guy' oli yksi Kochin suosikkilajikkeista. Hän käytti paljon myös karmiininpunaista, koko kesän kukkivaa 'Johtaja Rikala' -ruusua, joka tunnetaan nykyisin lajikenimellä 'Frau Astrid Späth'.

Hyötyviljelyä harjoitettiin Länsi-Herttoniemen puutarhapihoilla vähemmän kuin aikaisemmin rakennetuilla alueilla. Ennustettavissa oli, että elintarvikepula helpottaa, eikä mäkinen maastokaan ollut hyötyviljelylle helppo. Sen sijaan kivikkopuutarhat ja koristealtaat olivat tälle alueelle tyypillisiä.[1]

MUUT PIHASUUNNITELMAT

Korsutieltä Näätäkujalle-julkaisuissa ja Maria Kariston kirjoituksissa on ansiokkaasti selvitetty Elisabeth Kochin osuutta Länsi-Herttoniemen pientaloalueen ympäristön muodostamisessa. Muista kerros- ja rivitaloalueiden pihasuunnitelmista ei ole toistaiseksi tehty kattavia tutkimuksia.

Pihasuunnitelmia on selvitystyön yhteydessä kartoitettu Kaupunginarkiston kokoelmista ja hakemalla rakennuslupien yhteydessä esitettyjä pihasuunnitelmia esimerkinomaisesti. Tiedossa on esimerkiksi, että Puutalo Oy:n Karhutien rivitalojen pihasuunnittelusta vastasivat Onni Savonlahti ja Majlis Backman, myöhemmin Rosenbröijer. [2]

Elisabeth Kochin kerrostalopihoja koskevia suunnitelmia on esimerkiksi Susitien varrelle rakennettavan kuuden pienkerrostalon yhteinen pihasuunnitelma. Rakennukset on suunnitellut Helge Lundström.

Else Aropaltion suunnitteleman kolmen kerrostalon ryhmä, Hiihtomäentie 30, 32 (Majavatie 6) ja Majavatie 8 (Mäyrätie 11) toteutettiin samanaikaisesti. Kolmen eri tontin piha-alueen kokonaisuus ilmenee arkkitehdin laatimasta asemapiirroksesta, joka on samalla taitava puutarhasuunnitelma. Kävelypolut yhdistävät pihoja, joissa on liuskekivipolkuja ja vapaamuotoisesti puuston lomaan sijoitettuja leikkipaikkoja. [3]

1 Karisto ,80-81
2 Nikula 2014, 108-112
3 Laaksonen 2020, 91

Elisabeth Koch, puutarhakonsulentti

Maria Karisto on useissa artikkeleissa ja julkaisuissa käsitellyt Elisabeth Kochin suunnittelutyötä ja puutarhasuunnitelmia.

Koch toimi puutarhakonsulenttina tai -neuvojana ensin Marttaliitossa ja sitten Helsingin kaupungilla vuosina 1925–1955. Elisabeth Koch laati virkansa puolesta lukuisia istutussuunnitelmia mm. kaupungin vuokratonteilla sijaitsevien omakotitalojen pihoille. Kaupunki oli perustanut puutarhakonsulentin toimen, ja vuokraajat saivat tilata neuvojalta puutarha- ja viljelyssuunnitelmia. Pientaloalueiden yhtenäiseen ilmeeseen ja kadunvarsinäkymiin kiinnitettiin erityistä huomiota.

Koch osallistui siirtolapuutarhaliikkeen tuomiseen Suomeen ja seitsemän helsinkiläisen siirtolapuutarhan suunnitteluun. Pihasuunnitelmia Koch laati niin omakoti- kuin kerrostalopihoille muun muassa Käpylään, Pirkkolaan, Pakilaan, Marttilaan, Olympiakylään, Maunulaan, Ruskeasuolle ja Länsi-Herttoniemeen.

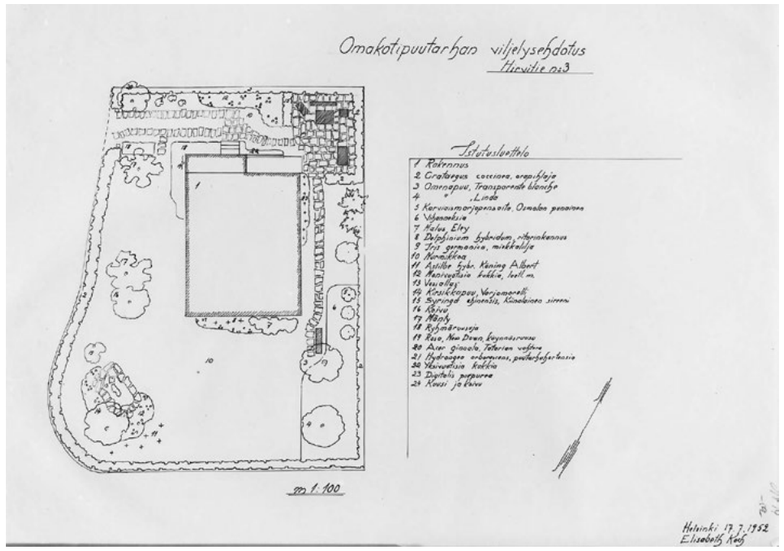
Valtakunnallisestikin merkittävää neuvontatyötä ja kansanvalistusta Koch harjoitti laatimalla opaskirjoja omakotirakentajille. Vuonna 1919 ilmestyi kotipuutarhan suunnittelusta, rakentamisesta ja hoidosta *Hemträdgården*. Kirjasta otettiin lukuisia uudistettuja ja täydennettyjä painoksia aina vuoteen 1945. *Oma puutarha* ilmestyi vuonna 1942, *Min hemträdgård* vuonna 1954 ja sen suomenkielinen painos *Oma puutarhani* vuonna 1955. Kirjoissaan Koch esitteli ja kehitteli erilaiseen ympäristöön soveltuvia pihamalleja. Mallipiha-ajattelua sovellettiin niin neuvontatyössä kuin monilla omakotirakentajien pihamailla eri puolella Suomea.

1

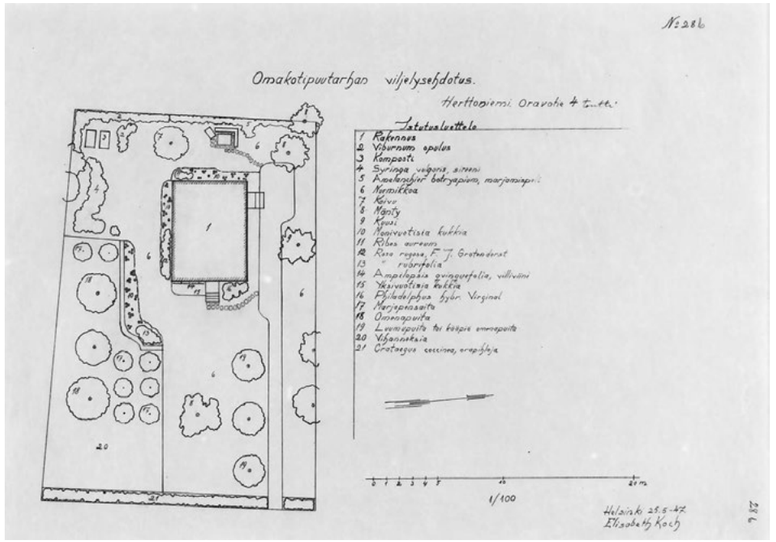
1 Karisto 2012, 4

Elisabeth Kochin laatima havainnekuva Karhutien ja Oravatien rajaamalle, 105 tonttia käsittävälle pientaloalueelle, pohjoinen on kaaviossa vasemmalla. HKA (Horo 2003,24)

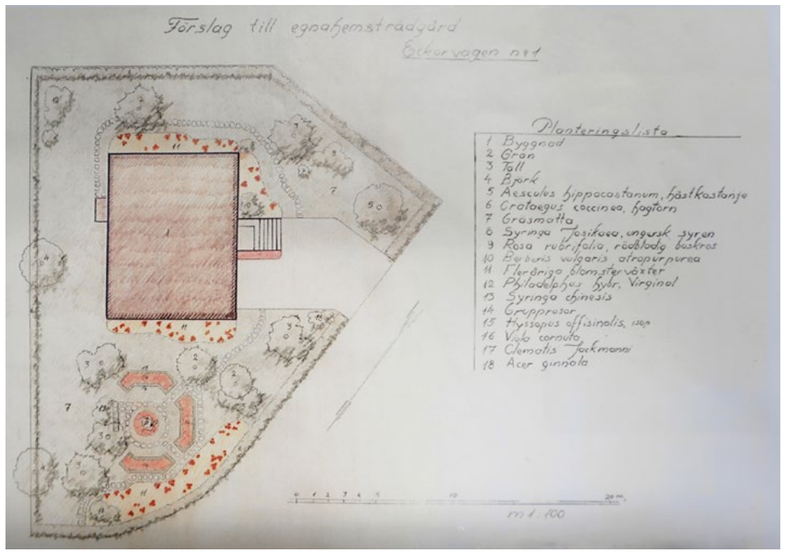
Omakotitalon pihasuunnitelma, Hirvitie 3, Elisabeth Koch, HKA

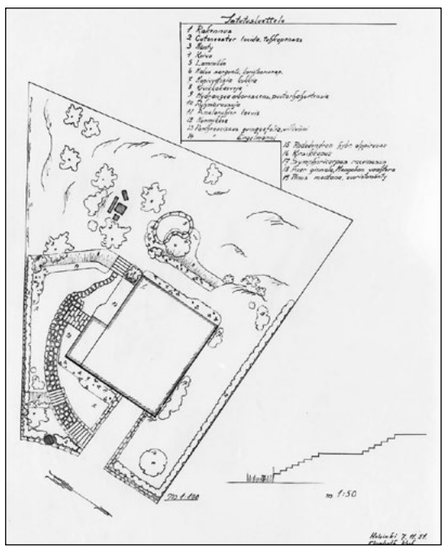
Omakotitalon pihasuunnitelma, Oravatie 4. Elisabeth Koch, HKA

Omakotitalon vehreä pihaympäristö, Peuratie 13, kuva Ilari Järvinen 1997. HKM . Pihasuunnitelman ehdotuksen on 1949 laatinut Eeva Hakanpää.

Omakotitalon pihasuunnitelma, Oravatie. 1 Elisabeth Koch, HKA (Horo 2003,24)

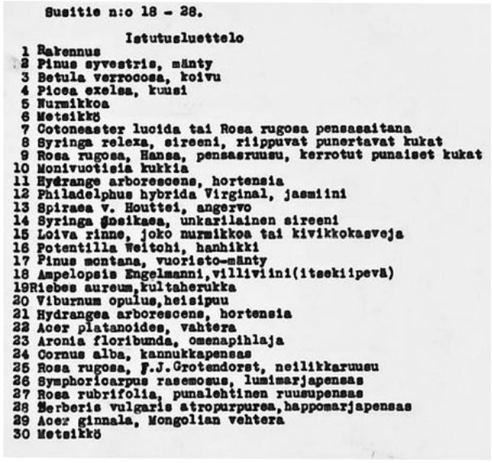
Omakotitalon pihasuunnitelma, Näätäkuja 8. Piha on pengerretty luiskalla kahteen tasoon. Yläpihan oleskelualueen läheisyyteen on sijoitettu liuskekivin reunustettu munuaisen muotoinen vesiallas. HKA (Karisto 2015)

Omakotitalon puutarhan liuskekivireunalla varustetun altaan ääressä. Kuva HKM

Susitie 18-28 viistokuvassa vuonna 1954. Kuvan osa, valokuvaaja P.-O. Jansson. HKM

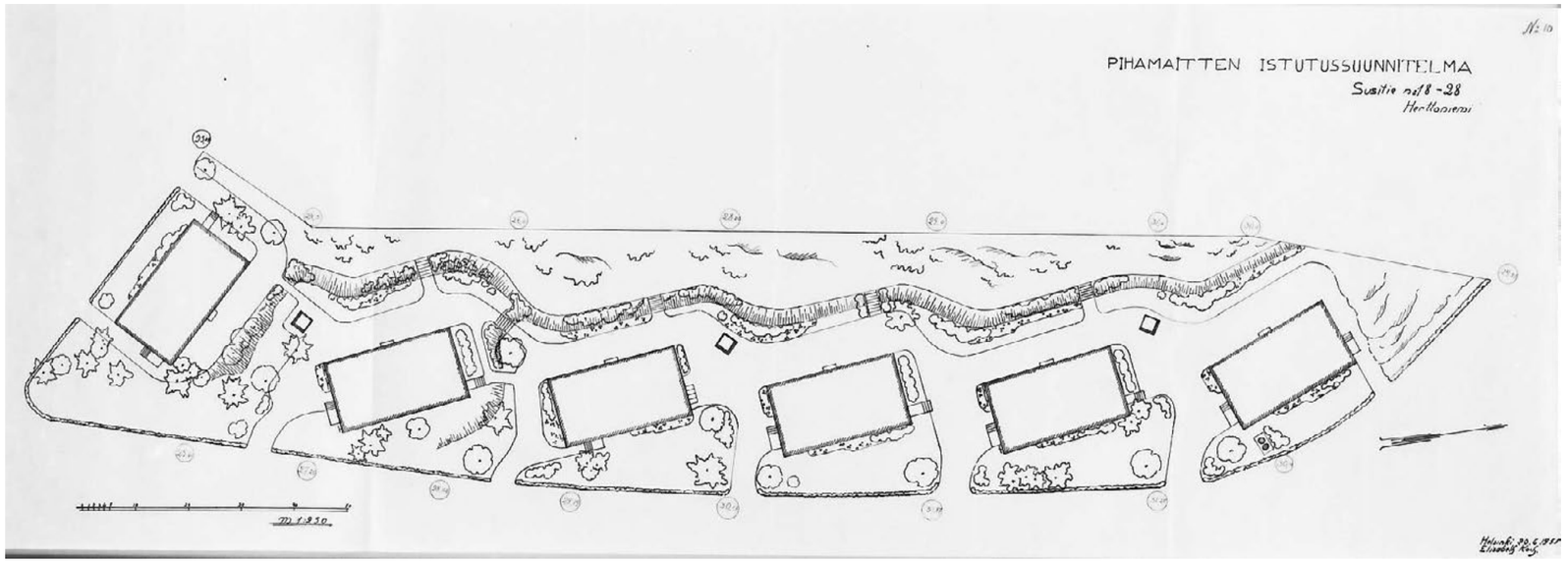
Susitie n:o 18 - 28.

Istutusluettelo

1 Rakennus
2 Pinus syvestris, mänty
3 Betula verrocosa, koivu
4 Picea exelsa, kuusi
5 Nurmikkoa
6 Metsikkö
7 Cotoneaster lucida tai Rosa rugosa pensasaitana
8 Syringa relexa, sireeni, riippuvat punertavat kukat
9 Rosa rugosa, Hansa, pensasruusu, kerrotut punaiset kukat
10 Monivuotisia kukkia
11 Hydrange arborescens, hortensia
12 Philadelphus hybrida Virginal, jasmiini
13 Spiraea v. Houttei, angervo
14 Syringa josikaea, unkarilainen sireeni
15 Loiva rinne, joko nurmikkoa tai kivikkokasveja
16 Potentilla Weitohi, hanhikki
17 Pinus montana, vuoristo-mänty
18 Ampelopsis Engelmanni, villiviini(itsekiipevä)
19 Ribes aureum, kultaherukka
20 Viburnum opulus, heisipuu
21 Hydrangea arborescens, hortensia
22 Acer platanoides, vahtera
23 Aronia floribunda, omenapihlaja
24 Cornus alba, kannukkapensas
25 Rosa rugosa, F.J. Grotendorst, neilikkaruusu
26 Symphoricarpus racemosus, lumimarjapensas
27 Rosa rubrifolia, punalehtinen ruusupensas
28 Berberis vulgaris atropurpurea, happomarjapensas
29 Acer ginnala, Mongolian vehtera
30 Metsikkö

Susitie 18-28, istutukset ym. luettelo (1951) Elisabeth Kochin mukaan. HKA

1	Rakennus
2	Pinus sylvestris, mänty
3	Betula verrucosa, koivu
4	Picea exelsa, kuusi
5	Nurmikko
6	Metsikkö
7	Cotoneaster lucida tai Rosa rugosa pensasaitana
8	Syringa relexa, sireeni, riippuvat punertavat kukat
9	Rosa rugosa, Hansa, pensasruusu, kerrotut punaiset kukat
10	Monivuotisia kukkia
11	Hydrangea arborescens, hortensia
12	Philadelphus hybrida Virginal, jasmiini
13	Spiraea v. Houttei, angervo
14	Syringa josikaea, unkarilainen sireeni
15	Loiva rinne, joko nurmikkoa tai kivikkokasveja
16	Potentilla weitchi, hanhikki
17	Pinus montana, vuoristo-mänty
18	Ampelopsis Engelmanni, villiviini (itsekiipevä)
19	Ribes aureum, kultaherukka
20	Viburnum opulus, heisipuu
21	Hydrangea arborescene, hortensia
22	Acer platanoides, vaahtera
23	Aronia floribunda, omenapihlaja
24	Cornus alba, kannukkapensas
25	Rosa rugosa, F.J. Grotendorst, neilikkaruusu
26	Symphoricarpus racemosus, lumimarjapensas
27	Rosa rubrifolia, punalehtinen ruusupensas
28	Berberis vulgaris atropurpurea, happomarjapensas
29	Acer ginnala, Mongolian vaahtera
30	Metsikkö

Kuuden pienkerrostalon pihasuunnitelma, Susitie 18-20, Elisabeth Koch 1951. HKA. Suunnitelmaan liittyy kasvillisuuluettelo.

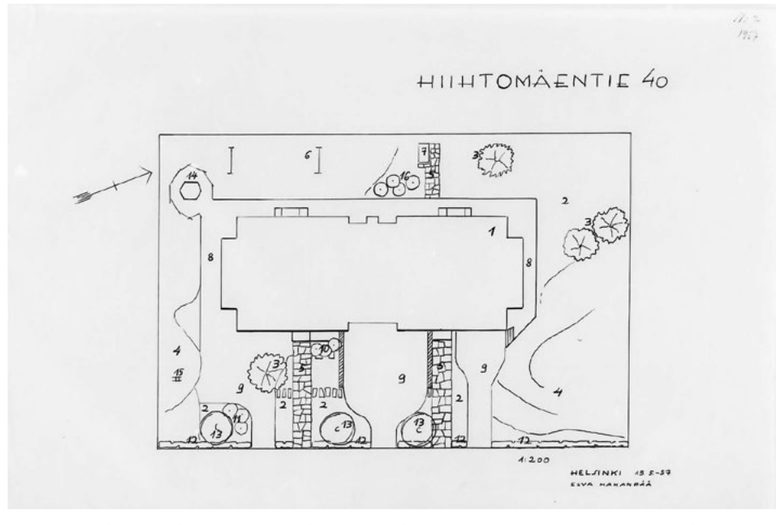
Puutarhakonsulenttien Elisabeth Kochin ja Eeva Hakanpään pihasuunnitelmien lisäksi kaupunginarkistossa ja rakennusvalvonnan arkistossa on runsaasti pihasuunnitelmia tai pääpiirustussarjojen asemapiirroksia, joiden perusteella nykyisten pihojen säilyneisyyttä ja muutoksia voidaan tarkastella. Kiinnostavimpiin kerrostalopihasuunnitelmiin kuuluu Else Aropaltion laatima asemapiirros joka käsittää kolmea vierekkäistä kerrostalotonttia.

PIHAKASVILLISUUS

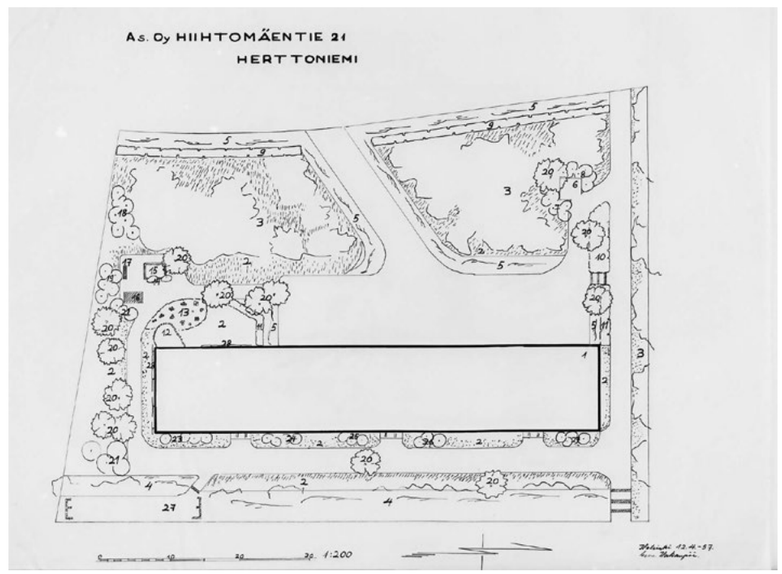
Länsi-Herttoniemelle on tyypillistä runsas kasvillisuus ja vaihtelevat maastonmuodot. Kauniita kallioisia luonnonläheisiä pihoja, joilla korkeaa puustoa. Puut ja pensaat sijoittuvat vapaasti nurmikentille. Puuston lajistossa valtapuina ovat luonnonpuut, joiden sekaan on istutettu yksittäisiä, harvinaisempia puulajeja.

Lähteet:
Länsi-Herttoniemen lähiympäristön suunnitteluohje (1994).
Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu
Arvoympäristö. Helsingin karttapalvelu.
Kaupunkikasviopas. https://kaupunkikasviopas.hel.fi/kortti/1940-1950-lukujen-kasvit/

Selvityksen yhteydessä tarkastellut pihasuunnitelmat esitettyina kootusti nykykartalle.

Kerrostalon pihasuunnitelma, Hiihtomäentie 40, Eeva Hakanpää 1957. HKA

Kerrostalon pihasuunnitelma, Hiihtomäentie 21, Eeva Hakanpää 1957. HKA

PIHOJEN TUNNUSOMAISTA KASVILLISUUTTA

KERROSTALOALUEET

Pihan yleisimpiä puulajeja ovat alueelle tyypilliset metsäpuulajit, kuten metsämänty ja koivu. Pihan täydennysistutuksissa on harkitusti käytetty ulkonäältään poikkeavia lajikkeita, esimerkiksi punalehtisiä vaahteran erikoismuotoja (ruso- ja verivaahtera).

Koristepensasistutukissa suosittiin kukkivia lajeja, kuten syreenejä ja hortensioita. Perennaistutuksia on piha-alueilla suhteellisen vähän, ja ne keskittyvät keskeisille paikoille kuten sisäänkäyntien ja oleskelupaikkojen yhteyteen. Tunnusomaisia perennoja ovat esimerkiksi vuorenkilvet ja kuunliljat. Piha-alueilla on runsaasti kasvillisuutta, mutta siitä huolimatta pihojen yleisilme on pääosin ilmava. [1]

1 Karisto 2012, 4

Puita:
Acer, vaahterat
Betula, koivut
Pinus sylvestris, metsämänty
Sorbus, pihlajat
Picea, kuuset
Quercus, tammet

Pensaita:
Crataegus, orapihlajat
Jasminum, jasmiinit
Lonicera, kuusamat
Pinus mugo, vuorimänty
Rhododendron, alppiruusut
Rosa, ruusut
Syringa, syreenit
Taxus, marjakuuset

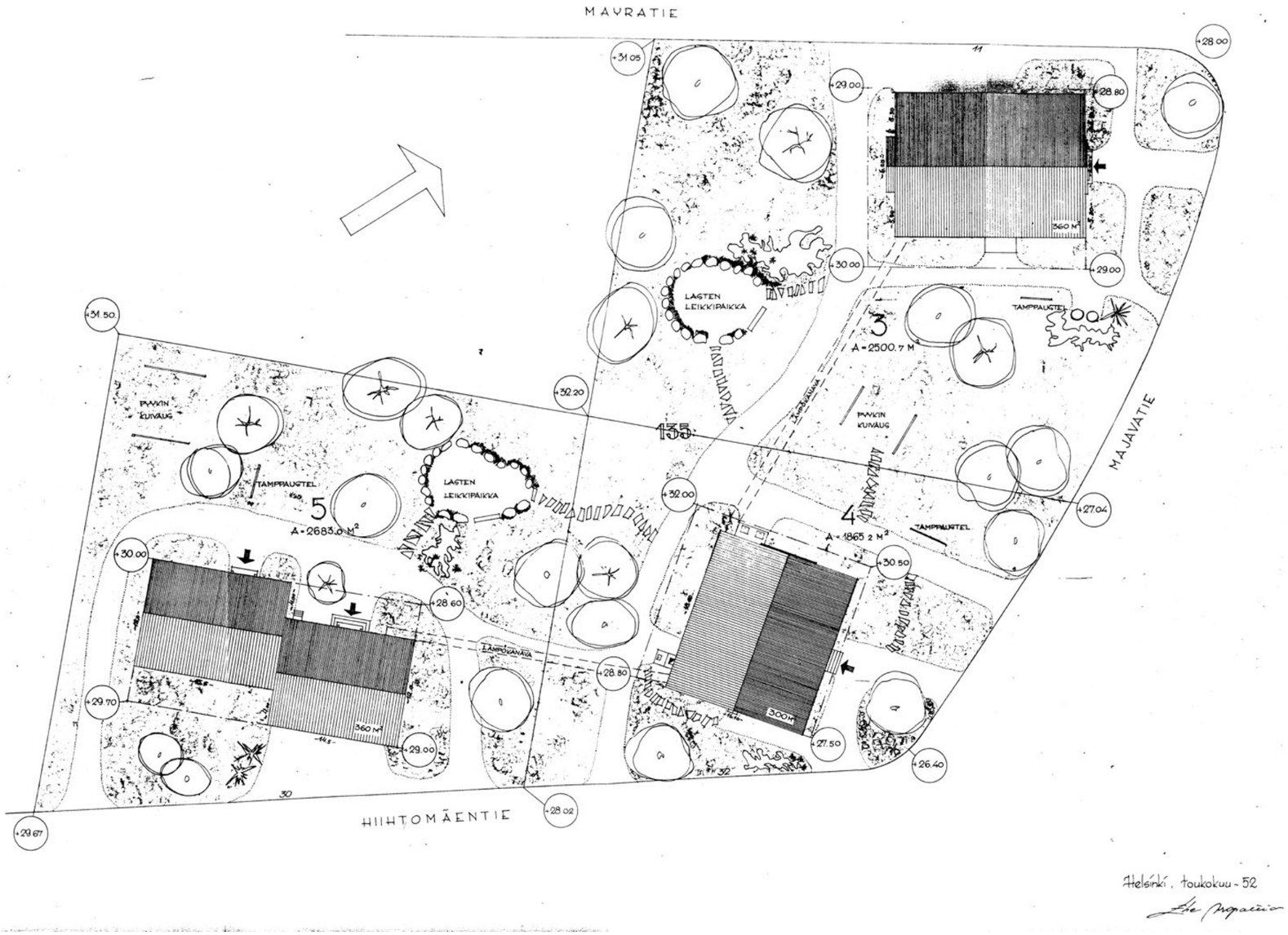
PIENTALOALUEET

Pientaloalueen runsaat ja hyväkuntoiset istutukset luovat alueelle vehreän ja rehevän yleisilmeen. Nämä yhdessä viheralueiden kanssa muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.

Tyypillisiä perennoja ovat esimerkiksi pionit ja päivänliljat.

Puita:
Betula, koivut
Pinus sylvestris, metsämänty
Malus sp., omenapuut
Prunus sp, kirsikkapuut

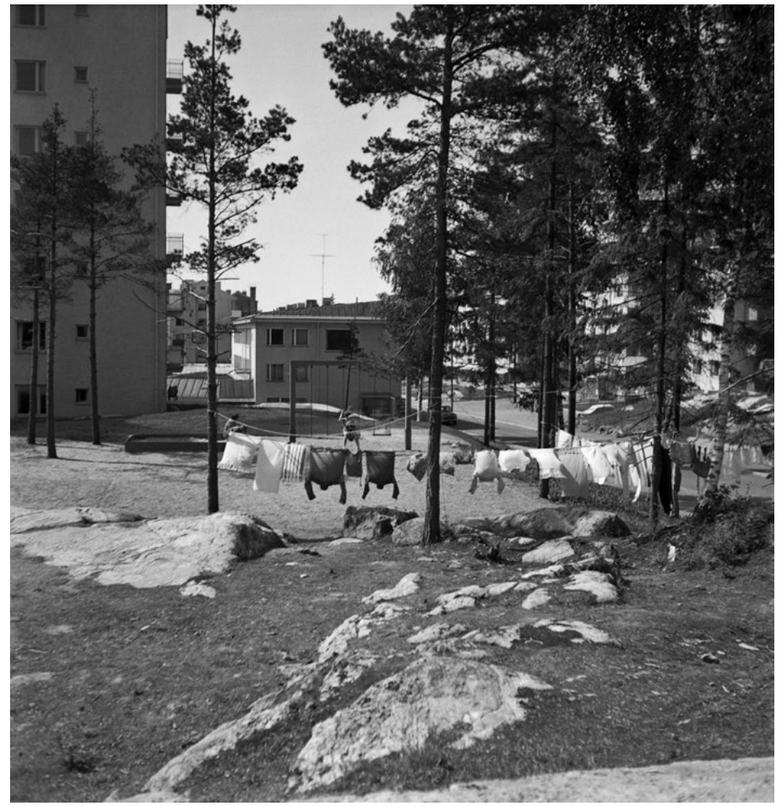
Pensaita:
Syringa sp., syreenit
Crataegus, orapihlajat
Jasminum, jasmiinit
Lonicera, kuusamat

Else Aropaltion kolmen kerrostalon pihan yhteinen pihasuunnitelma, Hiihtomäentie 30, Majavatie 6 ja 8. Pääpiirustus vahvistettu 9.9.1952. RVV, ks. myös Laaksonen 2020.

Else Aropaltion suunnitteleman kolmen piste- ja lamellitalon ryhmä ja piha-alueen säilynyt metsäpuusto näkyy 1950-luvun viistokuvassa (kuvan osa), P.-O. Jansson, HKM

Kettutie 4:n kerrostalokorttelin piha Eränkävijäntorin pohjoisspuolella. Kuva V.S. Salokannel 1955. HKM

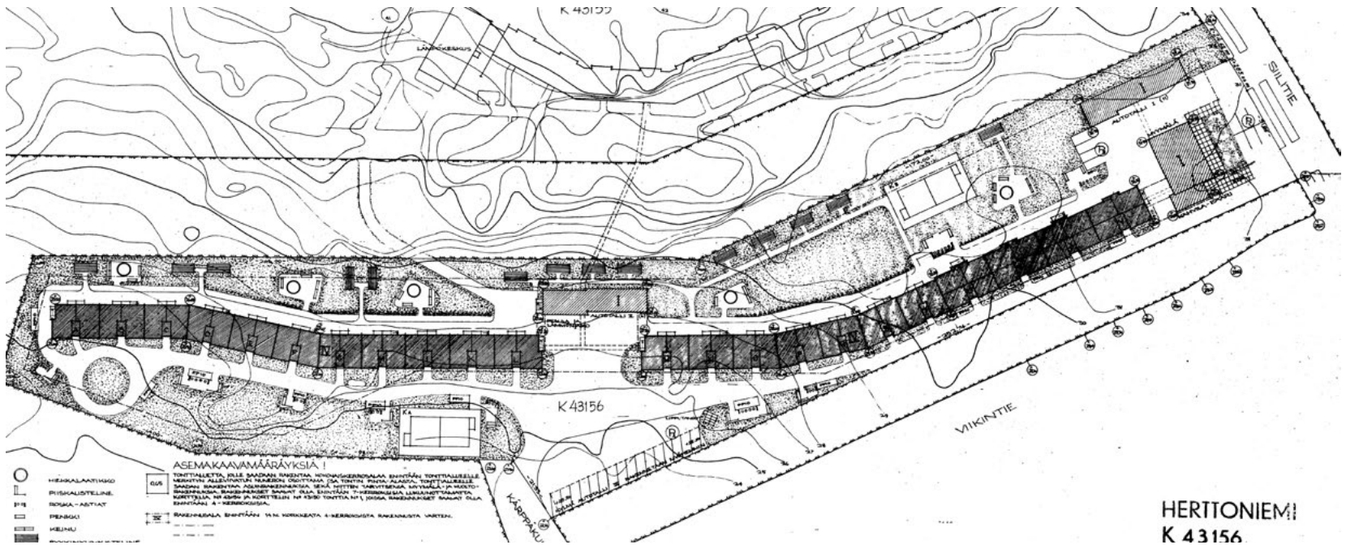
Siilitie 7, pihan asemapiirros, jossa on esitetty käytäväverkosto ja ympyränmuotoiset oleskelupaikat. R.V. Luukkonen 1956 Pääpiirustus vahvistettu 27.1.2957. RVV

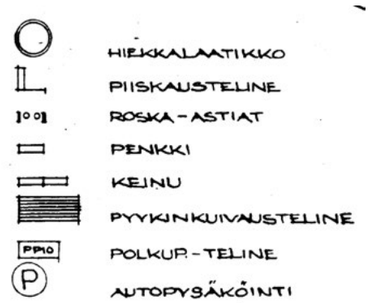

Siilitie 7, kuva SKY-FOTO Möller 1964. HKM

Siilitie 11 A piha, kuva Jalmari Aarnio 1968. HKM kuvassa näkyvät ajalle tyypilliset leikkivarusteet.

Siilitie 13, pihan asemapiirros, jossa on esitetty käytäväverkosto, leikki- ja oleskelupaikat, pysäköinti ym. Arkkitehtuuritoimisto Arne Helander 1957. Pääpiirustus vahvistettu 3.2.1958. RVV

3.5 Rakennuskanta

KAAVAN JA RAKENNUSSUUNNITTELUN YHTEENSOVITTAMINEN

Asemakavoissa osoitettiin tonteille väljät rakennusrajat, jotka jmahdollistivat esimerkiksi erilaisten pistetalotyyppien rakentamisen. Siilitien alueen asemakaavassa jätettiin käytännössävapaat kädeta suntotuotantokomitealle ja arkkitehdeille järjestää korttelialueet. Rakennusten tarkka sovittaminen vaihtelevaan maastoon on siis tapahtunut asemakaavan laatimisen jälkeen.

ASUINRAKENNUSTEN TYPOLOGIA JA ARKKITEHTUURI

Kaavassa ja toteutuksessa erottui selvästi seuraavat tyyppiratkaisut:

- pientalot
- rivitalot
- 2-kerroksiset satulakattoiset pienkerrostalot
- 4-kerroksiset lyhyet ja pitkät, suorat ja taitteiset, satula- tai aumakattoiset lamellitalot
- Karhulinnan korttelipiharatkaisu
- paksurunkoiset pistetalot
- kytketyt pistetalot
- 7-8-kerroksiset tornitalot

Helsingin asuntotuotantotoimikunnan suurkortteleissa Siilitien alueelle käytettiin monimuotoisempia ja omaleimaisempia rakennusratkaisuja kuin muualla Länsi-Herttoniemen alueella.

Asuinrakennusten typologia, asemakaavaratkaisun ja arkkitehtuurin tarkastelun keskeisenä lähteenä on Lauri Putkosen selvitys vuodelta 1994, jota on täydennetty ja tarkistettu vuoden 2021 ominaispiirreselvityksen yhteydessä.

Länsi-Herttoniemen keskeiset alueet viistokuvassa n. 1960. Albin Aaltonen, HKM

4. Reunakorttelien pistetalot (4krs)

11. Kettutien tornitaloryhmä (8.krs)

12. Siilitien suurkorttelit (4 ja 8.krs)

6. Siilitien ja Erätorin asuin- ja liikera-kennukset (4krs)

1. Pientaloalue

3. Pienkerrostalot (2.krs)

9. Mäyrätien taitteiset lamellit

2. Pitkät polveilevat rivitalot

10. Hiihtäjäntien tornitaloryhmä (8.krs)

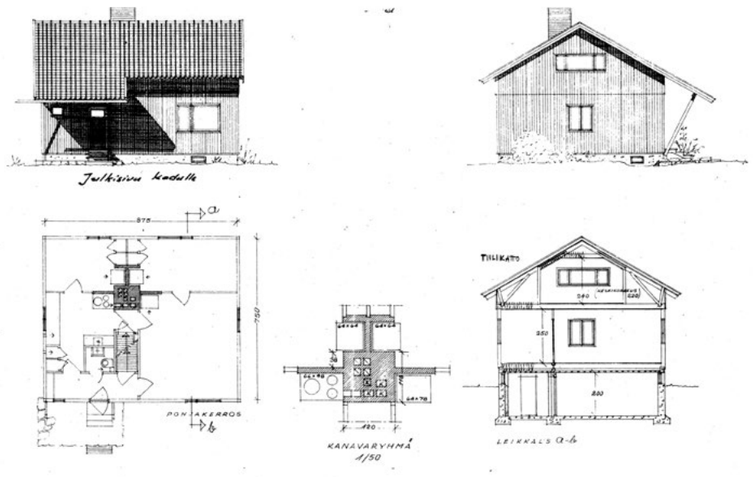
8. Eteläosan muurimaiset lamellitalot (4krs)

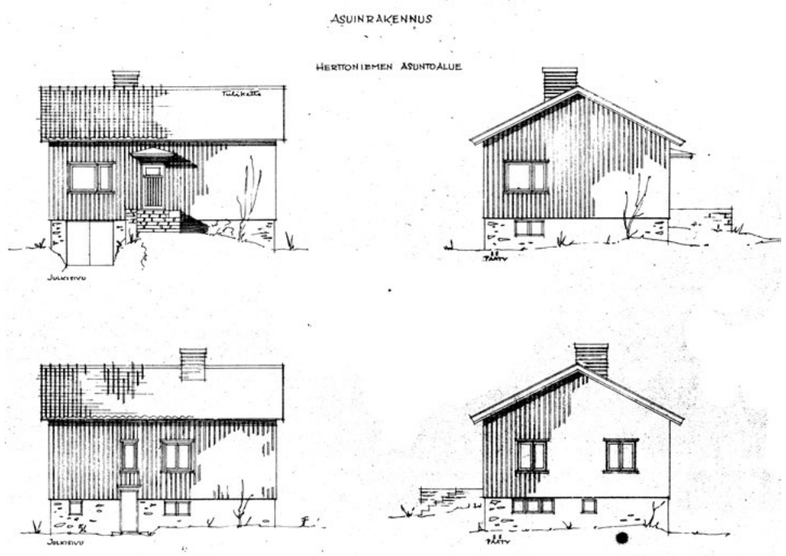
7. Karhulinnan pihakortteli

5. Yhden - ja kahden porrashuo-neen lamellitalot

Puutalo Oy:n tyyppipiirustus Omakoto, Oravatie 9. Arkkitehti Toivo Jäntti, pääpiirustus vahvistettu 1946, RVV

Omakotitalon piirustus, Oravatie 1. Suunnittelija V. Ölleri, pääpiirustus 25.7. 1946, RVV

Näätäkuja 10-16 1950-luvulla. Kuva E. Heinonen.HKM

Omakotialue

Nykyisen omakotialueen asemakaavallinen ratkaisu on lähtöisin vuosina 1944 ja 1946 vahvistetuista kaavasuunnitelmista. Vuonna 1944 vahvistetun rakennussuunnitelman alue, kaikkiaan 26,6 ha, oli Birger Brunilan kaavaselostuksen mukaan tarkoitettu ensi sijassa Herttoniemen teollisuusalueen työväestöä varten. Alueelle oli osoitettu tontteja yksikerroksisia yhden perheen omakotitaloja, kaksikerroksisia neljän asunnon rakennuksia ja kolmikerroksisia lamellitaloja varten.

Uusi maanhankintalaki, joka annettiin 5.5.1945, aiheutti Brunilan mukaan muutoksia Helsingin kaupungin suunnitelmiin. Siirtoväkeen kuuluville, perheellisille rintamamiehille, sotaleskille ja -orvoille annettiin laissa oikeus lunastaa asuntotontteja. Siitä huolimatta, että Helsinki yritti täyttää velvoitettaan myös naapurikunnissa omistamillaan mailla, kaupungin oli luovutettava omakotitontteja myös tiheämpään asutukseen varatuilta alueilta, mm. Herttoniemestä. [1]

Maanhankintalaki velvoitti luovuttamaan tontit omistusoikeudella, mutta kaupunkien vastustuksen vuoksi asutusviranomaiset taipuivat myös hyväksymään tonttien vuokrauksen, joka oli monien kaupunkien perinteinen käytäntö. [2]

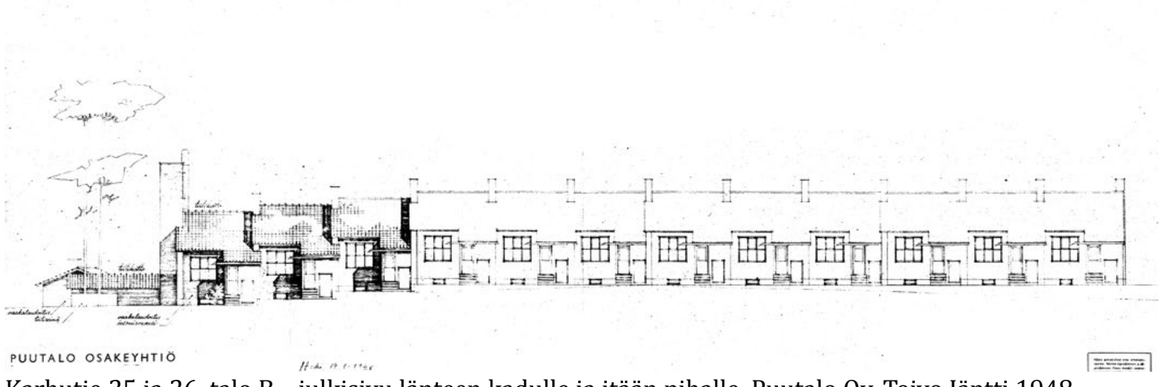
Rakennussuunnitelman omakotitontit sijaitsivat nykyisen omakotialueen eteläosassa Hirvitien, Karhutien, Ilvestien ja Oravatien rajaamalla alueella. Vuonna 1946 vahvistetun asemakaavan mukaan omakotialuetta laajennettiin pohjoiseen, omakotitalojen tontteja oli yhteensä 105 kpl. [3] Tärkeimmäksi alueen yleiskuvan kannalta muodostuivat asemakaavamääräykset, joissa määrättiin, että omakotitontille saa rakentaa enintään 5 metriä korkean, yksikerroksisen ja 100 m2 kokoisen rakennuksen, jossa saa olla enintään kaksi asuntoa. Kattokulman tuli olla 30° ja ullakolle sai rakentaa alakerroksen asuntoon kuuluvia huoneita.[4] Vuokrasopimuksen mukaan tontille sai rakentaa asuinrakennuksen lisäksi yhden ulkorakennuksen.

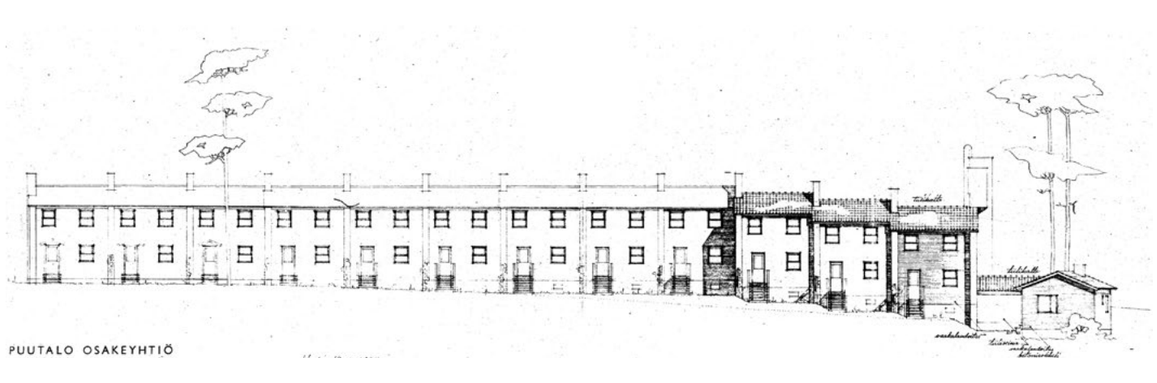
Lähes kaikki omakotitalot rakennettiin 1940- ja 1950-luvuilla, vanhimmat omakotitalot valmistuivat 1946. Putkonen kirjoittaa, että omakotitontteja vuokrattiin enimmäkseen työväestöön ja keskiluokkaan kuuluville. Joukossa oli varsin paljon rakennusmestareita, jotka suunnittelivat itse omat talonsa ja monia muitakin. Tonttien vuokrasopimuksessa määrättiin, että vuokralainen oli velvollinen noudattamaan kiinteistötoimiston laatimia piirustuksia ja ohjeita. Näitä maksullisia tyyppipiirustuksia käytettiin Putkosen mukaan vain muutamilla tonteilla. Alueella noudatettiin mm. Puutalo O:n ja Maatalousseurojen keskusliiton tyyppipiirustuksia. Puutalo Oy:n rakenteita käytettiin myös Aarne Ervin suunnittelemassa omakotitalossa, joka purettiin 1982 sekä omakotitaloissa Karhutie 53 (tyyppitalo Tervakoski)ja Oravatie 9 (tyyppitalo Omakoto). Monet Ilvestien varrella sijaitsevista taloista ovat arkkitehti Veikko Leisténin 1946-49 suunnittelemia.[5]

1 MHL 396/1945. Lain perusteella muodostettiin niin sanottuja maanhankintatiloja eli asutustiloja rintamamiehille, kaatuneiden omaisille ja luovutettujen alueiden siirtoväelle.
2 Virtanen 2006
3 Brunila, asemakaava selostus 1946
4 Asemakaava 2556 1946
5 Putkonen 1994, Rakennusvalvonnan arkisto Lupapiste kauppa

Viistokuva (osa) esittää Näätätien, Näätäkujan ja Karhutien pientaloaluetta. Kuva P.O. Jansson 1954, HKM

Karhutie 25 ja 26, talo B, julkisivu länteen kadulle ja itään pihalle. Puutalo Oy, Toivo Jäntti 1948. Pääpiirustukset vahvistettu 19.5.1949. RVV

Pienkerrostalot ja rivitalot

Omakotialue ja tehokkaammin rakennettujen kerrostaloalueiden välissä on kaksikerroksisten pienkerrostalojen ja osin myös rivitalojen muodostama vyöhyke. Rivitalorakennusten esikuvia, aikalaisia ja esimerkkejä mm. Länsi-Herttoniemestä on käsitelty laajasti Riitta Nikulan kirjassa *Suomalainen rivitalo*. [1]

Vuonna 1944 vahvistetuissa rakennussuunnitelmissa oli nykyisen omakotialueen etelä- ja lounaispuolelle osoitettu tontteja kaksikerroksisia, enintään neljä asuntoa käsittäviä rakennuksia varten. Vuoden 1946 asemakaavassa omakotialuetta laajennettiin pohjoiseen ja sen länsi- ja eteläpuolelle osoitettiin lisää tontteja kaksikerroksisia rakennuksia varten, joissa sai olla enintään neljä asuntoa. Pinta-ala ei saanut ylittää 200 m2 ja rakennuskorkeus sai olla enintään 8 m. Näitä tontteja oli kaavassa kaikkiaan 85 kpl. Oravatien pohjoispäähän ja Oravakujan varrelle oli osoitettu tontteja yksikerroksisia rivitaloja varten.

Pienkerrostalot toteutettiin enimmäkseen kivirakenteisina. Kaksikerroksiset pienkerrostalot muodostavat alueella oman tunnistettavan rakennustyyppinsä. Susitien varrelle rakennettiin 1952 Helge Lundströmin suunnittelema yhtenäinen, viistosti katulinjaa vasten sijoitettu rakennusryhmä, Asunto Oy Susitie 18-28. Elisabeth Kochin laatima pihasuunnitelma on esitetty luvussa 3.5. Puutalo Oy:n kaksikerroksinen, puurakenteinen pienkerrostalo rakennettiin Karhutielle 20-22.

Vuoden 1946 asemakaavassa oli Oravatien pohjoispäähän ja Oravakujan varrelle osoitettu tontteja yksikerroksisia rivitaloja varten. Tämä kaavamaisen suorakulmaista koordinaatistoa noudattavien rivitalojen muodostama ryhmä ei sellaisenaan toteutunut. Rivitaloja kuitenkin rakennettiin, mutta pääosin osalle kaavan pienkerrostalotonteista, jotka yhdistettiin kadunsuuntaisiksi pitkiksi tonteiksi. Näin tapahtui Karhutien molemmin puolin Hirvitien risteyksen eteläpuolella, Hirvitiehen eteläosassa sekä Susitien ja Ahmatien rajaamalla alueella. Näätätien pohjoispäähän rakentui vähitellen neljän rivitalon kokonaisuus, joista uusin valmistui 1958.

Syksyllä 1949 valmistui Jorma Järven ja Toivo Jäntin suunnittelema, kaksikymmentäkuusi huoneistoa käsittävä rivitaloasuntoryhmä, Asunto Oy Herttua, johon kuului yhteinen lämpökeskus, sauna, pesula ja talonmiehen asunto. Rivitalot sijoitettiin toisiansa vastapäätä Karhutien molemmin puolin. Ratkaisussa käytettiin kahta eri asuntotyyppiä, kumpikin kooltaan n. 80 m2. Paloturvallisuuden ja äänieristyksen vuoksi erotettiin asunnot palomuureilla, jotka samalla muodostivat kantavan rungon. Muissa rakenteissa käytettiin Puutalo Oy:n toimittamia tehdasvalmisteisia puuosia. [2]

Kivirakenteinen, kaksikerroksinen rivitalo, Karhutie 32-34, valmistui 1953. Helsingin ensimmäisiin aravarivitaloihin kuuluvan rakennuksen suunnitteli Oiva Nummiala, kaupungin kiinteistötoimiston tonttiosaston arkkitehti, joka piirsi Länsi-Herttoniemeen kaikkiaan seitsemän rivi- tai pienkerrostaloa sekä joukon omakotitaloja. Lähellä Karhutien rivitaloa sijaitsee Nummelan Susitien varrelle suunnittelema, 1955 rakennettu, kolmen kaksikerroksisen rivitalon ryhmä, jossa on puurunkoiset, rapatut ulkoseinät.

Oravatie 49:ssä sijaitseva Asunto Oy Näätäkallio valmistui 1958. Kaija ja Heikki Sirenin suunnittelema rivitalo oli tarkoitus markkinoida Myyntiyhdistys Puutalon tehdasmaisesti valmistettuna rivitalotyyppinä. Rakenteissa toteutettiin ns. precut-systeemiä, joka perustui tehdasvalmistettuihin elementteihin.[3]

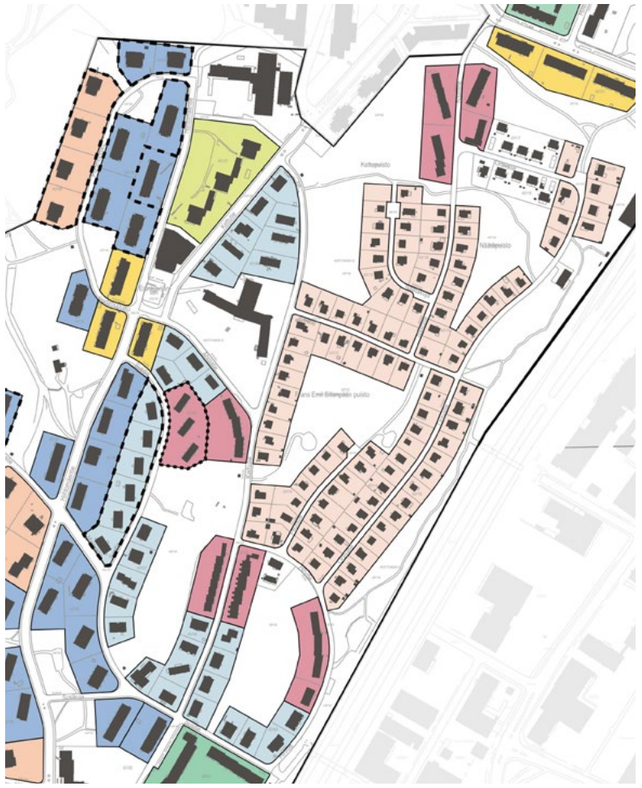
1 Nikula 2014

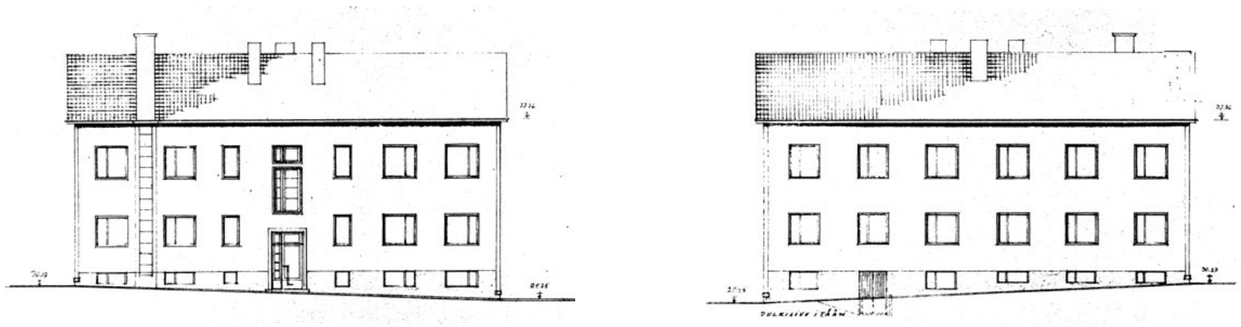
2 Nikula 2014, 108-112, Arkkitehti 5/1954

3 Nikula 2014, 112-113, Arkkitehti 1-2/1959

Viistokuvan osa, P.O. Jansson 1954, HKM. Etualalla vasemmalla rivitalot Karhutie 25 ja 26, oikealla etualalla Karhutie 32-34 ja kolmen lyhyen rivitalon ryhmä, jotka on sijoitettu viistosti Susitien katulinjaan nähden. Oikealla myös Susitien varrella sijaitsevat, Helge Lundströmin suunnittelemat kaksikerroksiset pienkerrostalot.

Pienkerrostalo Susitie 22, Helge Lundström. Julkisivu länteen ja itään. Pääpiirustukset vahvistettu 29.8.1950. RVV. Piirustukseen on kirjattu: julkisivu rapataan ja maalataan, tiilikatto, portaali terastia, pesusokkeli. Rakennus kuuluu Lundströmin suunnitteleman kuuden pienkerrostalon ryhmään.

Kerrostalot

Vuonna 1944 vahvistetussa rakennussuunnitelmassa oli osoitettu tontteja kerrostaloja varten Hiihtomäentien varrelle, Susikujan varrelle ja Susitien kaakkoispäähän. Tonteille oli merkitty rakennusala enintään 11 m korkeita ja enintään kolmikerroksisia rakennuksia varten. Vuoden 1946 asemakaavassa kerrostalotontin rakennusalalle sai sijoittaa enintään 14 m korkean ja enintään nelikerroksisen rakennuksen, kattolista saa olla puusta. Nelikerroksisten rakennusten tontteja oli 59 kpl.

Maanhankintalakiin vahvistettiin 12.7.1949 kaupunkeja koskeva lisäys, jonka mukaan henkilö, joka luopui oikeudestaan maansaantin, saattoi vaihtaa tämän kerrostalo-osakehuoneiston saantiin. Tästä johtuen Helsingin kaupunki rakennutti sittemmin kuutisenkymmentä asuintaloa lähes 2 000 henkilöä varten, mikä osaltaan helpotti vaikeaa asuntotilannetta. [1]

Laki ja kaupungin asuntopolitiikka heijastuivat myös Herttoniemen rakentamisessa. Yksi näistä kaupungin asuntotuotantokomitean rakennuttamista kerrostalokiinteistöistä oli Markus Tavion suunnittelema Karhulinna (Susitie 2-6), joka valmistui 1952 Susitien kaakkoispäähän. Samalle korttelialueelle oli asemakaavassa esitetty tontteja yhdenmukaisia, rinnakkaisia lamellitaloja varten.

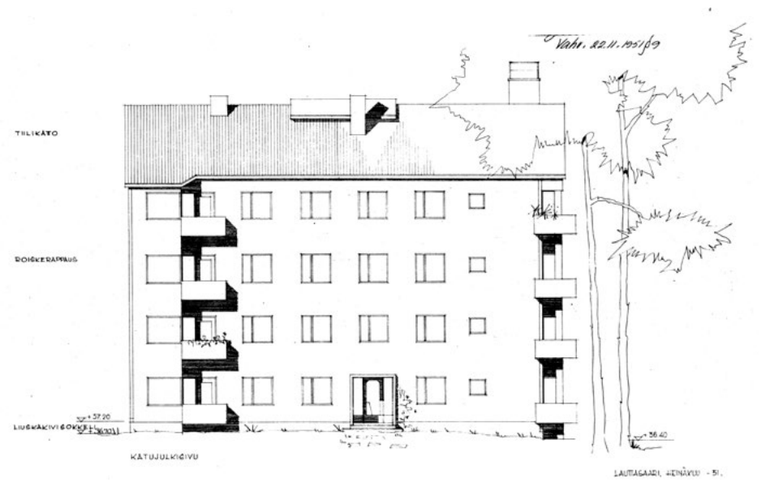
Länsi-Herttoniemen kerrostaloalueen vanhinta kerrostumaa ovat Majava- ja Mäyrätien varren kerrostalot. Rakennuksista vanhimmat ovat vuodelta 1951. Majavatien lounaispuolella olevat rakennukset ovat nelikerroksisia pistetaloja ja koillispuoliset nelikerroksisia lamellitaloja. Edelliset rakennettiin ns. köyhän miehen liukuvalumenetelmällä ja ne olivat lajissaan ensimmäisiä Suomessa. Valumenetelmä oli perinteistä rakentamista huomattavasti nopeampi ja taloudellisempi. Erikoista oli, että vesikatto rakennettiin jo ensimmäisen kerroksen valmistuttua ja nostettiin valun edistyessä, joten se suojasi työmaata ja rakenteita sateelta koko valuvaiheen ajan. Rakennusten suunnittelijana oli Eliel Muoniovaara, joka oli perehtynyt monipuolisesti betonitekniikkaan.

Mäyrätien varrella on monia ajan asuntoarkkitehtuuri-ideologiaa hyvin heijastavia rakennuksia, esimerkiksi Else Aropaltion Mäyrätie 7 vuodelta 1952, jonka päätyasunnoissa on käytetty kaksitasoratkaisua sekä Markus Tavion taitteiset, maaston mukaan kaartuvat lamellitalot Mäyrätie 2-6 vuodelta 1953. Portimopolun varrelle rakennettiin yhtenäinen kokonaisuus Asunto Oy Portimola (Portimonpolku 6-12). Yhtiötä perustettaessa saattoivat osakkaina olla vain maanhankintalain nojalla maansaantiin oikeutetut yksityiset henkilöt, jotka olivat luopuneet maansaantioikeudestaan tai heille jo annetusta maasta.

Hiihtomäentien nelikerroksiset lamellitalot rakennettiin kaikki varsin nopeasti vuosina 1952-57. Niiden arkkitehtuurille antoivat leimansa vaaleat rappauspinnat, tiiliset harjakatot puisine räystäineen ja hyvin hoidetut pihamaat. Alueen suunnittelijoista tuotteliaimpia olivat veljekset Niilo ja Kauko Kokko. Myös Else Aropaltio, Erik Lindroos ja Kaj Salenius suunnittelivat näitä yhtenäisen asun saaneita rakennuksia. Hiihtomäentie 38, Lauri Silvennoisen suunnittelema lamellirakennus vuodelta 1955 poikkesi valtalinjasta puhtaaksimuurattuine kalkkihiekkatiiltjulkisivuineen ja Eränkävijäntorille avautuvine näyteikkunoineen.

Keskeisen kerrostaloalueen esimerkkejä Mäyrätie 7-9 , valok. E. Heinonen 1953. HKM

Julkisivupiirustus Mäyrätie 7, Else Aropaltio. Pääpiirustus vahvistettu 22.11.1951. Liuskekivisokkeli, roiskerappaus, tiilikatto.

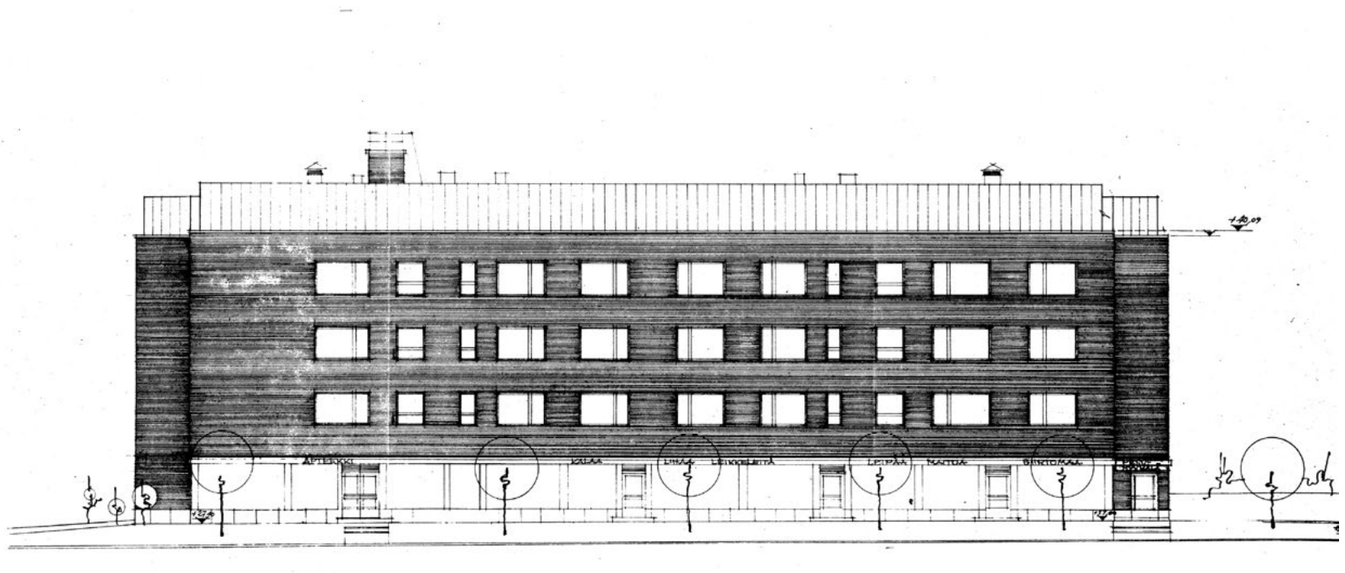
1 Brunila 1962, 68-69

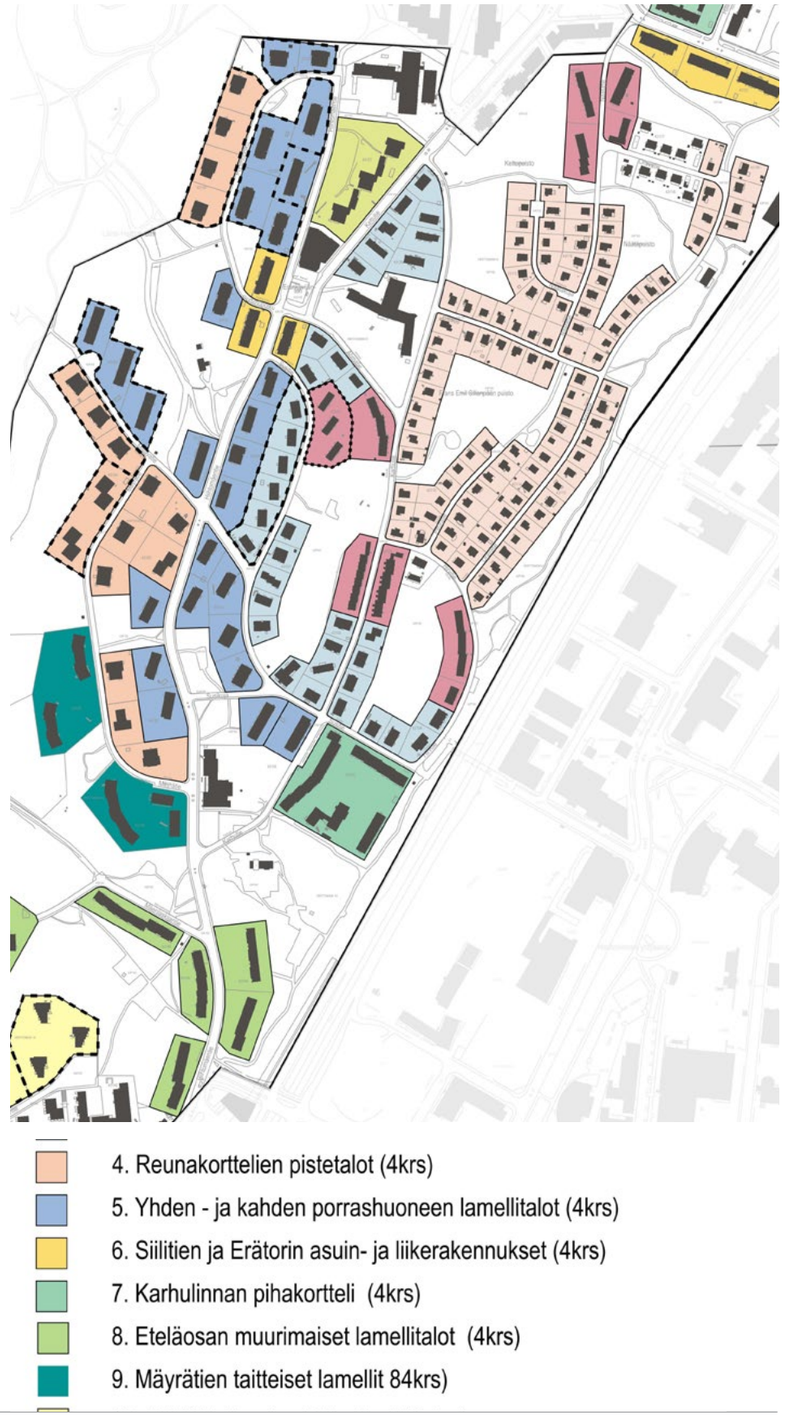
Keskeisen kerrostaloalueen länsiosan nelikerroksisia piste- ja lamellitaloja. Viistokuva HKM

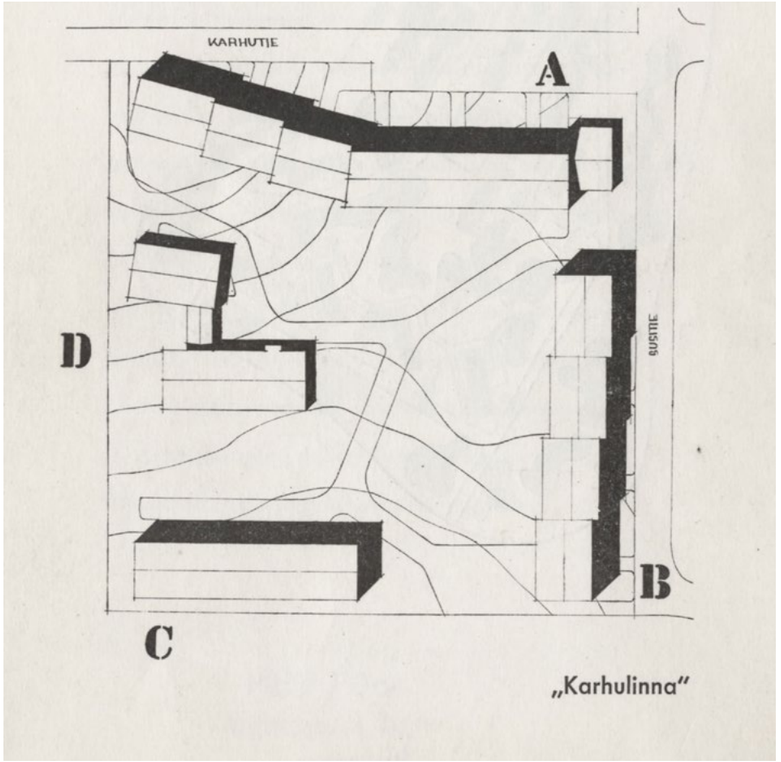

Pistetaloja, Portimopolku 6-12, etualalla lamellit 5 ja 3.Kuva P.O. Jansson 1954, HKM

Julkisivupiirustus Hiihtomäentie 38 / Poertimonpolku 1. Lauri Silvennoinen. Pääpiirustus vahvistettu 22.7.1954.

Asutotuotantokomitean rakennusohjelman esitteessä 1950-1951 kerrotaan, että Herttoniemen kortteliin n:o 101 on valmistumassa Karhulinna, jonne tulee kolme asuinrakennusta. ”Rakennukset ovat 4-kerroksisia ja sijoitettu siten, että asunnoilla on edulliset ilmansuunnat ja että näköala muodostuu avaraksi ja on niissä yhtenäinen ja suojattu pihamaa. Näiden rakennuksien lisäksi on rakenteilla 2-osainen matala D-rakennus, johon sijoitetaan lastentarha ja lastenseimi sekä toiseen osaan yhtenäinenlämpökeskus, yleiset saunat ja koneellinen pesula. Näihin kolmeen asuntorakennukseen tulee yhteensä 156 huoneistoa.”

ARAVAKERROSTALOJEN ASUNTOKULTTUURI

Jälleenrakentamiskauden asuntopolitiikkaa leimasi toisaalta suuri tarve rakentaa uusia asuntoja ja toisaalta selkeä pyrkimys kohottaa kansakunnan asumistasoa. Arava-toimikunta (lyhenne sanasta asuntorakennusvaltuuskunta) perustettiin 1949 ja ensimmäiset avarakerrostalot valmistuivat vielä samana vuonna Helsingin Mannerheimintien varrelle. Nämä Aravan turvin rakennetut kahdeksankerroksiset lamellitalot eivät tarjonneet ainakaan mittakaavaltaan vaihtoehtoa niille kivierämaille, joista von Hertzen oli 1946 maalaillut kauhukuvia pamfletissaan Koti vaiko kasarmi lapsillemme. Suunnittelun tasosta käytiin vilkasta keskustelua ja pian tämän jälkeen rakennetut asuntoalueet, kuten Maunulan Kansanasunnot, Oulunkylän rivitalot, Käpylän Käärmetalo ja Kisakylä sekä Tapiola edustivatkin jo huomattavan korkeatasoista asuntoarkkitehtuuria.

Maamme asuntokanta kasvoi 1950-luvulla 212 000 asunnolla, joista 146 000 oli arava-asuntoja. Tarkasteltaessa aravatalojen asuntokulttuuria on pidettävä mielessä eräät rakentamista säädelleet rajoitukset. Alkuvuosina voitiin tuottaa myös suurehkoja asuntoja, mutta 1953 säädettiin aravakerrostalon keskimääräiseksi huoneistoalaksi enintään 50 m^2. Tämä johti asuntojen keskikoon huomattavaan pienenemiseen aina vuoteen 1959 saakka, jolloin tästä alhaisesta enimmäispinta-alasta luovuttiin. Rajoitukset eivät koskeneet omakotitaloja.

Tyypillisen aravakerrostalon asunnot olivat yksiöitä ja kaksioita, mutta myös isompia asuntoja rakennettiin erityisesti ennen ja jälkeen säännöstelyn. Pienimmissä asunnoissa oli vain keittokomero. Arava-asunnon varusteluun ei kuulunut jääkaappia. Yleensä sen hankkimiseen oli kuitenkin pohjasuunnittelussa varauduttu. Ruuansäilytystä varten oli kylmäkaappi. Vaikka tehdasvalmisteiset keittiökalusteet tekivät jo tuloaan, suunnitteli Herttoniemessä arkkitehti usein myös kalusteet. Useimmissa asunnoissa oli omat huoneistoparvekkeet. Pienimmissä asunnoissa saattoi olla ranskalainen parveke.

Asuntojen pohjakaavat olivat pääosin selkeitä ja toimivia, vaikka huoneistojen pieni koko tuottikin eräissä tapauksissa ahtaudesta johtuvaa epäkäytännöllisyyttä. Herttoniemestä löytyy myös ajan vaatimattomat olot huomioon ottaen varsin edustavia huoneistoja. Muutamissa kerrostaloasunnoissa on toteutettu mielenkiintoisia kaksitasoratkaisuja. Alueen rivitaloissa kaksitasoisuus oli yleinen piirre.

Kellarissa olivat talouskellareiden lisäksi talon yhteiset tilat: askarteluhuoneet, saunamankeli, pyörävarastot sekä kattilahuone polttoainevarastoineen. Joissakin taloissa saattoi olla muutama autotalli.

(Putkonen 1994)

Eteläosan tornitalot viistokuvassa Saunalahden suunnalta. Simo Rista 1970. HKM

Osmo Siparin suunnittelema tornitalo. Kuva MFA

Hiihtäjäntien alueen tornitalot

Länsi-Herttoniemen eteläosaan kohosi Hiihtäjäntien varrelle, 1957 kolmen yhtenäisesti toteutetun tornitalon monumentaalinen ryhmä, Asunto Oy Hiihtovuori. Rakennus Oy Teora oli ostanut tontit kaupungin järjestämässä huutokaupassa. Arkkitehti Osmo Siparin suunnittelemien rakennusten pohja oli porrastetusti viuhkamainena. Tavoitteena oli, että jokainen huoneisto pääsisi osalliseksi sekä eteläauringosta että merinäköalasta. Rakentaminen toteutettiin liukuvaluna. Siitä Teoralla oli aiempia kokemuksia Majavatien alueella, jossa oli 1953 käytetty Ruotsista omaksuttua, ns. köyhän miehen liukuvalumenetelmää.

Samanaikaisesti Asunto Oy Hiihtovuoren kanssa alueelle rakennettiin Arkkitehtuuritoimisto Kokko & Kokon suunnittelemat kuusi 7-8 –kerroksista tornitaloa osoitteessa Hiihtäjäntie 4 ja 6. Niiden sijoittamisessa kiinnitettiin erityinen huomio herkän kalliomaaston varjelemiseen. Samassa yhteydessä toteutettiin yksikerroksinen myymälärakennus. Nämä kaksi tornitaloryhmää muodostavat yhdessä Länsi-Herttoniemen eteläosaa dominoivan elementin ja maamerkin.

Siilitien vuokrataloalue

Siilitien, Viikintien ja Itäväylän rajaama alue on kaupungin maata. Ensimmäinen asemakaava laadittiin 1954-1955 Irma Mikkolan toimesta, kaavan allekirjoittajana oli Väinö Tuukkanen. Helsingin kaupungin vuokratalokortteleiden alue muodostaa oman selväpiirteisen kokonaisuutensa, jossa selkeimmin on toteutunut asumalähiön malliratkaisu.

Kaupunki antoi rakennusten suunnittelun useamman, tunnetun arkkitehtitoimiston tehtäväksi. Asuinrakennukset ovat joko pitkiä 3- ja 4-kerroksisia lamelleja tai 8-kerroksisia pistetaloja. Korttelissa 43151 on muista poikkeava kytkettyjen pistetalojen ryhmä, ketjutornit. Pitkät lamellitalot on sijoitettu useimmissa tapauksissa maastoon taitteisesti tai kaartaen. Alueen keskiosa ja rakennusten väliset puistometsäkaistaleet muodostavat yhdessä Siilitien aluepuiston, joka on pinta-alaltaan lähes 10 hehtaaria. Kortteleita halkova voimalinja pakotti alunalkaen jättämään tämän kaistaleen rakentamatta.

Lauri Putkonen kirjoittaa selvityksessöän:

> Tämä kaupungin rakennuttama suuri, n. 3000 asukkaan alue valmistui erittäin lyhyessä ajassa. Rakentaminen toteutettiin ARAVA-lainoituksen turvin, mikä johti asuntojen varsin pieneen keskikokoon. Samanaikaisella rakentamisella oli myös etunsa. Näin saatettiin käyttää hyväksi niitä kokemuksia työmaiden rationalisoinnista ja ketjurakentamisesta, mitä Roihuvuoressa – silloisessa Itä-Herttoniemessä – oli paria vuotta aiemmin saatu.

Rakenteena käytettiin kaikissa asuinrakennuksissa siporex-kevytbetonia ja sen kanssa joko paikalla valettua teräsbetonia tai tiilimuurausta. Elementtirakentamista ei Siilitien alueella vielä käytetty. Osin tämä johtui tuolloin voimassa olleesta liikevaihtoverolaista, jonka mukaan rakennustyömaan ulkopuolella valmistetut rakennusosat olivat korkeamman veron alaisia. Julkisivut ovat valtaosaltaan roiske- tai sileärapattuja ja niiden elävöittämiseksi on paikoin käytetty puhtaaksimuurattua tiilipintaa – joko puna- tai kalkkihiekkatiilisinä. Myös maalattua betonipintaa on käytetty yhdessä rappauspinnan kanssa. [1]

Alueen suunnittelussa on ollut selkeä pyrkimys sopeuttaa rakentaminen luontoon ja aikaansaada viihtyisiä pihamaita. Maastonmuotoja, erityisesti komeita silokallioita, on käytetty lähtökohtana rakennusten sijoitteluun.

1 Putkonen 1994

Rakennusten suunnittelijat:

Siilitie 1	1956	Kaj Englund
Siilitie 5	1957	Matti Hakuri
Siilitie 7	1957-58	Aarne Hytönen-Risto-Veikko Luukkonen
Siilitie 9	1958	Einari Teräsvirta
Siilitie 11	1958-59	Birger Stenbäck/Kai Blomstedt-B. Stenbäck
Siilitie 11	1958-59	Märta Blomstedt ja Matti Lampén /Arkkitehtitoimisto Blomstedt-Lampen
Siilitie 13	1960	Arne Helander

12. Siilitien suurkorttelit (4 ja 8.krs)

Siilitien alue viistokuvassa 1976, etualalla Siiltie 7. Valokuvaaja Heikki Kaitera. MFA

Pohjoisosan säilyneet kalliot, taustalla suurkorttelin rakennusrivi, Siilitie 5. Heikki Havas 1957. HKM

Kuva vuodelta 1958, Erik Friman. HKM

JULKISET JA PALVELURAKENNUKSET [1]

Koulut

Jorma Järven suunnittelema Herttoniemen kansakoulu (nykyinen Herttoniemen ala-aste) koulu rakennettiin vuosina 1951-52. Valmistuessaan se oli alueen tärkein rakennus sekä toiminnallisesti että sijainniltaan. Heikki von Hertzen olikin kirjassaan *Koti vaiko kasarmi lapsillemme* esittänyt, että aikakauden kaupunkisuunnittelun keskipiste tulisi olemaan asuintalo ja koulu.

Koulutontin ainoat tasaisemmat alueet etelä- ja lounaisreunoilla oli käytettävä koulukentille, erikseen ala- ja yläkoulua varten, joten rakennus oli sijoitettava pohjoisosan epätasaiseen kalliomaastoon, jonka korkea kohta on toistakymmentä metriä koulukenttiä korkeammalla. Jakamalla rakennus eri suuntaisiin siipiin ja pitämällä julkisivukorkeudet mahdollisimman pieninä on koululle pyritty saamaan mittakaava, joka on sopusoinnussa sen käyttäjiin – lapsiin – ja ympäröiviin omakotirakennuksiin. Osittain myös tästä syystä syntyi ylimmän kerroksen leikkausmuoto, jonka avulla myös luotiin kaksipuolinen valaistus. Rakennuksen keskusosa sisälsi pääsisäänkäynnin halleineen, opettajahuoneet, kirjasto- ja laululuokat. Siihen liitettiin kolme eri suuntaan haarautuvaa siipea, joista länsisiipi oli kaksikerroksinen ja sisälsi alakoulun luokat. Pohjoissiivessä oli juhlahuoneistona käytettävät voimistelu- ja ruokailusalit ja niiden alla puku-, suihku- ja koululääkärinhuoneet. Itäsiivessä oli kahdessa ylimmässä kerroksessa yläkoulun luokat ja pohjakerroksessa veisto-osasto, kerhohuone sekä vahtimestarin ja talonmiehen asunnot. Sen jatkona etelään päin oli tilaa myöhempiä laajennuksia varten.

Koulun sisäänkäynnin omaleimaiset, betoniset katoksenkannattajat ovat arkkitehtuurin katseenvangitsijoita. Julkisivuissa on puhtaaksimuurattuja kahitiilipintoja . Pihamaalle pystytettiin 1954 herttoniemeläisen kuvanveistäjä Mikko Hovin veistos Pallosilla.

Kun Herttoniemen kansakoulun ensimmäiset, suurten ikäluokkien kasvatit tulivat oppikouluikään tuli ajankohtaiseksi oman oppikoulun perustaminen. Yksityinen Herttoniemen yhteiskoulu rakennettiin 1957 arkkitehti Ahti Korhosen (Arkkitehdit Erik Kråkström – Ahti Korhonen) laatiman suunnitelman mukaan. Seleälinjaisen rakennuksen valkoisia julkisivuja jäsentävät tiukasti matalat nauhaikkunat. Koulurakennusta laajennettiin varsin pian valmistumisen jälkeen vuosina 1959-60.

Kaupungin suurten vuokratalojen rakentaminen Siilitien alueelle merkitsi kouluikäisten lasten määrän kasvua Herttoniemessä. Länsi-Herttoniemen pohjoinen kansakoulu rakennettiin 1961 laajaan vihervyöhykkeeseen rajoittuen, Hillerikujan päähän. Piirustukset laadittiin rakennusviraston talorakennusosastolla (Ossi Leppämäki, Erkki Koiso-Kanttila). Kuutiomaiseen runko-osaan liittyy pohjoispuolella kapeampi siipirakennus. Kuutiomaisessa osassa on voimistelusali ja opettajainhuone, siivessä luokkahuoneet. [2]

Kirkolliset rakennukset

Herttoniemi kuului aiemmin Helsingin pitäjän emäseurakuntaan, josta se siirrettiin 1953 Malmin seurakuntaan. Omaksi seurakunnaksi se muodostettiin vasta 1961. Osmo Lapon suunnittelema moderni kirkkorakennus valmistui Hiihtomäentien varrelle 1958. Kirkon julkisivut ovat puhtaaksimuurattua, tummaa punatiiltä. Neliömäistä, korkean pulpettikaton kattamaa kirkko-osaa ympäröi seurakunnallisten toimisto- ja harrastetilojen matala ketju. Kirkon avonainen kellotorni on tiiltä ja betonia. Kirkkosalissa on tilat 370 hengelle ja seurakuntasalissa 100 hengelle.

Vuonna 1969 valmistui Jaakko Kontion ja Kalle Räikkeen suunnittelema seurakuntatalo Kettutien ja Siilitien risteyksen kohdalle. Rakennus on myöhemmin purettu.[3]

Herttoniemen sairaala

Kirsti ja Erkki Helamaan suunnittelema itäinen lääkäriasema ja poliklinikka valmistui 1971. Rakennuksen julkisivut ovat puhtaaksimuurattua, tummaksi poltettua tiiltä. Myöhemmät laajennukset on suunniteltu kaupungin rakennusviraston talosuunnitteluosastolla. [4]

(Putkonen 1994)

Hirvenpään maja

Hiihtomäentien varrella sijaitseva Hirvenpään maja on siirretty nykyiselle paikalleen 1935-36. Helsingin Työväen Hiihtäjät pystyttivät majan talkoilla. Sen rungon muodostaa aiemmin öljysataman huvila-alueella sijainnut venäläisten upseerien metsästysmaja, josta on mm. säilynyt peiliovia. Majaan siirtynyt metsästysmajan keraaminen hirvenpää antoi rakennukselle sen nimen. Pyöröhirsipintainen rakennus sijaitsee Väinönlehdon puistossa jyrkän rinteen yläpuolella.

Aiemmin lähellä sijainnut hiihtomaja purettiin 1956 Hiihtomäentien 31-33 tonteille rakennettavien kerrostalojen alta. Uusi maja pystytettiin lähelle nykyistä urheilukenttää.[5]

1 Teksti perustuu pääosin Lauri Purkosen inventointiraporttiin 1994 ja sisältää suoria sitaatteja

2 Putkonen 1994

3 Putkonen 1994; Arkkitehtuurimuseon kuvakokoelmat
4 ibid.; Arkkitehtuurimuseon kuvakokoelmat
5 ibid.

Osmo Lapon 1957 suunnittelema Herttoniemen kirkko edusti yhteiskoulun tavoin selkeästi uudenlaista arkkitehtuuria. Julkisivut ovat puhtaaksimuuratusta tummasta tiilestä ja katujulkisivua hallitsee suuri ikkunaseinä, joka muodostaa iltavalaistuksessa hienon päätteen Mäyrätielle. Torni on eri suunnilta katsoen tärkeä maamerkki. Kuva. yllä, Heikki Havas. MFA, Kuva alla (finna)

Valmistuessaan 1952 kansakoulu oli alueen julkisista rakennuksista ensimmäinen. Kaikki eivät mahtuneet samaan aikaan koulunpenkeille, vaan täälläkin jouduttiin turvautumaan kahteen vuoroon. Jorma Järven suunnittelema koulu julkaistiin Arkkitehtilehdessä 9/1954. Kuva HKM

Hiihtomäentien varrella sijaitseva Hirvenpään maja on siirretty nykyiselle paikalleen 1935-36. Sen rungon muodostaa aiemmin öljysataman huvila-alueella sijainnut venäläisten upseerien metsästysmaja. Kuva Eino Heinonen 1950-l., HKM

Herttoniemen hiihtomaja

Liikuntapuistion henkilökunnan käytössä oleva entinen hiihtomaja on arkkitehti Else Aropaltio suunnittelema L-muotoinen, aumakattoinen puurakennus vuodelta 1955. Rakennus sijaitsee urheilukentän koillispuolella. [1]

Hyppyrimäki

Herttoniemen ensimmäinen hiihtomäki, ts. hyppyrimäki rakennettiin kaupungin toimesta vuodenvaihteessa 1935-1936. Hiihtomäki antoi 1943 nimen tulevan, suunnitteilla olevan asuntoalueen pääkadulle. Hyppyrimäki purettiin 1960-luvulla uuden mäen valmistuttua 1962. Se sijoitettiin maisemallisesti hallitsevalle paikalle I maailmansodan aikaisten linnoituslaitteiden ympäristöön. [2]

Päiväkodit

Asuntotuotantokomitean 1952 rakennuttaman Susitie 2-6:n pihakorttelin, Karhulinnan, erilliseen palvelurakennukseen sijoitettiin lastenseimi ja lastentarha. Markus Tavion suunnittelemaan kortteliin rakennettiin 156 asuntoa, pesula, sauna ja päiväkotitilat. Päiväkodista oli lyhyt matka viereiseen leikkipuistoon, nykyiseen Oravapuistoon.

1960-luvulla valmistui Siilitien lähelle Hillerikujan varrelle matala, sataulakattoinen lastentalo.

1 Laaksonen 2020, 114

2 Putkonen 1994

Länsi-Herttoniemen pohjoinen kansakoulu rakennettiin 1961 laajaan vihervyöhykkeeseen rajoittuen, Hillerikujan päähän. Piirustukset laadittiin rakennusviraston talorakennusosastolla (Ossi Leppämäki, Erkki Koiso-Kanttila). Kuutiomaiseen runko-osaan liittyy pohjoispuolella kapeampi siipirakennus. Edellisessä on voimistelusali ja opettajainhuone, siivessä luokkahuoneet. (Putkonen 1994)

Yksityinen Herttoniemen yhteiskoulu rakennettiin 1957 arkkitehti Ahti Korhosen (Arkkitehdit Erik Kråkström – Ahti Korhonen) laatiman suunnitelman mukaan. Modernistisen rakennuksen valkoisia julkisivuja jäsentävät tiukasti matalat nauhaikkunat. Koulurakennusta laajennettiin varsin pian valmistumisen jälkeen vuosina 1959-60.

Vuonna 1963 valmistunut Siilitien lastentalo on Hillerikujan suuntainen matala, satulakattoinen rakennus, joka avautuu itään alempana sijaitsevalle piha-alueelle. Kuva Volker von Bonin 1965, HKM

Markus Tavion suunnitteleman Karhulinnan korttelialueen päiväkoti.

LIIKERAKENNUKSET JA KATUTASON LIIKETILAT

Länsi-Herttoniemen alue rakennettiin alun alkaen myös palvelujen osalta toimivaksi kokonaisuudeksi. Julkisten palvelujen, kuten koulujen ohella rakennettiin myös runsaasti liiketiloja alueen eri osiin.

Vuoden 1946 asemakaavaan ei liiketiloille vielä erikseen varattu tonttialueita. Susitien varteen, joka tuolloin toimi sisäänajotienä alueelle, muodostui alueen ensimmäinen pieni kaupallinen keskittymä. Vuonna 1948 valmistuneen Susitie 12 kerrostalon pohjakerros varattiin Elannon myymälätiloja varten. Näihin sijoittuivat erillisiin tiloihin sekatavara-, rohdos-, leipä - ja lihamyymälää. Susitie 2-6 ositteessa sijaitsevan Karhulinnan kortteliin rakennettiin kerrostalon päätyyn erillinen myymäläsiipi. Samana vuonna valmistuneen Karhutie 16:n pohjakerroksen kadun puoleiset tilat varattiin kokonaan liiketiloja varten. Läheisen Susitie 11:n tontin kaksikerroksiseen rakennukseen sijoitettiin asuntojen lisäksi myymälä, pankkikonttori, seurakuntasali ja autotalleja.

Ensimmäinen erillinen liikerakennus toteutettiin 1953 Hiihtomäentien ja Mäyrätien risteykseen As Oy Mäyrälinnan tontille. Rakennuksessa toimi alkuun mm. Elannon maitokauppa, lihakauppa, C.G.Gustafsonin siirtomaatavarakauppa sekä apteekki. Myöhemmin tiloissa oli vuorollaan mm. kukkakauppa, polkupyörä- ja urheiluliike sekä huonekaluliike. Nykyään rakennus on päiväkotikäytössä.

1950-luvun asemakaavat ja asemakaavamuutokset mahdollistivat kaavamerkinnällä "asuin- tai liiketontti" liiketilojen toteuttamisen vapaasti eri puolelle aluetta. Liiketilat toteutettiin pieninä keskittyminä lähinnä alueen pääkatujen Hiihtomäentien ja Siilitien varteen kerrostalojen pohjakerroksiin sekä erillisiin myymälärakennuksiin.

Lisäksi merkittiin kaavoihin kolme erillistä liiketonttia alueen eri osiin. Alueen varsinainen liikekeskus rakentui Eränkävijäntorin ympärille. Torin koillisreunan tontti, johon 1946 oli merkitty asuinkerrostalon paikka, muutettiin vuonna 1955 liiketontiksi. Eliel Muoniovaaran suunnitteleman, 1956 valmistuneen ostoskeskuksen lisäksi suunniteltiin kaikkien toria reunustavien rakennusten pohjakerrokset liiketiloja varten. Jalankulkijoita ja kaupunkielämää varten rakennettiin aukiomaista tilaa myymälöiden edustoille aukion keskeisen alueen jäädessä liikenteen ja pysäköinnin käyttöön.

1950-luvun lopulla rakennettiin kaksikerroksinen ostoskeskus alueen eteläosaan Hiihtäjäntien varteen osoitetulle liiketontille. Kaupallisia palveluja täydensi viereisen Hiihtäjäntie 4:n asuintontin reunaan toteutettu 1- kerroksinen pienempi liikerakennus.

Siilitien 1955 laaditussa asemakaavassa varattiin Siilitie 3 :n kohdalla sijaitseva tontti erikoisliikkeitä käsittävää myymäläkeskusta varten. Tämä ei kuitenkaan toteutunut ja tontti muutettiin vuoden 1962 asemakaavamuutoksella yleisten rakennusten korttelialueeksi, jonne rakennettiin Siilitien lastentalo. Siilitien eteläosaan muodostui tästä huolimatta kaupallisten palvelujen keskittymä, kun kerrostalojen pohjakerrokset varattiin liiketiloja varten ja Siilitie 1:n yhteyteen rakennettiin erillinen myymäläsiipi. Myös muihin Siilitien varren kortteleihin toteutettiin liiketiloja. Alueen pohjoiskärkeen Siilitie 13:n kohdalle valmistui vuonna 1960 arkkitehti Arne Helanderin suunnittelema liikerakennus, jossa on toiminut mm SOK:n myymälä. Siilitie 11:n tontille valmistui vuonna 1958 arkkitehtien Märta Blomstedtin ja Martti Lampenin suunnittelema myymälärakennus, jossa vielä toimii K-ryhmän elintarvikeliike. Sen eteläpuolelle sijoitettiin Siilitie 9:n autotallirakennuksen kadunpuoleiseen päätyyn pieni maitomyymälä, jossa myöhemmin on ollut mm baari.

Kettutie 19:n kohdalle merkitylle autotalli- ja autohuoltotontille rakennettiin vuonna 1962 huoltoasema, joka on sittemmin purettu. Sen kohdalla on nyt uusi asuinkerrostalo.

Eränkävijäntorin ostoskeskus oikealla, taustalla Hiihtomäentie 36, jonka pohjakerroksessa on toiminut mm Helsingin pankki, Helsingin sanomien konttori, Tampereen jalkine, Agfan ja Kotisaaren myymälät. Kaupunkikuvassa korostuvat myymälöiden edustalla keskenään erilaisten markiisikatosten rivi. Kuva V.S. Salokangas 1957, HKM

Eränkävijäntorin ostoskeskus 1957. Elokuvateatteri Herttua toimi Kettutie 2:ssa n. 1955-1965. Kuva V.S. Salokangas, HKM

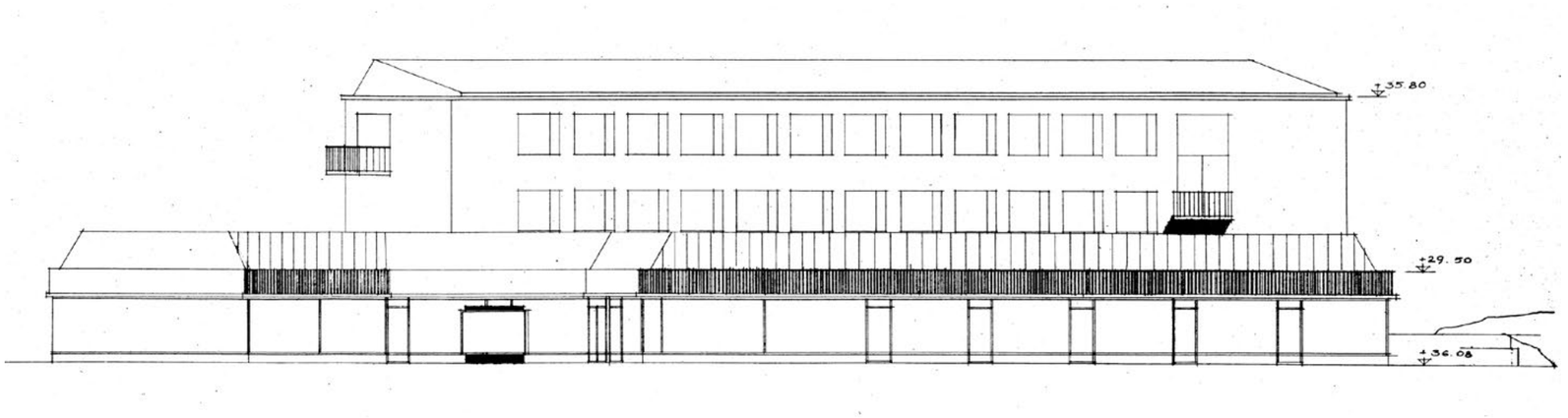
Eräkävijäntori vuonna 1957, taustalla ostoskeskus. Kuva osa, kuvaaja Kienänen. HKM. Eliel Muoniovaaran suunnittelemaan kokonaisuuteen kuuluvat Kettutien korkeat asuinkerrostalot ja erillinen Erätorin liikekiinteistö. Pienessä ostoskeskuksessa oli elintarvikeliikkeitä, maitobaari, pankki, toimistohuoneistoja, asuntoja sekä elokuvateatteri Kino Herttua. Elokuvateatteri oli ollut tontin julkisen huutokaupan ehtona, kaupunginvaltuuston päätöksen mukaan. Elokuvateatterissa oli kaikkiaan 373 katsojapaikkaa ja koneellinen ilmanvaihto. Katsomotila muutettiin myöhemmin varastoksi. (Putkonen 1994)

Eränkävijäntorin varteen sijoittuvan Hiihtomäentie 38:n pohjakerrokseen suunniteltiin liiketiloja Täällä toimi 1960-luvulla mm Elannon myymälä, Ruokailuasema Rasti ja Työväen säästöpankki. Kuva Jalmari Aarnio 1968, HKM

Susitie 12 pohjakerros suunniteltiin jo alkujaan Elannon myymälää varten. Katunäkymän päätteeksi suunnitellun rakennuksen eteen istutettiin näyttävä etupuutarha. Kuva vuodelta 1954, P-O Jansson, HKM

Eliel Muoniovaaran suunnittelema Herttoniemen ostoskeskus Erätori, julkisivu itään. Pääpiirustus vahvistettu 30.6.1955. RVV

Siilitie 7:n asuinrakennuksen kadun puoleisessa pohjakerroksen liiketilat: Maitokeskuksen myymälä, talouskauppa ja lihakauppa. Kuva vuodelta 1958, Erik Friman. HKM

Mäyrätie 2 liikerakennuksessa toimi vuonna 1957 mm apteekki ja Gustavssonin liike. Kuva István Rácz,, HKM

HOK:n (Helsingin Osuuskauppa) myymälä Siilitie 13 kohdalla vuonna 1962. Kuva Constantin Grünberg, HKM

Hiihtäjäntie 1 tontilla sijainnut Herttoniemen ostoskeskus valokuvassa 1960-luvun alusta. Kaksikerroksisessa liikerakennuksessa toimi tuolloin mm. TV-Salomaa, Elanto ja R-kioski. Taustalla näkyvät Hiihtäjäntie 4 ja 6 tornitalot. Rakennus purettiin 2005- 2008 välillä. Paikalla on nykyään 5- kerroksinen asuin- ja liikerakennus. Kuva Niilo Kienanen, HKM

Hilding Ekelundin suunnitteleman Hiihtomäentie 18 kerrostalon pohjakerroksen liiketilassa toimi 1970-luvulla K -Valinta Pajunen. Kuva Nina Hackman 1977, HKM

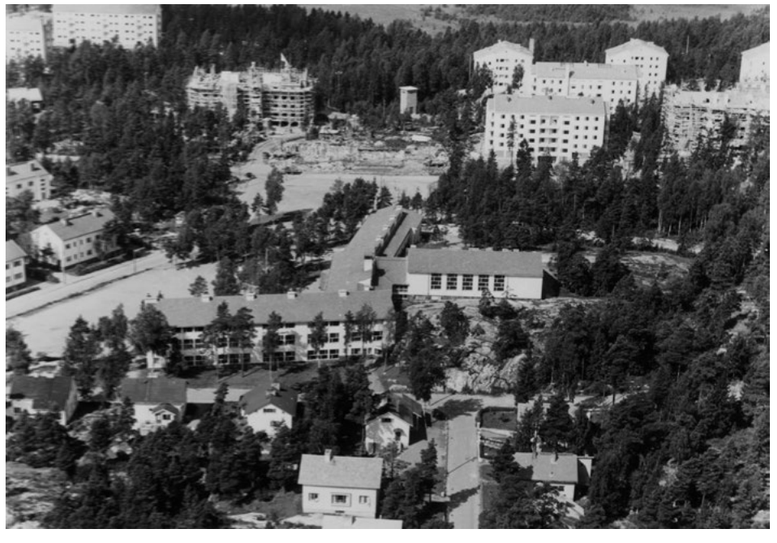

Kuva vasemalla: Herttoniemen Teboil-huoltamo valmistui Kettutien varteen vuonna 1962. Suhteellisen suuren huoltoaseman tilat sijoitettiin kahteen kerrokseen. Ensimmäisessä kerroksessa oli autotalli ja myymälä toimistoineen. Toisen kerroksen tiloja olivat autojen pesuhalli ja huoltohalli varastoineen, myymälä, kahvila keittiöineen, varasto- ja henkilöstötilat sekä toimisto. Rakennus purettiin 2010-luvun alussa. Kuva Esko Toivari, HKM

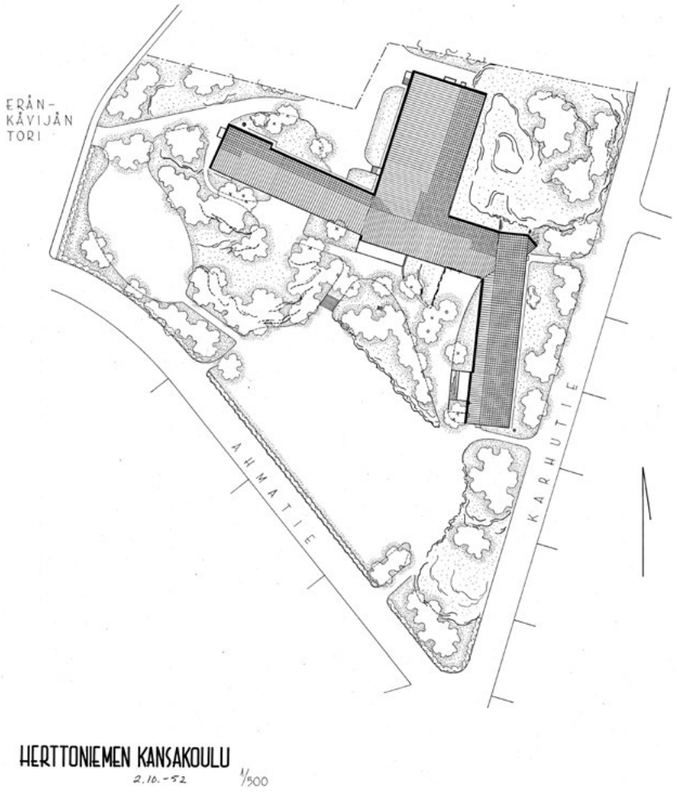
JULKISTEN RAKENNUSTEN PIHAT

1950-luvulla suunniteltiin kaupungin puisto-osastolla puistojen lisäksi myös julkisten rakennusten, kuten koulujen pihoja ja liikunta-alueita. Pihat suunniteltiin ja toteutettiin lähes poikkeuksetta kiinteistöviraston tilauksesta kaupungin omistamille tonteille. Pihasuunnitelma tehtiin todennäköisesti yhteistyössä rakennuksen arkkitehdin kanssa. Monien 1950-luvulla rakennettujen uusien koulujen, kuten Meilahden, Herttoniemen ja Maunulan ala-asteiden pihat kuuluivat kaupunginpuutarhurin suunnittelukohteisiin.[1] Herttoniemen kansakoulun pihasuunnitelma, jossa hyödynnettiin rinnetontin kailliomaastoa ja metsäputa, on tästä hyvä esimerkki.

1 Alapeteri 2008, 49

Herttoniemen kansakoulu. Viistokuva vuodelta 1954, P.O. Jansson. HKM

Herttoniemen kansakoulu, kuva 1950-luvulta, E. Heinonen. HKM

Herttoniemen kansakoulun pihasuunnitelma 1950-luvulta., PUO, HKA

LÄHIALUEEN URHEILU- JA VILJELYTOIMINTOJA

Herttoniemen viljelypalstat. Herttoniemen hyppyrimäen länsipuoliselle peltoalueelle, tiettävästi vanha kaalimaan paikalle perustettiin 1980-luvun lopulla viljelypalsta-alue. Aluetta laajennettiin 1990-luvulla hyppyrimäen viereiseen rinteeseen sijoittuvalla lisäalueella. Rakennusvirasto on vuokrannut viljelypalstat Herttoniemi-seura ry:lle, joka vuokraa niitä edelleen.

kuva https://herttoniemi.fi/herttoniemi-seuran-viljelyspalsta

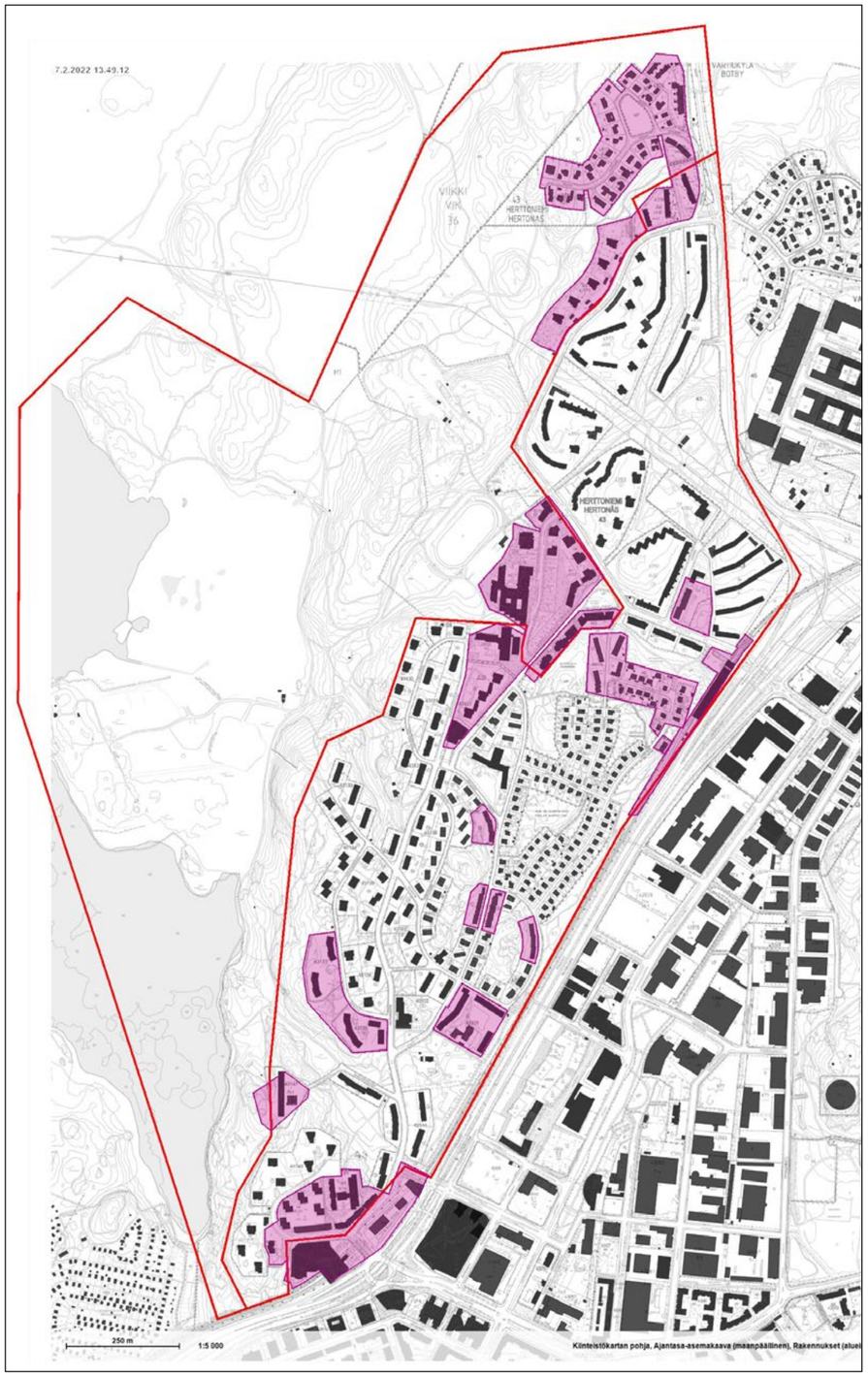
Ylempi kuva: ortoilmakuvassa vuodelta 1969 näkyy 1950-luvun alussa rakennettu urheilukenttä ja sen pohjoispuolelle vuonna 1962 valmistunut hyppyrimäki.

Alempi kuva: viljelypalstat, urheilukeskus ja hiihtomäki vuoden 2021 ortoilmakuvassa. Helsingin karttapalvelu.

Ensimmäinen hyppyrimäki, kuva vuodelta 1938, Aarne Pietinen. HKM Herttoniemen ensimmäinen hiihtomäki, ts. hyppyrimäki, rakennettiin kaupungin toimesta vuosien 1935 ja 1936 vaihteessa. Mäki purettiin 1960-luvulla ja tilalle rakennettiin Herttoniemen urheilukentän länsipuoliselle, ensimmäisen maailmansodan aikaisin vallituslaittein varustetulle kalliolle jonkin verran pienempi mäki, joka valmistui 1962. Tätä ei voitu käyttää kilpailutarkoituksiin ja tämäkin mäki purettiin lopullisesti 1976. Uusi hyppyrimäki rakennettiin Siilitien urheilupuistoon. (Helsingin hyppyrimäkihistoria Markku Poutanen 2011 www.nouseva.com)

4. ASEMAKAAVOJEN TOTEUTUNEISUUS JA YMPÄRISTÖN MUUTOKSET

Varhaiset asemakaavat

Seuraavassa tarkastellaan varhaisten asemakaavojen toteutumista ja myöhempien asemakaavamuutosten vaikutusta alueen rakentumiseen. Varhaisia asemakaavoja on käsitelty luvussa 3.

Alueen keski-, etelä- ja pohjoisosa ovat pääosin rakentuneet noudattaen seuraavia, vuosina 1946 - 1955 vahvistettuja asemakaavoja:

Asemakaava 2556 (1946), keskeiset alueet

Asemakaava 3297 (1953), eteläosa ja siihen liittyvä asemakaavan muutos 3689 (8.11.1954, muutettu 3.1.1955), jonka mukaan rakennettiin selvitysalueen korttelit 43139-43144, Hiihtäjäntien tornitalot ja ostoskeskus.

Asemakaava ja muutos 3599 (1955), Siilitien alueen suurkorttelit, Siilitien eteläosan 3-kerroksiset asuinkerrostalot, Näätätien rivitalotontit sekä Kettutien ja Hiihtomäentien rajaama kortteli.

Asemakaavan muutokset

Ensimmäinen yksittäinen asemakaavan muutos koski julkisen rakennuksen tonttia. Muutos 2940 vahvistettiin 1950 ja tontille rakennettiin nykyinen ala-asteen koulu.

Esimerkkinä rakennussuunnittelun sovittamisesta läntisen reuna-alueen rinnemaastoon on Asuntotuotantokomitean hanketta varten laadittu asemakaavan muutos 3191 (1952). Alkuperäiseen asemakaavan oli merkitty viisi suorakulmaista lamellitaloa, nyt niiden tilalle tuli kolme arkkitehti Markus Tavion suunnittelemaa taitteista kerrostaloa, Mäyrätie 2-6, sekä Mäyräpuistoksi nimetty puistoalue.

Keskeiset asemakaavamuutokset 1957-2018

Asemakaavan muutos 4229, kortteli 43122 Siilitien itäpuolella, vahvistettu 22.5.1957.

Asemakaavan muutos 4739, vahvistettu 1.7.1960. Mäenlaskijantien länsipäässä sijaitseva tontti 1, kortteli 43417.

Asemakaava ja muutos 5868, Kortteli 43160, puistoalue, kolmikerroksisten asuntokerrostalojen korttelialue Siilitien pohjoispäähän, vahvistettu 31.1.1967

Asemakaavan muutos 7248, Liikenne- ja puistoalueet Hiihtäjäntien eteläpuolella, nuorisoasuntolarakennuksen kortteli ja metron alue, vahvistettu 6.2.1976.

Asemakaavan muutos 7497, vahvistettu 28.4.1977. Korttelit 43150 ja 43075, katu- ja puistoalueita, Siilitien metroaseman ympäristö ja Siilitie 1 asuinkortteli.

Asemakaava ja muutos 10045, osa korttelia 43173, katu- ja puistoalue, lainvoimainen 8.4.1994, 7-kerroksisten asuinkerrostalojen kortteli Siilitien länsipuolella.

Asemakaavan muutos 10255, vahvistettu 7.3.1996. Hirvitien, Peuratien, Karhutien, Ilvestien, Näätätien, Näätäkujan ja Oravatien varren omakotitontit sekä alueen katuverkko ja korttelialueiden väliin jäävät puistoalueet. Pientaloalueen suojelukaava.

Asemakaavan muutos 11255, Kettutien palvelutalon laajennus Kettutien ja Kettupuiston välinen kortteli 43099, lainvoimainen 11.6.2004

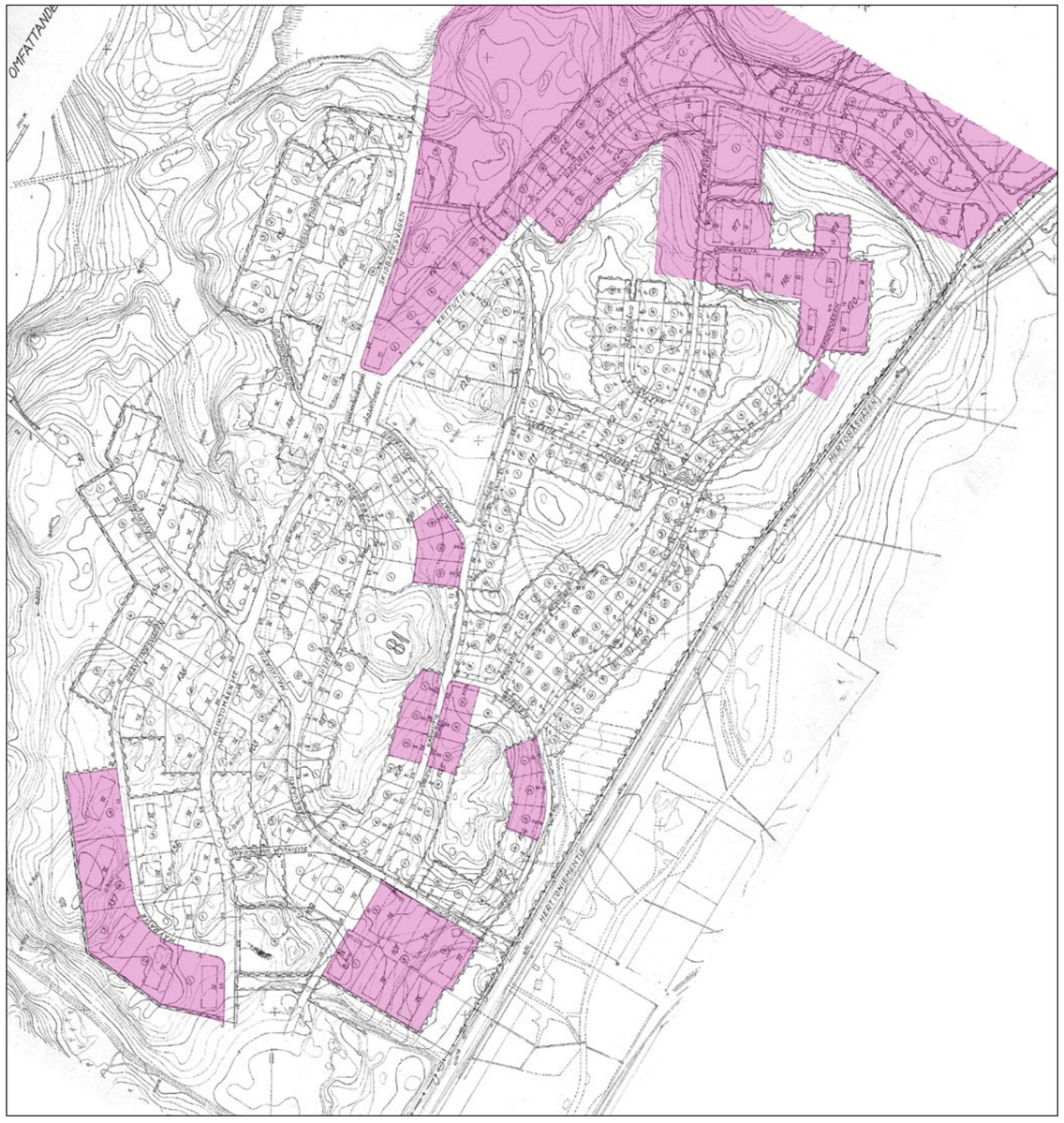
Asemakaavan muutos 11621, Kortteli 43140 ja 43141, 43142 tontit 4 ja 5, katu- ja puistoalueet. Hiihtäjäntien rajaaman kortteliryhmän uudistaminen, ostoskeskuksen ja asuinrakennuksen tilalle uudet pistetalot. Vahvistettu 25.1.2008.

Asemakaava ja muutos 12220, Kettutien ja Siilitien risteyksen alueella, uudet asuinkerrostalot , lainvoimainen 24.10.2014.

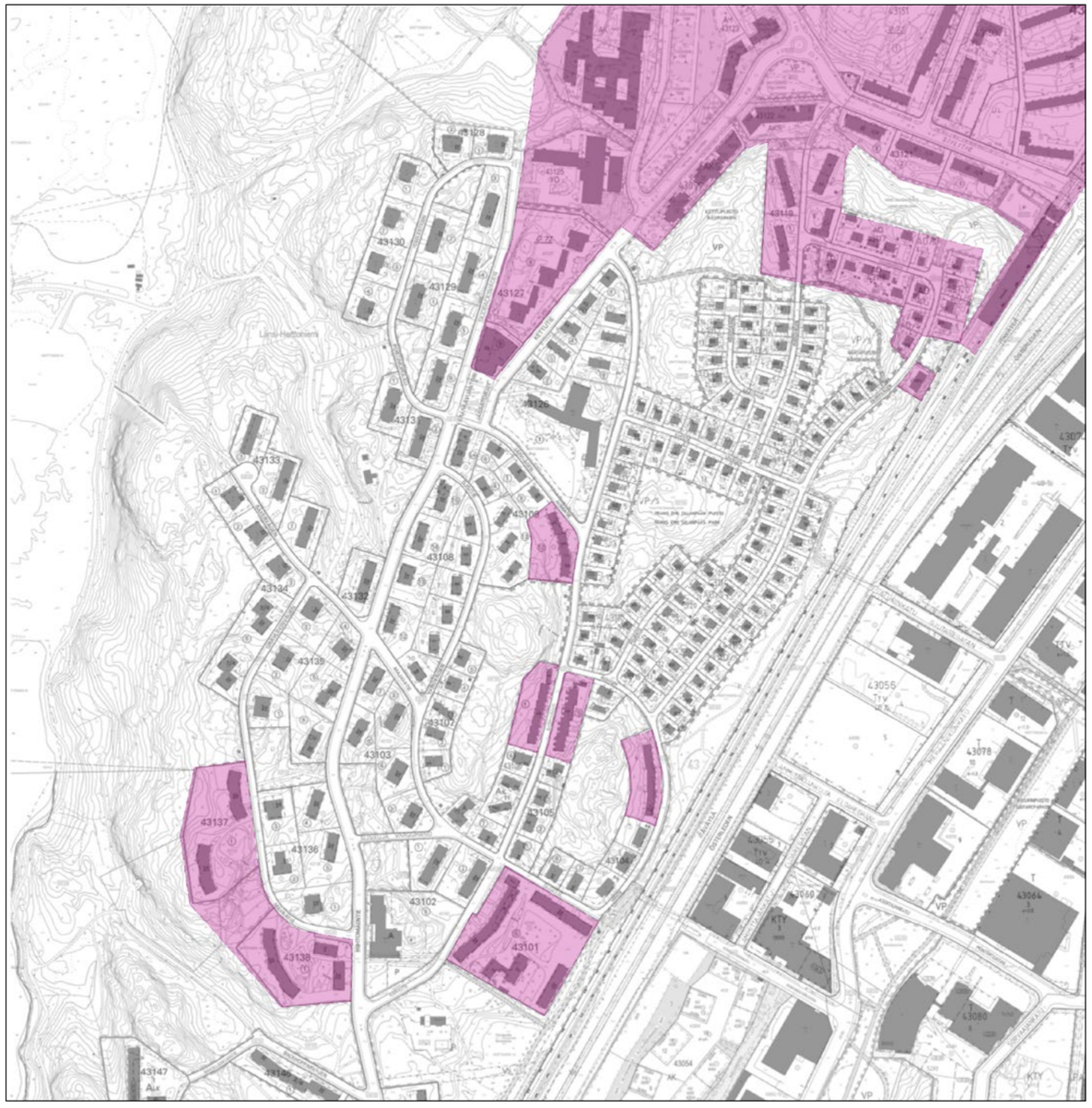
Asemakaava 12444, tullut voimaan 2.2.2018. Herttoniemen sairaalan alue Siilikujan ja Siilitien länsipuolella.

Karttakaaviossa esitetään väritettyinä keskeiset, 1940-1950-luvun asemakaavaratkaisuista poikkeavat muutokset. Kaavioon ei ole merkitty alueen itäreunan liikenneväyliin liittyviä muutoksa.

Pientaloalue ja keskeinen kerrostaloalue

Asemakaavakarttaan 2556 vuodelta 1946 on väritetty alkuperäisestä asemakaavaratkaisusta poikkeavat rakennuskohteet, joita ovat mm. kaakkoisosassa sijaitseva Karhulinna, taitteiset kerrostalot Mäyrätie 2-6, Karhutien ja Hirvitien rivitalot, Näätätien pohjoispään rivitalot, Oravatien pohjoisosan pientalot, Siilitien eteläosan ympäristö, Kettutien ja Hiihtomäentien rajaama alue, sekä Kettutien ja Kettupuiston väliset korttelialueet.

Viereisen karttakaavion muutosalueet esitettynä nykyisellä pohjakartalla.
Pohjakartta © Helsingin kaupunki

Pientaloalue ja keskeinen kerrostaloalue, ortokuvat 1956-1988

Ortokuva vuodelta 1956, Helsingin karttapalvelu ©

Ortokuva vuodelta 1988, Helsingin karttapalvelu ©

Pientaloalue ja keskeinen kerrostaloalue, nykytilanne

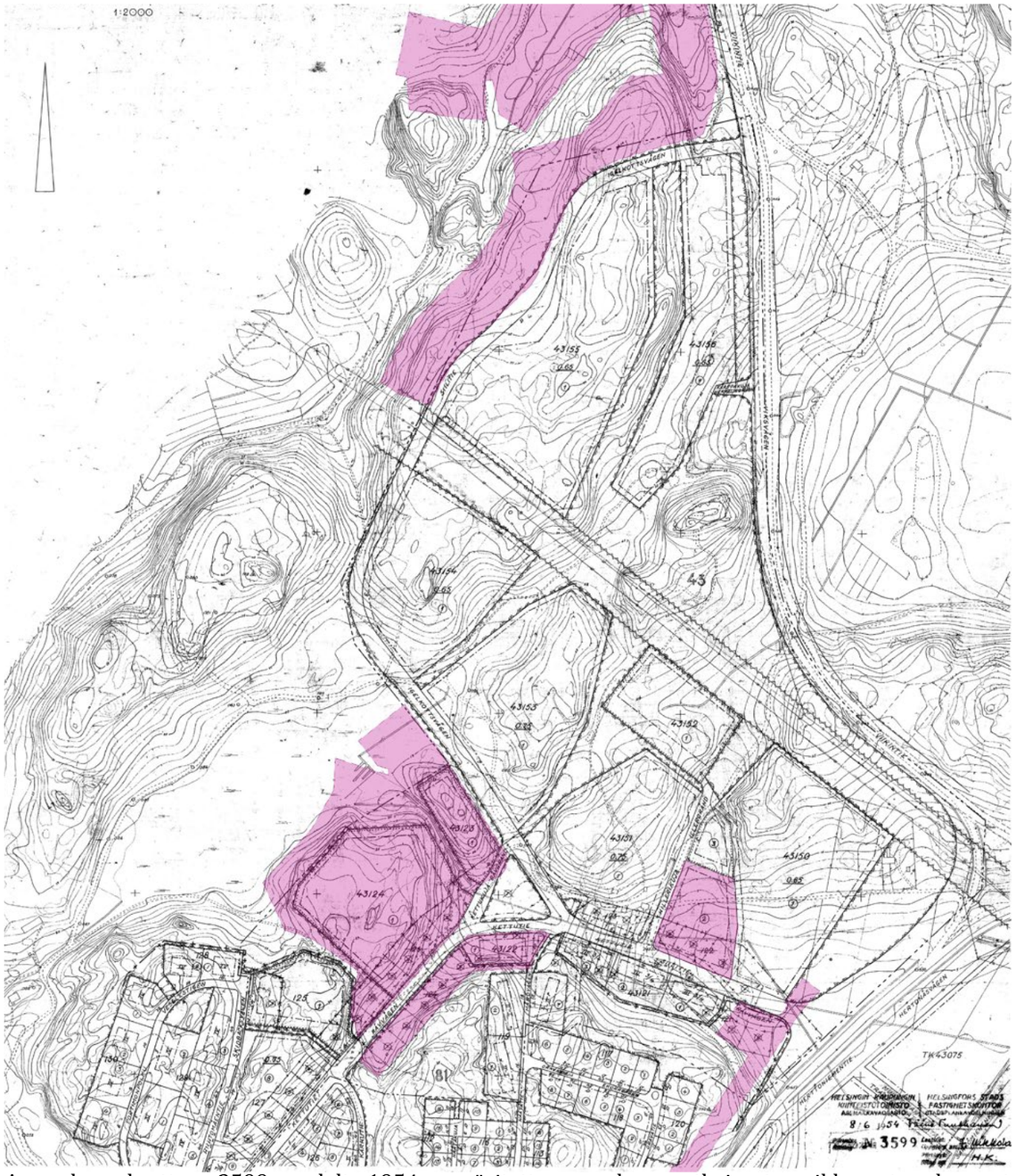

Ortokuva vuodelta 2021, Helsingin karttapalvelu ©

Viistokuva vuodelta 2017, © Helsingin kaupunki. Etualalla vasemmalla Karhulinna, taustalla Mäyrätien taitteiset kerrostalot. Pientaloalueen ja kappalemaisten nelikerroksisten asuintalojen jäsentely vastaa alkuperäistä asemakaavaratkaisua.

Selvitysalueen pohjoisosa, Siilitien ympäristö

Asemakaavakarttaan 3599 vuodelta 1954 on väritetty asemakaavaratkaisusta poikkeavat uudemmat rakennuskohteet, kuten Herttoniemen sairaalan alue, Siilitien pohjoispuolelle rakennetut kerrostalolamellit 1960-luvulta, Siilitien länsipuolen uusi pistetalorivi, etelässä Siilikujan, Kettutien ja Siilitien risteyksen uudisrakennuket sekä Siilitien päiväkodin ja puistikon alue ja metroaseman ympäristö.

Viereisen karttakaavion muutosalueet esitettynä nykyisellä pohjakartalla. Pohjakartta © Helsingin kaupunki

Viistokuva vuodelta 2017, © Helsingin kaupunki.

Kuvassa etualalla Siilitien pohjoispuolelle vuoden 1967 asemakaavamuutoksen mukaan rakennetut kolmikerroksiset lamellitalot, etualalla oikealla Sopulitien varrelle muodostunut pientaloalue, oikealla Siilitien länsipuolelle vuoden 1994 asemakaavamuutoksen mukaan rakennettu pistetalorivi.

Siilikujan, Siilitien ja Kettutien uudempaa rakennuskantaa

Viistokuva vuodelta 2017, © Helsingin kaupunki.

Vasemmalla Kettutien pohjoispäähän rakennetut kerrostalot, oikealla Siilitien eteläpuolelle rakennetut uudet pistetalot, taustalla 1970-luvulta alkaen rakentunut, nykyään muutoksen alainen sairaala-alue, jolla on voimassa uusi asemakaava vuodelta 2018.

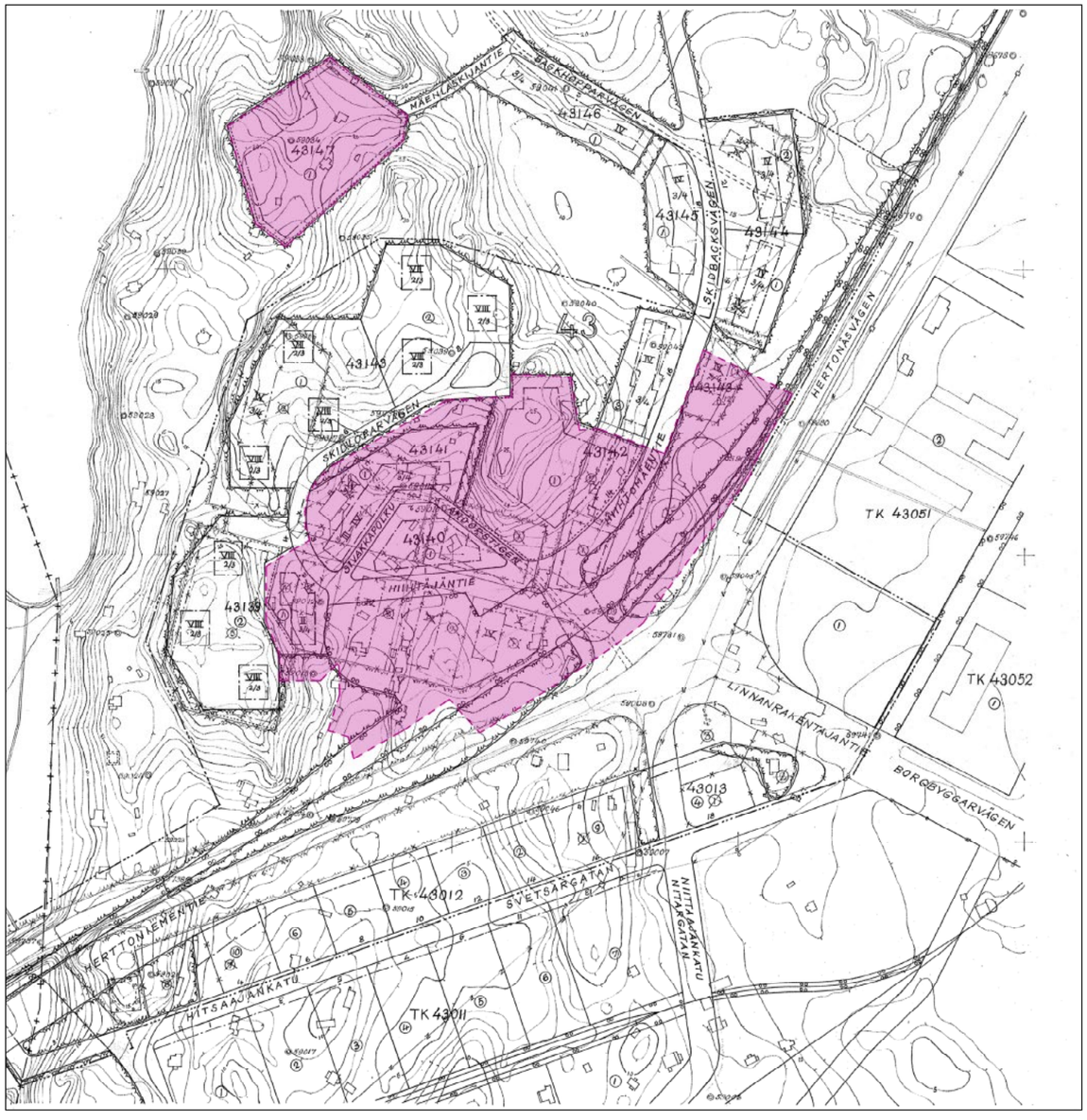

Selvityksen tarkastelualueelle Kettutien ja Siilitien kulmaan vuonna 2017 valmistunut kerrostalo muodostaa uuden, ympäristöään hallitsevan kaupunkikuvallisen korostuksen.

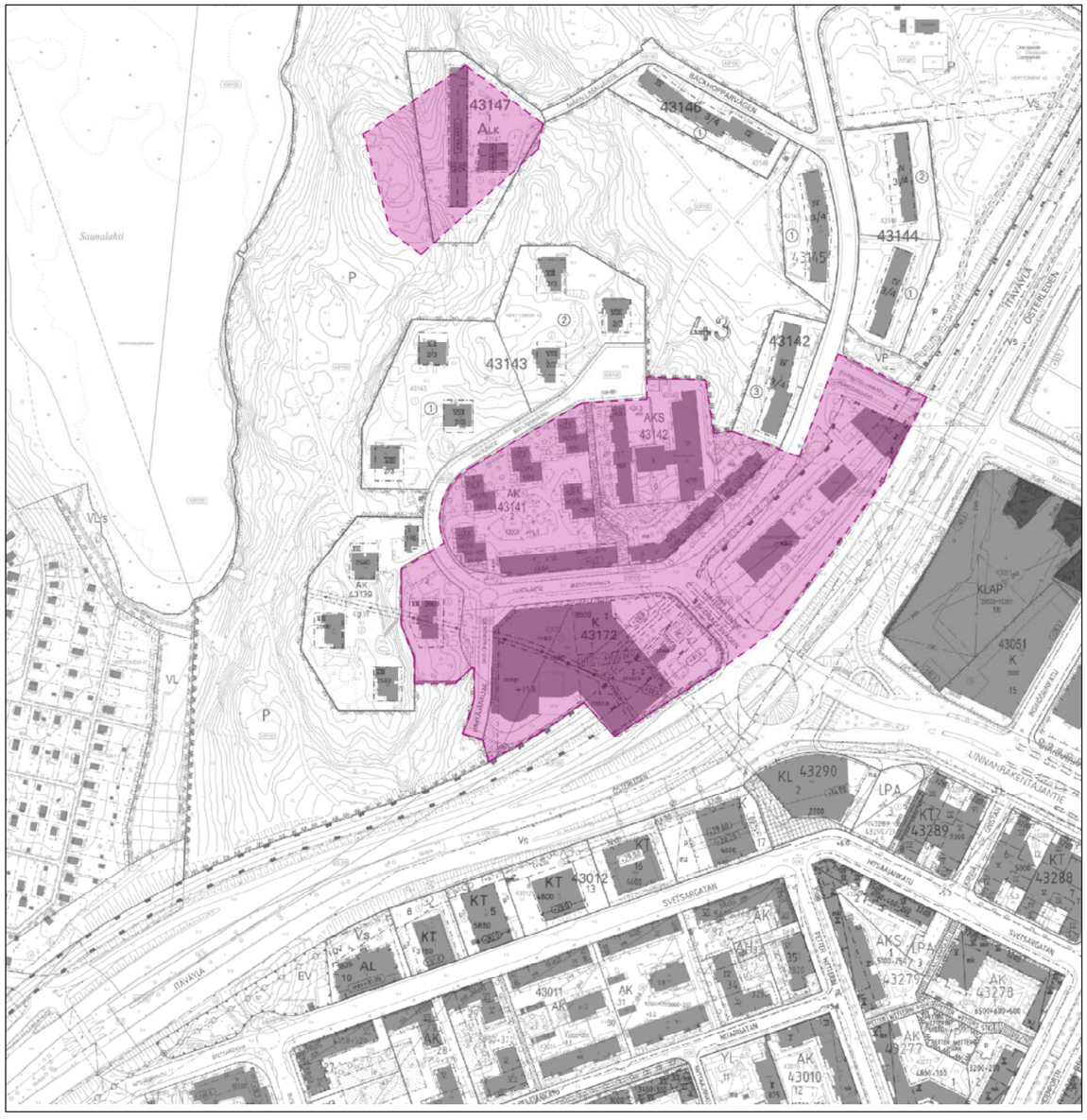

Metron työmaa, kuva Siilitieltä 1972. HKM

Eteläinen alue, Hiihtäjäntien ympäristö

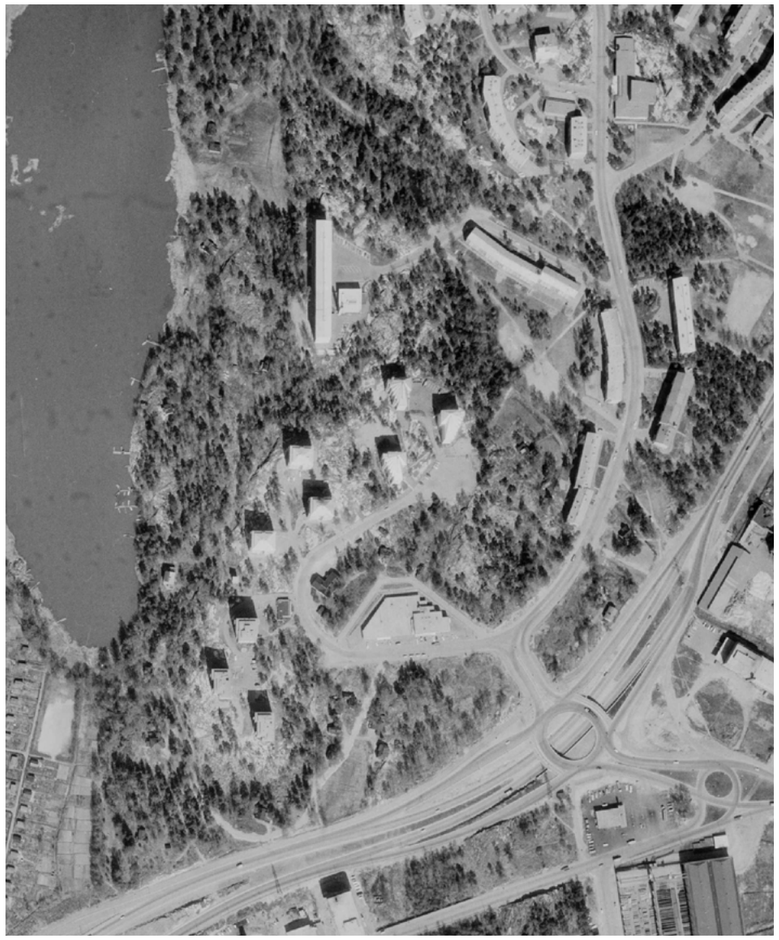

Asemakaavakarttaan 3689 vuodelta 1955 on väritetty asemakaavaratkaisusta poikkeavat rakennuskohteet, joita ovat mm. luoteisosassa sijaitseva 8-kerroksinen asuinkerrostalo, Hiihtäjäntien rajaama voimakkaasti muuttunut korttelialue ja metroasemaan liittyvä rakentaminen. Vuoden 1953 asemakaavasta periytyvät Mäelaskijantietä ja Hiihtomäentietä myötäilevät nelikerroksiset lamellitalot.

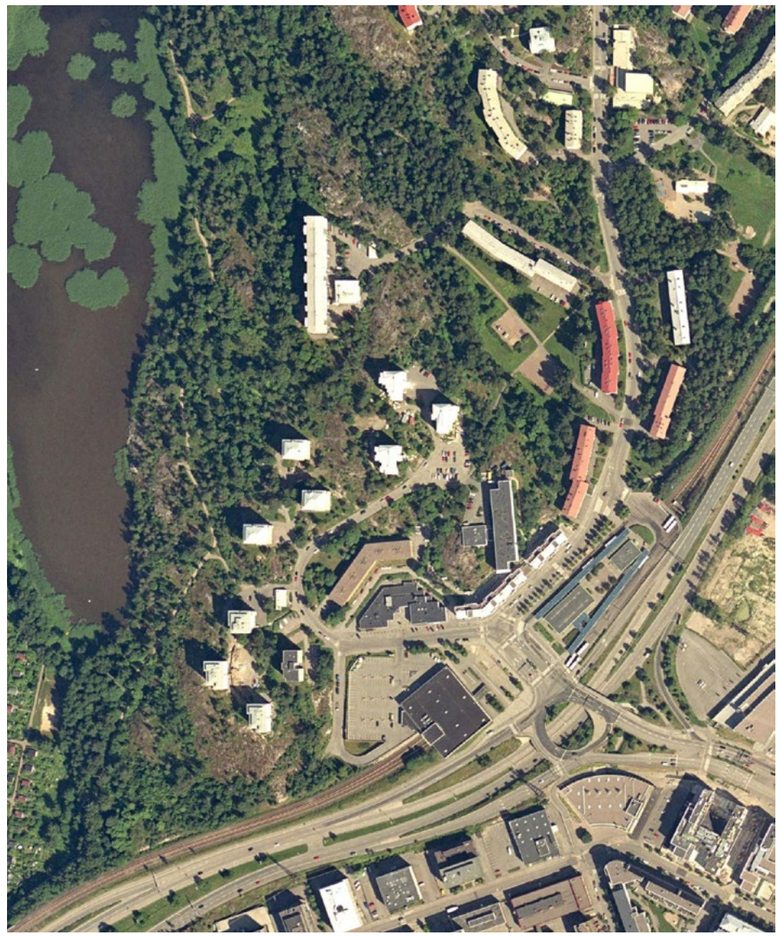

Viereisen karttakaavion muutosalueet esitettynä nykyisellä pohjakartalla. Pohjakartta © Helsingin kaupunki

Hiihtäjäntien ympäristö, ortokuvat 1964-2021

Ortokuva vuodelta 1964, Helsingin karttapalvelu ©Blom2013

Ortokuva vuodelta 2005, Helsingin karttapalvelu ©

Ortokuva vuodelta 2021, Helsingin karttapalvelu ©

Viistokuva vuodelta 2017. © Helsingin kaupunki

Hiihtäjäntien ympäristön uudempaa rakennuskantaa

Helsingin kaupungin asunnot Oy:n 8-kerroksinen, noin 150 asuntoa käsittävä pitkä, levymäinen lamellitalo on valmistunut 1961. Rakennus ja sen edessä oleva liike- ja palvelurakennus kuvattuna viereisen puiston kallioilta vuonna 1970. Valokuvaaja Eeva Rista SER. HKM

Nuorisosäätiön asuntola vuodelta 1972 , Hiihtäjäntie 7. Rakennuksen sijoitus ja pihan liittyminen katunäkymään poikkeavat Länsi-Herttoniemen aikaisempien asemakaavojen keskeisistä periaatteista.

Hiihtäjäntien itä- ja kaakkoispuolelle on rinteeseen rakennettu kuusi viisi-seitsemänkerrokista kerrostaloa. Hiihtäjäntie 1.n kerrostaloryhmä on valmistunut 2012.

Arkkitehtitoimisto Jan Söderlund Oy:n suunnittelema viisikerroksinen asuinrakennus, Hiihtomäentie 14 , on valmistunut 1991 (kuvassa oikella). Viistokuva vuodelta 2017. © Helsingin kaupunki

Viisikerroksinen Kiinteistö Oy Graniittikodit, Hiihtähjäntie 5, on valmistunut 2010.

5 VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

5.1 Länsi-Herttoniemi rakennettuna kulttuuriympäristönä

Rakennetun kulttuuriympäristön kaavoitus-, muutos- ja korjaustoimenpiteiden tulisi olla sopusoinnussa kohteen kulttuurihistoriallisten, esteettisten, sosiaalisten ja käyttöön liittyvien arvojen kanssa. Kulttuurihistoriallisten ja esteettisten arvojen selvittämiseksi tarvitaan asiantuntijoiden suorittamaa inventointia, analyysiä ja vertailua. Sosiaalisten ja käyttöön liittyvien arvojen selvittämiseksi tarvitaan laajempaa arvokeskustelua, johon erilaiset intressiryhmät, ns. osalliset ottavat osaa. Tämän selvitysraportin näkökulma on ennen kaikkea kulttuurihistoriallisia, maisemallisia ja rakennustaiteellisia arvoja korostava. Selvityksessä esitetään periaatteita ja suosituksia näiden arvojen vaalimiseksi sekä eräitä kehittämisperiaatteita.

Selvityksen erääksi tavoitteeksi on asetettu Länsi-Herttoniemen 1940-1950-luvun kerros-, rivi- ja pientaloasutuksen suojelusuositusten esittäminen. Tavoitteena on myös ollut tarkentaa vanhemmissa inventoinneissa esitettyjen suojeluarvojen kuvausta.

Länsi-Herttoniemen alueen arvotuksen ja suojelutavoitteiden perustana on se, että alueella on jo todettu olevan sekä valtakunnallista, maakunnallista että paikallista merkittävyyttä. Länsi-Herttoniemen valtakunnallisesti arvokas pientaloalue on asemakaavalliselta ratkaisultaan, rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. RKY-kohdealueeseen sisältyy pientaloasutuksen lisäksi puistoja, rivitaloja ja ala-asteen koulu. Maakunnallisesti arvokkaaksi luokitellun laajemman, myös jälleenrakennuskauden kerrostaloasustusta käsittävän alueen arvot liittyvät erityisesti alueen monipuoliseen rakennustypologiaan ja sen luonnonmuotoihin sovitettuihin, 1940- ja 1950-luvun kaavaratkaisuihin: "Herttoniemen asunto-alueelle rakennettiin luonnonmuotoja myötäileviä lamelli- ja pistetaloja sekä pientaloalue, jonka yhtenäisyys perustuu luonnonympäristöön, puutarhasuunnitteluun, katutilaan sekä yhtenäistä mittakaavaa oleviin asuinrakennuksiin, jotka on toteutettu yksilöllisin suunnitelmin."

Länsi-Herttoniemen ominaispiirteiden ja arvojen tarkempaa tunnistamista ja kuvausta varten on tässä selvitystyössä pyritty hyödyntämään muiden samanaikaisten alueiden suojeluarvoja käsitteleviä kirjoituksia, ennen kaikkea Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston inventointiraportteja ja muita julkaisuja. Ensisijaisina vertailukohteina ovat Maunula, Ruskeasuo ja Pohjois-Haaga.

Näistä Maunula sisältyy Museoviraston julkaisemaan, valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen luetteloon. Maunulasta todetaan RKY-kuvauksessa, että se jälleenrakennuskauden asuntopulan lievittämiseksi suunniteltu ja rakennettu asumalähiö, jossa ovat esimerkillisesti toteutuneet "arvokkaan arjen" tavoitteet: alueella on ihmisläheinen mittakaava, puistomaisessa ympäristössä eri asunto- ja asuintalotyypit on sijoitettu luonnonmukaisesti maastoon, arkkitehtuuri ja rakennusmateriaalit ovat yksinkertaisia ja laadukkaita ja pientenkin asuntojen neliöt on hyödynnetty tehokkaasti.[1] Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristöarvoja voidaan hyvin kuvailla samoilla sanoilla.

5.2 Länsi-Herttoniemen kulttuurihistorialliset arvot

Länsi-Herttoniemen kulttuurihistorialliset arvot liittyvät ennen kaikkea siihen, että alueen rakentamiseen vaikuttivat pyrkimykset asuntopulan lievittämiseksi, asumistason kohentamiseksi, julkisten palvelujen laajentamiseksi ja terveiden, ulkoilua korostavien elämäntapojen edistämiseksi. Länsi-Herttoniemen asemakaava- ja rakennushistoria on nähtävä osana yhteiskunnallista hyvinvointiprojektia, johon liittyi asumisen, koulutuksen ja työn parempien puitteiden rakentaminen sotien jälkeisinä vuosina. Arvottamisen avaimia tarjoaa esimerkiksi Museoviraston perustama Rakennettu hyvinvointi-verkkosivusto, joka valottaa hyvinvointiyhteiskunnan rakennettuun ympäristöön liittyviä kulttuuriperintönäkökulmia.[2] Asumalähiörakentamista 1900-luvun jälkipuolella ja ns. metsäkaupunkia, kallioiseen metsämaastoon rakennettua asumalähiötä, käsitellään Pekka Pakkalan verkkoartikkelissa sanankäänteinä, joitka osuvasti kuvaavat myös Länsi-Herttoniemen tunnusomaisia piirteitä.[3]

Lähiöihin muutettiin vielä 1950-luvulla ennen kaikkea Helsingin kantakaupungin ahtaista asunnoista, myöhemmin muuttoliike kulki enenevässä määrin joko maaseudulta tai muista lähiöistä. Usein myös maaseudulta muuttaneet olivat ensi alkuun hankkineet kantakaupungista pienen vuokra- tai alivuokralaisasunnon. Muutto lähiöön merkitsi monelle pääsyä ensimmäiseen väljään, nykyajan mukavuuksin varustettuun kotiin. Tutkija Kirsi Saarikangas on todennut, että lähiöihin suhtauduttiin niiden rakentamisen alkuvaiheissa 1950-luvulla innostuneesti ja lähiöt esitettiin ihanteellisina asuinpaikkoina. (Pulma 2000, 123-141, Saarikangas 2004)

Sosiaalinen asuntotuotanto liittyy olennaisesti tasa-arvoisen yhteyskunnan ja hyvinvoinnin rakentamiseen. Helsingin kaupungin asuntotuotantokomitean alkuvuosina toteutettuja vuokra-asuintaloja on Länsi-Herttoniemessä varsin paljon. Kunnallisten vuokra-asuntojen suunnittelun ja toteuttamisen laatupyrkimyksiä ilmentävät sekä Karhulinna että Siilitien suurkorttelit laajoine piha-alueineen.

1 Mauula RKY-kuvaus, rky.fi

2 https://www.rakennettuhyvinvointi.fi/

3 https://www.rakennettuhyvinvointi.fi/fi/asumisen-alueet/asumalahiorakentaminen-1900-luvun-jalkipuolella

Kaupungin vuokra-asuntojen toteuttaminen Siilitien alueelle on ollut osa sodanjälkeisen ajan hyvinvointiyhteiskunnan rakentamista. Talvinen kuva Siilitien puistosta, Kuva István Rácz 1958. HKM

Siilitien lastentarha, Hillerikuja 1, lapset pihalla. Volker von Bonin 1965 HKM

Näkymä Hiihtomäentie 42 pihalta arkkitehti Eliel Muoniovaaran suunnitteleman Kettutie 4:n suuntaan. Kuva V. S. Salokannel 1955 HKM

Siilitien päiväkodin lapset päiväunilla ulkoterassilla. Kuva vuodelta 1965. HKM

Koululaiset pihalla, kuva István Rácz 1957. Museovirasto, kansatieteen kuvakokoelma

Kuva István Rácz 1957. Museovirasto

5.3 Maisemalliset, kaupunkikuvalliset ja ekologiset arvot

Otto-Iivari Meurmanin oppien mukaan lähiösuunnittelun keskeisiä periaatteita olivat maisemallisia lähtökohtia kunnioittava kaavallinen perusratkaisu, lähiöiden ja asuntoryhmien oikea mitoitus, liikennejärjestelmä, joka luo turvallisen jalankulkuympäristön sekä väljien puisto- ja virkistysalueiden lomittuminen asuntosolujen kanssa.

Metsäkaupungeiksi kutsuttujen Suomen 1950- ja 60-luvun lähiöiden ominaispiirteisiin kuuluu väljyys ja luonnonläheisyys. Alkuperäistä metsäluontoa on monin paikoin säilytetty sekä tontti- että puistoalueilla. Länsi-Herttoniemen asemakaavan tärkein maisemallinen lähtökohta oli alueen topografia laaksotiloineen ja kalliomuodostelmineen. Länsiosan kallioilta Viikon peltojen yli avautuvan näköalan ja metsäisten kalliorinteiden säilyminen rakentamattomina virkistyskäytössä olivat keskeinen periaate.

Kallioselänteen laki on edelleen säilynyt rakentamattomana muodostaen rakennetulle ympäristölle metsäisen taustan ja vihreän silhuetin. Matalana pysyvien kerrostalojen katot eivät nouse latvusrajan yli, lukuun ottamatta etelä- ja pohjoisosan tornitaloja, jotka kohoavat kauas näkyviksi maamerkeiksi,

Alueen kaupunkikuvaa leimaa luonnon, maiseman ja rakennetun ympäristön vuorovaikutus. Maastoa huomioiva perusote, kuten myös rakentamisen väljyys, ovat alueella mahdollistaneet metsäluonnon säilymisen rakennetuillakin pihoilla ja viheralueilla. Kallioleikkauksia ja suuria täyttöjä on suunnittelun ja rakentamisen aikana voitu välttää. On varsin ilmeistä, että luonnon säilyminen mahdollisimman koskemattomana on ollut yksi kaavoituksen ja talosuunnittelun lähtökohtia. Varsinaisen maisemasuunnittelun sekä puutarha- ja maisema-arkkitehtien osuuden selvittämiseksi lähiöympäristön muotoutumisessa on vielä paljon tutkittavaa. Tutkimus on nostanut esiin puutarhakonsulentti Elisabeth Kochin merkittävää toimintaa suunnittelijana ja neuvonantajana. Kochin Länsi-Herttoniemen pientaloalueen havainnekuva on runsaine koristeistutuksineen pensasaitoineen poikkeuksellisen laaja ja yksityiskohtainen suunnitelma, joka on pääosin toteutunut ja säilynyt.

Luonnonläheisyys ja virkistysmahdollisuudet olivat jälleenrakennuskauden uusien lähiöiden arvostettuja piirteitä. Sekä suunniteltu että suunnittelematon luonto sai suuren merkityksen. Taidehistorioitsija Kirsi Saarikangas on avannut antoisia näkökulmia lähiöiden uudenlaisen kaupunkitilan tarkasteluun artikkelissaan Kaupungin rajoilla. Lähiöt, suunniteltu ja suunnittelematon (2004). Alueen lähiöympäristön analyysiin voidaan tuoda Saarikankaan esittämiä näkökulmia.

Uusia lähiöitä rakennettiin sekä aiemmin lähes asuttamattomaan ympäristöön, metsäiseen kalliomaastoon, että asumisen ja viljelyn pitkän historian muovaamaan ympäristöön, Yhteisenä piirteenä oli väljä rakentaminen, jossa uusi arkkitehtuuri asettui kohdakkain rakentamattoman metsän tai viljelyn leimaaman kulttuurimaiseman kanssa. Saarikankaan sanoin modernin arkkitehtuurin ja rakentamattoman luonnon, suunnitellun ja suunnittelemattoman kohtaamisesta muotoutui lähiöiden ominaispiirre. Suunnittelun ulkopuolelle jääneet metsät ja joutomaat muodostivat asutuksen lomaan pieniä saarekkeita ja keitaita. [1]

Lähiöiden pihoilla ja julkisilla alueilla asukkaat ovat ikään kuin toistensa katseiden alla. Asutuksen liepeillä, joutomailla ja metsiköissä ollaan katseiden ulottumattomissa. Tämä on ollut nuorten kannalta tärkeä piirre. Saarikankaan mukaan lähiöissä varttuneelle sukupolvelle asuinympäristön merkitykset ovat muotoutuneet aivan olennaisesti rakennetun ja rakentamattoman, asutuksen ja metsän välisistä suhteista. [2]

Maisemarakenteelle ominainen jyrkkäpiirteinen metsäinen selänne muodostaa Länsi-Herttoniemen alueelle selkeän maisematilallisen reunan, ja selänteeltä avautuu pitkiä näkymiä länteen ruovikkoisen merenlahden yli. Alueen maaperä on pääosin kalliota, ja kookasta puustoa on säilynyt laajalti rakentamisen yhteydessä. (Kuva Hiihtäjäntien korttelialueelta länteen)

Näkymä kallioselänteeltä länteen.

1 Saarikangas 2004, 73-74
2 Saarikangas 2004, 26

5.3.1 Maiseman ja rakennetun ympäristön vuorovaikutus

MAISEMARAKENNE, TOPOGRAFIA JA MAAPERÄ

Suunnitteluidologian ja luonnonympäristön lisäksi maisemarakenne on muodostanut merkittävän lähtökohdan Länsi-Herttoniemen kaupunkirakenteen muotoutumiselle. Helsingin suurmaisemassa Helsinginniemen historiallinen ydin eli Vironniemi sekä Kivikon selänne luovat maisemarakenteen ja maisematilan kehyksen, joiden välissä Vanhankaupungin lahti muodostaa maiseman alavan perustason ja luonnonarvoiltaan merkittävän aluekokonaisuuden. Sirpa Törrönen on tähdentänyt, että Kivikon selänne muodostaa suurmaisematilalle selkeän reunan.[1] Herttoniemen läntinen alue on rakentunut tämän laajan, Kivikon ja Myllypuron kautta syvälle sisämaahan jatkuvan selännejakson eteläisimpään kärkeen. Ruovikkoiseen merenlahteen rajautuvan metsäisen selänteen länsireuna on melko jyrkkäpiirteinen ja selkeä, muodostaen asuinalueelle luontevan reunan. Myös selännejakson itäpuolella on alavaa laaksotilaa, jossa Itäväylän liikennekäytävän korkeustaso vaihtelee noin 6…13 m mpy (merenpinnan yläpuolella) välillä Herttoniemen kohdalla. Alava laaksotila jatkuu Itäväylän itäpuolella, jossa Herttoniemen entinen teollisuusalue on kehittymässä laajaksi asuin- ja työpaikka-alueeksi.

Länsi-Herttoniemen pohjoisosassa selännejakso nousee vanhan hyppyrimäen paikan kohdalla jopa 43 metriin mpy. Laajimmat keskeiset kerrostasokorttelit sijoittuvat korkeimmillaan tyypillisesti noin 36-37 m mpy korkeustasoille. Hiihtäjäntien alueella korkeustasot vaihtelevat noin 20…25 m mpy välillä.

Koko Länsi-Herttoniemen selvitysalueen maaperä on avokalliota tai kalliota, jossa maakerroksen paksuus on alle kaksi metriä. Laajemmalla tarkastelualueella, alavan ruovikkoisen merenlahden puolella päämaalaji on savi. Monin paikoin alueella on myös täyttömaata. [2]

Viistokuva vuodelta 1976. Kuva Heikki Kaitera, MFA.

1 Helsingin maisema-analyysi, 2010
2 Herttoniemen maisemarakenne, kartta, Helsingin kaupunki 2019

Edellä kuvailtu, suurmaisemalle ominainen selkeä topografinen vaihtelu ja kallioinen maasto ovat havaittavissa myös silloin kun tarkastellaan Länsi-Herttoniemen kaupunkirakenteen sisäisiä maisemarakenteellisia piirteitä.

ASEMAKAAVARATKAISUSTA TOTEUTUKSEEN

Alueen tarkastelu osoittaa, että topografian, luonnon ja maiseman piirteet ovat alusta lähtien vahvasti vaikuttaneet Länsi-Herttoniemen rakennetun ympäristön muotoutumisen ja rakentamisen mittakaavaan. 1940- ja 1950-luvulla laadittujen asemakaavojen periaatteita on sovellettu rakennussuunnittelussa ja toteutuksessa ottaen onnistuneesti huomioon vaihtelevien rakennuspaikkojen lähtökohtia ja maisemallisia piirteitä.

Länsi-Herttoniemen keskeisen kerrostalo- ja pientaloalueen katuverkko pohjautuu pitkälti 1940-luvun asemakaavaratkaisuihin. Kadut on linjattu pehmeästi polveilevina maastoa mukaillen. Rakennukset sijaitsevat yleensä irti katutilasta joko kadun suuntaisesti tai vinottain, paikoin katulinjan suuntaisesti lähempänä katua. Kadun linjauksen ja rakennusten sijoittelun ohella myös kadun korkeusasemalla on suuri vaikutus katutilan ilmeeseen - kadut sijaitsevat pääosin rakennuksia ja pihoja alempana ja tontit rajautuvat katuun usein poikkileikkaukseltaan kuperasti. Tämä korostuu erityisesti pientaloalueella. [1]

Asemakaavaratkaisuissa pyrittiin ottamaan huomioon sekä metsäisen kalliomaaston piirteitä että rakentamisen toteuttamisen edellytyksiä. Laajan metsäisen selänteen rantaa kohti laskevat jyrkät rinteet ja muut jyrkät rinteet jätettiin rakentamisen ulkopuolelle ja kerrostalokorttelit sijoitettiin kohtuullisen loivapiirteisille alueilla ja tasaisille kallion lakialueille, joilla oli avokallioiden lisäksi myös kasvillisuuden peittämiä kohtia. Todennäköisesti tonttien sisäisiä korkeuseroja ei rakentamisen yhteydessä jouduttu voimallisesti tasaamaan. Tasoeroja korttelien ja kadun tai eri korttelien ja piha-alueiden välillä järjestettiin taidokkaasti luonnonkivirakenteiden, tukimuurien tai matalien kallioleikkausten ja loivien nurmipintaisten rinteiden avulla.

Rakennukset sijoitettiin maastoon väljästi; tämän mahdollistivat alueelle laaditut asemakaavat ja niihin sisään rakennettu väljyys. Kun asemakaavassa määrättiin, että 3/4 rakennusalasta saadaan enintään käyttää rakentamiseen, jäi rakennusten suunnittelijalle suurempi vapaus rakennusten sijoittamiseen edullisimmalle kohdalle maastoon. Määräys mahdollisti siten luonnonpiirteiden ja maisemarakenteen huomioon ottamisen erityisesti pienessä mittakaavassa, jotta kalliopaljastumia ja puustoa voitiin säästää.

Korttelialueiden reunoilla rakennusten välitön ympäristö on kulkureittien ulkopuolella nykyään usein nurmipintainen, ja tämä rakennetun pihamiljöön rajautuminen puistoon tai luonnonympäristöön tapahtuu tyypillisesti jonkin luonnonelementin, esimerkiksi luonnonkallion, jyrkän niittyä kasvavan rinteen tai puustoisen alueen välityksellä.

Asemakaavamääräysten ja kaavasuunnitelmien pohjalta varattiin myös puistoalueille runsaasti tilaa. Luonnonympäristön ja kaupunkirakenteen harkittu vaihtelu ilmenee mm. polveilevina näkyminä, korttelipihoille ja korttelien väliin vapaasti virtaavana tilana ja vaihtelevina tilan rajauksina rakennetun ympäristön sekä luonnonympäristön välillä. [2]

Asemakaavojen toteuttamisessa säästettiin kookasta puustoa monin paikoin myös melko lähellä rakennuksia. Alueella on erityisesti säilynyt kookkaita mäntyjä, jotka paalujuurisina puina eivät ole rakentamisen vaikutuksille yhtä herkkiä kuin esimerkiksi kuuset ja koivut. Muutamin paikoin on myös säilynyt huomattavan kookkaita kuusia, joilla on suuri merkitys kaupunki- ja maisemakuvassa sekä näkymien päätteenä. Avoimina vaalittujen kalliopaljastumien ohella tämä kallioselänteille tyypillisen puuston esiintyminen ilmentää maisemarakenteen merkitystä rakennetussa ympäristössä.

MAISEMAN JA RAKENNETUN YMPÄRISTÖN VUOROVAIKUTUS

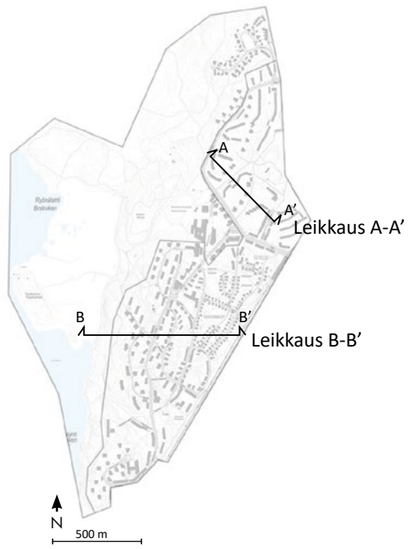
- luonnon ja maiseman piirteet ovat vaikuttaneet voimakkaasti rakennetun ympäristön muodonantoon ja mittakaavaan – ominaispiirteinä väljyys ja vehreys
- kortteliarakenne on sommiteltu huolella maastoon, rakennukset ja piha-alueet mukailevat maastonmuotoja
- kaupunkirakenteen ja luonnonympäristön harkittu vaihtelu
- maisemarakenteen paikallisina ilmentyminä mm. kalliopaljastumat ja kookas kallioselänteiden puusto
- rakennettujen pihojen rajautuminen luonnonympäristöön jonkin luonnonelementin (kallion, rinteen, puustoisen alueen) välityksellä

1 Helsingin kaupunki 2019

2 Keskeisten kerrostalokorttelien ja pientaloalueen asemakaavaselostuksen mukaan ”Kortteleiden väliin on jätetty pienehköjä puistoalueita, joille voidaan tarpeen mukaan järjestää leikkikenttiä. Lisäksi on alue eroitettu puistovyöhykkeellä Herttoniementiestä [vastaa nykyään Itäväylää]. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet on varattu yhtenäistä suurta puistoaluetta varten ja tulee tänne järjestettäväksi myöskin urheilukenttiä sekä hiihtomäki.” Helsingin kaupungin 81. kaupunginosaa koskevan asemakaavan selitys / 13.5.1946 Birger Brunila (2556).

Topografian, luonnon ja maiseman piirteet ovat merkittävästi vaikuttaneet Länsi-Herttoniemen rakennetun ympäristön muotoutumisen ja rakentamisen mittakaavaan.

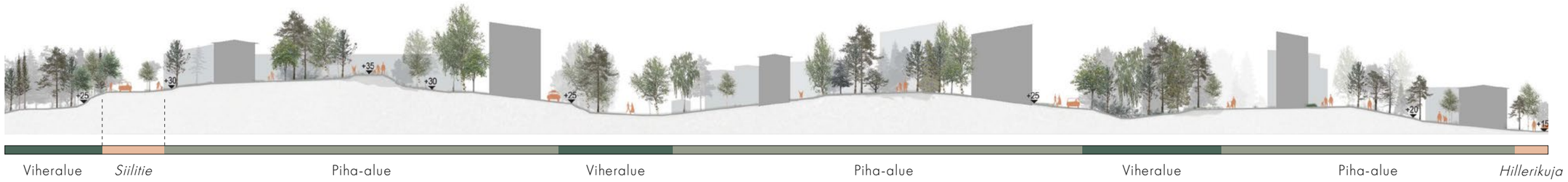
Alueleikkaukset AA ja BB

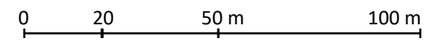
Leikkauksissa havainnollistetaan Länsi-Herttoniemen maisemarakenteen ja kaupunkirakenteen suhdetta. Alueen topografia, rinteet, kalliopaljastumat ja kookas puusto on otettu huolella huomioon niin asemakaavoituksessa kuin rakentamisen yhteydessä, ja siten alueelle on muodostunut tunnusomainen vehreä ja väljä rakenne.

Siilitien alueen leikkauksessa (AA) esitetään suurkorttelien laajat, vehreät piha-alueet ja vaihteleva topografia. Kortteleita jäsentävä puistoverkosto esiintyy paikoin kapeana kävely- ja pyöräreittiyhteytenä, paikoin laajempana puustoisena alueena.

Leikkauksessa BB esitetään maastoleikkaus jyrkkäpiirteisen metsäselänteen, keskeisen kerrostaloalueen ja pientaloalueiden kohdalla. Asuinkortteleita rytmittävät pienehköt, pääosin luonnonmukaiset puistoalueet, joista osa on toteutettu korkeille kalliokumpareille tai muutoin vaikeasti rakennettaville kohdille.

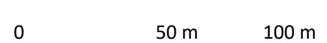
LEIKKAUS **AA**

LEIKKAUS **BB**

Maiseman ja rakennetun ympäristön vuorovaikutus Hiihtäjäntien alueella. 1950-luvun alkuvuosien asemakaavojen pohjalta rakennukset sijoitettiin maastoon väljästi, kalliopaljastumia ja puustoa säästäen. Asemakaava oli laadittu määräyksiltään väljäksi, joten rakennukset voitiin sommitella maastoon edullisimmalle kohdalle suhteessa luonnonpiirteisiin ja maisemarakenteen paikallisiin ilmentymiin.

Maiseman ja rakennetun ympäristön vuorovaikutus, arkkitehti Markus Tavion suunnittelema taitteinen kerrostalo, Mäyrätie. Rakennukset sijoitettiin maastoon väljästi, kalliopaljastumia ja puustoa säästäen. Asemakaava oli laadittu määräyksiltään väljäksi, joten rakennukset voitiin sommitella maastoon edullisimmalle kohdalle suhteessa luonnonpiirteisiin ja maisemarakenteen vaihteluhin.

Hiihtomäentien katutilaa. Länsi-Herttoniemen kadut ovat mittakaavaltaan pienipiirteisiä ja ilmeeltään vehreitä, ja katutilan ilme on säilynyt pitkälti ennallaan rakentamisen alkuajoista. Katulinjaukset polveilevat pehmeästi maastoon mukautuen ja eri suuntiin vehreitä näkymiä avaten. Katutilaa rytmittävät pienet puistoalueet korttelien väleissä. Rakennusten päädyt muodostavat usein näkyvän arkkitehtonisen aiheen katukuvaan.

Majavatien päässä sijaitsevalta näköalapaikalta avautuu maisemapanoraama länteen

5.3.2 Reunavyöhykkeet

Reunavyöhykkeillä, joilla tässä tarkoitetaan rakennetun aluekokonaisuuden reuna-alueita, on erityinen merkitys Länsi-Herttoniemen kaupunkirakenteessa ja kaupunkikuvassa.

Rakennettu alue rajautuu lännessä Vanhankaupunginselkää kiertävään laajaan kallioiseen viheralueeseen[1]. Tämä viheralue muodostaa alueelle lännessä reunavyöhykettä, joka ilman selkeää rajaa työntyy luonnontilaisena ympäristönä pihoihin ja pitkälle korttelirakenteen sisään. Alueen itäreunalla, jossa rakentaminen ulottuu lähelle Itäväylää, jää rinteenä itään viettävä reunavyöhyke kapeaksi. Viikintiehen päättyvä laaja puistoalue, Herttoniemen aluepuisto, muodostaa alueelle selkeää reunaa koillisessa.

Alueen reunavyöhykkeet määriteltiin osana aluerakennetta jo varhaisissa, alueliitosta edeltävissä suunnitelmissa. Rakentamiseen soveltuvat alueet hyödynnettiin tehokkaasti ja jyrkät kalliorinteet sekä näiden väliin jääneet alavat painanteet jätettiin rakentamatta.

Luonnonvaraisten reunavyöhykkeiden merkitys virkistysalueina tunnustettiin varhain. Reunakortteleiden väliin jätettiin rakentamattomia kaistaleita, jotka toimivat asuinaluetta ja sen puistoverkostoa ympäröiviin viheralueisiin yhdistävinä väylinä. Kaupunkirakennetta määräävä avoin korttelirakenne näkyy keskeisenä periaatteena myös reuna-aluilla, jossa ympäröivä luonto ja piha-alueet lomittuvat ilman selkeää rajaa ja mahdollistavat pitkiä näkymiä rakennusten välistä sekä viheralueille että pihoista pihoihin. Tätä kaupunkirakennetta ja alueen alkuperäistä rajausta määritellyttä periaatetta on noudatettu johdonmukaisesti eikä myöhempää täydennysrakentamista ole osoitettu alueen reunoilla.

Laajassa maisemakuvassa korostuvilla reuna-alueilla on erityinen merkitys alueen identiteetin kannalta. Länsi-Herttoniemelle tunnusomaisia maamerkkejä ovat alueen eteläkärkeen sijoittuvat Hiihtäjäntien tornitalot, joihin oleellisena liittyy jalustaa muodostava jyrkästi nouseva kallioharjanne laajoine kalliopaljastumineen ja vehreine edusmetsineen. Laajassa maisemassa korostuvaa puiden latvusrajan yli nousevaa tornitaloryhmää leimaa rytmillisesti harkittu ja väljä sijoittelu. Alueen keskiosan rakentaminen on tietoisesti jätetty matalammaksi, siten ettei se nouse puiden latvusten yli. Siilitien suurkortteli alueen pohjoisosassa muodostavat Itäväylältä ja metron suunnalta hahmottuvan, maisemassa korostuvan kokonaisuuden, johon liittyy korkeampia tornitaloja. Laaja puistoalue nivoo kortteleita yhteen ja muodostaa harmonista vehreää reunavyöhykettä alueelle.

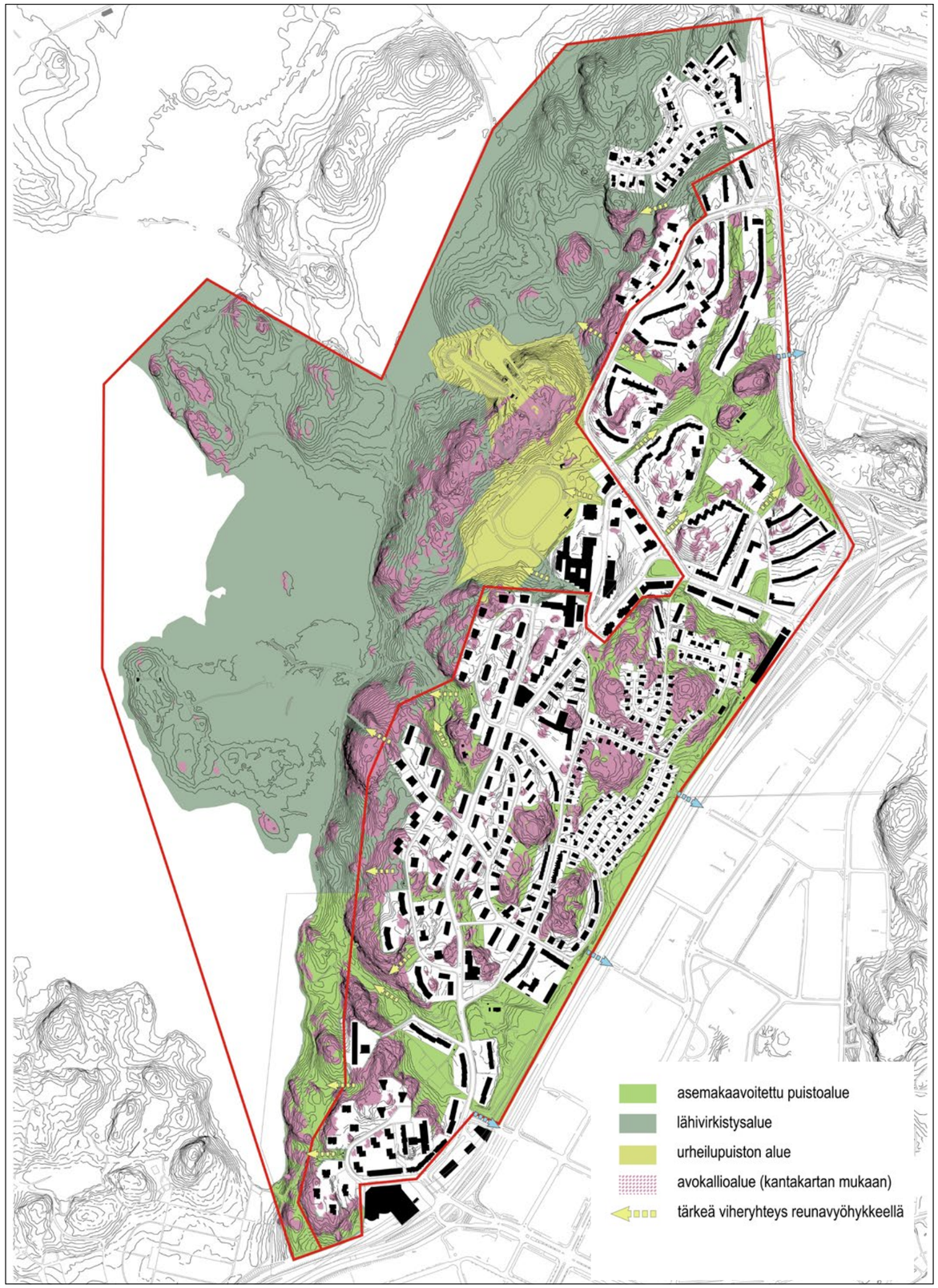
Lyhyellä aikavälillä rakennettu Länsi -Herttoniemen alue on poikkeuksellisen hyvin säilyttänyt alkuperäiset piirteensä ja asemansa myös laajassa maisemakuvassa. Hallitsevana piirteenä on rakentamisen ja ympäristön, kallioiden ja metsäisen kasvillisuuden sekä ympäröivien viheralueiden välinen vahva vuoropuhelu jossa rakentamattomilla reunavyöhykkeillä on keskeinen merkitys.

Näkymä etelästä Hiihtäjäntien tornitaloja kohti.

Merkittävän lähtökohdan Herttoniemen länsiosan kaupunkirakenteen kehittymiselle on muodostanut alueen suurmaiseman rakenne. Maisemassa voimakkaasti hahmottuva, lounaasta koilliseen ulottuva kallioinen selänne muodostaa kaupunkitilalle selkeän metsäisen reunan, joka laskee melko jyrkästi ruovikkoiseen merenlahteen. Selänteen korkeimmilta kohdilta avautuu pitkiä näkymiä lännen suuntaan merenlahden yli. Vanhankaupunginlahden alue on erityisen arvokas luontokokonaisuus.

1 Saunalahden- Fastholman selännemetsä

Näkymä Saunalahden yli luoteeseen.

Kartalla on esitetty alueen ja sen läntisen reunavyöhykkeen ominaispiirteitä määrittävät viheralueet, puistoalueet sekä avokallioalueet. Yhden metrin välein merkitty käyrästö ilmentää topografian vaihtelua, joka erityisesti alueen länsireunalla on voimakasta Reunavyöhykkeen kannalta merkittävät, asuinalueen sisäosia ja puistoja ympäröiviin viheralueisiin yhdistävät viheryhteydet on merkitty keltaisin nuolin. Reunavyöhykettä alueen länsireunalla ja eteläkärjessä muodostavat jyrkät kalliorinteet, joihin liittyy laajoja tonttien sisäosiin jatkuvia avokallioita. Kallioiden väliset painanteet on säilytetty viherkäytävinä. Lähteenä on käytetty Helsingin kaupungin digitaalista pohjakarttaa.

5.3.3 Näkymät ja maamerkit

Kaupunkikuvallisissa ja maisemallisissa tarkasteluissa on syytä ottaa huomioon alueelliset ja paikalliset maamerkit sekä näihin liittyvät merkittävät kaukonäkymät ja sisäiset näkymät. Länsi- Herttoniemen erityisiin kaupunkikuvallisiin arvoihin kuuluvat alueen kaupunkikuvallisten dominanttien ohella myös avoimen korttelirakenteen muodostamat sisäiset näkymät sekä katujen suuntaiset näkymät.

ALUEELLISET MAAMERKIT JA KAUKONÄKYMÄT

Alueen eteläosaan sijoittuvat Hiihtäjäntien tornitalot sekä Siilitien alueelle ominaiset tornitaloryhmät ovat kauas maisemassa erottuvia alueellisia maamerkkejä. Kaukaa Vanhankaupunginlahden vastarannalta näkyvien Siilitien sekä Itäväylälle näkyvien Hiihtäjäntien tornitalojen asemaa korostaa niiden edustalle levittäytyvä rakentamaton ranta- ja metsävyöhyke. Myös Itäväylälle ja metron suuntaan näkyvä Siilitie 1:n nelikerroksisten lamellitalojen ryhmä muodostaa arkkitehtuuriltaan tunnusomaisen, maamerkinomaisen kokonaisuuden.

Näiden ohella Herttoniemen hyppyrimäet muodostavat erityisen ja kauas näkyvän maamerkin.

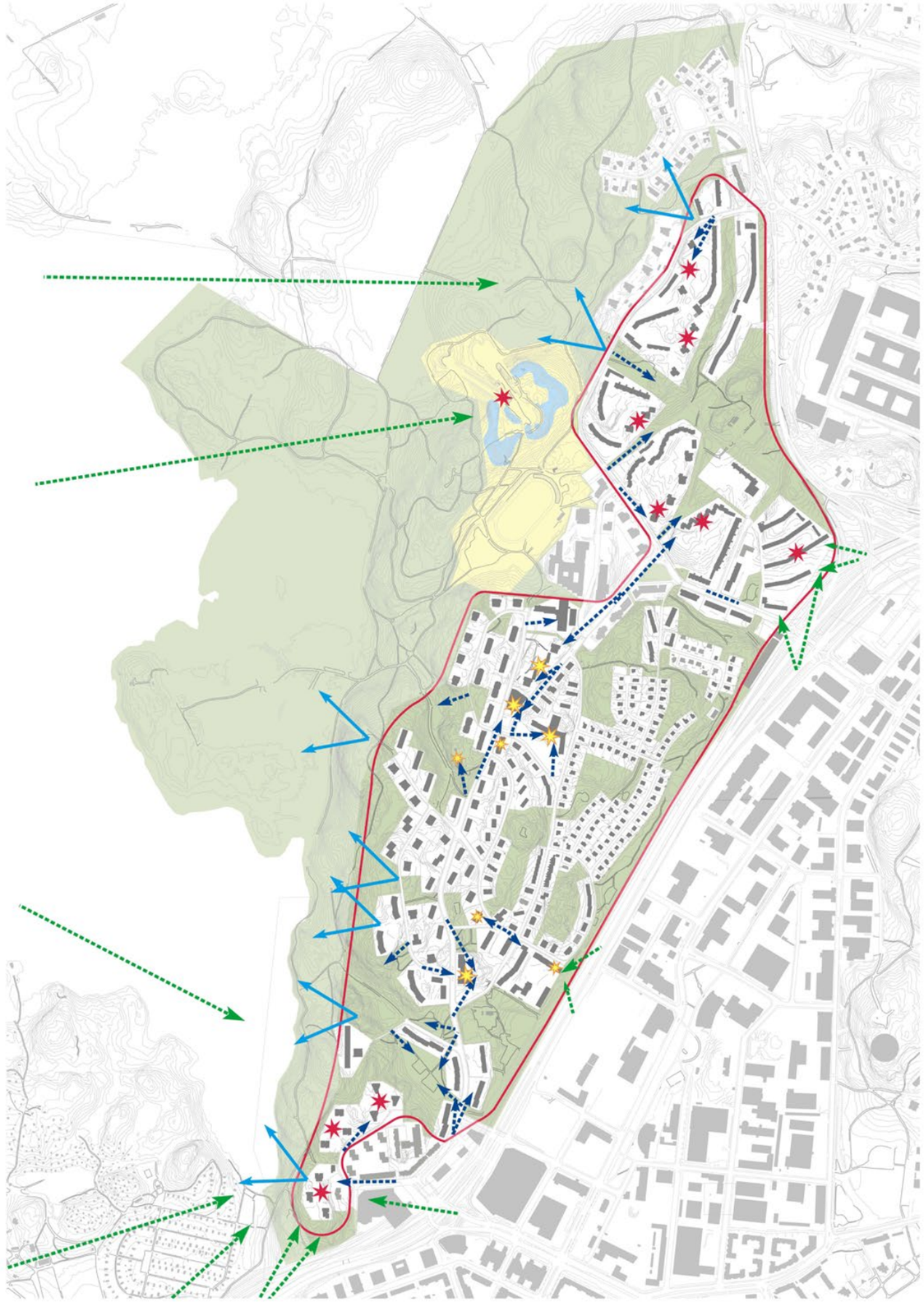
PAIKALLISET MAAMERKIT JA SISÄISET NÄKYMÄT

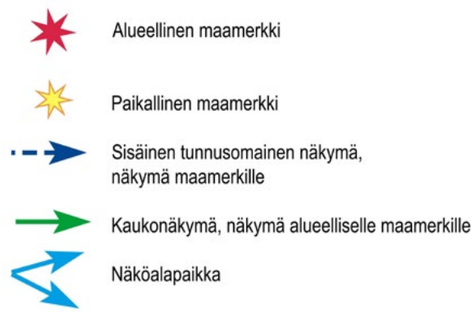
Kauas näkyvillä tornitaloryhmillä on myös tärkeä merkitys alueen sisäisiä näkymiä ryhdittävinä dominantteina. Muita paikallisia, kaupunkikuvallisia maamerkkejä ovat ympäristöstään erottuvat, laadukasta arkkitehtuuria edustavat julkiset – ja liikerakennukset, kuten Herttoniemen kirkko, Eränkävijäntorin ostoskeskus sekä Herttoniemen kansakoulu. Paikallisen maamerkin asemaan kohoavat myös katujen päätteeksi sijoitetut asuin- ja liikerakennukset Eränkävijäntorin eteläreunalla ja Susitien varressa.

Avoimen korttelirakenteen muodostamat sisäiset näkymät kuuluvat alueen merkittävimpiin ominaispiirteisiin. Tällä tarkoitetaan sekä kaduilta alati eri suuntiin rakennusten välistä avautuvia vehreitä näkymiä, pihasta toiseen katkeamattomina avautuvia pitkiä näkymiä, että kaartuvien katujen suuntaisia vaihtelevia näkymiä joita rytmittää ilmeeltään yhtenäinen ja harmoninen rakennuskanta.

Näkymä Arabianrannalta Vanhankaupunginlahden yli Herttoniemen suuntaan. Taustalla metsän takana kohoavat Siilitien vaaleat tornitaloryhmät ja hyppyrimäki. Osasuurennos valokuvasta, kuvaaja Mikko Lindqvist 2018. HKM

Kartalla on esitetty alueelliset ja paikalliset maamerkit sekä tunnusomaisia näkymiä eri suunnilta kohti alueen maamerkkejä. Alueen länsireunalle sijoittuvia näköalapaikkoja, joista avautuu laajoja maisemanäkymiä, on esitetty kaksoisnuolien avulla. Vrt. puistonäkymäkartta sivulla 97.

Karttakaavion pohjakarttana on Helsingin kaupungin digitaalinen pohjakartta.

5.3.4 Tarkastelualueen merkitys osana ekologista verkostoa [1]

Rakennetun alueen länsipuolelle on jätetty pitkänomainen metsäalue asutuksen ja Vanhankaupunginlahden väliin. Tätä luonnonaluetta kutsutaan raportissa tarkastelualueeksi. Metsäinen osa tarkastelualuetta jatkuu yhtenäisenä etelä-pohjoissuuntaisena vyöhykkeenä aina Viikintielle asti. Metsä on riittävän laaja ylläpitääkseen suhteellisen monipuolista lajistoa. Viikin laajat peltoalueet ja Vanhankaupunginlahden ruovikko lisäävät lajistollista monimuotoisuutta entisestään. Osa eläimistä etsiytyy ravinnon haussaan myös asutuksen sekaan Länsi-Herttoniemeen. Selvitysalueella ei todennäköisesti olisi havaintoja esim. mäyrästä ja ketusta, jos laajaa metsää ja peltoja ei olisi sen vieressä. Sama riippuvuussuhde pätee suurella todennäköisyydellä myös moniin muihin lajiryhmiin.

Läntisimmät pihat avautuvat kallioiselle luonnonalueelle, joka rinteessä jatkuu metsänä. Talot on sijoiteltu väljästi jättäen tilaa ekologisille yhteyksille. Joidenkin rakennusten väliin on tehty luonnonmukaisia puistikoita, joiden kautta luontaisen ympäristön muodostama yhteys jatkuu asutuksen sekaan. Nämä yhteydet ovat merkityksellisiä yhdistäessään tarkastelualueen ja selvitysalueen puistot toisiinsa. Yhteydet sijoittuvat joko talojen väliin tai kapeisiin puistokäytäviin, joissa usein kulkee ulkoilureitti tai polku.

Kaupunkimetsiköissä ja puistoissa esiintyy monenlaisia eliöitä linnuista lieroihin aina mikrobistoon asti. Ekologisten reunaehtojen takia pienet puistot tai metsiköt pystyvät ylläpitämään pienempää lajistollista monimuotoisuutta kuin suuret metsät. Lajirunsaus riippuu puiston pinta-alasta ja sen rakennepiirteistä. Pienet metsiköt eivät elätä kovin montaa selkärankaista eläintä, koska ravintoa tai pesäpaikkoja ei ole kyllin tarjolla.

1 Tämän luvun tekstin on kirjoittanut biologi Susanna Pimenoff, FM, Luontotieto Keiron

Toimivat ekologiset yhteydet tasapainottavat tilannetta jossain määrin, jos eläimet pystyvät siirtymään elinympäristöstä toiseen. Yhteyksiä pitkin myös laajempia elinpiirejä tarvitsevat pedot pääsevät hakemaan saalista, jolloin saaliseläinten kannat eivät pääse runsastumaan estottomasti. Tasapainoisempi lajisto vaikuttaa myös ihmisten terveyteen, esimerkiksi punkkien määrän kautta. Ekologisen verkoston toimivuudella on siten merkitystä Länsi-Herttoniemen asukkaille.

Länsi-Herttoniemen puistot ovat pienialaisia, mutta olleessaan melko hyvin toisiinsa kytkeytyneitä, ne saattavat olla lajiston kannalta kokoansa suurempia. Selvitysalueella on useita vanhoja ja luontaisten rakennepiirteiden omaavia puistoja. Niihin on jätetty alun perin siellä kasvaneita puita, ehkä myös annettu tapahtua luontaista taimettumista. Nurmipinnat eivät peitä puistojen maata kokonaan, vaan aluskasvillisuus on tyypillistä kaupunkimetsiköille, joissa on heinävaltaista metsäkasvillisuutta. Lähiö-ympäristössä menestyvätkin kulttuurin sidoksissa oleva lajisto tai sopeutumiskykyiset yleislajit. Pieniä puistoja on ripoteltuna koko selvitysalueelle suhteellisen tasaisesti. Länsi-Herttoniemessä on merkittävästi suurempi osuus viheralueen pinta-alaa kuin viime vuosikymmenen aikana rakentuneissa kaupunginosissa, joissa on olemattomasti luontaisia elinympäristöjä.

Puistojen hoidolla on suuri vaikutus lajiston elinolosuhteisiin. Hallittu hoitamattomuus on ollut käsite Helsingissä jo pitkään, koska sen on huomattu lisäävän lajistollista monimuotoisuutta. Nurmikko on lajistollisesti köyhä ympäristö, varsinkin jos sitä leikataan usein eivätkä kukat ehdi kukkia. Sen sijaan vaihtelevat ulkoiset rakennepiirteet, kuten lahopuu tai kiviröykkiöt, luovat elinympäristöjä monimuotoiselle eliöstölle. Muita monimuotoisuutta lisääviä rakennepiirteitä ovat:

- puuston monipuolinen ikäjakauma ja lajikirjo.
- puustossa on tiheikköjä
- lahopuita esiintyy eri lahoasteissa, sekä pystypuuna että maassa lahoavana
- pensaskasvillisuus on ainakin paikoitellen runsasta ja tiheää, se luo suojaa ja pesäpaikkoja
- valon vaihtelu: aurinkoisia ja varjoisia paikkoja
- kosteuden vaihtelu: kosteita painanteita, tasaisen kosteuden maata, paahdeympäristöjä
- kivet, kiviröykkiöt, kivimuurit, jyrkänteet, kallionuurteet, epätasainen maasto
- maaston kulumattomuus ja luontotyypille ominainen kasvillisuus

Yllä luetellun kaltaisia rakennepiirteitä löytyy monista selvitysalueen puistoista ja pihoista. Näitä piirteitä tulee vaalia ja mahdollisissa uudistuksissa välttää liikaa siistimistä.

Avokalliot toimivat paahdelajiston elinympäristönä ja ekologisina yhteyksinä pölyttäjille, jos niillä kasvaa sammalen sijasta ravintokasveja. Kettupuisto.

5.3.5 Puistoverkoston ominaispiirteet ja arvot

Lukuisien puistoalueiden osoittaminen oli Herttoniemen asemakaavasuunnittelussa keskeinen, alueen kaupunkirakennetta jäsentävä periaate, joka todennäköisesti tukeutui lähiösuunnittelun ruotsalaisiin esikuviin. Maisema-arkkitehti Thorbjörn Anderssonin mukaan Ruotsissa kiinnitettiin jopa enemmän huomiota uusien esikaupunkien katutilojen ja puistojen ilmeeseen kuin yksittäisiin rakennuksiin.[1] Meurman puolestaan esitti asemakaavaopissaan (1947) hajakeskitysperiaatteen, jonka mukaan "rakentamattomat metsä- ja viljelysalueet tai laajahkot puistot erottavat asumalähiöihin jakautuvia asumakuntia toisistaan siten, ettei viihtyisyys häiriinny eikä terveellisyys ja turvallisuus joudu vaaranalaiseksi". Edelleen Meurmanin mukaan rakennukset tuli saada luonnon piiriin, jotta pihat ja tonttialueet viereisten rakentamattomien alueiden sulautuisivat yhtenäiseksi puistokaupungiksi.

Myös Herttoniemen rakennussuunnitelmissa oli jo varhain osoitettu alueelle maaston muotoja myötäilevä kortteli rakenne ja katuverkosto, puistoja sekä laajoja rakentamattomia alueita, mukaan lukien laaja metsäinen rinnealue kortteleiden länsipuolella. Näiden yleisperiaatteiden omaksuminen alueen suunnittelussa loi pohjan myös puistojen verkoston syntymiselle.

Luvussa 3 on kuvattu tarkemmin Herttoniemen länsiosan kaavoitus- ja suunnitteluhistoriaa myös puistoverkoston osalta sekä puistojen suunnittelua erityisesti kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin voimin. Puistojen nykyinen nimistö on esitetty kartassa seuraavalla aukeamalla. 1950-luvulta peräisin olevien rakennettujen puistojen parhaita esimerkkejä on Mäyräpuisto, joka on todennäköisesti Bengt Schalinin suunnittelema [2], sekä Portimonpolun puistikko.

Puistoalueita varattiin kaavoissa pienempinä alueina kortteleiden sisäosiin ja väleihin sekä laajempina kokonaisuuksina

Länsi-Herttoniemen asuinalue yhdistyy pienten puistojen verkoston ja reittien välityksellä laajaan virkistysalue- ja luontokokonaisuuteen, joka ulottuu Vanhankaupunginlahdelle. Alueen pienten kallioisten puistojen kautta kulkee paikallisesti merkittäviä reittejä, joilta avautuu näkymiä ympäröiville kortteli-alueille. Metsäisellä selänteellä ja alavalla ranta-alueella on lukuisia ulkoilureittejä ja talvella laaja hiihtolatujen verkosto, jonka voidaan nähdä jatkavan alueen talviurheilun perinteitä (hiihtomäet). Länsi-Herttoniemen virkistysreitit ovat houkuttelevia ja monipuolisia, ja ne palvelevat kaupunkilaisia Herttoniemeä laajemminkin.

Lähteet
Helsingin kaupunki, digitaalinen pohjakartta 2021; Herttoniemen aluesuunnitelma 2020-2029; Pääkaupunkiseudun maanpeiteaineisto 2020; maastohavainnot 2021.

1 Andersson 2000
2 Kunnostus 1998, Jussi Luomanen

alueen reunoille. Pienemmät, korttelien sisällä ja välissä sijaitsevat puistot toimivat usein myös kulkuyhteyksinä, ja varhaisissa suunnitelmissa niihin on usein osoitettu yksinkertainen reitti, säilyvää kasvillisuutta, näköalatasanne tai pieni kenttä. Pintamateriaaleja ja kasvilajeja ei yleensä ole osoitettu. Useissa aikakauden puistoissa istutettavan kasvillisuuden runkona toimi olemassa oleva puusto, joka tarpeen mukaan harvennettiin ja metsikön kenttäkerros siistittiin. [1] Vaikka puistoja ei suunniteltu nykyisen viheralueiden verkoston ja ekologisen kytkeytyneisyyden pohjalta, voidaan aluetta nykyään tarkasteltaessa havaita alueiden kytkeytyminen toisiinsa ja siten merkitys paikallisen ekologian kannalta. Tätä on kuvailtu tarkemmin edellä kappaleessa 5.3.2.

Puistojen ominaispiirteistä yleisesti Länsi-Herttoniemen alueella korostuu luonnonmukaisuus. Koko kaava-alueen yleisilme ja kaupunkirakenne on väljän vehreää. Yksittäiset puistot, lukuun ottamatta muutamia edellä mainittuja puistosommitelmia, eivät ole suunnitelmina huomattavia tai yksilöllisesti mieleenpainuvia, vaan niiden ominaispiirteet ja arvot ovat vehreässä luonnonmukaisessa yleisilmeessä ja rakennetun sekä "villin" maiseman vuoropuhelussa. Pienet puistot ovat merkittävä osa alueen ensimmäisen asemakaavan suunnitteluideologiaa, viheralueiden verkostoa ja kaupunkirakenteen ilmavuutta.

Herttoniemen länsiosan puistojen kasvupaikkatyypit vaihtelevat karun, kuivan kalliometsän (mahdollisesti kuiva kangas) ja avoimien kalliopintojen niittykasvillisuuden tyypeistä matalampien maastonkohtien rehevämpään, monilajiseen ja paikoin umpeenkasvaneeseen kasvillisuuteen (mahdollisesti tuore kangas). Osalla alavimmista puistoista on myös lehtomaisia piirteitä, jolloin aluskasvillisuus on runsasta ja puustossa lehtipuita (esim. Väinönlehto). Valtaosalla Länsi-Herttoniemen puistoista näkyy myös kasvillisuuden kulttuurivaikutteisuus, jonka taustalla on läheisen rinnealueen pitkä historia huvila-alueena. Kulttuurihistoriallista vaikutetta Herttoniemessä voidaan tulkita muodostuvan myös laajemman kaupunkirakenteen kautta: alueen lähistöllä sijaitsevat Herttoniemen ja Kulosaaren kartanot, Kivinokan kansanpuiston kesämaja-alue sekä Viikin maanviljelysmaisema.

Länsi-Herttoniemen pienten puistojen verkoston voidaan nähdä tukevan luonnon monimuotoisuutta. Länsi-Herttoniemen alue on aluesuunnitelmassa (2020) merkitty puustoisen verkoston tukialueena ylläpidettäväksi alueeksi, jolla on varttunutta ja kookasta puustoa pihoilla ja yleisillä alueilla. 1950-luvulla aluetta rakennettaessa säilytettiin luonnonpuustoa, etenkin mäntyjä. Rakennusvaiheessa ja sen jälkeen pihoille ja viheralueille on istutettu monipuolista puulajistoa. Etenkin pientaloalueella on paljon kukkivia hedelmäpuita, jotka ovat pölyttäjille arvokkaita. Kallioiset puistikot puolestaan sisältävät niittyverkoston kannalta arvokkaita elinympäristöjä. Metsäiset viheralueet, kalliokedot, puistot ja pihat muodostavat niittyverkostoon mosaiikkimaisen, vaihtelevan kokonaisuuden. [2]

Länsi-Herttoniemen korttelialueet rajautuvat Mäyrätien ja Portimopolun kohdalla ydinmetsäalueisiin, jotka ovat tärkeä osa Helsingin metsä- ja puustoista verkostoa. Verkostossa osoitetaan metsälajiston kannalta merkittävät metsäiset runkoyhteydet ja niitä yhdistävät alueelliset yhteydet. Tärkein osa metsäverkostoa ovat ns. runkoyhteydet, jotka muodostuvat yhtenäisistä metsäisistä alueista ja laajoista puustoisista puistoista, sijoittuen keskeisiin metsäisiin vihersormiin. Runkoyhteydet ovat metsien monimuotoisuuden turvaamisen ja metsäeliöstön säilymisen kannalta tärkeimpiä yhteyksiä. Länsi-Herttoniemen selännemetsä rakennetun alueen läntisellä reunalla on tällainen tärkeä ekologisen verkoston runkoyhteys ja merkittävä osa Viikki-Kivikon ns. vihersormea. Selännemetsä on myös osa merkittävää niittyverkostoa, jolla on rinteiden ja lakialueiden kuivia niittyjä sekä kallioketoa. Portimopolun länsipuolen metsä on lisäksi osa METSO-ohjelmassa osoitettuja elinympäristötyyppejä. [3]

Herttoniemen läntisen selännemetsän ja rannan sekä ruovikkoisen lahden alueet tämän selvityksen tarkastelualueella sisältävät lukuisia merkittäviä luonnonarvoja ja suojelualueita. Näitä on kuvailtu tarkemmin mm. Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmässä ja lukuisissa selvityksissä. Erikoisuutena mainittakoon myös Siilitien, Kettutie ja Kettukujan rajoittama metsikkö varsinaisen selvitysalueen ulkopuolella, joka on kohtalaisen arvokas kasvillisuuskohde. Kohde on kuivahtanutta kosteaa lehtoa, jossa kasvaa useita mahdollisesti alkuperäisiä saarnia. Puustoon kuuluvat myös tervaleppä, tuomi ja vaahtera. Alemmissa kasvillisuuskerroksissa kasvavat paatsama, isoalvejuuri, hiirenporras, tesma ja puna-ailakki. [4]

1 Alapeteri 2016, teoksessa Unelma paremmasta maailmasta, alkup.lähde Hbl 12.4.1955

2 Herttoniemen aluesuunnitelma 2020-2029

3 muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot, Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2011). (Helsingin kaupungin karttapalvelu, viitattu 10.11.2021 & Herttoniemen aluesuunnitelma

4 Helsingin kaupungin karttapalvelu; Herttoniemen aluesuunnitelma 2020-2029).

Luonnonpiirteet, kuten kalliot, kivet ja metsäpuusto ovat läsnä Länsi-Herttoniemen puistoissa.

Kaaviossa esitetään havaintojen perusteella Länsi-Herttoniemen alueen puistojen eräitä keskeisiä näkymälinjoja, näkymiä rajaavia maisemallisia elementtejä, maisemallisesti merkittäviä pitempiä näkymiä sekä muutamia tärkeitä näköalapaikkoja. Pitempiä ja lyhyempiä puistonäkymiä avautuu monin paikoin muuallakin, erityisesti polkujen varsilla. Alueen luonnonpiirteet, kalliomaasto ja kookas puusto suuntaavat näkymiä maisematilassa alueelle luonteenomaisesti.

Lähteinä on käytetty maastokäyntejä, ilmakuva- ja karttatarkastelua sekä Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu -selvitystä (2019, s. 108). Katutilan ja kaupunkirakenteen kannalta olennaiset näkymät on esitetty kartassa sivulla 93.

Kaavion pohjakarttana on Helsingin kaupungin digitaalinen pohjakartta.

Puistojen sijainti ja nykyinen nimistö

5.3.6 Puistot

Länsi-Herttoniemen selvitysalueen osa-alueiden puistojen ominaispiirteitä kuvaillaan tässä luvussa yleispiirteisesti. Luvussa 7 tarkastellaan yksityiskohtaisemmin puistojen vaalittavia ominaispiirteitä.

Keskeisellä kerrostaloalueella on lukuisia erikokoisia puistoja, joista erityisesti pienemmät puistoalueet sijaitsevat usein kauttaaltaan asuinkorttelien ympäröimänä ja monin paikoin korttelialueita korkeammalla. Osa korttelipuistoista on varsin jyrkkäpiirteisiä, ja maaston korkeusvaihtelua esiintyy paljon. Esimerkiksi Susitien-Hirvitien puistometsän ja Susitien-Karhutien puistometsä suhteellinen korkeusvaihtelu on noin 14 m, ja pienikokoisessa Susikujan puistikossakin maaston korot vaihtelevat noin 6 m lyhyellä matkalla. Puistojen kasvillisuus on pääasiassa luonnonkasvillisuutta, ja paikoin nurmipinnat liittävät puistot ja pihat saumattomasti toisiinsa.

MÄYRÄPUISTO

Mäyräpuiston maastonpiirteiltään melko tasainen, huolella entisöity ja istutettu puistoalue rajautuu jyrkkään kallioseinämään sekä laajempaan metsäiseen viheralueeseen. Bengt Schalinin suunnittelema puistikko, jota rajaavat korttelialueet ja kallio, on kunnostettu 1990-luvulla. Keskeistä nurmi- ja perennaistutusaluetta kiertää kapea kivituhkapolku. Monia pienipiirteisiä luonnon elementtejä on nostettu puiston pääpolun varrella kekseliäästi esiin.

VÄINÖNLEHTO

Väinönlehdon muita puistikoita laajempi, läntiseen metsäalueeseen kytkeytyvä viheralue sisältää sekä luonnonmukaisia että rakennettuja osuuksia. Rakennettu puiston osa liittyy Hiihtomäentiehen ja Hirvenpän majan ympäristöön.

VÄINÖ VALVEEN PUISTO

Pientaloalueen pohjoispuolella sijaitsevaa Väinö Valveen

puistossa on nurmialueita, uusia puuistutuksia metsäisessä rinteessä sekä Väinö Valveen muistomerkki. Puiston lähistöllä on ilmeisesti säilynyt pala tykkitietä 1600-luvulta.

Keskeisten kerrostalokorttelien ja Hiihtäjäntien alueen välissä sijaitsevat Mäenlaskijanpuisto, Hiihtomäenpuisto sekä Oravapuisto.

HIIHTOMÄENPUISTO

Hiihtomäenpuisto on Hiihtomäentien katutilaan rajautuva puistoalue, jonka kolmionmuotoisessa osassa Hiihtomäentien varren kookas puusto, hoidettu nurmikenttä ja isot kivet muodostavat kaupunkitilassa näkyvän, merkittävän maisemallisen elementin. Puistossa on sorapintaisia kulkureittejä, ja erillisellä länsipuolisella alueella on muuta maastoa ylempänä pieni kenttä ja penkkejä. Länsipuolisen puiston osan ilme on Hiihtomäentien kadun vartta luonnonmukaisempi.

PORTIMOPUISTO

Portimopuisto koostuu kahdesta pienestä korttelipuistosta, joista pohjoisemmassa on aikakaudelle tunnusomainen, kallioselänteen rajaama pieni oleskelupuisto, ja eteläisempi on luonnonmukaisempana hoidettu alue. Portimopolun loivasti kaartuvalta kapealta kadulta avautuu vaihtelevia, puuston rajaamia näkymiä puistoalueille. Portimopuiston länsipuolelta sorapintainen puistoreitti luo Väinönlehdon kautta merkittävän jalankulkuyhteyden alueen länsiosan laajalle virkistysalueelle.

ORAVAPUISTO

Oravapuisto on laaja puistokokonaisuus, jossa on toiminnallista nurmialuetta, kookasta puustoa ja kukkivia pensaita nurmialueen reunoilla, leikkipuistoalue sekä Itäväylän varren suojaviheraluetta tärkeine kävelyn ja pyöräilyn reitteineen. Oravapuiston ominaispiirteitä luonnehtii monipuolinen toiminnallisuus.

MÄENLASKIJANPUISTO

Mäenlaskijanpuisto muodostaa keskeiset, ristikkäiset kulkureitit Hiihtäjäntieltä pohjoiseen ja Mäenlaskijantien länsipäässä olevalta erilliseltä korttelialueelta metron suuntaan. Myös Suopuistona tunnetussa Mäenlaskijanpuistossa on leikkialue, hiekkakenttä, laajaa nurmialuetta ja kookkaita koivuja sekä mäntyjä. Puistoalueen eteläreunalla Hiihtäjäntien kortteleihin liittyy laaja puustoinen kalliorinne, jonka poikki johtaa jyrkkäpiirteinen ulkoilureitti. Rinnettä ylös avautuu puistosta tärkeä näkymä Hiihtäjäntien korttelialueelle. Mäenlaskijanpuiston kallioilla on vanhan pihapiirin kohdalla hieno kallioketo, ja rinteessä on runsaasti vanhaa kulttuurikasvillisuutta. [1]

FRANS EMIL SILLANPÄÄNPUISTO JA NÄÄTÄPUISTO

Laajan pientaloalueen sisälle korttelinauhojen rajaamaksi jää kaksi puistoaluetta, asemakaavalla suojeltu Frans Emil Sillanpäänpuisto ja Näätäpuisto. Puistot ovat pääosin ilmeeltään luonnonmukaisia ja maastoltaan jyrkkäpiirteisiä, samaan tapaan kuin keskeisen kerrostaloalueen puistot. Molemmat puistot on suojeltu asemakaavalla VP/s-merkinnällä, jonka kaavamääräys on "Puistoalue, jonka luontosuhteita ei saa muuttaa". F. E. Sillanpään puiston eteläosan sorapintaisella metsäaukiolla on erityisen huomattavia, kookkaita mäntyjä. Muutoinkin puistoissa on paljon luonnonpuustoa ja puoliavoimia kallioalueita sekä alavammilla reuna-alueilla monilajista, tiheää taimikkoa. Reheväkasvustoisen pientaloalueen puistojen luonnonmukainen kasvillisuus ja kallioalueet tarjoavat suojaa eliöstölle ja tukevat näin paikallista ekologiaa.

KETTUPUISTO

Pientaloalueen länsipuolella sijaitsee kaksiosainen Kettupuisto. Kettupuisto on pääosin ilmeeltään luonnonmukainen ja maastoltaan jyrkkäpiirteinen. Puiston länsiosaan, Kettutien ja Karhutien risteyksen tuntumaan on hiljattain rakennettu uusi leikkipaikka.

SUOJAVIHERALUE

Pientaloalueen itäpuolella on Itäväylän suojaviheraluetta.

HERTTONIEMEN ALUEPUISTO JA SIILITIEN PUISTO

Siilitien alueen kaupunkirakennetta luonnehtivat suurkorttelit, joiden keskellä laajat pihat muodostavat puistomaisia kokonaisuuksia. Alueen varsinaiset julkiset ulkotilat ovat kaistalemaisia puistoja, joita on asemakaavassa osoitettu suurkorttelien väliin ja voimalinjan alueelle. Siilitien alueen suunnitelmat laadittiin hieman muuta Länsi-Herttoniemen aluetta myöhemmin 1950-luvulla, "Asumasolut" rytmittyivät siten, että alueen keskusta jäi jalankulkijoille rauhoitetuksi puistoalueeksi. Puistojen ilme on pääosin luonnonmukainen ja toiminnallinen – puistot muodostavat tärkeän itä–länsi- ja pohjois–eteläsuuntaisen virkistysreittien verkoston. Herttoniemen aluepuisto -nimellä kulkeva alue sisältää myös liikenteen suojaviheraluetta Viikintien ja Itäväylän sekä metroradan käytäviin rajoittuen. Laajasta viheralueesta tai sen osista on aikaisemmin käytetty myös nimeä Siilitien aluepuisto, johon on sisältynyt myös Siilitien peli- ja leikkikenttä. Siilitien peli- ja leikkikentälle on laadittu suunnitelma vuonna 1967. Suunnitelmassa on osoitettu soikea kenttäalue, jota rajaa loiva nurmirinne sekä pensas- ja puuistutuksia.

Yleisesti Siilitien puistojen maasto on vaihtelevaa, ja alueen kasvillisuus vaihtelee laajoista nurmikentistä ja istutetuista koivuryhmistä karun kallioisiin niittyihin. Aluepuiston alin maastonkohta on kahden pitkänomaisen puistoalueen risteyskohdassa, ja maasto nousee reunoille paikoin varsin jyrkästi. Aluepuistossa on nykyään lukuisia toimintoja, mm. leikkipuisto Hilleri puistorakennuksineen ja leikkipaikkoineen, skeittipaikka ja pelailualue. Myös läheinen Montessori-koulu hyödyntää puistoaluetta.

1 Herttoniemen aluesuunnitelma

HIIHTÄJÄNTIEN ALUEEN PUISTOT

Hiihtäjäntien alueella (asemakaava 3689, Irma Mikkola) puistoverkostossa korostuu länsipuolen selänne, joka on asemakaavassa osoitettu puistoalueeksi. Metsäinen selänne kytkeytyy korttelialueisiin myös Hiihtäjäntien ja Mäenlaskijantien välisen laajahkon puistoalueen, Mäenlaskijanpuiston kautta. Läntisen rinteen puistoksi osoitetulla alueella oli vuoden 1955 asemakaavan pohjakartassa näkyvissä lukuisia huvilarakennuksia tai niiden kivijalkoja. Myös Mäenlaskijanpuistossa on tällöin ollut muutama huvilarakennus tai kivijalka. Virkistysreittejä ei asemakaavassa ole esitetty kummallekaan puistoalueelle. Hiihtäjäntien korttelit rajautuvat pohjoispuolella edellä kuvattuun Mäenlaskijanpuiston metsäiseen rinteeseen.

Hiihtäjäntien korttelit rajautuvat länsipuolella laajaan metsäselänteeseen, jonka yläosassa ja myös korttelipihojen puolella kasvillisuus on kuivaa niittyä ja kallioketoa. Herttoniemen aluesuunnitelman (2020) mukaan rinne ja korttelin reuna ovat osa niittyverkoston kokonaisuutta, jossa tärkeitä toimenpiteitä ovat kulun ohjaus ja maaston kulumisen ehkäisy.

Itäväylän ja metroradan voimakas estevaikutus katkaisee puustoisen verkoston yhteydet Länsi-Herttoniemestä idän suuntaan. Metroradan reunassa on kapean nauhamainen puustoinen suojavyöhyke, jota on tavoitteena kehittää kasvillisuudeltaan nykyistä kerroksellisemmaksi. [1]

PUISTOVERKOSTON JA PUISTOJEN OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

- puistojen verkosto alueen kaupunkirakennetta jäsentävänä periaatteena
- puistoverkoston ja virkistysalueiden merkitys asukkaiden hyvinvoinnin kannalta on tiedostettu jo alueen varhaisimpien suunnitelmien laadinnassa
- rakennettuja puistoja on vain vähän, mutta puistojen muodostama verkosto on erityisen merkittävä osana 1950-luvun kaupunkirakennetta ja maisemallista kokonaisuutta
- Länsi-Herttoniemen puistojen suunnitteluhistoriaa,ominaispiirteitä ja kulttuurihistoriallista merkittävyyttä on käsitelty alan uudemmissa tutkimuksissa ja julkaisuissa
- puistojen kautta kulkevat virkistysreitit ja oikopolut ovat merkittävä osa alueen kestävän liikkumisen verkostoa
- kaupunkirakenteen ja luonnonympäristön harkittu vaihtelu
- puistoalueilla korostuu luonnonmukaisuus ja vehreys
- puistot on sijoitettu korttelirakenteen sisään tai reunoille, usein korkeimmille maastonkohdille tai rinteisiin; jyrkkäpiirteisyys ja korkeustasojen vaihtelu
- puistojen luontotyyppejä luonnehtivat kallioalueet, joiden lakialueilla on kuivaa kalliokasvillisuutta (kuiva niitty tai keto sekä maisemallisesti merkittäviä mäntyjä). Reuna-alueilla on kosteampaa ja rehevämpää kasvillisuutta sekä niittyä ja monilajista taimikkoa
- puistot ovat tärkeä kehitettävä osa alueen niitty- ja metsäverkostoa
- pienten, toisiinsa kytkeytyneiden puistojen tärkeä merkitys paikallisen ekologian ja luonnon monimuotoisuuden kannalta
- laajemman viheralueen ja vihersormen runkoyhteyden sekä siihen liittyvien metsien, niittyjen ja puustoisen tukialueen huomattava ekologinen merkitys

1 Vrt. Herttoniemen aluesuunnitelma.

Susitien-Karhutien puistometsä. Viistokuva 2017 Helsingin kaupunki

Susitien-Hirvitien puistometsä. Viistokuva 2017 Helsingin kaupunki

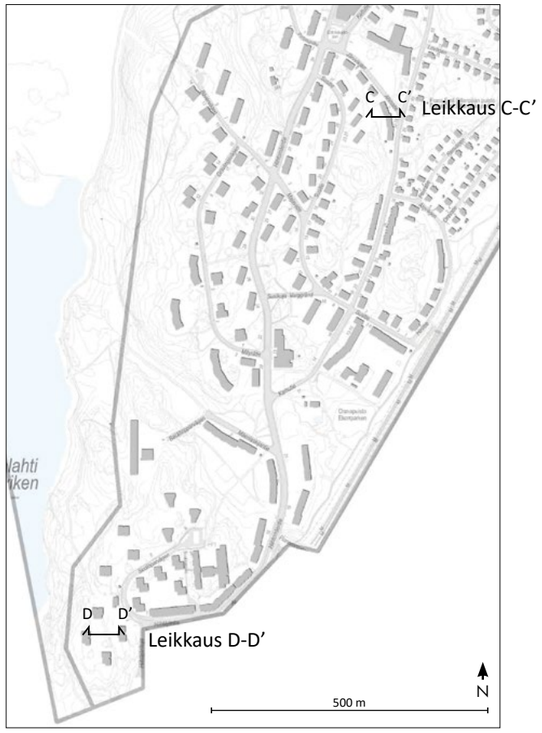
5.3.7 Pihojen maisemalliset ja puutarhataiteelliset ominaispiirteet ja arvot

Länsi-Herttoniemen selvitysalueen eri osa-alueiden pihojen ominaispiirteitä ja arvoja on kuvattu tässä yleispiirteisesti. Selvityksen loppuosassa luvussa 7 on pihoja kuvattu tarkemmin ja esitelty osa-alueita valokuvien ja muutamien esimerkkikohteiden avulla. Selvitystyön pohjana on käytetty Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelua[1]. Julkaisussa on esitetty ulkotilojen hierarkiaa ja erilaisia pihatyyppejä kuvaava analyysikartta kuvauksineen, jossa ulkotilat on ryhmitelty kuvaillen niiden asemaa ja merkitystä maisema- ja kaupunkirakenteessa.

Siilitie 7. Suurkorttelin sisällä oleva piha on luonteeltaan puistomainen, väljä ja vehreä kokonaisuus, jonka maasto on vaihtelevaa. Rakentamisvaiheessa on säilytetty kookasta puustoa ja kallioita. Puistomaisen ympäristön materiaalimaailma on yksinkertainen - kulkureitit on päällystetty asfaltilla tai kivituhkalla ja pihalla on laajat nurmialueet.

1 Helsingin kaupungin 2019

Maastoleikkaukset

Leikkauksissa havainnollistetaan Länsi-Herttoniemen pihojen mittakaavaa ja topografiaa. Maastonmuodot ja kookas puusto on otettu huomioon niin asemakaavoituksessa kuin rakentamisen yhteydessä.

Leikkauksessa CC esitetään esimerkkinä Karhutien varrella olevan rivitalon pihan luonnetta ja suhdetta katutilaan. Jalkakäytävän tasosta loivasti nouseva loiva nurmirinne muodostaa rakennusten eteen kauniisti jäsennellyn pihavyöhykkeen. Pihalla on kaupunkikuvassa merkittävää puustoa, kapeita liuskekivipolkuja sekä siroja portaita ja kaiteita.

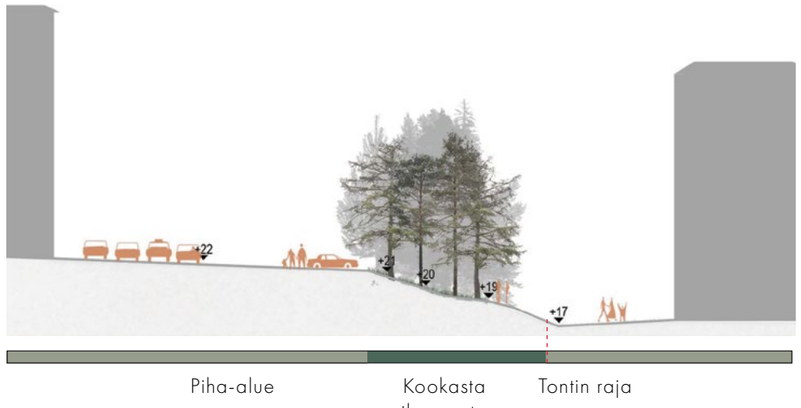
Leikkauksessa DD esitetään Hiihtäjäntien korttelien väljän vehreitä piha-alueita, joilla on vaihteleva maasto ja kookkaina ryhminä säilytettyä luonnonpuustoa, mutta avara yleisilme. Osalla pihoista pihatilaa hallitsee pysäköinti.

Alueleikkaukset AA ja BB on esitetty sivulla 88.

LEIKKAUS **C-C’**

LEIKKAUS **D-D’**

Pientaloalueen pihat

Pientaloalueen ortokuva vuodelta 2020. Helsingin karttapalvelu

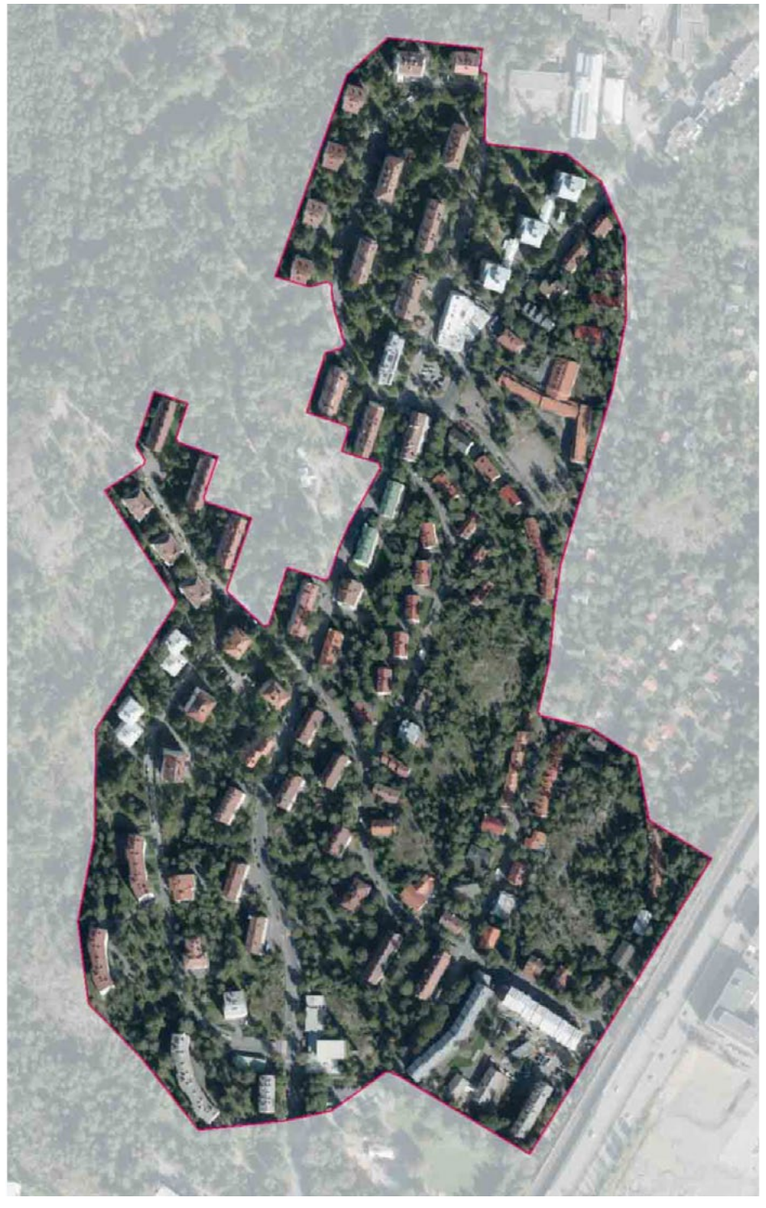
Laajan, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan jälleenrakennuskauden pientaloalueen rakennukset ovat pääsääntöisesti omakotitaloja. Yksi- ja kaksikerroksisten rivitalot Susitiellä, Hirvitiellä ja Näätätiellä muodostavat pientaloalueelle eräänlaiset porttiaiheet. Muilta osin alueen rakennuskanta koostuu omakotitaloista. Länsi-Herttoniemen jälleenrakennuskauden pientalopihat muodostavat hyvin puutarhamaisen ja yhtenäisen miljöön. Alueella on useita pihoja, joille kaupungin puutarhaneuvojana toiminut Elisabeth Koch laati pihasuunnitelman. Länsi-Herttoniemen pientaloaluetta voidaan pitää sen omaleimaisuuden vuoksi yhtenä Kochin tuotannon hienoimmista ja säilyneimmistä kokonaisuuksista. Suunnitteluperiaatteiltaan pihat jakautuvat tyypillisesti kadun puoleiseen kapeaan etupuutarhaan, ja rakennuksen taakse sijoittuviin oleskelupihaan ja hyötytarhaan. Alueella on paljon luontaista puustoa kuten komeita mäntyjä. (Helsingin kaupunki, 2019)

Jälleenrakennuskauden pientaloalueen arvoja luonnehtii erityisesti katutilan pieni mittakaava, tonttien rehevä kasvillisuus ja maastonmuotojen huolellinen huomioon ottaminen niin rakennusten kuin pihojen suunnittelussa. Maisemakuva on sulkeutuneempaa kuin keskeisillä kerrostaloalueilla. Osa-alueen sisäiset, metsäiset puistoalueet ja pihapuutarhat lomittuvat yhtenäiseksi, miltei ylenpalttisen vehreäksi kokonaisuudeksi. Monin paikoin luonteenomaista alueelle on tonttien huolella suunniteltu rajautuminen. Esimerkiksi leikattu pensasaita, vapaamuotoinen pensasistutus, liuskekivimuuri, graniittikivestä muurattu tukimuuri tai valettu betonimuuri rajaa katutilaa. Paikoin myös kallio muodostaa rajan kadun suuntaan, tästä esimerkkinä mainittakoon Ilvestie. Pientalojen etupihoilla on "kochilaisittain" tyypillisesti joko kukkiva puu tai kookas kukkiva pensas. Tonteilla ja kadun varsilla on myös kookasta luonnonpuustoa, ja pientaloalueen yleisilme onkin erittäin vehreä. Koska kasvillisuus on jo varttunutta, alueella ei avaudu pitkiä näkymiä, ja rehevä kasvillisuus yhdessä pienipiirteisen kaupunkirakenteen kanssa luo intiimiä mittakaavaa.

Pientaloalue, Karhutie. Länsi-Herttoniemen jälleenrakennuskauden pientalopihat muodostavat rehevän puutarhamaisen ja yhtenäisen miljöön. Alueella on useita pihoja, joille kaupungin puutarhaneuvojana toiminut Elisabeth Koch laati pihasuunnitelman. Pientaloalueen arvoja luonnehtii erityisesti katutilan pieni mittakaava, tonttien rehevä ja monilajinen kasvillisuus sekä maastonmuotojen huolellinen huomioon ottaminen niin rakennusten kuin pihojen suunnittelussa.

Keskeisen kerrostaloalueen pihat

Keskeinen kerrostaloalue, ortokuva 2020. Helsingin karttapalvelu

Keskeisellä kerrostaloalueella kappalemaiset pistetalot ja lamellit on sijoitettu maastoa myötäillen, yleensä omille tonteilleen vapaasti puistomaiseen ympäristöön. Valtaosa keskeisen kerrostaloalueen pihoista perustuu avoimeen korttelirakenteeseen, jossa rakennusten ohi ja välitse syntyy vaihtelevia näkymiä ja pihan kasvillisuus jatkuu pihalta toiselle, liittäen pihan katutiloihin, naapuripihoihin ja ympäröiviin puisto- ja metsäalueisiin. Varsinaista etu- ja takapihaa ei aina muodostu. Osa-alueella esiintyy myös pihatyyppi, jossa katulinjan suuntainen rakennus, kerrostalo tai rivitalo sijoittuu lähelle katulinjaa, rajaten näin kadun näkymiä voimakkaammin kuin avoimen korttelirakenteen pihoilla. Kadun ja rakennuksen väliin muodostuu kapeahko etupiha, oleskelupihan sijoittuessa rakennuksen taakse. [1]

Keskeisen kerrostaloalueen väljyyttä vaaliva asemakaava mahdollisti myös pihojen väljyyden. Kulkua ohjattiin kapeiden käytävien avulla, kookasta puustoa vaalittiin, istutuksia täydennettiin ja kallioita hyödynnettiin osana pihasommitelmia. Luonnonympäristön muuntuminen pihakäyttöön nähtiin kuitenkin vaikeana jo 1950-luvulla. Maisema-arkkitehti Katri Luostarinen ennakoi jo 1950-luvun alussa uusia haasteita: "Uudemmat kerrostalot kohoavat metsän keskelle, mutta kapeat välitilat eivät voi enää pysyä entisenä luontona, vaan on niiden järjestely koristealueiksi, leikkitiloiksi ja talouskäyttöön tehtävä harkiten." [2]

Keskeisen kerrostaloalueen pihoja luonnehtivat nurmipinnat, kalliopaljastumat ja kookas näyttävä puusto. Pihojen maisemakuvassa merkittäviä ovat erityisesti pylväsrunkoiset männyt, joiden välistä näkymät avautuvat vapaasti. Pihoja on rajattu paikoin hienovaraisesti matalilla kivi- tai betonitukimuureilla, paikoin nurmirinteiden tai kallioleikkausten avulla. Varsinaisia reunakiviä ei tyypillisesti ole käytetty. Pääsisäänkäyntien edustaa on usein korostettu aikakaudelle tyypillisten perennaistutusten avulla. Osalla pihoista sisäänkäynnin ilme on yksinkertaisempi: sisäänkäynnille johtaa kalteva asfalttipintainen pihatie, jonka reunalla voi olla esimerkiksi kapea paikallavalettu betoniporras ja yksinkertainen putkikaide.

Kerrostalokorttelit, Mäyrätie 6. Alueelle laadittu, väljää korttelirakennetta noudattavan asemakaava mahdollisti myös pihojen väljyyden. Pihoilla on nurmipintoja, kalliopaljastumia ja kookasta, näyttävää puustoa. Maisemakuvassa merkittäviä ovat erityisesti pylväsrunkoiset männyt, joiden välistä näkymät avautuvat vapaasti. Pihojen tasoeroja on saatettu rajata esimerkiksi matalilla kivireunuksilla tai betonitukimuureilla eikä varsinaisia reunakiviä yleensä ole käytetty. Kuvassa siro asfalttireunusrajaus.

Pihojen erityispiirteitä ja arvoja ovat niiden rauhallinen ja vehreä ilme, väljyys ja avoin korttelirakenne vaihtelevine näkymineen, kasvillisuuden sekä asumismukavuuden kannalta edulliset valo-olosuhteet, kookas puusto ja kalliopaljastumat, huolella toteutetut tasoerot, muutamat harkitut yksityiskohdat sekä rakentamisaikakaudelle luonteenomaiset kivirakenteet ja päällysteet.

1 mm. Helsingin kaupunki 2019
2 Mannerla-Magnusson 2016, alkup. lähde Luostarinen 1951

Esimerkkinä Majavatien pihaympäristön ominaispiirteet

MAISEMA ja LUONNONYMPÄRISTÖ
- Kallioalueet
- Puustoiset alueet

KATUTILA JA PIHAT
- Maisemallisesti eheä pihamiljöö
- Merkittävä puu / puuryhmä
- Kalliopaljastuma pihalla
- Hienovarainen pihan vaihettuminen viheralueeseen
- Näkymä

TOIMINNOT
- Leikki / oleskelu
- Katos/rakennelma
- P Pysäköinti
- Sisäänkäynti

- Korkeuskäyrä
- Tontin raja
- Tarkastelualueen raja

Viistokuva vuodelta 2017. Helsingin kaupunki

Majavatien-Mäyrätien alue edustaa erityisen hyvin säilynyttä keskeisen kerrostaloalueen osaa, jossa pihojen, puistojen ja ympäröivän maiseman miljöötyypit liittyvät saumattomasti toisiinsa. Piste- ja lamellitalot on sommiteltu väljästi säännöllisinä ryhminä kallioiseen maastoon ja monin paikoin on säilytetty kookkaita mäntyjä ja kalliopaljastumia. Pihat liittyvät ympäristöön niittypinnan, kallion tai jonkun muun luonnonelementin välityksellä. Rakennukset on sijoitettu paikoin hienovaraisesti kallioon sovittaen mutta yleensä korkeimmille maastokohdille. Rakennusten väleissä on myös muokkaamatonta maastoa. Paikoin pihat rajautuvat melko jyrkkiin kalliorinteisiin, mutta muualla on tasaisempaa oleskelutilaa tai loivia nurmirinteitä. Pienet leikki- ja oleskelutaskut sijoittuvat väljästi toisistaan erilleen vehreälle pihamaalle. Sisäänkäyntien edustoilla on kauniisti hoidettuja perennaistutuksia ja kukkivia pensaita.

Siilitien alueen pihat

Siilitien alue, ortokuva 2020. Helsingin karttapalvelu

Siilitien alue on korkeiden pistetalojen ja maastoa myötäilevien pitkien, polveilevien lamellitalojen muodostama, lähiömallin asumasolutyyppinen kokonaisuus, jossa suurkorttelien rakennukset kehystävät laajoja, puistomaisia pihoja ja niiden välissä olevat puistokiilat johtavat keskeiselle puistoalueelle. Pihat ovat väljiä ja paikoitellen ympäristöön vapaasti avautuvia. Korttelien sisäisiä tontinrajoja ei ole, koska asuinrakennukset ovat kaupungin asuntotuotantokomitean rakennuttamia.

Pihat poikkeavat keskeisten kerrostalokorttelien pihoista erityisesti suuren kokonsa ja väljyytensä puolesta. Lounais- ja länsiosan korttelipihoilla on laajoja kallioalueita ja niihin liittyviä nurmirinteitä, pieniä profiililtaan tasaisempia toiminnallisia alueita sekä joitakin sommitelmallisia ja rakenteellisia erityispiirteitä. Esimerkkinä mainittakoon Siilitie 7:n ympyränmuotoiset, osin betonitukimuurilla korotetut istutus-, leikki- ja oleskeluaiheet. Suurkorttelipihoilla on paikoin suuriakin tasoeroja ja osa kävelyreiteistä on hyvin jyrkkiä. Jyrkimpiä kohtia on jäsennelty portaiden ja luiskaportaiden avulla. Siilitie 7:n ja 11:n kohdalla katutilaa vasten on toteutettu luonteikas kookkaasta luonnonkivestä ladottu tukimuuri, jossa on molemmista päistään viistetty betonikansi. Siilitien alueen porrashuonesisäänkäyntejä ei ole erityisesti korostettu niille johtavia käytäviä lukuun ottamatta. Monet pihakalusteet on uusittu ottamatta erityisesti huomioon 1950-luvun rakentamisaikakauden ilmettä.

Siilitien alueelle laaditut asemakaavat mahdollistivat pihojen väljän, luonnonkallioita vaalivan ja melko yksinkertaisen ilmeen. Kaavamääräysten mukaan rakentamatta jäävät tontinosat oli istutettava ja asuntotontit on jätettävä aitaamatta[1]. Todennäköisesti pihoille ei istutettu laajamittaisesti uutta kasvillisuutta, lukuun ottamatta Siilitie 1:n aluetta, jossa lamellien väliset pihat ovat ilmeeltään selvästi muuta Siilitien aluetta

Siilitien alue, Siilitie 7. Suurkorttelien pihat poikkeavat alueen keskiosan kerrostalokorttelien pihoista erityisesti kokonsa ja väljyytensä sekä hyvin eleettömän ilmeensä puolesta. Monien korttelien keskellä on laajoja kallioalueita ja niihin liittyviä nurmirinteitä, pieniä toiminnallisia alueita sekä muutamia sommitelmallisia ja rakenteellisia erityispiirteitä. Korttelien ulkoreunoilla ilme on sisäpihaa karumpi.

rehevämpiä. Vanhojen valokuvien perusteella pihojen kulkureittien ja rakennusten seinustojen jäsentely oli toteutettu hienovaraisesti rauhallisten nurmipintojen ja kivireunusten avulla. Osa Siilitien korttelipihoista on tältä osin muuttunut voimakkaasti uudempien korjausten ja rakentamisen kosteudenhallintavaatimusten myötä.

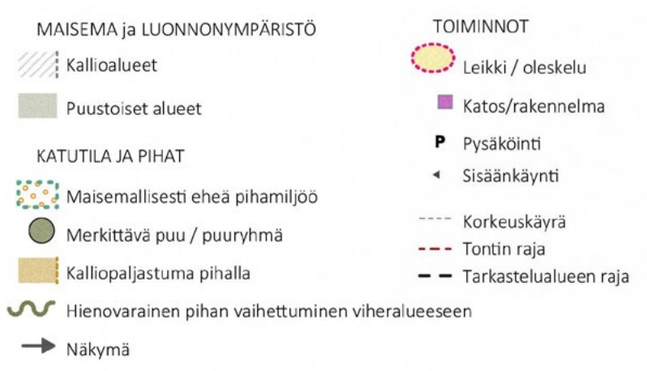
1 ak 4229, ak 4179, Siilitie

Esimerkkinä Siilitie 9, pihaympäristön ominaispiirteet

Viistokuva vuodelta 2017. Helsingin kaupunki

Siilitien suurkorttelien ”asumasolujen” pihaympäristön ominaispiirteet ovat säilyneet hyvin. Eri tavoin maaston mukaan polveilevat lamellit sekä korkeammat pistetalot rajaavat sisälleen säilyneiden luonnonpiirteiden leimaaman pihatilan, jolla korkeusvaihtelu on suurta. Siilitie 9: n pihan keskellä ehjänä säilynyt kallioselänne liittyy luontevasti istutettuun, nurmipintaiseen pihamaahan. Laaja nurmipintainen ”etupiha” rajautuu katutilaan erimuotoisten matalien kallioleikkausten välityksellä. Korkea kookas puusto muodostaa kontrastin taustalla näkyvää, muurimaisena kaartuvaa rakennusmassaa vasten. Pihan toiminnoille, kuten leikille, oleskelulle ja pyykinkuivaukselle varatut kohdat, on sijoitettu erilleen toisistaan.

Hiitäjäntien ympäristön pihat

Hiihtäjäntien alue, ortokuva 2020. Helsingin karttapalvelu

Hiihtäjäntien ympäristössä vuoden 1954 asemakaavan mukaan toteutuneet korkeat pistemäiset tornitalot on sommiteltu taitavasti kallioiseen rinnemaastoon. Hiihtäjäntien itäpuolella on uudempaa, myöhempien kaavamuutosten jälkeen toteutettua rakennuskantaa.

Hiihtomäentien varrella on katulinjan suuntaisen lamellimaisen rakennuksen näkymiä voimakkaammin rajaama etupiha ja rakennusmassan taakse sijoittuva suojaisampi oleskelupiha.

Hiihtäjäntien ympäristössä vuoden 1954 asemakaavan mukaan toteutuneet korkeat pistemäiset tornitalot on sommiteltu taitavasti kallioiseen rinnemaastoon. Hiihtäjäntien itäpuolella on uudempaa, myöhempien kaavamuutosten jälkeen toteutettua rakennuskantaa. Hiihtäjäntien vanhimman osan pihat ovat avoimen korttelirakenteen pihoja, joissa rakennusten ohi ja välitse syntyy vaihtelevia näkymiä ja pihan kasvillisuus on jäsennelty vapaasti, liittäen pihan katutiloihin, naapuripihoihin ja ympäröiviin puisto- ja metsäalueisiin. Hiihtäjäntien korttelissa ei muodostu varsinaista etu- ja takapihaa.

Hiihtäjäntien pistetalojen epäsymmetrinen, viuhkamainen sommitelma muodostaa omaleimaisen pihakokonaisuuden ja luo vaihtelevia näkymiä jokaisesta asunnosta avaraan maisematilaan rakennusten ympärillä. Pihat ovat luonteeltaan avoimia ja toiminnalliset alueet ovat pienehköjä, sijoittuen korttelin reunoille. Muutamat kookkaat veistokselliset männyt, kalliopaljastumat ja hienovarainen nurmipintojen rajautuminen kallioon antavat pihoille niiden ominaisluonteen. Tunnusomainen, 1950-luvulta säilynyt pihavaruste on kookas metalliputkirakenteinen pyykkiteline, joka on sijoitettu korkealle maastoon avoimelle tuuliselle kalliolle. Pihojen länsipuolella maasto putoaa jyrkästi metsäisen selänteen suuntaan, ja läheiseltä ulkoilun pääreitiltä[1] avautuu kauniisti puuston rajaamia näkymiä korttelialueille. Luonteenomainen piirre ovat myös pihojen sisäiset tasoerot, joita on jäsennelty huolellisten pensasistutusten, portaiden ja metallikaiteiden avulla.

Hiihtäjäntien päätteenä olevan aukion täyttää laaja pysäköintialue. Alueen ilme on muuttunut ensimmäisen asemakaavan toteutumisen jälkeen eteläpuolen täydennysrakentamisen myötä. Hiihtäjäntien korttelien pihat rajautuvat idässä, pohjoisessa ja lännessä viherverkon kannalta merkittävään puistojen ja viheralueiden kokonaisuuteen, joka korttelien reunalla on metsäistä, melko jyrkkäpiirteistä rinnettä.

Hiihtäjäntien korttelit, Hiihtäjäntie 2:n pihalta nro 6 suuntaan. Korkean rinteen päällä olevalle tasaisemmalle alueelle kauniisti sommitellut tornitalot muodostavat väljän, vapaamuotoisen pihakokonaisuuden, jolta avautuu vaihtelevia näkymiä eri suuntiin. Pihoilla kasvaa mäntyjen lisäksi mm. vaahteroita ja koivuja, muutama kookas metsäkuusikin on säästetty rakentamisen yhteydessä.

1 tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto Vistra, vihersormen pääreitti

Esimerkkinä Hiihtäjäntien pihaympäristön ominaispiirteet

Viistokuva vuodelta 2017. © Helsingin kaupunki

Hiihtäjäntien 1950-luvun pistetalojen pihoilta avautuu pitkiä näkymiä länteen. Rakennukset on sijoitettu väljästi kallioiden lakialueille, paikoin hienovaraisesti kallioon leikaten. Muutamia kookkaita puita sekä kalliopaljastumia on säästetty osana pihaa. Rakennusten välistä keskeistä piha-aluetta hallitsee autopaikoitus ja asfalttipäällyste. Piha-alueella huomion kiinnittävät korkealle maastoon sijoitetut kookkaat pyykinkuivaustelineet.

Alueelle ominainen pihanäkymä kallioineen ja metsäpuineen, Siilitie 1.

PIHOJEN OMINAISPIIRTEET JA ARVOT

YHTEENVETO

- maisemasuunnittelun ja arkkitehtuurin korkea laatu
- puutarhataiteellset arvot
- Elisabeth Kochin ja muiden suunnittelijoiden pihasuunnitelmien toteutus ja säilyneisyys
- kerrostalopihat; pihojen väljyys, vehreys ja luonnonläheisyys
- vaatimattomuus ja tarkoituksenmukaisuus toiminnoissa, jäsentely pihan maisemallisten / luonnonelementtien avulla
- paikallisen maisemarakenteen ilmentyminen pihoilla: kalliopaljastumat, kookas puusto
- korkeusvaihtelu: polveilevat, osin pitkätkin näkymät joko lomittuvien rakennusten, pistetalojen (Hiihtäjäntie) tai käärmemäisesti kaartuvien ja porrastuvien (Siilitie) rakennusten myötäilemänä
- rinnepihoja jäsentävät kapeat kulkureitit, portaat, kaiteet
- hienovarainen rajautuminen luonnonmukaisiin puistoalueisiin tai katutilaan, ei aitoja
- pientalopihat; pienipiirteisyys, pihojen rehevyys ja puutarhamaisuus, yksinkertaiset mutta huolelliset yksityiskohdat, matalat muurit tai kivireunat, lyhyet näkymät, intiimi mittakaava

5.3.6 Katutilan ominaispiirteet

Pääsääntöisesti kadut noudattelevat maastonmuotoja. Niiden profiili (pituusleikkaus) on muodostunut melko maltiliseksi vailla jyrkkiä nousuja tai laskuja. Kaduille on kaikesta päätellen löytynyt kaavoitus- ja rakentamisvaiheessa luonteva linjaus. Muutamin paikoin katuprofiilia lienee uudistettu, esimerkiksi pääkatujen osalta (Hiihtomäentie, Siilitie).

Katutila on pääsääntöisesti kapea tai varsin kapea. Pääkatujen (Hiihtomäentie, Kettutie, Siilitie) varrella on reunakivellä rajattu jalkakäytävä molemmin puolin, muutoin jalkakäytävä on yleensä vain toisella puolella katua (esim. Karhutie, Susitie, Mäyrätie, Majavatie, Hillerikuja). Muutamilla kaduilla ei ole lainkaan jalkakäytävää, esimerkiksi pientaloalueella, jolla katutilan leveys on n. 6 metriä. Pientaloalueiden katutila on tiivis ja rehevän vehreä, paikoin jopa intiimi mittakaavaltaan.

Kerrostaloalueilla katutilan luonnetta leimaavat hienovarainen vaihtelevuus ja korttelien vehreille pihoille tai korttelien välisiin puistoihin avautuvat näkymät. Monin paikoin katutilassa näkyy maisemallisia elementtejä, esimerkiksi avokalliota, matalia kallioleikkauksia ja kookkaita yksittäispuita.

Katutilan ilmeelle ominainen piirre on kerrostalojen päätyjen asema katukuvassa. Ikkunoilla ja parvekkeilla varustettujen kerrostalojen päädyissä on usein jokin arkkitehtoninen korostus.

Alueen yleisilme on erityisen vehreä. Varsinaista katupuustoa alueella ei pääsääntöisesti ole, lukuun ottamatta Siilitietä, jonka varrelle on istutettu koivukuja, Hiihtomäentietä Herttoniemen metroaseman kohdalla sekä Eränkävijäntorin pysäköintialuetta.

Katujen varsille on ensimmäisissä asemakaavoissa osoitettu muutamia pysäköintialueita, ts. katujen levennyksiä. Kadunvarsipysäköinti on melko yleistä, lukuun ottamatta kapeita asuntokatuja. Eränkävijäntorilla ja Hiihtäjäntien päätteenä olevan aukion täyttää laaja pysäköintialue.

Katutila, Susitie. Länsi-Herttoniemen kadut ovat mittakaavaltaan pienipiirteisiä ja ilmeeltään vehreitä. Katulinjaukset polveilevat pehmeästi maastoon mukautuen ja eri suuntiin vehreitä näkymiä avaten. Katutilaa rytmittävät pienet puistoalueet korttelien väleissä. Pihat rajautuvat katutilaan kivireunusten, pensasaitojen, avokallion tai nurmirinteen välityksellä.

Liikenne, katutila ja pysäköinti

Kettutie

Kettutie, joka palveli jo alkujaan myös pohjoispuolisia asuntoja urheilualueita, mitoitettiin jo vuoden 1946 asemakaavassa leveäksi 13 metrin levyiseksi. Vuonna 1954 katua levennettiin edelleen 14 metriin. Kadun molemmin puolin on jalkakäytävät. Kettutie 4 tornitalot sijoittuvat etäälle kadusta ja selvästi korkeammalle tasolle. Rytmillistä toistoa muodostavat suuren mittakaavan rakennukset rajaavat hierarkkisesti korostunutta laajaa katutilaa. Pihoilta kadun varsille jatkuva vehreä puistomainen kasvillisuus komeine suurine puineen on kaupunkikuvassa keskeisessä roolissa.

Karhutie

Karhutie 16:n kohdalla on katualue poikkeuksellisesti 14 metrin levyinen. Ajorata on 9 metrin levyinen ja jalkakäytävä 2 metrin levyinen. Katukuvassa korostuvat vanhat komeat katupuut ja pensasaita sijoittuvat tässä poikkeuksellisesti katualueelle. Kadun pohjoisreunalla sijaitseva kerrostalo, johon liittyy liiketiloja, on sijoitettu lähelle katulinjaa kun taas kadun eteläpuoliseen Karhulinnan kortteliin liittyy leveä eduspiha. Muilta osin on Karhutien katualue, johon liittyy toispuolinen jalkakäytävä, 8 metrin levyinen.

Portimopolku

Portimopolku on kapea 8 m levyinen kaartuva asuntokatu, johon liittyy toispuolinen jalkakäytävä. Katua reunustavat kallioiseen maastoon sovitetut kerrostalot sijoittuvat toisinaan merkittävästi katua korkeammalle tasolle, jolloin sisäänkäynteihin saattaa liittyä katuun päättyviä ulkoportaita. Katukuvassa korostuvat pengerrettyä maastoa tukevat kivi- ja betonimuurit sekä niihin liittyvät istutukset. Rakennusten sijoittelu alueen länsireunalla on ilmavaa jolloin kadulta avautuu näkymiä pihojen ja puistojen halki viheralueen suuntaan. Kaupunkikuvassa korostuvat piha- ja puistoalueille sijoittuvat kauniit vanhat puut.

Oravatie

Pientaloalueen tonttikatuna toimivan Oravatien katualue on 6 metrin levyinen. Kapeaa katua rajaavat tiiviisti tonttien puolelle sijoittuvat leikatut pensasaidat ja näihin liittyvät pihaportit. Pihojen lajistoltaan rikkaat puu- ja pensasistutukset tuovat vehreyttä kaupunkikuvaan.

Näätäkuja, vasemmalla levennys pysäköintiä varten

Näätätie ja Näätäkuja ovat 6 metrin levyisiä asuntokatuja. Kapeiden katujen risteykseen on tehty pysäköintiä mahdollistava levennys. Kalliomaastoon pengerrettyjä pihoja rajaavat luonnonkivimuurit ovat Herttoniemen pientaloalueen katukuvassa leimallisia elementtejä. Myös näihin liittyy usein pensasaita. Yksilöllisesti suunniteltuja puuverhoiltuja ja rapattuja pientaloja yhdistää jälleenrakennuskauden pientaloarkkitehtuurin piirteet.

Siilitie

Kokoojakatuna toimiva Siilitie rakennettiin alkujaan 15-19 metrin levyiseksi ja selvästi muita katuja leveämpänä. Asemakaavassa ratkaisua perusteltiin ajoradan ja jalkakäytävän väliin sijoitetun johtoverkoston ja hulevesiojien vaatimalla tilatarpeella. Istutuskaistalla on tänään leveää katutilaa kauniisti rajaava koivurivi. Kadun pohjoispuolella rakentaminen sijoittuu etupihan erottamana kauas kadusta. Siilitien eteläreunan kerrostalot kivijalkakauppoineen rajaavat katua yhtenäisenä muurimaisena rivistönä.

Portimopolun katutilaa. Rakennusten päädyissä on usein jokin arkkitehtoninen yksityiskohta tai korostus, joka näkyy katukuvassa luonteenomaisena. Katutila rajautuu korttelien välillä ilmeeltään luonnonmukaiseen kasvillisuuteen.

Mäyrätie, näkymä etelään. Katutilaa rytmittävät kookkaat puut ja väljät, nurmipintaiset pihat. Vanha komea metsäkuusi muodostaa vaikuttavan visuaalisen päätteen katutilalle.

Siilitien suoralinjaisen eteläosan katutilaa, taustalla metroasema.

Siilitielle kaarevalle katuosuudelle ominainen katutila.

Pysäköintiä Eränkävijäntorilla vuonna 1957, kuva Kienänen. HKM

Pysäköintiä Eränkävijäntorilla vuonna 2021.

Pysäköintiä Kettutien varrella

Pysäköintiä Kettutien varrella

Kadunvarsipysäköintiä Karhutiellä

5.4 Arkkitehtuurin ominaispiirteet ja arvot

Jälleenrakennuskauden pientaloalueet ja 1950-luvun kerrostaloasutus olivat sodanjälkeisen ajan mittavimpia rakennustehtäviä maassamme. Niille ominaisen asuinympäristön merkityksistä ja arvoista on keskusteltu jo kauan.

Uusien asuinalueiden suunnittelulle oli 1950-luvulla ominaista, että ne kaavoitettiin lähes kerralla kokonaisuuksiksi ja toteutettiin yhtenäisen rakennustavan ja lähes anonyymin, ominaispiirteiltään tunnistettavan ja kestävän arkkitehtuurin puitteissa.

Jälleenrakennuskaudelle ominaisen rakennustavan, mitoitusperiaatteiden ja rajatun materiaalivalikoiman sekä rakennusosien standardisoinnin vaikutus on arkkitehtuurin kannalta ollut huomattava, yhtenäistävä tekijä. Siksi Länsi-Herttoniemin kaupunkikuvan yleisvaikutelma on tasapainoinen ja kohtalaisen yhtenäinen siitäkin huolimatta, että asemakaavaan pohjautuvien rakennustyyppien kirjo on melko laaja ja että aluetta voitaisiin luonnehtia 1950-luvun rakennustypologian mallikokoelmaksi. Pientaloalueella on yhtenäistä kattokulmaa ja mutamia tyyppiratkaisuja noudattavia, lyhyen ajanjakson kuluessa toteutettuja rakennuksia. Laajuudeltaan ja korkeudeltaan asmekaavassa tarkoin säädellyt pienkerrostalot ovat pääosin toistuvan tyyppiratkaisun ja muunnelmia. Enemmän vaihtelua löytyy rivitalojen ja Kettutien rinteeseen rakennettujen pienkerrostalojen kohdalla. Kerrostaloalueella on pääosin joko nelikerroksisia pitkiä lamellitaloja, yhden portaan lamellitaloja ja pistetaloja tai 7-8- kerroksia tornitaloja. Rakennusten vesikattojen muodostama siluetti on vaihteleva ja maaston mukaan polveileva.

Tornitalojen keskittäminen muutamiin veistoksellisiin ryhmiin, joko erilleen korkealle kalliolle tai pohjoisosan kortteleiden lamellitalojen kehystäminä, on arkkitehtonisesti harkittu ratkaisu, joka ei dominoi alueen kaupunkikuvaa mutta jolla on merkitystä maamerkkeinä ja alueen tunnuskuvina laajassa maisemassa.

Puuston latvuston korkeuden alle jäävät rakennukset muodostavat valtaosan alueen rakennuskannasta. Rakennukset on sijoitettu väljästi puuston lomaan polveilevien katulinjojen varrelle ja juuri tämän takia satulakattoisten lamellitalojen päädyistä muodostuu katukuvassa tunnistettava piirre.

Arvottamisessa käytetään usein arkkitehtonisten arvojen eräänä kriteerinä kohteen saavuttamaa arvostusta ammattilaisten piirissä, sen näkyvyyttä arkkitehtuurilehdissä ja -näyttelyissä. Arkkitehti-lehti ei 1950-luvulla huomioinut aikansa uutta asuntoarkkitehtuuria kovin laajasti, lukuun ottamatta Tapiolaa ja kaikkein tunnetuimpien arkkitehtien töitä, mutta muutamia Länsi-Herttoniemen kohteita julkaistiin. Myöskään arkkitehtuurinäyttelyissä ei liioin esitelty uusia asuinaluekohteita. Tapiola sai rakentamisaikanaan osakseen eniten huomiota arkkitehtuurijulkaisuissa ja yleensä arkkitehtien piirissä.

Vaikka Länsi-Herttoniemen rakennuksista vain osa on aikanaan ollut esillä arkkitehtuurijulkaisuissa, tämä ei suinkaan tarkoita, että niistä puuttuisi arkkitehtonisia ja rakennushistoriallisia arvoja. Jälleenrakennuskauden arkkitehtuuria arvostetaan nykyään. Arvostus on ollut nousussa viime vuosikymmenien aikana samalla kun modernismin arkkitehtuurista on kehittynyt rakennussuojelun uusi kohdealue. Arkkitehtuuritutkimus kiinnostui lähiöistä ja esikaupunkialueiden kerrostaloista 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Riitta Salastien mukaan lähiöihin kaavailtu täydennysrakentaminen ja rakennusten korjauspaineet tekivät keskustelun lähiöiden arvoista ajankohtaiseksi [1].

Arkkitehtuurin erityisiä esimerkkejä

Länsi-Herttoniemen 1950-luvun asuintalojen suunnittelijoiden joukossa on monta tunnettua arkkitehtia, joiden kädenjälki ei kuitenkaan ole erityisen yksilöllisesti tunnistettavissa . Alueelle rakennettiin yleensä laadukasta arjen arkkitehtuuria, jonka ominaispiirteitä ovat sopusuhtaisuus, eleettömyys ja käytännöllisuus yhdistettynä käsityömäiseen rakennustapaan ja toistuviin, tunnistettaviin yksityiskohtiin. Muurareiden, rappareiden ja puuseppien työn jälki on edelleen nähtävissä säilyneissä ulkoseinäpinnoissa, maalatuissa puuikkunoissa ja kauniisti muotoilluissa ulko-ovissa.

Seuraavassa mainittavat erityiset esimerkit eivät kaikki edustaa kaikkein tavoitteellisinta säilyneisyysastetta, mutta ovat muilta osin arkkitehtuuriltaan huomionarvoisia.

Markus Tavion 1951 suunnittelema Karhulinna on kaupungin vuokratalo, joka on juuri peruskorjattu perusteellisesti. Korttelin ratkaisu on alueella poikkeuksellinen rakennussiipien kehystämine suojaisine pihoineen, johon liittyy myös päiväkoti ja liiketila. Roiskerapattua julkisivua elävöittävät puhtaaksimuuratusta tiilestä. Parvekkeisiin lisätyt katokset ovat muuttaneet julkisivun ilmettä pihan puolella jonkin verran.

Makus Tavion Mäyrätielle suunnitteleman kolmen taitteiset lamellitalon ryhmä sijoittuu alueen länsireunalle pienpiirteiseen kalliomaastoon. Kadunpuoleiselta sivultaan rapatut, länsisivultaan puhtaaksi muuratut tiilijulkisivut, ovat poikkeavuudessaan huomionarvoisia. Alueen länsiosassa on myös erilaisia pistetaloratkaisujen esimerkkejä, kuten Eliel Muoniovaaran suunnittelemat rakennukset.

Else Aropaltion arkkitehdintyötä käsittelevässä kirjassa Esa Laaksonen esittelee Länsi-Herttoniemen kohteista Mäyrätie 7:n, Herttoniemen hiihtomajan ja Hiihtomäentie 16:n, 33:n ja 35:n,(Laaksonen 2020, 90-127). Mäyrätie 7:n nelikerroksinen satulakattoinen pistetalo kulmaparvekkeineen on Laaksosen mukaan sijainnin, maastonkäsittelyn ja asuntojen huolellisen suunnittelun osalta yksi Aropaltion parhaista töistä. Aropaltio osoittautuu Laaksosen kirjan perusteella myös taitavaksi pihasuunnittelijaksi.

Siilitien pohjoispuolella sijaitsevat, asuntotuotantokomitean rakennuttamat vuokratalokorttelit muodostavat vaikuttavan asemakaavallisen kokonaisuuden, jossa eri talotyypit, tornitalot ja polveilevat lamellitalot on ryhmitelty väljien, vehreiden

1 Salastie 1998, 7

piha-alueiden ja kokoavan puistoalueen leimaamaksi asuinympäristöksi, Otto-livari Meurmanin lähiömallia soveltaen. Länsi-Herttoniemen osa-alueista juuri tämä kokonaisuus on nostettu esiin Arkkitehtuurimuseon *Sankaruus ja arki*-julkaisussa.

Osmo Siparin suunnittelemat Hiihtäjäntien tornitalot muodostavat yhdessä arkkitehtien Kokko&Kokko suunnittelemien, pelkistetympien tornitalojen kanssa vaikuttavan maamerkin ja esimerkin uuden talotyypin ja kaavallisen ratkaisun soveltamisesta kalliomaaston, sijainnin kaikkia mahdollisuuksia hyödyntäen.Asunto Oy Hiihtovuoren tornit esiteltiin laajasta Arkkitehti-lehdessä.

Pientaloalueen rakennuskanta on asemakaavassa suojeltu 1996 ja kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön. Yksittäiset rakennukset edustavat joko yksilöllisiä tai tyyppitaloratkaisuja tai esimerkiksi Puutalo Oy:n mallistoa. Julkisivu- ja kattoverhousten uusimisessa on pyritty noudattamaan hallittua yleisilmettä mutta ei aina alkuperäisiä yksityiskohtia. Yhtenäisyyttä luo runsas vehreys ja katutilaa rajaavat pensasaidat sekä puusto.

Puutalo Oy:n jo aiemmin huomiota saanut tuotanto on nostettu esiin kansainvälisesti kiinnostavana Venetsian Biennalessa ja 2021 ilmestyneessä julkaisussa *New Standards*.

Puutalo Oy rakennutti ensimmäiset rivitalonsa Herttoniemen Karhutielle 1949 vastakkaisille tonteille 25 ja 26. Asunto Oy Herttuan suunnittelijat olivat arkkitehdit Jorma Järvi ja Toivo Jäntti. Talot rakennutti Puutalo Oy ensi alkuun vuokra-asunnoiksi. Arkkitehti-lehti esitteli rakennukset niiden valmistuessa (Nikula 2014, 108-112, Arkkitehti 5/1954). Rivitalot mainitaan pientaloalueen RKY-kuvauksessa.

Arkkitehtien Kaija ja Heikki Sirenin suunnittelema neljän asunnon rivitalo, As Oy Näätäkallio osoitteessa Oravantie 49 on kaksikerroksinen, L-muotoinen rakennus. Arkkitehti oli saanut tehtäväkseen suunnitella tehdasmaisesti valmistettavan puisen rivitalotyypin. Arkkitehti-lehti julkaisi kohteen esittelyn 1959. (Nikula 2014, 112-113, Arkkitehti 1-2/1959).

Aikansa tunnetuimman kouluarkkitehdin, Jorma Järven suunnittelema Herttoniemen ala-asteen koulu on aikoinaan esitelty Arkkitehti-lehdessä ja lukeutuu aikansa uudistavaan koulusuunnitteluun, jossa korostuu vahva suhde paikan topografiaan ja ympäristöön. Koulu mainitaan pientaloalueen RKY-kuvauksessa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston koulurakennuksia käsittelevässä selvityksessä ala-asteen koulu lukeutuu arvokkaimpaan 1+--luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan lukeutuu Ahti Korhosen suunnittelema Herttoniemen yhteiskoulu, Kettutie 6 . Selvityksessä mainittu Ossi Leppämäen ja Erkki Koiso-Kanttilan suunnittelema Siilitien ala-asteen koulu on L-muotoisine siipineen hyvin sovitettu puistoympäristöön ja arkkitehtuuriltaan laadukas.

Osmo Lapon suunnittelema kirkkorakennus, alkuperäiseltä nimitykseltään seurakunnan työkeskus, on alueen kannalta merkittävä julkinen rakennus ja kokoontumistila, jonka arkkitehtuuri on helposti lähestyttävä ja mittakaavallisesti taitavasti sovitettu kaupunkikuvaan. Iltavalaistuksessa rakennus hohtaa kuin lämmin lyhty ja kellotorni näkyy eri suunnilta maamerkkinä maisemassa. Piha-alueen koillisosan poikki kulkee puistoja yhdistävä kulkureitti.

Ostoskeskus on keskeinen osa Eräkävijäntorin ympäristöä ja alueen alkuperäisen asemakaavan ainoan varsinaisen torin huomattavin, varhaista ostoskeskusrakentamista edustava rakennus mataline liikesiipineen, näyteikkunoineen ja eri suuntiin avautuvine liiketiloineen. *Lähiön sydän*-selvityksessä on arvotettu Eliel Muoniovaaran suunnittelema ostoskeskus, korkeimpaan luokkaan, johon sisältyy arkkitehtuuriltaan erittäin harkittuja ja viimeisteltyjä, hyvin säilyneitä tai ympäristöarvoltaan erittäin merkittäviä ostoskeskuksia.

Asemakaavassa suojellut rakennukset

Herttoniemen hiihtomaja

Else Aropaltion suunnittelema Herttoniemen hiihtomaja on suojeltu kulttuurihistoriallisesti ja ympäristökokonaisuuden kannalta merkittävänä rakennuksena (sr-3-merkintä). Se on leimallinen osa urheilukenttäkokonaisuutta ja sen historiaa.

Pientaloalueen suojelukohteet

Pientaloalueen rakennuskanta on asemakaavassa 15444 vuonna 1996 suojeltu ja alue kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön.

Rakennustavan, mitoitusperiaatteiden ja rajatun materiaalivalikoiman sekä rakennusosien standardisoinnin vaikutus on arkkitehtuurin kannalta ollut huomattava, yhtenäistävä tekijä. Seuraavassa tarkastellaan muutamia asuinrakennusten ulkoasuun liittyviä, korjaus- ja muutostyössä huomioon otettavia ominaispiirteitä.

JULKISIVURAPPAUS JA YKSITYISKOHDAT

Useimpien rakennusten tiili- tai kevytbetonirakenteiset julkisivut ovat karkealla roiskerappauksella rapattuja. Toisinaan on rappauksessa käytetty myös muita pintastruktuureja kuten vaakasuuntaan harjattua rappausta. Harvemmin ja pääasiassa pientaloissa on käytetty myös koristeellisempaa kuviorappausta.

Yleensä seiniin liittyy sileitä rappauspintoja erityisesti ikkuna- ja ovismyygeissä, ja ikkuna-aukkoa korostavissa rappauskehyksissä. Toisinaan on sileää ja poikkeavalla värillä sävytettyä rappausta käytetty tehostepintana osalla julkisivuja.

Roiskerappauksen pintakäsittely on perinteisesti vaaleasävyinen kalkkimaalaus.

Majavatie 11, harjattu rappauspinta

Portimopolku 5, roiskerappaus

Ahmatie 4, kuviorappaus

Kettutie 7, harjattu rappaus

Majavatie 12, sileä hiottu terastirappaus

Portimopolku 4, roiskerappaus

Mäyrätie 4-6 taitteisten lamellitalojen puiston puoleiset julkisivut ovat puhtaaksimuurattua tiiltä ja muut julkisivut ovat rapattuja. Tehokeinona vaakasuuntaisen vaikutelman korostamiseksi on pystysaumoja häivytetty käyttämällä näissä tiilensävyistä laastia. Kirjava tiili muodostaa elävää pintaa.

Susitie 2-6 kerrostaloissa on puhtaaksimuurattua tiiliverhousta käytetty tehostepintoina ikkunaerkkereiden ja sisäänkäyntien yhteydessä. Kuva HKM, valokuvaaja Sami Lamminen 2018.

Mäenlaskijantie 2, puhtaaksimuuratussa tiiliseinässä on pystysaumojen näkyvyyttä häivytetty käyttämällä tiilensävyistä laastia. Julkisivupintaa elävöittää tiilien vaihteleva värisävy ja rosoiset reunat.

Siilitie 13 rakennuksessa on tehostepintana käytetty puhtaaksimuurattua kahitiiliseinää. Kuvan muuraus on uusittu korjauksen yhteydessä.

IKKUNAT

Yleisin mallin on pystyjakoinen tuuletusikkunalla varustettu lähes neliön muotoinen puuikkuna. Lisäksi on yleensä olohuoneessa käytetty leveämpää yhdellä tai kahdella tuuletusikkunalla varustettua ikkunaa. Kahdella huulletulla puitteella varustetut ikkunat olivat yleensä sisään–sisään aukeavia. Lasitus tehtiin ulkopuolelta kittaamalla ja sisäpuitteissa oli puiset lasilistat. Suomen Arkkitehtiliiton ja Standardisoimislaitoksen julkaisemassa rakennustietokortistossa ilmestyivät vuonna 1951 tällaisen perusikkunan tyyppipiirustukset. Alkuperäisissä puuikkunoissa on puite nykyisiin standardipuuikkunoihin verrattuna kapeampi. Puitteet maalattiin yleensä pellavaöljymaalilla valkeaan sävyyn.

Ikkunat sovitettiin yleensä alkujaan julkisivuun ilman listoja. Smyygi oli sileäksi rapattu ja vaaleasävyinen ja siihen liittyi usein kapea, toisinaan myös leveämpi sileäksi rapattu kehys.

Kettutie 7 pienkerrostalossa on alkuperäiset tai alkuperäisen kaltaiset puuikkunat.

SISÄÄNKÄYNNIT JA ULKO-OVET

Aikakauden muutoin pelkistetyssä arkkitehtuurissa on sisäänkäyntejä yleensä korostettu arkkitehtuurin keinoin. Sisäänkäynnit on myös kokonaisuutena toteutettu huolitellusti. Usein sisäänkäynnit sijoittuvat rungosta sisäänvedettyinä, jolloin erillistä katosta ei tarvita. Sisäänvedetty julkisivu on tuolloin käsitelty muusta julkisivusta poiketen joko sileällä rappauksella tai keraamisin laatoin verhoiltuna. Toisinaan on sisäänkäyntiä korostettu portaaliaiheella, johon saattaa liittyä puhtaaksimuurattu tiilikehys, terrastirapattu kehys, katosaihe tai muu korostus. Sisäänkäyntikatokset on yleensä toteutettu funktionalismin hengessä ulkoseinään tai toispuoleiseen seinämään ja ulkoseinään tukeutuvina lippakatoksina.

Kerrostalojen ulko-ovet ovat pääsääntöisesti kohteeseen erikseen suunniteltuja lakattuja puu-lasiovia joihin liittyy taivutetusta niklattua putkesta valmistettu pitkä vedin, jossa kädensijana on lakattu puu eri muodoissa. Oven alaosaa suojaa kuparinen tai teräsrakenteinen potkulevy. Ulko-oviin liittyy yleensä yhtenäistä lasiseinää muodostavat sivuikkunat, usein myös yläikkunat. Myös teräslasiovia on käytetty erityisesti 1960-luvulle tultaessa.

Uloskäynnin edustoilla esiintyy aikakaudelle tyypillisiä liuskekivilaatoituksia, luonnonkiviportaita sekä tiililaatoin verhoiltuja porrastasanteita. Mikäli portaan edessä on porras liittyy siihen pääsääntöisesti sirolinjainen kokonaisuuteen huolella sovitettu teräsputkikaide.

Valtaosassa Herttoniemen kerrostaloista ovat alkuperäiset ulko-ovet säilyneet.

Hiihtomäentie 44 sisäänkäynnit ovat julkisivulinjasta reilusti sisäänvedetyt. Kaksilehtinen puu-lasi ovi on varustettu aikakaudelle tyypillisellä puu-messinki -rakenteisella pitkällä vetimellä. Sisäänkäyntitasanteen sivuseinät on verhoiltu keraamisin laatoin.

Portimopolku 4 sisäänkäynti on julkisivulinjasta hieman sisäänvedetty ja sitä suojaa lisäksi muuratut sivuseinämät sekä lippakatos. Ulko-ovena on aikakaudelle tyypillinen tammi-lasiovi sivuikkunoineen. Kokonaisuutta täydentää pieni porrastasanne kenkäritilöineen. Lippa on mahdollisesti korotettu, uloshettäjistä päätellen.

Portimopolku 6-12 pistetaloihin liittyy erityisinä arkkitehtonisina yksityiskohtina sivuseinämään tukeutuva sirolinjainen katos, keraamisin laatoin verhoillut sivuseinät, sekä liuskekivin päällystetty tasanne.

Mäyrätie 9 sisäänkäyntiä on poikkeuksellisen juhlallisesti korostettu funkkisvaikutteisella, peltiosista päätellen korotetulla lippakatoksella ja graniittiportain. Ulko-oven smyygi on viistetty ja verhoiltu liuskekivellä. Oven lasiaukot ovat pyöristetyt ja siihen liittyy kauniisti muotoiltu vedin.

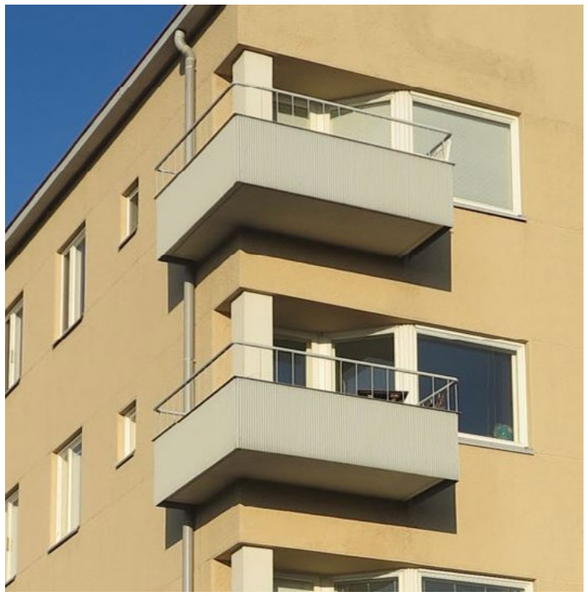
PARVEKKEET

Sotien jälkeinen asuntorakentaminen toi mukanaan ylellisyyden, joka sittemmin on yleistynyt arkiseksi osaksi asumista. Parvekkeen funktio oli alkujaan kahtalainen, se paransi asumishygieniaa, kun vuode- ja käyttövaatteiden tuulettamisesta tuli jokapäiväinen toimenpide. Lisäksi se toi uuden mahdollisuuden virkistyä ja nauttia yksityisestä ulkotilasta. [1]

1950-luvun pelkistetyssä arkkitehtuurissa korostuu usein parvekkeiden merkitys julkisivuaiheena. Parvekkeet on pääsääntöisesti ryhmitetty päällekkäin ilman ylimpänä olevaa katosta. Ilmavaa vaikutelmaa luovat ulokeparvekeratkaisut ilman tukirakenteita tai seinämiä. Umpinaisten kaiteiden peittävää vaikutusta vähensi turvallisuuden vaatiman vaakaputken käyttö matalamman umpikaiteen yläpuoella. Pinnakaiteita tai punottuja koristeellisia teräskaiteita on usein käytetty osana kaidetta, pinnakaiteita usein yksinomaan porrashuoneiden tuuletusparvekkeissa. Toisinaan kaiteisiin liittyy myös osaksi kokonaisuutta suunniteltu kukka-laatikkoteline. Teräspinnakaiteiden taustalla on yleisesti käytetty värikkäitä markiisikankaita.

Länsi- Herttoniemen typologialtaan monipuolisissa rakennuksissa parvekeratksuja on lukuisia, niistä yleisimpiä ovat neliönmuotoiset pienet ulokeparvekkeet, joiden kaide on levymäinen tai osittain pinnakaide. Kaide on joskus lasia tai uritettuun muottiin valettua betonia. Toisinaan, erityisesti pitkissä lamellitaloissa, on julkisivulinjasta sisäänvedettyjä, usein hieman tilavampia parvekkeita. Lisäksi on kapearunkoisia kahden asunnon ulokeparvekkeita, joiden jakoseinä on betonia, levyä tai lasia. Parvekkeita on myös sijoitettu rakennuksen ulkokulmiin. Myös ranskalaiset parvekkeet teräspinnakaiteineen ovat aikakaudelle tyypillisiä, varsinkin pienissä asunnoissa.

1 Erra 2004

Mäyrätien 7:n kerrostaloon liittyy erityiset, osittain ulkonevat nurkkaparvekkeet joiden taustalla on taitteinen julkisivu ikkunanauhoineen.

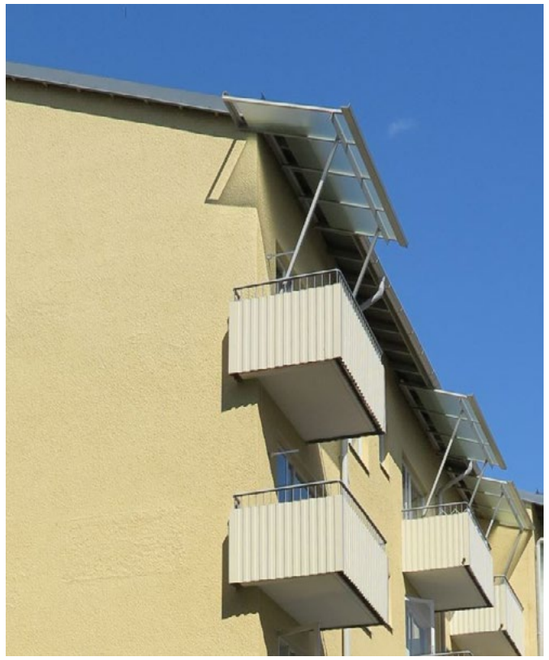
Ranskalaiset parvekkeet teräspinnakaiteineen tai punottuine teräskaiteineen ovat aikakauden arkkitehtuurissa yleisiä. Kuvassa esimerkki Susitie 23-28 rivitalon parvekkeesta.

Hiihtomäentie 44 kerrostalon parvekkeet sijoittuvat rakennuksen sisäänvedettyihin ulkonurkkiin. 2000-luvun alussa lisätystä parvekelasituksesta johtuen varjoja ei enää muodostu parvekesyvennyksiin ja rakennus hahmottuu siten syvärunkoisena kappaleena.

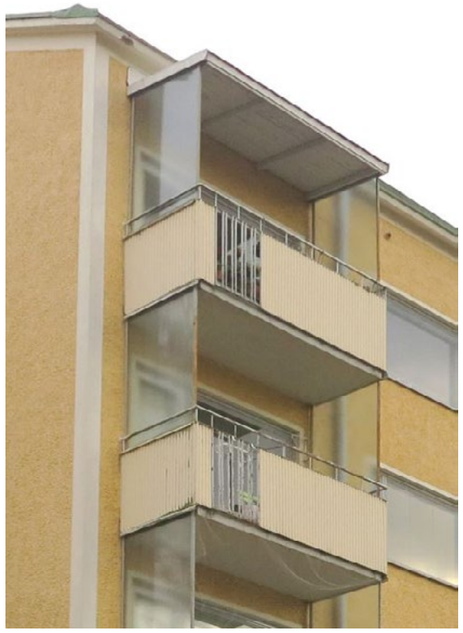

Portimopolku 16 kerrostaloissa on sisäänvedetyt betonirakenteiset nurkkaparvekkeet, joihin liittyy urapintainen betonikaide ja julkisivuaiheena korostuva jykevä nurkkapilari. Parvekkeet on uusittu alkuperäisen mallin mukaisina.

Susitie 2-6 Karhulinnan talojen ulokeparvekkeet on alkuperäisiä mukailemalaa. Ykistyiskohdat paljastavat että rakennusosat on uusittu. Teräspinnakaiteiden päällä on teräspoimulevystä tehty umpiosa. Kevytrakenteiset katokset vinotukineen on lisätty 2000-luvun alun korjauksen yhteydessä. Kuva vasemmalla

Hiihtomäentie 35 ulokeparvekkeisiin on 1990-luvulla lisätty lasiset sivuseinämät ja yläparvekkeen katos. Kuva oikealla

Siilitie 5 ulokeparvekkeet alkuperäisessä asussaan. Betonirakenteinen ulokeparveke johon sivuilla liittyy teräspinnakaide on vaikutelmaltaan ilmava ja kevyt. Valokuva vuodelta 1957. HKM/ Finna

Kuva ylhäällä oikealla. Yleinen parveketyyppi on levykaitein varustettu ulokeparveke. Siilitie 11 parvekkeissa näkyy muutoksena levykaiteen yläosan sinkitty teräskaide, yleensä käytettiin maalattua terästä.

Siilitie 13 Pitkään taitteiseen lamellitaloon liittyy betonirakenteiset kahden asunnon ulokeparvekkeet. Kaiteen pitkä sivu on uritettua betonia. Parvekepäätyjen pinnakaiteiden sisäpintaan on lisätty levyverhoukset. Parvekkeet on uusittu alkuperäisen mallin mukaisina.

Liiketilat kaupunkikuvassa, ominaispiirteitä ja arvoja

Länsi- Herttoniemen eri osiin toteutetuilla liiketiloilla on tärkeä merkitys, sekä osana laajempaa kaupunkikuvallista kokonaisuutta, että yksittäisten rakennusten arkkitehtuuria. Lisäksi on näillä suurin ikkunapinnoin kadun suuntaan avautuvilla tiloilla kaupunkitilaa elävöittävä vaikutus.

Valtaosa näistä alkuperäisistä joko asuinkerrostalojen kivijalkoihin, 1- kerroksisiin myymäläsiipiin, tai erillisiin liikerakennuksiin sijoittuvista liiketiloista on edelleen säilynyt. Näistä osa on edelleen liikekäytössä, mutta useat on myöhemmin muutettu muuhun käyttöön, kuten toimistoiksi asunnoiksi tai päiväkotikäyttöön. Tiettävästi ainoa hävinnyt liikerakennus on Hiihtäjäntien varressa sijainnut vuoden 2005 jälkeen purettu Herttoniemen ostoskeskus.

Maamme vanhimpiin ostoskeskuksiin lukeutuva Eränkävijäntorin liikekeskuksen arvot on todettu Helsingin kaupungin inventoinnissa *Ostarit - lähiön sydän.*[1] Julkaisussa todetaan, että Erätorin ostoskeskus on arkkitehtuuriltaan erittäin harkittua ja viimeisteltyä, se on ulkoasultaan hyvin säilynyt ja kiinteä osa harvinaisen eheänä säilynyttä 1950-luvun asuinaluetta. Rakennusta ei ole suojeltu alueella edelleen voimassa olevassa alkuperäisessä vuonna 1955 vahvistetussa asemakaavassa. Myöskään alueen muita liikerakennuksia tai liiketiloja ei ole asemakaavalla suojeltu.

Aikakauden kivijalkaliikkeisiin liittyy erityisinä piirteinä joko seinälinjasta ulostyöntyvinä erkkereinä tai sisäänvetoina korostetut julkisivupinnat, ohuin ja lähes huomaamattomin listoin kiinnitetyt suuret myymäläikkunat ja lasiseinät, joihin voi liittyä arvokkain materiaalein kuten kuparilla tai keraamisin laatoin verhoiltuja seinäosuuksia ja yksityiskohtia. Tilojen arvokkuutta korostavat lisäksi siroihin teräs-lasioviin tai puu-lasioviin liittyvät muotoiltuja vetimet. Toisinaan kuten mm Siilitie 2 kohdalla on pohjakerros korkea ja ikkunaseinään liittyy ylälasi. Ikkunoiden edustoilla käytetyt suojaavat markiisit ovat kokonaan hävinneet kaupunkikuvasta.

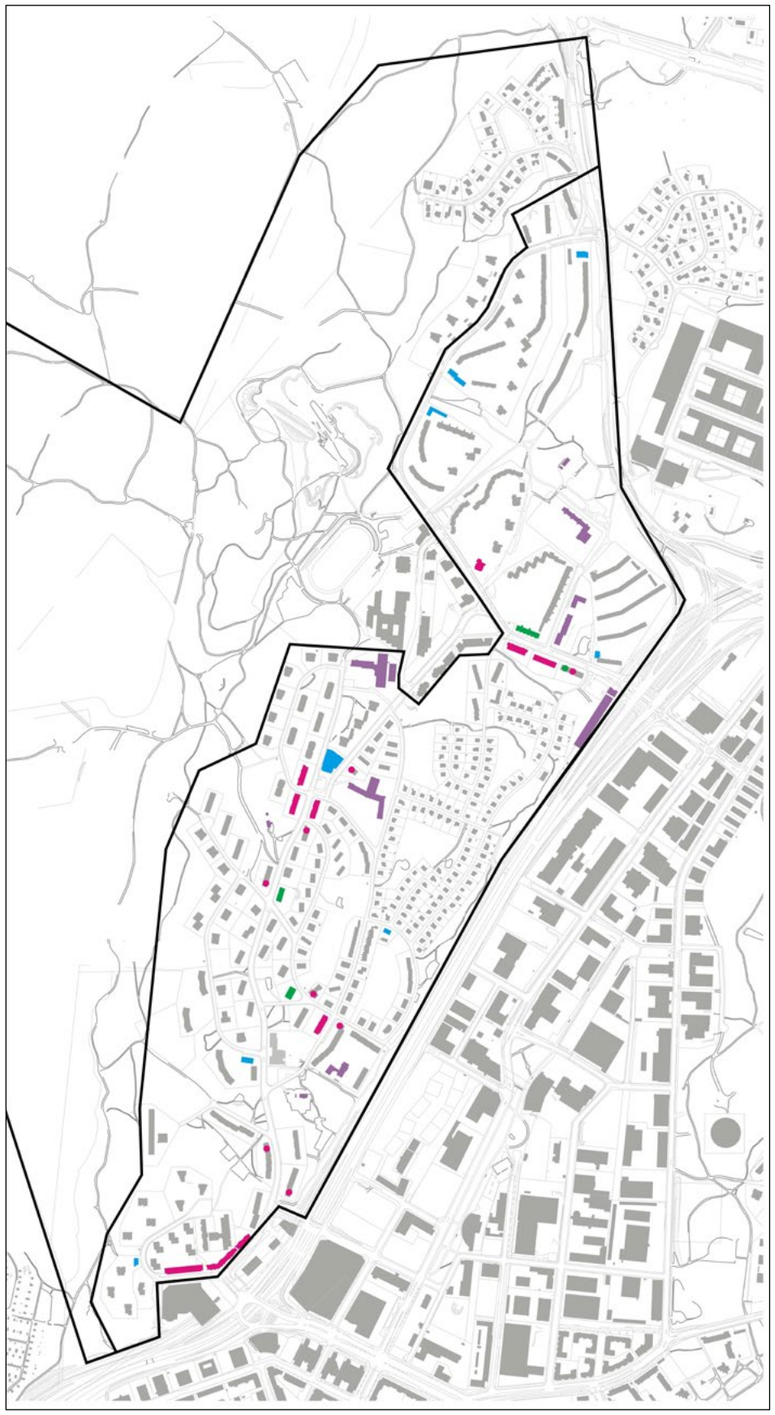

Erätori, Herttoniemen ostoskeskus, Hiihtomäentie 39 vuonna 2004. Vuonna 1956 valmistuneen ostoskeskuksen on suunnitellut Eliel Muoniovaara. Kuvaaja Erkki Salmela, HKM

Osa kivijalkaliikkeistä on myöhemmin muutettu asuinkäyttöön, ja samalla on joko julkisivuihin tai niiden edustoille yleensä tehty kaupunkikuvaa muuttaneita muutoksia. Tällaisia aikakauden arkkitehtuurille vieraita uusia elementtejä ovat myymäläikkunoiden edustoille rakennetut korkein peittävin puuaidoin rajatut terassit. Nämä lähelle katulinjaa sijoittuvat uudet rakenteet peittävät laajalti näkymiä rakennuksen suuntaan ja ovat alueen tunnusomaiselle avoimelle kaupunkirakenteelle vieraita.

Erilliset myymälärakennukset on toteutettu yksilöllisin ratkaisuin aikakautensa arkkitehtuurin hengessä. Näissä korostuu usein jo 1960-lukua enteilevä moderni linjakkuus ja pelkistys. Rakennusten muuten vähäeleistä olemusta on toisinaan korostettu kattomuodoin, käyttäen esimerkiksi murrettua pulpettikattoa, kuten Markku Tavion suunnittelemassa Mäyrätie 2 liikerakennuksessa. Liikerakennukset kuten myös alueen muu rakennukset, on yleensä sijoitettu irti katulinjasta jolloin rakennusten edustoille on saatettu toteuttaa terassimaisia tasanteita, kuten Kauko ja Niilo Kokon suunnittelemassa Hiihtomäentie 4 rinnemaastoon sijoittuvassa myymälärakennuksessa. Arkkitehtien Märta Blomstedt ja Martti Lampenin suunnittelema vuonna 1958 valmistunut Siilitie 11:n pulpettikattoinen punatiilinen myymälärakennus, on ilmeeltään pelkistetty ja linjakas ja poikkeaa arkkitehtuuriltaan selvästi ympäristön asuinrakennuksista. Kahta sivua kiertää linjakas sirorakenteinen katos, jonka yläpuolella myymälän lasiseinä jatkuu pieniruutuisena yläikkunana. Rakennukseen liittyy pihan puolella autotallisiipi.

1 Saresto, Salminen Vierto 2004, 52.

Liiketilojen sijoittuminen liikerakennuksiin ja asuinrakennusten pohjakerroksiin. [1]

Arkkitehtien Kokko&Kokko suunnitteleman kerrostalon (1956) pohjakerroksessa on suurin näyteikkunoin Eränkävijäntorin suuntaan avautuvia liiketiloja. Pohjakerros on hieman sisäänvedetty ja vihertynein kuparilevyin verhoiltuun myymäläjulkisivuun liittyy erityisenä yksityiskohtana kulmaikkuna.

Hiihtomäentie 36 Eränkävijäntorin kulmalla. Pohjakerros on suunniteltu liiketiloja varten. Kulman liiketilassa, johon liittyy siro, keraamisin laatoin reunustettu lasinen erkkeri, on toiminut aikanaan mm. pankki. Liiketilojen korotetulle eduspihalle noustaan liuskekiviverhoiltuja portaita pitkin.

1 Karttakaavio perustuu selvitystyön yhteydessä tehtyihin havaintoihin.

Arkkitehti Terttu Mehdon suunnittelemassa vuonna 1955 Kettutien varteen valmistuneen pienkerrostalon pohjakerroksessa on Eränkävijäntorin suuntaan avautuvia liiketiloja.

Eränkävijäntorin varren liiketila toimi 2010-luvun alussa ruokaosuuskunnan jakelupisteenä. Kuva Vili Niemi 2013, Museovirasto

Siilitie 11, punatiilinen myymälärakennus.

Hiihtäjäntie 4 asuintontille toteutettuun liikerakennukseen liittyy korotettu terassi. Suurin ikkunoin varustetun myymäläjulkisivun alaosa on verhoiltu keraamisin laatoin.

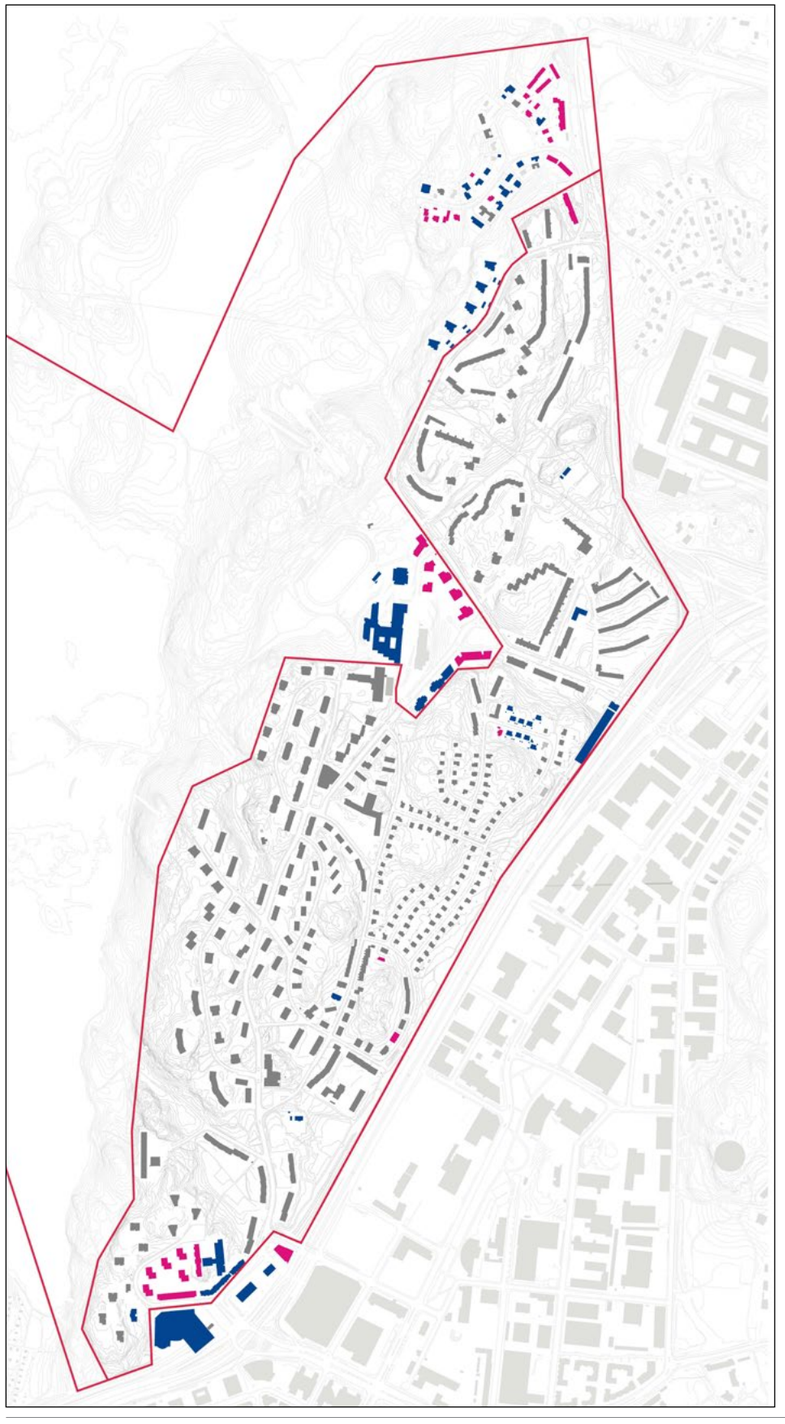

Siilitie 2. Siilitien suuntaan avautuvien entisten liiketilojen näyteikkunoiden eteen on rakennettu näköesteeksi säleaitaus.

Susitie 2-6 osoitteessa sijaitsevan arkkitehti Markus Tavion suunnitteleman Karhulinnan asuinkortteliin liittyy satulakattoinen myymäläsiipi.

5.5 Säilyneisyys

Selvityksen perusteella Länsi-Herttoniemen selvitysalue on asemakaavalliselta ratkaisultaan, rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue, jonka korkea säilyneisyysaste vahvistaa alueen kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia, kaupunkikuvallisia ja maisemallisia arvoja.

Seuraavassa tarkastellaan erityisesti kaupunkikuvan säilyneisyyttä ja siihen vaikuttaneita muutoksia, lisäksi esitetään rakennuskannan säilyneisyyttä koskevia havaintoja. Tarkempi säilyneisyyden arviointi edellyttää rakennuskohtaista inventointia.

ALUEKOKONAISUUS JA KAUPUNKIKUVA

Kaupunkirakenne, katuverkosto ja sen hierarkia sekä metsäkaupungin luonne on säilynyt pääosin alkuperäisen toteutuksen mukaisena. Tästä poikkeavia muutoksia on toteutettu ainoastaan alueen eteläosassa metroaseman lähikortteleissa sekä Siilitien varrella. Muutoksia on tarkemmin käsitelty selvityksen 4. luvussa.

Katujen alkuperäinen luonne, johon vaikuttaa erityisesti katujen rajautuminen ja mitoitus sekä kaduilta piha- ja puistoalueiden suuntaan toistuvasti avautuvat pitkät näkymät ovat hyvin säilyneet.

Puusto myös vuosien myötä kasvanut ja rehevöitynyt kasvillisuus on muuttunut peittävämmäksi kuin aiemmin. Tämä osaltaan eheyttää ja jossain määrin suojaa kaupunkikuvaa mm pysäköintiin ja jätehuollon järjestelyihin liittyviltä vaikutuksilta.

Asuinkorttelien pihojen rajautuminen ja korkeusasema suhteessa katutilaan on säilynyt ja katutila muodostaa usein pihoja alempana sijaitsevan perustason, johon pihat liittyvät matalien kallioleikkausten ja nurmirinteiden välityksellä. Tästä periaatteesta on poikettu uudisrakennuskohteissa esimerkiksi Hiihtäjäntiellä ja Siilitiellä, joiden 2000-luvulla toteutettu täydennysrakentaminen on muuttanut kaupunkikuvaa irtautuessaan alueen alkuperäisistä ominaispiirteistä. Uudisrakennukset ovat on mittakaavaltaan aiempaa suurempia ja rakennetut piha-alueet muureineen katkaisevat alueelle ominaisen tilallisen jatkuvuuden.

KADUNVARSITOIMINTOJEN SÄILYNEISYYS

Alkujaan monipuolinen kaupallinen palveluverkosto on harventunut, yksipuolistunut ja keskittynyt tai siirtynyt uudisrakennuksiin. Suurin muutos koskee kerrostalojen kivijalkaliikkeitä ja muita erillisiä pieniä liikerakennuksia, jotka harvoin enää ovat myymäläkäytössä. Kaupunkikuvaan on vaikuttanut erityisesti asuinkäyttöön muutettujen liiketilojen edustojen peittävät terassirakennelmat ja näyteikkunoiden ummistaminen. Tunnusomaiset markiisit ja valomainokset ovat lähes kokonaan hävinneet. Hiihtäjäntien varrelta on uudisrakennusten alta purettu alueen toinen ostoskeskus.

Myymälä- ja liiketilojen esimerkkejä käsitellään tarkemmin luvussa 3.5

LIIKENNE JA PYSÄKÖINTI

Kaupunkikuvassa näkyvä muutos on autojen lisääntynyt määrä ja kadunvarsien ottaminen laajamittaisesti pysäköintikäyttöön. Myös piha-alueille on rakennettu uusia pysäköintipaikkoja vuosien mittaan, osa näistä pysäköintipaikoista on toteutettu katutilaan liittyen tonteille työntyvinä pysäköintitaskuina. Siilitien suurkortteleihin on myöhempien kaavamuutosten yhteydessä lisätty tonteille toteutettavien pysäköintipaikkojen velvoite, mikä on paikoin ristiriidassa alueen puistomaisen luonteen kanssa. Mäenlaskijantien päähän

vuonna 1961 valmistuneen kerrostalon piha-aluetta hallitsee alueella poikkeuksellisella tavalla toteutettu laaja keskitetty pysäköinti. Kerrostalojen pohjakerroksiin toteutetut autotallit ovat harvoin enää pysäköintikäytössä, sen sijaan pysäköidään autot nykyään niiden eteen.

Eränkävijäntori on alkuperäisen suunnitelman mukaan edelleen keskeisiltä osiltaan varattu ostoskeskusta ja aukion ympäröiviä liiketiloja palvelevaan pysäköintiin. Kirkon eteläpuolisen rinteen alle on myöhemmän kaavamuutoksen jälkeen rakennettu pysäköintialue, joka Hiihtomäentieltä katsoen jää puuston katveeseen.

RAKENNUKSET

Alkuperäinen 1940-1950-lukujen rakennuskanta on lähes kokonaisuudessaan säilynyt ja rakennusten ulko-asu on ominaispiirteiltään melko hyvin säilynyt korjausten yhteydessä tehdyistä muutoksista huolimatta. Siitä huolimatta ettei kerrostaloja ole asemakaavassa suojeltu, on kaikesta päätellen korjauslupien käsittelyssä ohjeistettu rakentajia säilyttävän korjaustavan suuntaan. Alueen vaaliminen on siten perustunut yleiskaavoissa 2002 ja 2016 sekä maakuntakaavatasolla tunnistettuihin kulttuuriympäristön arvoihin.

PIENTALOALUE

Julkaisussa Korsutieltä Näätäkujalle todettiin , että vanhimman rakennussuunnitelman mukaan rakentunut pientaloalue ja sen pohjoiseen laajennettu alue on 1 1/2-kerroksista asuinrakennuksista koostuva alue, jonka rapatut ja puuverhoillut talot eivät edusta yhtä tyyppitaloratkaisua. Vahvan luonnonympäristön ja yhtenäisen katutilan rajauksen ansiosta alue on hyvin yhtenäinen ja selkeä kokonaisuus. Pientaloalueen asemakaavallinen suojelu on turvannut alueen ja rakennuskannan ominaispiirteiden säilymisen.

KERROSTALOALUE

Luvussa 5 käsitellään kerrostaloarkkitehtuurin tunnusomaisia piirteitä, keskittyen rakennushahmoon julkisivuun ja vesikattoon. Sisätilojen säilyneisyyteen ei tässä selvityksessä oteta kantaa. Seuraavassa esitettävät, säilyneisyyttä koskevat havainnot perustuvat arkistoselvityksiin ja maastokäyntien yhteydessä tehtyihin havaintoihin.

Rakennusten ulkoasua leimaa 1940-50-lukujen käsityömäinen rakennustekniikka kalkkimaalattuine rappauspintoineen ja korostuksena käytettyine puhtaaksimuurattuine tiilipintoineen. Julkisivujen alkuperäisten rappauspintojen säilyneisyyttä ei ole selvityksen yhteydessä inventoitu, mutta havaintojen perusteella on julkisivujen korjaustöissä enimmäkseen mukailtu aiemmin käytettyjä rappaus- ja maalaustapoja käyttäen kuitenkin uudempaa rakennustekniikkaa. Muutos on nähtävissä erityisesti yksityiskohdissa, toisinaan myös kaupunkikuvaan vaikuttavana, alkujaan elävämpää pintavaikutelmaa latistavana muutoksena. Nykyinen väritys on melko kirjavaa ja heijastaa eri aikakausina vallinneita mieltymyksiä pikemmin kuin asiantuntemuksella suoritettuja väritutkimuksia. Esimerkiksi voimakas väritys poikkeaa selvästi alkuperäisestä, jossa pitäydyttiin vaaleisiin maapigmentteihin perustuvien kalkkimaalien sävyihin.

Vesikaton ja räystään materiaalit ja yksityiskohdat ovat 1950-luvun pelkistetyn arkkitehtuurin keskeisiä tekijöitä. Tyypillisiä piirteitä ovat tiili- ja peltikatteet sekä puiset avoräystäät näkyvine räystäskannakkeineen. Satula- ja aumakattojen loivan kattokulman johdosta itse vesikattopinta on tuskin havaittavissa maantasolta katsottuna, sen sijaan korostuvat ulkonevien sivuräystäiden ja katukuvassa korostuvien päätyräystäiden yksityiskohdat. Havaintojen perusteella nämä ominaispiirteet ovat yleensä melko hyvin säilyneet.

Yleinen havainto on, että alkuperäiset puuikkunat on pääsääntöisesti vaihdettu alumiinipintaisiksi ikkunoiksi. Näiden rinnalla on paikoin uusittu ikkunoita myös puurakenteisina. Vaihdon yhteydessä on alkuperäinen ruutujako pääsääntöisesti säilytetty. Ikkunoiden mittasuhteet ja niiden sovitus eivät aina muutosten yhteydessä ole säilyneet, vaan puitteissa on usein aiemmasta poikkeavat, leveämmät ja erimuotoiset profiilit.

Porrashuoneiden ulko-ovet ovat säilyneet ikkunoita paremmin joko alkuperäisinä tai alkuperäisen mallin mukaan uusittuina. Ulko-ovia uusittaessa on toisinaan, mm. osassa Siilitien vuokrakortteleita käytetty alkuperäisestä poikkeavia malleja.

Parvekkeet on valtaosassa taloyhtiöitä uusittu kokonaan tai kunnostettu ja uusittu osittain. Korjaukset on pääsääntöisesti tehty alkuperäisiä ratkaisuja noudattaen tai soveltaen, jolloin muutokset näkyvät lähinnä yksityiskohdissa ja materiaaleissa. Toisinaan on maalattu teräskaide korvattu 1950-luvun arkkitehtuurille vieraalla sinkityillä teräsrakenteella. Näkyvämmän muutoksen on tuonut parvekkeiden myöhempi lasittaminen ja näihin liittyvät tukirakenteet. Lasituksia on tehty erityisesti rungon sisään tai rakennuksen ulkonurkkiin sijoittuviin parvekkeisiin. Lasituksen heijastava ja varjot häivyttävä pinta näkyy toisinaan merkittävänä muutoksena. Alueella tyypillisiin ulokeparvekkeisiin on toisinaan lisätty ylimmän parvekkeen kohdalle katos. Yksittäin, kevyin ja mahdollisimman vähäeleisin rakentein toteutettuina lisäyksinä jää näiden kokonaisvaikutus varsin pieneksi.

PIHA-ALUEET

Pihojen ja pihakokonaisuuksien säilynyt puistomainen tai pientaloalueilla puutarhamainen ilme on alueen vaikuttavimpia ominaispiirteitä.

Piha-alueiden muutokset ovat liittyneet ennen kaikkea pysäköinnin ja jätehuollon sekä jätelajittelun kasvaviin tilatarpeisiin, paikoin myös linjasaneerauksen yhteydessä toteutettuihin sokkelin vierustan muutoksiin tai pelastustiejärjestelyihin.

Jätehuollon ratkaisut muodostavat alueella laajan kirjon, joista löytyy sekä ympäristöön hyvin sopeutettuja että ristiriitaisia esimerkkejä.

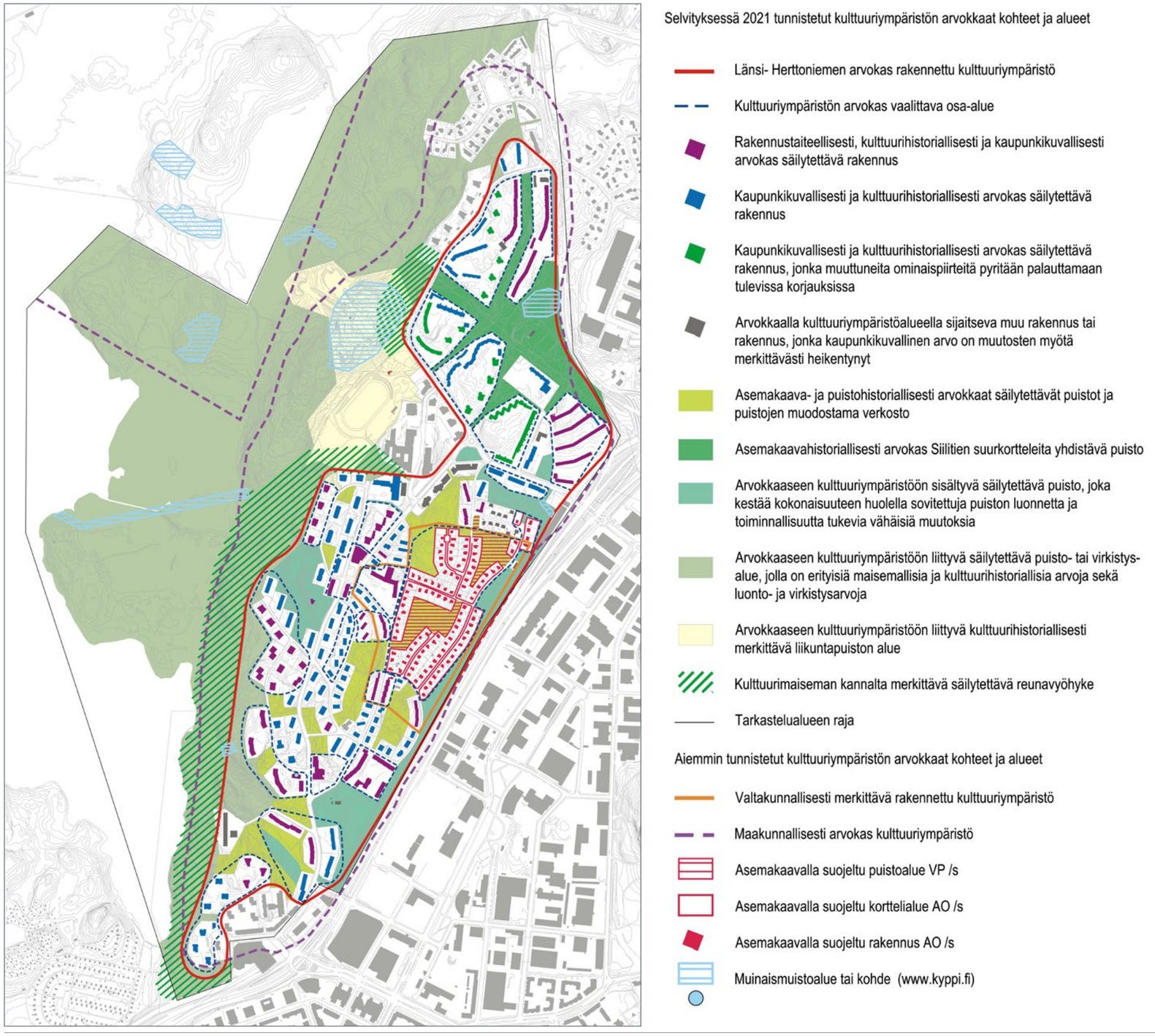
Ominaispiirteiltään hyvin säilynyt, 1940-1950-luvulla rakentuneen keskeisen kerrostaloalueen eteläosa, etualalla Karhulinna sekä pientalo- ja rivitaloasutusta Karhutien varrella. Viistokuva 1957 Helsingin kaupunki

Ominaispiirteiltään hyvin säilynyt, 1940-1950-luvulla rakentunut keskeinen kerrostaloalue, etualalla pientalo- ja rivitaloasutusta Karhutien ja Susitien varrella. Viistokuva 1957 Helsingin kaupunki

6 VAALIMISEN JA KEHITTÄMISEN PERIAATTEET

6.1 Suojelusuositukset asemakaavan laatimista varten

Länsi-Herttoniemen alueella on todettu olevan sekä valtakunnallista, maakunnallista että paikallista merkittävyyttä. Selvitystyössä on vahvistunut käsitys, että Länsi-Herttoniemen 1940- ja 1950-luvuilla rakentunut asuinalue on asemakaavalliselta ratkaisultaan, rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt. Seuraavassa esitetään periaatteita ja suosituksia arvokkaan kulttuuriympäristön historiallisten, maisemallisten ja rakennustaiteellisten arvojen vaalimiseksi sekä eräitä kehittämiseen liittyviä periaatteita.

Selvityksen erääksi tavoitteeksi on asetettu Länsi-Herttoniemen 1940-1950-luvun kerros-, rivi- ja pientaloasutuksen suojelusuositusten esittäminen. Tavoitteena on myös ollut tarkentaa vanhemmissa inventoinneissa esitettyjen suojeluarvojen kuvausta. Tähän lukuun on asemakaavoitusta varten kirjattu ominaispiirteiden ja arvojen säilymisen kannalta keskeiset suositukset. Lopulliset kaavamääräykset määritellään kaavatyön yhteydessä.

Suositukset perustuvat luvuissa 1-5 kuvattuihin arvoihin ja ominaispiirteisiin sekä rakennusten ja ympäristön säilyneisyyteen. Korkea säilyneisyys vahvistaa Länsi-Herttoniemen arvoa kulttuuriympäristönä ja tekee alueesta erityisen herkän muutoksille. Rakennetun kulttuuriympäristön arvojen ja ominaispiirteiden vaaliminen edellyttää, että mahdollinen täydennysrakentaminen sijoitukseltaan, mittasuhteiltaan ja arkkitehtuuriltaan noudattaa ympäristölle ominaista rakennustapaa. Myöskin piha- ja pysäköintijärjestelyt tulisi ratkaista alueen ominaispiirteitä noudattaen. Tämä edellyttää vaikutusten arviointia kulttuuriympäristön näkökulmasta ja riittävän yksityiskohtaista rakentamisen sääntelyä.

Suositukset koskevat sekä rakennuksia että piha- ja katuympäristöä, puistoja ja viheralueita. Suosituksissa painotetaan myös maamerkkien ja keskeisten näkymien sekä maisemanäkymien vaalimisen tärkeyttä. Suosituksia ja periaatteita on tarkennettu karttakaavioiden avulla.

Länsi-Herttoniemen arvokas rakennettu kulttuuriympäristö

Länsi- Herttoniemen 1940-50-luvuilla rakentunut laaja, yhtenäinen ja poikkeuksellisen hyvin säilynyt kulttuuriympäristö, jolla ympäristö säilytetään. Alueen muodostavat rakennukset, katualueet ja aukiot, pihat, puistot ja puistojen verkosto sekä näihin liittyvä kasvillisuus, avokalliot ja muut maisemalliset elementit.

Suositus:
Alueen vaalimisen ja kehittämisen lähtökohtana on kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaan ympäristökokonaisuuden ja sen erityisten ominaispiirteiden säilyminen. Alueella ei sallita sellaisia muutostoimenpiteitä, jotka voivat vaarantaa alueen ympäristön ja sen ominaispiirteiden säilymistä. Alueelle sijoitettava mahdollinen täydennysrakentaminen tulee sovittaa erityisellä huolella ympäristöön alueen kaupunkirakenteen periaatteita ja ominaispiirteitä, hierarkiaa ja mittakaavaa noudattaen. Tässä selvityksessä todettu poikkeuksellinen säilyneisyys ja korkea muutosherkkyys tulee ottaa huomioon muutoksia suunniteltaessa. Riittävin vaikutusselvityksin tulee varmistaa, ettei muutoksilla heikennetä kulttuuriympäristön vaalittavia arvoja.

Alkuperäistä rakennuskantaa vaalitaan ja korjaukset suoritetaan alueellisesti yhtenäisellä ja alkuperäistä arkkitehtuuria noudattavalla tavalla. (ks. kohta 6.2)

Pihojen säilyneitä ominaispiirteitä ja rakentamisajalle tunnusomaista tilallista jäsentelyä, väljyyttä ja vehreyttä vaalitaan. (ks. 6.3)

Katuympäristön mittakaavaa, luonnetta ja tunnusomaisia näkymiä vaalitaan ja muutokset tehdään huolella ympäristöön sovittaen. (ks. 6.4)

Puistojen ominaispiirteitä ja puistojen muodostamaa verkostoa vaalitaan, säilyttäen alueelle ominaista kaupunkirakennetta. (ks. 6.5)

Kulttuuriympäristön arvokas vaalittava osa-alue

Rakennustaiteellisesti ja /tai kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaiden, yhdellä tai useammalla tontilla sijaitsevien rakennusten ja piha-alueiden muodostama erityinen säilytettävä osa-alue.

Suositus: Rakennusten ja pihojen ominaispiirteet säilytetään, erityistä huomiota kiinnitetään kaupunkikuvallisen kokonaisuuden säilyttämiseen. Korjaustöissä kiinnitetään huomiota osakokonaisuuden ja toistuvien rakennustyyppien yhtenäisen ilmeen säilyttämiseen.

Rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas säilytettävä rakennus

Rakennuksessa tai sen osassa ei saa suorittaa sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka heikentävät rakennuksen kaupunkikuvallisia, rakennustaiteellisia tai kulttuurihistoriallisia arvoja tai muuttavat arkkitehtuurin ominaispiirteitä.

Asuinrakennuksia koskeva suojelusuositus:
Korjaamisen lähtökohtana on rakennuksen alkuperäisten tai niihin verrattavien rakenteiden, rakennusosien ja niiden yksityiskohtien, materiaalien ja värien säilyttäminen. Mikäli alkuperäisiä rakennusosia joudutaan pakottavista syistä uusimaan, noudatetaan alkuperäistoteutusta vastaavia ratkaisuja.

Julkisia rakennuksia ja ostoskeskusta koskeva suositus:
Kohteiden suojelutavoitteita tarkennetaan tapauskohtaisesti laadittavan rakennus- ja ympäristöhistoriaselvityksen sekä inventoinnin pohjalta mm. suojeltavien sisätilojen ja yksityiskohtien sekä piha-alueen osalta.

Kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas säilytettävä rakennus

Suositus
Rakennuksessa ei saa suorittaa sellaisia korjaus-, lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka heikentävät rakennuksen kaupunkikuvallista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai muuttavat rakennuksen ominaispiirteitä. Korjaus-, lisärakentamis- ja muutostöiden yhteydessä rakennuksen julkisivujen, ikkunoiden, ulko-ovien, vesikattojen ja rakenteiden kunnostamisessa noudatetaan ensisijaisesti alkuperäistä rakennustapaa.

Kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas säilytettävä rakennus, jonka muuttuneita ominaispiirteitä pyritään palauttamaan tulevissa korjauksissa

Suositus
Rakennusta ei saa suorittaa sellaisia korjaus-, lisärakentamis- tai muutostöitä, jotka heikentävät rakennuksen kaupunkikuvallista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai muuttavat rakennuksen ominaispiirteitä.

Rakennuksen jo muuttuneita ominaispiirteitä pyritään palauttamaan korjaus-, lisärakentamis- ja muutostöiden yhteydessä.

Arvokkaalla kulttuuriympäristöalueella sijaitseva rakennus, jonka kaupunkikuvallinen arvo on muutosten myötä merkittävästi heikentynyt

Muutokset ovat pysyvästi muuttaneet rakennuksen ominaispiirteitä ja merkittävästi heikentäneet sen arvoa osana aluekokonaisuutta.

Suositus:
Rakennukseen ei kohdistu suojelusuosituksia. Korjaus- ja muutostöissä suositellaan jo muuttuneiden ominaispiirteiden palauttamista. Muutokset tai mahdollinen korvaava rakentaminen tulee erityisellä huolella sovittaa arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sen mittakaava ja ominaispiirteet huomioon ottaen.

Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto

Puistoalue, jolla ympäristö, mm puusto ja avokalliot, puiston viheryhteydet ympäröiviin kortteleihin sekä puistojen halki kulkeva kävely- ja pyöräilyliikenteen verkosto säilytetään.

Suositus:
Puistojen mahdollista toiminnallisuutta kehitettäessä tehdään se puiston alkuperäisen toteutuksen, esimerkiksi alkuperäisten puistosuunnitelmien periaatteita soveltaen.

Asemakaavahistoriallisesti arvokas Siilitien suurkortteleita yhdistävä puisto

Siilitien korttelien asemakaavalliseen kokonaisuuteen sisältyvä, kortteleita yhdistävä laaja puistoalue, jolla on erityistä maisemallista ja toiminnallista merkitystä sekä merkitystä kevyen liikenteen reitistön osalta. Alueella on 1. maailmansodan aikaisia linnoitteita käsittävä muinaismuistoalue. Puistoalueen ympäristö, mm. puusto ja avokalliot säilytetään, viheryhteydet ympäröiviin kortteleihin sekä puistojen halki kulkeva kävely- ja pyöräilyliikenteen verkosto säilytetään.

Suositus:
Puistoa vaalitaan toiminnallisena, kaupunkirakennetta jäsentävänä viherverkoston osana jolla harkitut, kokonaisuuteen huolella sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Puiston toiminnallisuutta kehitettäessä tehdään se puiston keskeisiä ominaispiirteitä säilyttäen.

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia

Puistoalue, jolla ympäristö, mm. puusto ja avokalliot, puiston viheryhteydet ympäröiviin kortteleihin sekä puistojen halki kulkeva kevyen liikenteen verkosto säilytetään.

Suositus:
Puistojen toiminnallisuutta kehitettäessä tehdään se puiston keskeisiä ominaispiirteitä säilyttäen. Täydennysrakentaminen edellyttää tarkempia selvityksiä ja vaikutusten arviointia.

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä säilytettävä puisto- tai virkistysalue, jolla on erityisiä maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä luonto- ja virkistysarvoja

Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristöön liittyvä, osittain siihen sisältyvä, lännessä Vanhankaupungin selkään rajautuva laaja puisto- ja virkistysalue. Alueella on useita muinaisjäännöskohteita. Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristön kannalta alueella on erityistä arvoa aluekokonaisuuden vehreänä reunavyöhykkeenä.

Suositus:
Alueella tehtävät muutokset sovitetaan huolella viereiseen Länsi-Herttoniemen kulttuuriympäristöön, kulttuurimaiseman maisemanäkymiin sekä luonto- ja virkistysarvoihin.

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä kulttuurihistoriallisesti merkittävä liikuntapuiston alue

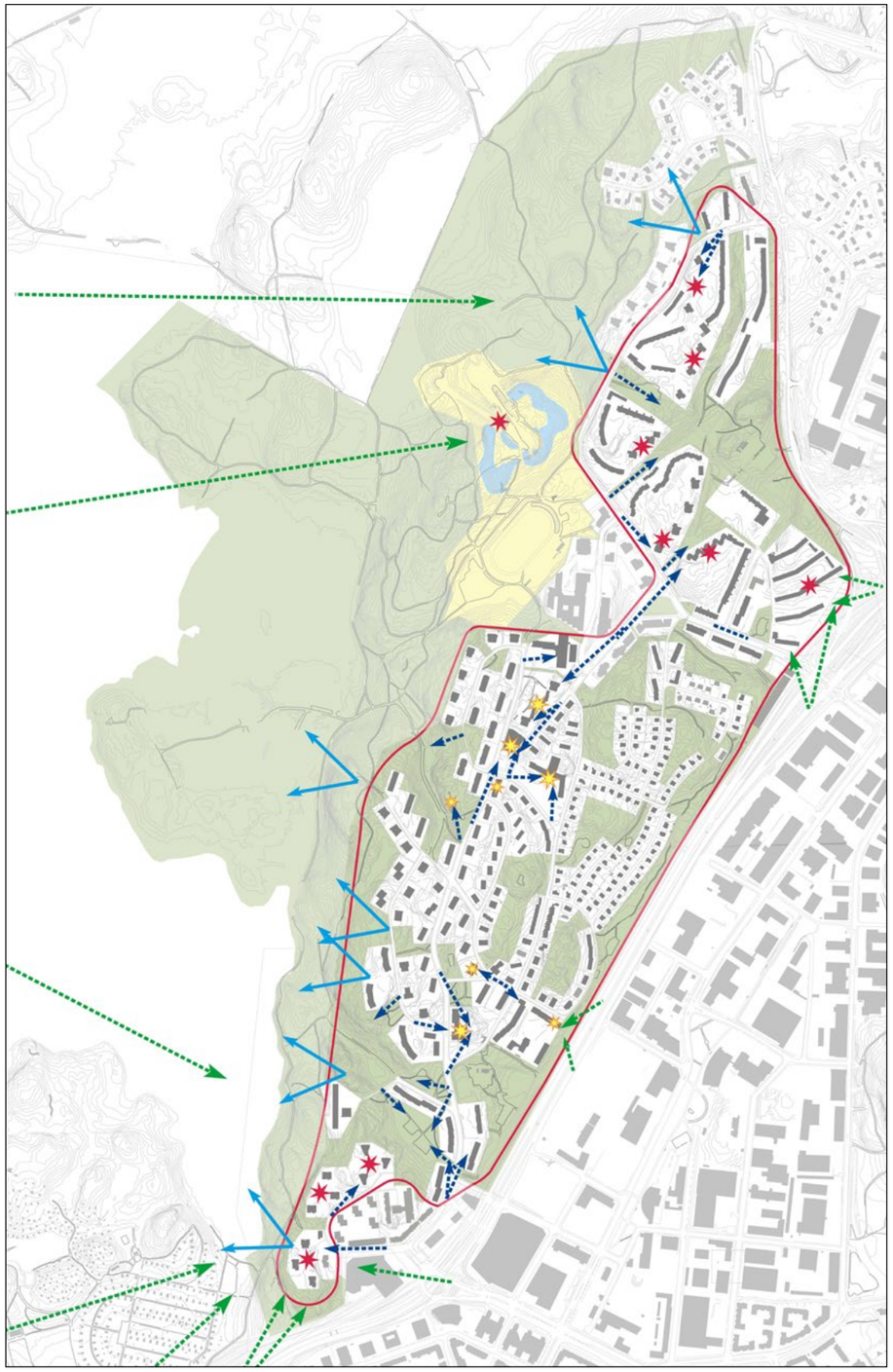
Herttoniemelle tunnusomainen laaja liikuntapuiston alue, jonka historia ulottuu 1930-luvulle saakka. Alueella sijaitsevat hyppyrimäet ovat kauas maisemassa näkyviä maamerkkejä. Osa alueesta on muinaisjäännösaluetta, jolla sijaitsee 1. maailmansodan aikaisia linnoituslaitteita.

Suositus:
Mahdolliset muutokset sovitetaan huolella viereiseen Länsi-Herttoniemen arvokkaaseen kulttuuriympäristöön ja kulttuurimaiseman reunavyöhykkeen maisemanäkymiin. Erityistä huomiota kiinnitetään Siilitien kaupunkikuvaan ja laajaan maisemakuvaan. Alueen sisäiset kehittämissuositukset laaditaan tarkempien taustaselvitysten pohjalta.

Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä säilytettävä reunavyöhyke

Kulttuuriympäristön maisemaan liittyvä reuna-alue, jolla ympäristö säilytetään.

Suositus:
Virkistysreitit, kallioalueet sekä metsäpuuston ja muun kasvillisuuden yleisilme säilytetään. Alueelle ei osoiteta täydennysrakentamista.

Keskeiset maamerkit ja näkymät

Rakennus, jolla on erityinen, tunnusomainen paikallisen maamerkin asema kaupunkikuvassa.

Kaukonäkymä, näkymä alueelliselle maamerkille.

Näköalapaikka

Suositus: Tärkeät ja tunnusomaiset laajemmat maisemanäkymät ja näkymät alueellisia maamerkkejä kohti säilytetään ja otetaan huomioon myös alueen ulkopuolisia muutoksia suunniteltaessa.

Paikalliset maamerkit ja kaupunkikuvassa merkittävät näkymät

Rakennus, jolla on erityinen, tunnusomainen paikallisen maamerkin asema kaupunkikuvassa.

Tunnusomainen paikallinen näkymä; näkymä maamerkille.

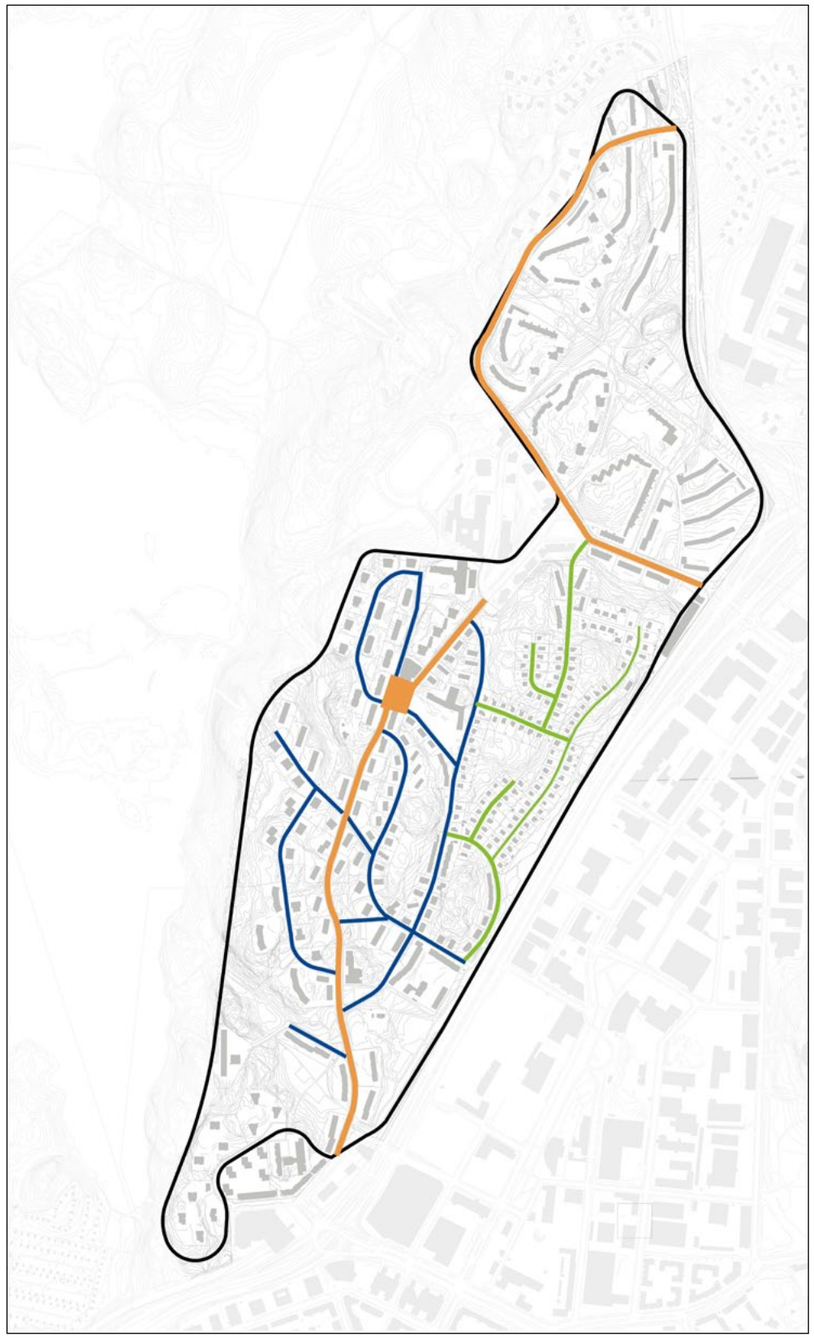
Suositus: Säilytetään ja vaalitaan kaupunkikuvassa merkittävät ja tunnusomaiset näkymät maamerkin suuntaan

Kartalla on esitetty alueelliset ja paikalliset maamerkit sekä tunnusomaisia näkymiä eri suunnilta kohti alueen maamerkkejä. Alueen länsireunalle sijoittuvia näköalapaikkoja, joista avautuu laajoja maisemanäkymiä, on esitetty kaksoisnuolien avulla.

Karttakaavion pohjakarttana on Helsingin kaupungin digitaalinen pohjakartta.

Ominaispiirteiltään hyvin säilyneet kadut

Länsi-Herttoniemen 1940- ja 1950-luvun asemakaavojen katujen jaottelu pää- ja asuntokatuihin, niiden maastoa myötäilevä polveileva linjaus, mitoitus ja leikkausprofiili sekä katualueen rajautuminen tonttialuesiin ja puistoihin ovat rakennetun kulttuuriympäristön kannalta keskeinen, vaalittava ominaispiirre. Katuverkoston asemakaavallista rakennetta tarkastellaan luvussa 3.3 ja katutilan vaallittavia ominaispiirteitä luvussa 5.3.6.

Karttakaaviossa esitetään Länsi-Herttoniemen katuverkostosta sellaiset katualueet, joiden kaupunkikuvalliset ominaispiirteet, rajautuminen ja tonttialueiden reunavyöhykkeen ilme leikkausmuotoineen, istutuksineen ja puustoineen ovat pääosin hyvin säilyneet. Alkuperäiset pääkadut, ns. kokoojakaduiksi suunnitellut Hiihtomäentie ja Siilitie on merkitty oranssilla sävyllä, kuten alueen ainoa varsinainen aukio, Eränkävijäntori.

Suurimmat muutokset ovat liittyneet autopaikkojen määrän kasvuun. Katujen varsille on ensimmäisissä asemakaavoissa osoitettu muutamia pysäköintialueita, ts. katujen levennyksiä. Myöhemmin kadunvarsipysäköinti on muotoutunut melko yleiseksi, lukuun ottamatta kapeita asuntokatuja. Eränkävijäntori on pääosin muutettu pysäköintialueeksi.

Katuympäristön vaalimisen periaatteita ja suosituksia käsitellään osassa 6.4.

Näkymä Hiihtomäentieltä, katutila rajautuu jylhään kallioseinään.

Mäenlaskijantie, oikealla Hiihtomäenpuiston rehevää puustoa.

6.2 Rakennusten ominaispiirteiden vaalimisen periaatteet

Rakennusten korjausta ja ylläpitoa koskevat periaatteet

- Ensisijaisena lähtökohtana on rakennusten arkkitehtuurille ominaisten piirteiden, alkuperäisen ulkoasun ja ilmeen säilyttävät tai palauttavat toimenpiteet. Alkuperäistä ulkoasua määrittävät rakennuksen arkkitehtoninen jäsentely, julkisivun materiaalit, väritys ja yksityiskohdat, vesikaton ja räystään muoto, materiaalit ja väritys sekä parvekkeiden ja sisäänkäyntien yksityiskohdat.
- Tarpeetonta korjaamista ja uusimista vältetään. Alkuperäisten rakennusosien säilyttäminen ja korjaaminen on aina ensisijainen vaihtoehto.
- Rakennuksen elinikää pidentävä ylläpito ja huolto on kestävän kehityksen mukaista. Silloin kun korjaus edellyttää materiaalien uusimista, tehdään ne alkuperäistä vastaavista kestävistä materiaaleista, joita on mahdollista huoltaa ja ylläpitää.
- Suunnittelun lähtökohtana on kohteen erityispiirteiden ja arvojen säilyttäminen. Korjaustoimenpiteet perustuvat riittäviin kuntotutkimuksiin ja taustaselvityksiin ja huolella laadittuihin suunnitelmiin.
- Kaikissa alueen suunnittelutehtävissä käytetään päteviä ja kokeneita suunnittelijoita jotka tuntevat sekä korjausrakentamisen teorian että käytännön. Korjaus- ja rakennustoimenpiteiden luvanvaraisuus selvitetään varhaisessa vaiheessa.

JULKISIVUT

- Lähtökohtana on julkisivujen alkuperäisen jäsentelyn, yksityiskohtien, värisävyjen ja materiaalien sekä pintastruktuurin säilyttäminen korjauksissa.

RAPPAUSPINNAT

- Alkuperäisen rappauksen paikkaus ja korjaaminen on ensisijainen korjaustapa. Uusittaessa rappausta tulee erityistä huomiota kiinnittää rappaustapaan, rappauslaastin soveltuvuuteen, toivotun pinnan struktuuriin, aukkoja ja rajapintoja jäsentäviin yksityiskohtiin, maalauskäsittelyyn ja väritykseen sekä rappaukseen liittyviin pellityksiin.
- Mahdolliset muutokset suunnitellaan ja toteutetaan rakennuksen alkuperäisiä ominaispiirteitä kunnioittaen.
- Ominaispiirteiltään aiemmissa korjauksissa muutetun julkisivun palauttaminen on tavoitteena tulevissa korjauksissa. Tyypillisiä muutoksia ovat rapattujen julkisivujen jälkikäteen lisätyt levy- ja peltiverhoukset, julkisivun mittasuhteita ja ilmettä muuttanut, ruiskupinnoitettu lämpörappaus, alkuperäisistä julkisivuväreistä poikkeavat tummat tai voimakkaat värisävyt sekä teknisesti ongelmalliset pinnoitteet.

PARVEKKEET

- Alkuperäisten parvekkeiden säilyttäminen on ensisijainen tavoite. Parvekkeiden korjauksessa ja mahdollisessa uusimisessa noudatetaan ensisijaisesti niiden alkuperäistä mitoitusta, ulkonäköä, yksityiskohtia ja pintakäsittelyä.
- Avointen ulokeparvekkeiden lasitus ei sovellu alueen 1950-1960-luvun arkkitehtuuriin eikä lasittaminen yleensä ole mahdollista parvekkeen rakenteita muuttamatta.
- Parvekelasitusta voidaan tapauskohtaisesti harkita sisäänvedetyissä parvekkeissa.
- Ulokeparvekeryhmän ylimmän avoparvekkeen varustaminen katoksella on tapauskohtaisesti ratkaistava toimenpide, joka edellyttää sen kaupunkikuvallisten ja arkkitehtonisten vaikutusten arviointia.

SOKKELIT

- Sokkelipintojen alkuperäisten betonipintojen, kivirouhe- ja terastirappausten tai liuskekiviverhousten vauriot korjataan ensisijaisesti paikkaamalla, laajemmissa korjauksissa noudatetaan alkuperäistä pintaverhoustekniikkaa ja ilmettä.

IKKUNAT

- Lähtökohtana korjauksissa on rakennuksen alkuperäisten puuikkunoiden säilyttäminen ja kunnostaminen.
- Korjauksen ja uusimisen toimenpiteet määritellään aina riittävän kuntotutkimuksen perusteella, ainoastaan korjauskelvottomat osat uusitaan
- Oikein suunnatut korjaustoimenpiteet, kuten tiivistäminen ja eristyslasin käyttö, parantavat ikkunoiden lämmöneristävyyttä
- Ikkunarakenteen mahdollisesti tiivistyessä otetaan huomioon korvausilman järjestämisen tarve.
- Mikäli alkuperäisten ikkunoiden korjaaminen ei niiden huonon kunnon takia ole mahdollista, ikkunat uusitaan alkuperäistä vastaavina puurakenteisina. Alumiini- ja muovi-ikkunoita vältetään.
- Ikkunoita uusittaessa pyritään säilyttämään vanha karmirakenne.
- Ikkunoita uusittaessa noudatetaan niiden alkuperäistä ulkonäköä, karmien ja puitteiden mittasuhteita ja olennaisia yksityiskohtia.
- Uuden ikkunan liitosdetaljit ratkaistaan alkuperäiseen tapaan. Vesipeltien kallistukset ja liittymät toteutetaan huolella.
- Aiemmissa korjauksissa muutettujen ikkunoiden uusimisessa noudatetaan alkuperäisten ikkunoiden ilmettä ja edellä kuvattuja periaatteita noudattaen

SISÄÄNKÄYNNIT JA ULKO-OVET

- Rakennuksen sekä sisäänkäyntien ympäristö katoksineen, portaineen ja luiskineen korjataan alkuperäistä vastaavin materiaalein ja pintakäsittelyin.
- Esteettömyyttä parantavissa muutoksissa sovitetaan uudet yksityiskohdat ja materiaalit alkuperäiseen kokonaisuuteen.
- Alkuperäisinä säilyneet ulko-ovet yksityiskohtineen ja heloineen korjataan alkuperäistä vastaavin materiaalein ja pintakäsittelyin. Aiemmissa korjauksissa muutettujen ulko-ovien uusimisessa noudatetaan alkuperäisten ovien ilmettä ja edellä kuvattuja periaatteita
- Sisäänkäyntiin liittyvät välittömät pihajärjestelyt kuten porraskivet ja kaiteet korjataan alkuperäistä vastaavin materiaalein ja pintakäsittelyin.

KELLARIEN JA AUTOTALLIEN OVET

- Alkuperäisinä säilyneet kellarien ja autotallien ovet ovat usein yksilöllisesti rakennuksiin suunniteltuja ja niiden verhouksessa on käytetty nykyisistä vakiomalleista poikkeavia puuverhouksia. Ovet kunnostetaan heloineen, pintakäsittelyineen ja värityksineen alkuperäistä ilmettä säilyttäen. Ovien uusimisessa noudatetaan alkuperäisten ovien ulkonäköä ja yksityiskohtia.

6.3 Pihat

Keskeiset periaatteet

Pihojen rakentamisajalle luonteenomaista tilallista jäsentelyä, väljyyttä ja vehreyttä vaalitaan. Erityisesti huolehditaan pihoilla olevien kallioalueiden, kookkaan puuston, hienovaraisesti maastoon sovitettujen kivirakenteiden, nurmi- ja niittypintojen sekä pihapolkujen säilymisestä.

Pihojen muotokieli on eleetöntä ja hillittyä. Toimintoja ei tyypillisesti ole rajattu reunuksien, aitojen tai kaiteiden avulla. Kunnostamisessa tavoitellaan alueen rakentamisajankohdalle tunnusomaisen väljän ja vehreän ilmeen säilymistä ja toiminnallisuutta, jonka ilme sopeutuu pihatilan luonteeseen. Suunnitelmat laaditaan ja toteutetaan huolellisten selvitysten pohjalta. Ylläpidossa otetaan erityisesti huomioon vaalittavat erityispiirteet ja niiden säilyminen myös jatkossa.

Siilitie 13. Luonteva jäsentely jakaa pihan rakennuksen viereiseen asfalttipolkuun ja nurmirinteeseen. Betoniporras johtaa ylemmälle pihatasolle, jossa on pyykinkuivausteline, oleskelua ja asukkaiden omia istutuksia. Kookkaat männyt kehystävät näkymiä.

Näätätien ja Ilvestien risteys, matala kaareva liuskekivimuuri ja pensasaita rajaavat pihatilaa kauniisti.

Kasvillisuus

- Lähtökohtana on pihojen nykyisen kasvillisuuden, etenkin kookkaan puuston vaaliminen, kasvuolosuhteiden sekä vesitasapainon säilyttäminen ja hienovarainen uudistaminen
- Erityisesti kaupunki- ja maisemakuvassa merkittävät kookkaat männyt säilytetään
- Hyväkuntoisia kuusia, jaloja lehtipuita ja maisemakuvassa merkittäviä koivuryhmiä vaalitaan
- Säilytettävän puuston juuristoalueilla vältetään maastonmuokkaamista ja puuston kuntoa seurataan säännöllisesti
- Kasvillisuusalueita ja kookasta puustoa vaalitaan erityisesti myös hulevesien hallinnan näkökulmasta
- Puustoa voidaan monipuolistaa esimerkiksi yksittäisten kukkivien koristepuiden avulla ja uudistaa hienovaraisesti, alueen ja rakentamisaikakauden lajistoa sekä istutusten ryhmittelytapaa mukaillen. Lajivalikoimassa ja uudistamisessa otetaan huomioon myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen.
- Pensasistutuksia uudistetaan samoin periaattein. Myöhemmin istutettuja, rakentamisaikakaudelle vieraita pensaita uudistetaan herkemmin.
- Lajiston muokkauksessa suositaan rakentamisaikakaudelle tyypillistä ilmettä ja istutustapaa
- Laajoja yksilajisia massapensas- ja maanpeiteistutuksia ei käytetä
- Kerrostalopihoilla vaalitaan rakentamisaikakaudelle tyypillisiä vapaamuotoisia pensas- ja perennaryhmiä, sisäänkäyntialueiden koristeistutuksia sekä nurmipintoja osana oleskeltavaa pihatilaa
- Sisäänkäyntialueiden koristeistutuksia säilytetään ja palautetaan alueen ilmeeseen soveltuvalla tavalla
- Nurmipintaisten pihojen hienovaraista rajautumista luonnonmukaisiin puisto- ja lähivirkistysalueisiin tonttien reunoilla vaalitaan
- Tonttien ja virkistys- tai puistoalueiden välisten reunavyöhykkeiden kasvillisuutta hoidetaan luonnonmukaisena. Tontit voivat rajautua virkistys- ja puistoalueiden kalliopaljastumiin ja luonnonniittyihin esimerkiksi matalana hoidettavan, aaltoilevana rajautuvan nurmipinnan avulla.
- Pientaloalueilla vaalitaan puutarhamaista ilmettä, jossa on kapea etupuutarha ja väljempi oleskelupiha sekä usein hyötytarha rakennuksen takana. Myös leikatut pensasaidat ovat osa pientaloalueen pihojen ilmettä.
- Pientaloaluepihojen kerroksellista kasvillisuutta ja muureihin sekä vanhoihin kiveyksiin liittyviä pensas- ja perennaistutuksia sekä köynnöksiä vaalitaan. Ylikasvanutta kasvillisuutta pienillä pihoilla voidaan hienovaraisesti avata.
- Kunnostus ja ylläpito toteutetaan yksityiskohtaisten suunnitelmien pohjalta. Vanhoja puita tarkkaillaan ja vaalitaan, ja niiden hoidossa käytetään puunhoidon ammattilaisia (arboristi)

Majavatie 8, edustava ja rakentamisajankohdan henkeen sopivat istutukset sekä rakenteet sisäänkäynnin kohdalla.

Susitie. Osa pihojen kasvillisuudesta on ilmeeltään hyvin puutarhamaisia myös varsinaisen pientaloalueen ulkopuolella. Puutarhakasvillisuus ja kookkaat männyt muodostavat arvokkaan osan pihojen miljöötä.

Näätätie. Kookkaat, pylväsmäiset männyt ovat erityisen arvokasta kasvillisuutta pihoilla. Kuvassa myös rakentamisajankohdan henkeen vaalittuja pensas- ja perennaistutuksia.

Hirvitien rivitalo. Etupihan nurmirinne, muutamat kookkaat puut ja rakenteisiin tukeutuvat koristeistutukset muodostavat arvokkaan maisemallisen kokonaisuuden.

Mäyrätien taitteisten lamellitalojen pihojen kasvillisuuden rungon muodostavat kookkaat, komeat männyt, jotka ovat pihojen ja maisemakuvan vaikuttava, tunnusomainen piirre myös talviasussa.

Piharakenteet, kalusteet ja varusteet

- Tavoitteena on vaalia pihan rakenteita ja muita yksityiskohtia siten, että pihat muodostavat eheän kokonaisuuden. Rakentamisaikakauden pihoille luonteenomainen ilme on hillitty ja luonnonläheinen
- Rakentamisajalle ominainen materiaalimaailma, rakenteiden mittakaava, värisävyt ja pintakäsittely (esimerkiksi kiveysten ja muurien saumaus) sekä muu vastaava jäsentely on merkittävä osa pihojen ilmettä ja sitä vaalitaan osana kokonaisuutta
- Piha-alueiden varastot, vajat ja katokset otetaan erityisesti huomioon osana laajempaa ominaispiirteiltään vaalittavaa kokonaisuutta. Rakenteet sijoitetaan maisemallisesti luonteviin kohtiin pihoilla, ei liian keskeisille piha-alueiden osille
- Kaiteissa ja käsijohteissa suositaan sirorakenteisia metalliputkikaiteita, värityksessä suositaan hillittyä sävymaailmaa (esimerkiksi vaaleanharmaa tai vihreä)
- Kalusteissa ja varusteissa suositaan korttelien rakentamisaikakaudelle tyypillisiä, vähäeleisiä metalliputkikalusteita ja leikkivälineitä, joissa voi olla siroja puuosia. Uusia kalusteita ja varusteita voidaan harkitusti tuoda osaksi pihakokonaisuutta. Uusien ja vanhojen kalusteiden ja varusteiden ilmeessä voi olla vaihtelevuutta, mutta kokonaisuus on väljä, rauhallinen ja jäsentelyltään vähäeleinen
- Korttelialueella tontteja tai pihoja ei tyypillisesti rajata aidoilla tai leikatuilla pensasaidoilla. Pientaloalueella tonttien rajautuminen on monimuotoisempaa, ja aidat, leikatut ja vapaasti kasvavat pensaat sekä usein metallirakenteiset sirot pihaportit luovat omaleimaista ilmettä alueelle
- Pihavalaistuksen osalta suositaan yksinkertaisia puolikorkeita piha- ja puistovalaisinmalleja, joissa on siro pylväs ja valaisimessa alaspäin suuntautuva valo. Matalat pollarivalaimet eivät ole suositeltavia. Pihojen valaistusta uusittaessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan vanhoja valaisimia, joihin voidaan sovittaa uusi valaistustekniikka.
- Valaistuksen yleisilme on rauhallinen ja luonnonmukaiseen pihaympäristöön sekä maisemaan sopiva. Häikäisyä tulee välttää ja valaistuksen sävyn tulee olla hillitty, hieman lämminsävyinen.

Leikkivälineitä 1950-luvun tyyliin Mäyrätien ja Majavatien välisellä pihalla

Portimopolku, kapea metalliputkikaide ja betonitukimuuri sekä kallioalue rajaavat pihaa katutilaan. Pysäköinti on järjestetty luontevasti pieniin taskuihin.

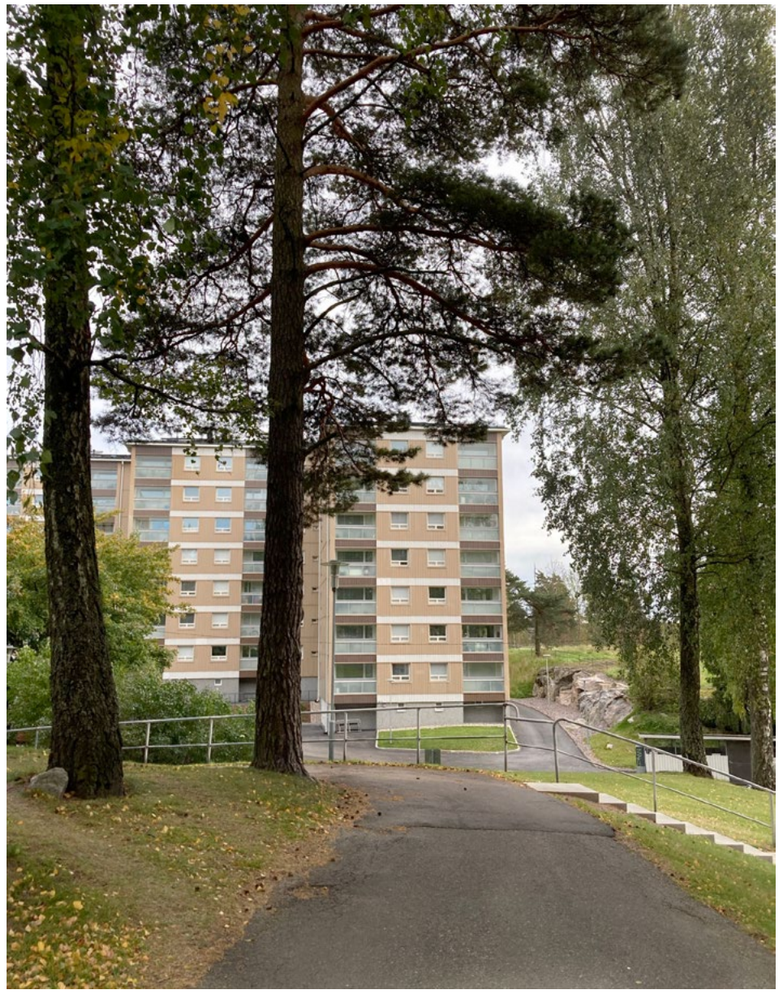
Siilitie. Kookkaat, metalliputkirakenteiset pyykinkuivausteline-eet ovat luonteenomainen, vaalittava aihe monilla kerrostalopihoilla.

!950-lukua henkiviä puu-ja metalliputkirakenteisia pihakalusteita Susikujan lähellä

Siilitie, pihan pyöreät erikoisaiheet. Istutusallasta rajaa betonimuuri.

Pihan mittakaava ja vaalittava kokonaisilme on säilynyt monin paikoin, vaikka yksityiskohdissa onkin tehty lukuisia muutoksia. Kuva Siilitieltä.

Kulkureitit ja pinnoitteet

- Lähtökohtana on korttelialueiden rakentamisajalta peräisin olevien pihojen jäsentelyperiaatteen vaaliminen. Pihojen toiminnot ja reitit on sijoitettu maastoa mukaillen toiminnallisesti luonteviin kohtiin, ja pintamateriaalit soveltuvat rakennusten arkkitehtuuriin. Pelastusajon, huollon ja hulevesien hallinnan kunnostussuunnittelu toteutetaan tätä jäsentelyperiaatetta noudattaen
- Pihan pintojen rakentamisaikakaudelle luonteenomaisten yksityiskohtien, hillittyjen värisävyjen ja materiaalien sekä pintakäsittelyn ilmettä vaalitaan kunnostuksessa
- Pihojen 1950-luvun ilmeeseen sopivia pintamateriaaleja suositaan; näitä ovat sora, kivituhka, asfaltti, liuskekiveys sekä kookkaat harmaat betonilaatat. Myös puuta käytetään kalusteissa ja leikkivälineissä, puuosien profiilin tulee olla siro ja värimaailmaltaan hillitty
- Reunuksissa ja portaissa suositaan raakavalettua betonia, liuskekiveä ja suorakulmaisesti muotoiltuja matalia asfalttireunuksia
- Kunnostussuunnitelmissa vältetään pihojen liiallista ”vyöhykkeistämistä”. Erityisesti salaojitussora-alueet rakennusten seinustoilla toteutetaan mahdollisimman kapeina ja huomaamattomasti rajautuen. Seinustoille voidaan tehdä myös yhtenäinen betonilaatta- tai liuskekivireuna sepelikaistan sijaan.

Hienostuneesti rajattua uritettua asfalttia pihatiellä, kuva Susitieltä.

Liuskekivipolut ja yksinkertaiset betoniportaat ovat rakentamisaikakaudelle tyypillinen, arvokas ominaispiirre, Kuva Ahmatieltä.

Loiva, paikalla valettu betoniporras Susitien ja Majavatien risteyksen tuntumassa.

Mäyrätie, betoni-liuskekivi porras on todennäköisesti 1950-luvulta.

Uusittuja pinnoitteita ja varusteita Siilitiellä

Jätehuolto, pysäköinti ja pelastusjärjestelyt piha-alueilla

- Tavoitteena on huollon, pysäköinnin, pelastusreittien ja teknisten rakenteiden huolellinen suunnittelu ja mahdollisimman luonteva ja huomaamaton toteuttaminen arvokkaassa kulttuuriympäristössä.
- Piha-alueille voidaan sijoittaa lisää pysäköintipaikkoja ainoastaan yksittäisissä poikkeustapauksissa.
- Ottaen huomioon jätehuollon kasvavien lajittelu- ja tilavarausvaatimusten vaikutus piha- ja katuympäristöön, suositellaan varsinkin rivi- ja pientalojen ryhmäkohtaisten, yhteisten jätehuoltopisteiden toteuttamismahdollisuuksien selvittämistä.

Onnistunut pysäköinti- ja jätehuoltojärjestely Susitiellä

Pelastustie ja jätejärjestelyt, Susitie 30.

- Jätehuolto sijoitetaan piha-alueen päänäkymiin nähden mahdollisimman sivuun ja esimerkiksi puuston suojaan, jotta se ei muodosta näkyvää aihetta pihalle.
- Jätehuollon varusteet toteutetaan yksivärisinä, tummansävyisinä, eleettöminä ja mittakaavaltaan siroina rakenteina. Suojaavissa rakenteissa käytetään esimerkiksi puuta tai rapattua pintaa, joiden väritys on sovitettu ympäristöön.
- Varusteiden ympärille istutetaan vapaamuotoista pensaskasvillisuutta tai ne sijoitetaan puuston ja pensaiden suojaan. Leikatut pensasaidat eivät ole ensisijainen vaihtoehto alueen jätehuollon rakenteiden tai pysäköintipaikkojen rajaamiseen.
- Pysäköintipaikat jäsennellään siten, että pihoille ei muodostu laajoja kenttiä. Pysäköintipaikat voidaan jakaa muutaman paikan ryhmiin puu- ja pensasistutusten ja tarvittaessa matalien reunusten avulla.
- Reunakiviä ei yleisesti käytetä piha-alueilla, mutta pysäköintiä ja ajoreittejä voidaan toiminnallisuuden parantamiseksi ja hulevesien hallittua johtamista varten harkitusti rajata esimerkiksi matalien kivireunojen tai asfalttireunusten avulla. Reunakivien tulee olla punaharmaata graniittia.

Pysäköintitaskuja Majavatiellä

- Korjausten ja muutosten yhteydessä suoritettava pelastusreittien ajanmukaistaminen suunnitellaan pelastustoimintaa koskevia ohjeita noudattaen, erityisesti vaalien arvokkaan kulttuuriympäristön piha-alueiden ominaispiirteitä, piharakenteita, puustoa ja muita istutuksia.
- Uusien pelastusreittien, kääntöpaikkojen ja nostopaikkojen suunnittelu on erityisen vaativaa piha-alueilla, joiden kalliomaastoon ei ole aiemmin rakennettu kulkureittejä. Pelastusjärjestelyjen suunnittelun tulee perustua piha-alueen arvojen ja ominaispiirteiden tarkasteluun. Suunnittelussa otetaan huomioon pelastusreittien ja nostopaikkojen vaatima piharakenteiden kantavuus. Pelastusreittien pintamateriaaleina käytetään vastaavia materiaaleja kuin muilla päällystetyillä piha-alueilla, kuten asfalttia, kivituhkaa, betonilaatoitusta ja (vahvistettua) nurmikkoa.

6.4 Katuympäristö

- Alueen katutilojen mittakaavaa ja luonnetta vaalitaan, ja infrarakentaminen tehdään huolella ympäristöön sovittaen, jotta katualue ei levene ja kadun liittyminen maastoon ei muodosta jyrkkiä luiskia tai korkeita täyttöjä.
- Autopaikkojen lisääminen katualueita laajentamalla piha- ja puistoalueille olisi ristiriidassa tässä selvityksessä todettujen kulttuuriympäristön arvojen kanssa. Suosituksena esitetään, että selvitetään mahdollisuuksia toteuttaa uusia keskitettyjä pysäköintiratkaisuja metroasemien yhteyteen ja mahdollisesti Siilitien alueen pohjoisosaan.
- Täydennysrakentamisen yhteydessä tulisi huolella selvittää ja arvioida uusien pysäköintipaikkojen vaikutusta alueen kaupunkikuvaan ja ominaispiirteisiin.
- Katupuita ja katutilan rajalla olevaa kookasta puustoa vaalitaan ja puiden kasvuolosuhteet säilytetään. Suunnittelussa huomioidaan puiden ja talvikunnossapidon tilantarve.
- Siilitien koivukujanne säilytetään tälle kaupunginosalle tyypillisen, historiallisen arvon takia. Puiden elinvoiman edellytyksiä parannetaan.
- Katutilan vaihtelevat näkymät ja näkymien päätteet säilytetään ottamalla ne huomioon korjausrakentamisessa sekä mahdollisen täydennysrakentamisen yhteydessä.
- Katutilaan rajautuvat kallioalueet ja kallioleikkaukset ovat luonteenomainen osa aluetta ja niitä vaalitaan. Kallioiden juurella suositaan matalaa niitty- tai ketokasvillisuutta ja tarvittaessa sorapintaa tai maakiviä.
- Lumenaurausta rajaavia tasavälein aseteltuja pyöreitä maakiviä ei tule käyttää.
- Katujen ja jalkakäytävien mahdolliset uusittavat reunakivet toteutetaan vanhaa graniittireunakiven mallia noudattaen, kiven värisävy on rauhallinen punaharmaa graniitti, joka on Helsingin monille kaupunginosille tunnusomainen.
- Kaduille tunnusomainen pintamateriaali on asfaltti.
- Katualueen valaistusta uusittaessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan vanhoja valaisimia, joihin voidaan sovittaa uusi valaistustekniikka. Häikäisyä tulee välttää ja valaistuksen sävyn tulee olla hillitty, hieman lämminsävyinen.

Mäyrätien kapea katutila kaartuu ja nousee loivasti. Puustolla ja kasvillisuudella on keskeinen asema katukuvassa.

Portimopolulla lalteva etupiha kalliopintoineen, istutuksineen ja portaineen rajaa katualuetta.

Katutilaa rajaa jykevä tukimuuri siroine suorakaiteineen on Siilitien ympäristön tunnusomainen yksityiskohta.

6.5 Puistoverkosto, puistot ja viheralueet

Suositukset sekä vaalimisen ja kehittämisen periaatteet perustuvat selvityksessä 2021 laadittuun puistojen arvojen tarkasteluun ja luokitteluun.[1]

Puistoja ja viheralueita vaalitaan osana alueen ensimmäisten asemakaavojen tavoitteiden mukaista luonnonläheistä kaupunkirakennetta, jossa puistot rajaavat asuinkorttelit Meurmanin sanoin pienempiin sikermiin.[2] Puistoverkosto ja sen kautta kulkevat, puistoja yhdistävät kävelyreitit ovat erityisen merkittävä, säilytettävä ja vaalittava kulttuuriympäristön osa.

- Kunnostuksessa vaalitaan tiedossa olevien alkuperäisten puistosuunnitelmien toteutusperiaatteita.
- Puistoverkoston muodostamat ekologiset yhteydet metsäalueelta rakennetulle alueelle säilytetään mm. niiden luonnon monimuotoisuutta lisäävän arvon takia.
- Lähtökohtana on puisto- ja viheralueiden nykyisen kasvillisuuden, erityisesti kookkaan puuston vaaliminen, kasvuolosuhteiden ja vesitasapainon säilyttäminen, kasvillisuuden kasvupaikkatyypin mukainen hoitaminen sekä tarvittaessa hienovarainen uudistaminen.
- Polunvarsien kasvillisuutta hoidetaan puoliavoimena ja luonnonmukaisena. Kulkua ohjataan pääpoluille.
- Erityisesti kaupunki- ja maisemakuvassa merkittävät kookkaat männyt ja avokalliot säilytetään.
- Pienten puistikoiden luontotyyppejä ja luonnonkasvillisuutta vaalitaan, hoidetaan luonnonmukaisesti ja uudistetaan varoen. Hoidossa suositaan hallittua hoitamattomuutta jättäen myös tiheiköitä ja risukasoja lintujen ja eläinten suojapaikoiksi. Uusia mäntyjä istutetaan näkymien kannalta harkituille paikoille, esimerkiksi reunustamaan tärkeitä näkymiä. Erityisesti vaalitaan niitty- ja ketoalueita alueellisen niittyverkoston osana.
- Tonttien ja luonnonalueiden välisten reunavyöhykkeiden kasvillisuutta hoidetaan luonnonmukaisena. Puistojen kallioiset luonnonniityt voivat rajautua tontteihin esimerkiksi niittyalueen tai matalana hoidettavan, aaltoilevana rajautuvan nurmipinnan avulla.
- Puistojen ja virkistysreittien kunnostus toteutetaan tarkemman alueanalyysin ja suunnitelmien pohjalta. Ylläpito toteutetaan huolella alueen erityispiirteitä vaalien.
- Puisto- ja lähivirkistysalueilla vältetään Länsi-Herttoniemen maisema- ja kaupunkikuvalle vieraiden kasvilajien ja massaistutusten laajamittaista käyttöä. Erikoislajistoa voidaan käyttää rakennusten pihojen sisäänkäyntien kohdalla.
- Kasvilajiston ekologinen kestävyys ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tulee ottaa lajivalinnassa huomioon. Lajivalinnoissa suositaan hyviä mesikasveja ja marjovia lajeja, joilla on merkitystä hyönteisille ja linnuille. Kotimainen ja rakentamisaikakaudelle tyypillinen, luonnonvarainen lajisto asetetaan etusijalle, jolla myös korostetaan kaupunginosan luontoaiheista nimistöä. Hyviä mesikasveja lisätään viheralueille ja katutilan reunoille pölyttäjien suosimiseksi. Suunnittelussa huomioidaan ravintokasvien riittävän tiheä verkosto kaupunginosassa.
- Kauniisti kukkivia niittyjä ja pieniä kallioketoja vaalitaan ja edistetään niiden monilajisuutta ylläpitävillä hoitotavoilla. Niittykaistaleet muotoillaan hoidolla riittävän leveiksi, ettei kuluminen ja rehevöityminen pääse vaikuttamaan koko kaistaleelle.
- Selvityksen perustella arvioidaan, että osa puistoista saattavat kestää vähäistä täydennysrakentamista. Tämä koskee selvityksessä erikseen mainittuja puistoja, joissa täydennysrakentaminen voidaan sijoittaa esimerkiksi siten, että se suojaa puistoa liikennemelulta. Puistojen arvotuksesta ja luokittelusta ilmenee, mihin on mahdollista toteuttaa puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia. Vähäinenkin täydennysrakentaminen puistoalueille edellyttää tarkempia selvityksiä ja vaikutusten arviointia.

1 vrt. sivut 132- 134
2 Meurman 1938 s. 312-313

Kehittämisperiaatteiden lähteinä on muun selvitystyön ohella käytetty seuraavia Helsingin kaupungin selvityksiä: Herttoniemen aluesuunnitelma 2021-2029; Herttoniemen luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelma vuosille 2022-2031, luonnos 8.11.2021.

Selvityksessä 2021 tunnistetut puistojen arvot

Asemakaavalla suojeltu puistoalue VP/s

- Frans Emil Sillanpään puisto
- Näätäpuisto

Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto

- Mäenlaskijanpuiston osa-alueita
- Hiihtomäenpuisto
- Mäyräpuisto
- Mäyrätien puistometsä
- Susikujan puistikot
- Portimopuisto (molemmat puistikot)
- Susitien-Karhutien puistometsä
- Susitien-Hirvitien puistometsä
- Frans Emil Sillanpään puisto
- Näätäpuisto
- Kettupuisto

Asemakaavahistoriallisesti arvokas Siilitien suurkortteleita yhdistävä puisto

- Herttoniemen aluepuisto

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia

- Mäenlaskijanpuiston keskeinen alue
- Oravapuisto
- Itäväylän suojavyöhyke
- Väinö Valveen puisto
- Väinönlehto
- Siilitien puisto
- Puistikko Kettutien ja Siilitien risteyksessä

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä säilytettävä puisto- tai virkistysalue, jolla on erityisiä maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä luonto- ja virkistysarvoja

- Saunalahden-Fastholman selännemetsä

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä kulttuurihistoriallisesti merkittävä liikuntapuiston alue

- Herttoniemen liikuntapuisto

Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä säilytettävä reunavyöhyke

- Saunalahden-Fastholman selännemetsä, osa

Selvityksessä 2021 tunnistetut puistojen arvot, vrt. sivu 132.

7 VAALITTAVAT OMINAISPIIRTEET

Raportin seitsemäs luku kokoaa yhteen selvitystyön tuloksena laadittuja kortteleita, rakennuksia, pihatyyppejä ja puistoja koskevia tarkasteluja, joissa tarkennetaan ja syvennetään suojelusuositusten ja kehittämisperiaatteiden perusteita.

Tavoitteena on vaalia Länsi-Herttoniemen poikkeuksellisen hyvin säilyneen, merkittävän jälleenrakennuskauden asuntoaluekokonaisuuden väljyyttä ja vehreyttä, arvokasta ja tunnusomaista rakennuskantaa, kaupunkikuvaa, rakennettuja pihoja, puistoja, viheralueita ja maisemallisesti merkittävää puustoa ja kallioalueita.

Vaikka tehtävään ei ole sisältynyt varsinaista järjestelmällistä inventointia, on selvitystyö kuitenkin tuottanut runsaasti kohdekohtaista materiaalia. Raportin käyttötarkoitusta ajatellen ja lukemisen sujuvoittamiseksi nämä tarkastelut on koottu omaksi kokonaisuudekseen raportin lopuksi.

7.1 Rakennukset

Länsi- Herttoniemen rakennuskannan ominaispiirteitä ja säilyneisyyttä kuvataan osassa 7.1. valikoitujen esimerkkikohteiden avulla. Alueen eri rakennustypologioita edustavista tyypillisistä ja erityisistä kohteista on laadittu kuvitetut kohdekortit, jotka sisältävät kohteen perustiedot, rakennustapaa ja alkuperäistä ulkoasua koskevia tietoja, sekä arvion kohteen säilyneisyydestä. Lisäksi on havaintojen perusteella määritelty kohteen kaupunkikuvan kannalta merkittävät vaalittavat ominaispiirteet.

7.2 Pihat

Länsi-Herttoniemen kaupunkirakenne, puistot ja luonnonympäristö muodostavat poikkeuksellisen hyvin säilyneen ja merkittävän jälleenrakennuskauden asuntoaluekokonaisuuden. Asuinalueiden pihoilla on alueen topografian ja maisemallisten lähtökohtien, suunnitteluvaiheessa vallitsevien pyrkimysten takia ja korkean säilyneisyyden takia monia tunnusomaisia erityispiirteitä ja arvoja, joita joiden vaalimisen perusteita ja tavoitteita tarkastellaan osassa 7.2. Lähtökohtana on pihojen säilyneen tilallisen jäsentelyn sekä 1940- ja 1950-luvun aikakaudelle ominaisen kasvillisuuden, rakenteiden ja varusteiden säilyttäminen ja kunnossapito. Keskeisenä kehittämisperiaatteena on uusien tai muuttuvien toimintojen sovittaminen tonteille huomioon ottaen katunäkymien ja pihakokonaisuuksien vaalittavia ominaispiirteitä.

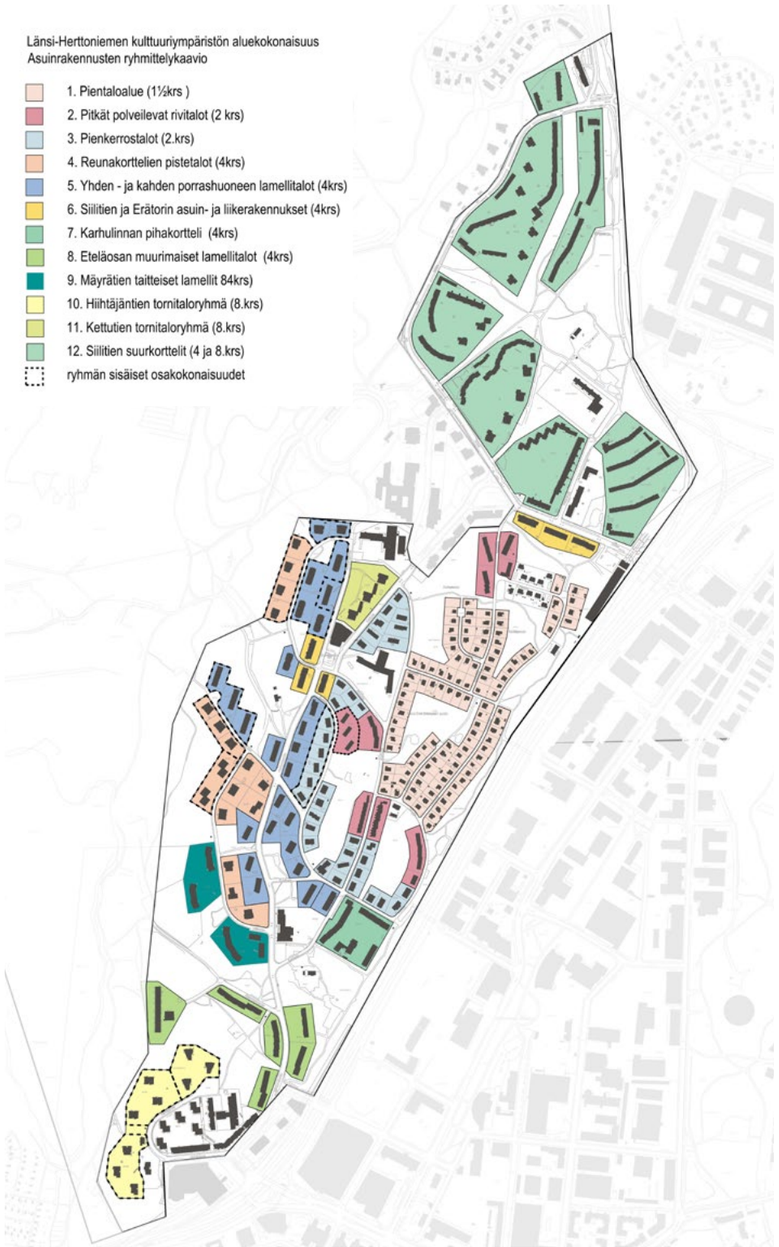
7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Raportin edellisissä osissa on käsitelty puistoverkoston ja puistojen suunnitteluhistoriaa, arvoja ja merkityksiä, mutta puistojen kohdekohtaisten ominaispiirteiden tarkastelu esitetään vasta luvussa 7.3. Selvitystehtävään ei ole sisältynyt puistojen inventointia eikä esitys näin ollen ole kovin yksityiskohtainen.

Arvokkaan kulttuuriympäristön vaalimisen ja kehittämisen toimenpiteiden tulisi pohjautua dokumentoituun tietoon ja huolelliseen suunnitteluun. Tätä varten suositellaan laadittavaksi tarkempia ympäristöhistorian selvityksiä ja inventointeja.

7.1 Rakennukset

Länsi- Herttoniemen rakennuskannan ominaispiirteitä ja säilyneisyyttä on kuvattu seuraavassa kappaleessa valikoitujen esimerkkikohteiden avulla. Alueen eri rakennustypologioita edustavista tyypillisistä ja erityisistä kohteista on laadittu kuvitetut kohdekortit, jotka sisältävät kohteen perustiedot, rakennustapaa ja alkuperäistä ulkoasua koskevia tietoja, sekä arvion kohteen säilyneisyydestä. Lisäksi on määritelty kohteen kaupunkikuvan kannalta merkittävät vaalittavat ominaispiirteet.

Kohde	Rakennustypologia
Hiihtäjäntie 4 ja 6	tornitaloryhmä
Hiihtäjäntie 8	tornitaloryhmä
Portimopolku 6,8,10 ja 12	4. krs. pistetalojen ryhmä
Portimopolku 14 ja 16	4. krs. pistetalojen ryhmä
Hiihtomäentie 42	4. krs. suora lamellitalo
Kettutie 4	kytketty tornitaloryhmä
Susitie 12	4. krs. pistetalo
Majavatie 7,9,11	4. krs. suorien lamellitalojen ryhmä
Majavatie 10,12 ja 14	4. krs. pistetalojen ryhmä
Susitie 2-6, Karhutie 13-15	4.krs lamellitalojen ryhmä
Mäyrätie 2, Mäyrätie 6	4.krs lamellitalojen ryhmä
Susitie 20,22,24,26,28	2 krs pienkerrostalojen ryhmä
Siilitie 1	4 krs lamellitalojen suurkortteli
Siilitie 5	4 krs lamellitalojen ja 7.krs tornitalojen suurkortteli
Siilitie 7, 9, 11, 13, ja 14	4 krs lamellitalojen ja 7.krs tornitalojen suurkortteli
Susitie 23-27, Karhutie 32-34 ja Hirvitie 8	2. krs rivitalojen ryhmä
Näätätie 18	2. krs rivitalojen ryhmä
Karhutie 25 ja 26 ja Oravatie 49	2. krs rivitalojen ryhmä
Länsi-Herttoniemen pientaloalue	1½ krs erillispientalojen alue

7.1 Rakennukset

4. Reunakorttelien pistetalot (4krs)

11. Kettutien tornitaloryhmä (8.krs)

12. Siilitien suurkorttelit (4 ja 8.krs)

1. Pientaloalue

6. Siilitien ja Erätorin asuin- ja liikerakennukset (4krs)

9. Mäyrätien taitteiset lamellit

3. Pienkerrostalot (2.krs)

2. Pitkät polveilevat rivitalot

10. Hiihtäjäntien tornitaloryhmä (8.krs)

8. Eteläosan muurimaiset lamellitalot (4krs)

7. Karhulinnan pihakortteli

5. Yhden - ja kahden porrashuoneen lamellitalot

Länsi-Herttoniemen pientaloalue

Suunnittelija Useita suunnittelijoita

Valmistumisvuosi 1940-luvun lopulta 1950-luvulle

Ilmeeltään yhtenäinen ja tiivis jälleenrakennuskauden pientaloalue. Maaston mukaan kaartuva katuverkosto, korttelien sisään puistoina säilytetyt kallioalueet. Kokonaisuuteen sisältyy noin 120 tyyppivaikutteista jälleenrakennuskauden pientaloa pihoineen ja puistoineen. Rakennuksiin liittyy yksilöllistä vaihtelua

Alue on osa Länsi-Herttoniemen valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Julkisivut

- Lautavuorattu tai rapattu
- Rappaus on tyypillisesti roiskerappaus, myös sileää terastirappausta
- Pystyrimavuoraus tai limilautavuoraus jiirattuine nurkkineen, ei nurkkalautoja

Ikkunat

- Pystyjakoisia tuuletusikkunoin varustettuja kitattuja puuikkunoita
- Kapea smyygiin sijoittuva vuorilauta ilman korostuksia

Ovet ja sisäänkäynnit

- Portaat ja kuistit sisäänkäyntien yhteydessä

Vesikatto ja räystäs

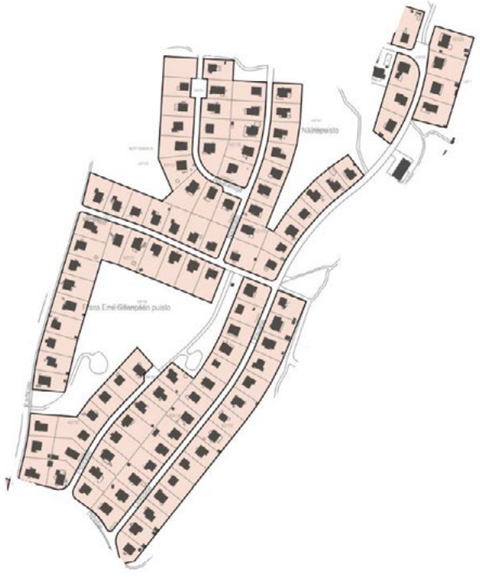
- Satula- tai harjakatto, avoräystäät, tiili- tai peltikate

Säilyneisyys

- Vehreys
- Mittakaava ja kaupunkirakenne
- Rakennukset , ilme on vaihtelevasti säilynyt

Vaalittavat ominaispiirteet

- Katua rajaavat kivimuurit ja leikatut pensasaidat
- Vehreä yleisilme, maisemapuut
- Rakennukset alkuperäisine yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Mittakaava,
- Kaupunkirakenne jonka muodostaa rakennusten yhtenäinen sijoitus pääty suoraan tai vinosti kadun suuntaan

Ote ilmakuvasta vuodelta 1954. Edustalla Näätätie ja taustalla kaartuva Näätäkuja. Valokuvaaja P.O. Jansson / HKM/ Finna

Edustalla Näätäkuja 10 ja 12 rapatut juuri valmistuneet pientalot vuonna 1953. Piha-alueita on pengerretty kivimuurein. Valokuvaaja Eino Heinonen/ HKM/ Finna.

Ilvestien katunäkymä 1950-luvulta. Ilvestie 6-14, valok. E. Heinonen. HKM

Peuratien ja Hirvitien risteys

Hyvin kapeaa Peuratietä reunustavat perinteiset leikatut pensasaidat ja kivimuurit, betonikivistä ladottu muuri vasemmalla on myöhemmältä ajalta.

Peuratie

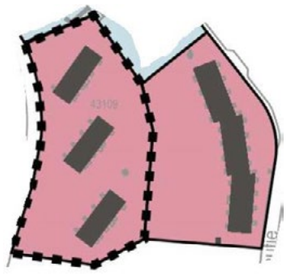

Oravatie

Susitie 23-27, Karhutie 32-34 ja Hirvitie 8

Kortteli/tontti	43109/ 12,13, 43105/9
Suunnittelija	arkkitehti Oiva Nummiala
Valmistumisvuosi	1953- 1955

Näätätie 18

Kortteli/tontti	43119/ 2
Suunnittelija	Axel Back
Valmistumisvuosi	1956

Rapattujen kaksikerroksisten 1950-luvun rivitalojen ryhmä, johon sisältyy kolme Susitien varressa sijaitsevaa rivitalon kokonaisuus, sekä Karhutien, Hirvitien ja Näätätien varressa sijaitsevat pohjaltaan porrastetut rivitalot. Karhutien ja Hirvitien rivitalot ovat osa Länsi-Herttoniemen valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Julkisivut

- Keltaiseksi maalattu roiskerappaus, osassa voimakkaan keltainen värisävy
- Toisella pitkällä sivulla lämpökeskusten punatiiliset savupiiput

Parvekkeet

- Ranskalaiset parvekkeet, maalatut teräskaiteet, eri tyyppejä

Ikkunat

- Valkoiset puuikkunat ja parvekeovet, osassa rakennuksista on puitteiden peitelaudat maalattu harmaalla tai sinisellä tehosteverillä
- Päädyissä 6- kulmaiset ullakkoikkunat

Ovet ja sisäänkäynnit

- Ulko-ovet alkuperäisiä lasiaukollisia puuovia, edustalla betoniportaat. Käsijohde maalattua teräsputkea
- Osassa uusitut puurakenteiset sisäänkäyntikatokset, Karhutien puoleisten katosten runko keltaiseksi rapattu
- Hirvitien varressa liittyy hieman sisäänvedettyihin sisäänkäynteihin muuratut portaaliaiheet

Vesikatto ja räystäs

- Satulakatto, avoräystäät, kapeat levymäiset savupiiput, uusittu punainen sementtitiilikate, katolle lisätty lapeikkunoita

Säilyneisyys

Yleisilmeeltään ja yksityiskohdiltaan hyvin säilynyt rakennusryhmä.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Avoin korttelirakenne
- Rakennusten muodostama Ilmeeltään yhtenäinen ja omaa identiteettiä omaava kokonaisuus
- Katutilaan vehreyttä tuova istutettu etupiha
- Rakennukset alkuperäisine yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat sisäänkäynnit ulko-ovineen, betoniportaineen ja katoksineen sekä ranskalaiset parvekkeet teräskaiteineen
- Julkisivun vierellä kohoavat punatiiliset savupiiput

Valokuva vuodelta 1951. Valokuvaaja Pekka Kuutinen HKM/ Finna

Yhtenäinen piirre rivitaloissa on sisäänkäynnin pieni lippakatos. Osa on julkisivun mukaan keltaiseksi rapattuja, osassa on katos uusittu puurakenteisena.

Susitien rivitalon tärkeitä yksityiskohtia ovat ranskalaiset parvekkeet teräskaiteineen

Sisäänkäynnin yksityiskohdat sekä punatiilinen savupiippu korostuvat julkisivussa. Kuva Susitien rivitalosta.

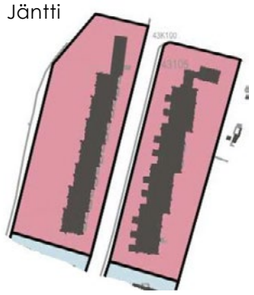
Hirvitien varren rivitalo sijoittuu katua selvästi korkeammalle tasolle.

Näätäkujan varrella sijaitsevassa Axel Backin suunnittelemassa rivitalossa toistuvat vastaavat yksityiskohdat.

Karhutie 25 ja 26

Kortteli/tontti	43105/ 5 ja 43106/1
Suunnittelija	Karhutie 25 Toivo Jäntti,
	Karhutie 26 Jorma Järvi/ Toivo Jäntti
Valmistumisvuosi	1949
Muutoksia	
Valmistumisvuosi	1956

Karhutien varressa vastakkain sijaitsevat kaksi rungoltaan porrastettua rivitaloa. Rinnemaastoon sijoittuvat rakennukset ovat länsireunalla 1– kerroksisia ja itäpuolella kaksikerroksisia. Palomuureilla erotettujen asuntojen puuosat ovat Puutalo Oy:n toimittamia. Rakennusten päätyihin liittyy 1– kerroksiset siipiosat ja mm lämpökeskuksen piippu.

Rakennukset ovat osa Länsi-Herttoniemen valtakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä.

Julkisivut

- Pitkillä sivuilla nykyään vihreän ja ruskean sävyyn maalattu limilautaverhous johon liittyy jiiratut nurkat, asuntojen välissä julkisivusta ulkoneva valkoiseksi slammattu palomuuri jonka jatkeena katon harjalla kohoavat savupiiput
- Päädyt rapattu 1960-luvulla
- Betonisokkeli

Ikkunat

- Valkoiset alkuperäiset puuikkunat , erilaisia ikkunatyyppejä , osa keskisaranoituja

Ovet ja sisäänkäynnit

- Alkuperäiset pystypaneloidut puuovet, joihin liittyy yläikkuna.
- Betoniportaat, vuoden 1954 valokuvassa näkyvät puiset kaiteet on myöhemmin korvattu teräsputkikaiteilla

Vesikatto ja räystäs

- Satulakatto, avoräystäät, alkujaan sementtitiilikate, nykyään punainen profiloitu punainen teräslevy, kapeat savupiiput

Säilyneisyys

Yleisilmeeltään ja yksityiskohdiltaan hyvin säilynyt rakennusryhmä.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Rakennusten muodostama tiivis katutila
- Rakennusten suhde pihaan ja katuun
- Rakennukset alkuperäisine yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat julkisivua jakavat palomuurit, lämpökeskuksen piippu, yhtenäinen tiiliverhoiltu vesikate, sisäänkäyntien yksityiskohdat

B-talo pohjoisesta, ARK 5/1954, valokuvaaja Akseli Toivonen

A-talo Karhutie 26, Kuvaaja Eino Heinonen 1950-l. HKM

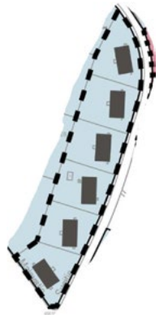

Ote ilmakuvasta vuodelta 1954. Valokuvaaja P.O. Jansson / HKM/ Finna

Susitie 20, 22, 24, 26, 28 pienkerrostalot

Kortteli/tontti	43108/ 5-10
Suunnittelija	arkkit.yo. Helge Lundström
Valmistumisvuosi	1951-1952

Erillistonteille sijoittuvien kuuden kaksikerroksisen satulakattoisen pienkerrostalon muodostama yhtenäinen ryhmä. Portaikko on keskellä rakennusrunkoa, sisäänkäynti pihan puolelta.

Julkisivupinnat

- Maalattu roiskerappaus
- Sokkeli maalattua betonia, lautamuottipinta

Parvekkeet

- Ei parvekkeita

Ikkunat

- Uusitut alkuperäisen mallin mukaiset puu-alumiini-ikkunat, materiaali ja puitteen profiili muuttunut
- Porrashuoneissa 6-ruutuinen vanhemman mallin mukainen kitattu ikkuna
- Kellarin ikkunat alkuperäisiä kitattuja puuikkunoita

Ovet

- Porrashuoneissa alkuperäiset lakatut puu-lasiovet, sisäänkäynnin portaali terrastia. Edustalla liuskekiviverhoiltu tasanne.

Vesikatto ja räystäs

- Puurakenteiset avoräystäät, sementtitiilikate korvattu myöhemmin profiloidulla peltikatteella

Susitie 18-28 viistokuvassa vuonna 1954. Kuvan osa, valokuvaaja P.-O. Jansson. HKM

Ote ilmakuvista vuodelta 1954. Valokuvaaja P.O. Jansson / HKM/ Finna

Muutoin yksityiskohdiltaan pelkistetyn rakennuksen sisäänkäyntiä on korostettu terrastirapatulla portaalilla. Porrashuoneen epäsymmetrinen 6-ruutuinen ikkuna poikkeaa aikakauden tyypillisistä ratkaisuista.

Säilyneisyys

Yleisilmeeltään ja yksityiskohdiltaan hyvin säilynyt rakennusryhmä. Uusitut puu-alumiini-ikkunat poikkeavat yksityiskohdiltaan alkuperäisestä ilmeestä kuten myös vesikaton peltiverhous.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Avoin korttelirakenne , näkymät rakennusten välistä
- Kuuden samantyyppisen rakennuksen muodostama Ilmeeltään yhtenäinen kokonaisuus
- Rakennukset alkuperäisine yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat porrashuoneen alkuperäiset puu-lasiovet sisäänkäyntiin liittyvä terrastirapattu portaali
- Korkeat savupiiput

Rakennukset sijoittuvat hieman vinosti katuun nähden , jolloin myö päädyistä avautuu pidempiä näkymiä.

Sisäänkäynnit sijoittuvat pihan puolelle.

Majavatie 10,12 ja 14

Kortteli/tontti 43134/1,2,3

Suunnittelija arkkitehti Eliel Muoniovaara

Valmistumisvuosi 1952-1954

Kolmen 4-kerroksisen pohjaltaan taitteisen pistetalon muodostama ryhmä.

Säilyneisyys

Rakennukset ovat hyvin säilyttänyt alkuperäiset piirteensä

Vaalittavat ominaispiirteet

- Taitteinen veistoksellinen muoto jota korostaa julkisivun sileä harmaa rappaus ja leveä lautaverhoiltu umpiräystäs
- Ranskalaiset parvekkeet alkuperäisine yksityiskohtineen
- Sisäänvedetyt sisäänkäynnit alkuperäisine puu-lasiovineen, edustalla liuskekiveys, yläpuolella tuuletusparvekkeet lasiseinineen

Muodoltaan veistokselliset pistetalot sijoittuvat lähelle katulnjaa.

Pitkä räystäs korostaa nurkan taitteista muotoa.

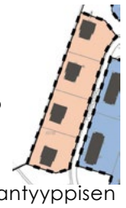
Eri tyyppisiä piste ja lamellitaloja yhdistää yhtenäinen arkkitehtuuri. Valokuvaaja P.O. Jansson 1954/ HKM/ Finna

Sisäänkäynnin asemaa korostavat alkuperäiset lakatut puu-lasiovet ja liuskekivitasanne.

Portimopolku 6, 8, 10 ja 12

Kortteli/tontti 43130/ 1,2,3,4

Suunnittelija arkkitehdit Heikki Sysimetsä ja Ilmi Haapio

Valmistumisvuosi 1953-1954

Erillistonteille laajan virkistysalueen reunaan sijoittuva neljän samantyyppisen 4– kerroksisen pistetalon ryhmä. Satulakattoiset syvärunkoiset rakennukset on porrastettu maastoon. Ylempi pohjoinen puolisko on eteläosaa leveämpi ja taitekohtaan sekä eteläsivun ulkonurkkiin on sijoitettu parvekkeet.

Julkisivupinnat

- Alkuperäinen tai alkuperäisen kaltainen uudelleen pinnoitettu harmaanruskea roiskerappaus, valokuvien perusteella julkisivuissa on alkujaan käytetty kahta eri värisävyä
- Sileä vaalean harmaaksi maalattu betonisokkeli, kahdella sivulla uritettu pinta

Parvekkeet

- Nurkkiin sijoittuvat pienet sisäänvedetyt parvekkeet joiden sivuseinämässä yläreunasta viistetyt aukot, teräspinnakaide jonka taustalla sininen markiisi

Ikkunat

- Alkuperäisen mallin mukaiset, alumiinipintaisina uusitut ikkunat.

Ovet ja sisäänkäynnit

- Sisäänvedetyt sisäänkäynnit, joihin liittyy tiililaatoin verhoillut seinät, ulokeseinämään tukeutuva katos sekä liuskekivin verhoiltu tasanne. Porrashuoneissa alkuperäiset lakatut puu-lasiovet, sivuikkunoineen ja ajanmukaisine vetimineen

Vesikatto ja räystäs

- Puurakenteiset avoräystäät, päädyssä lyhyet räystäät joihin liittyy paksu peltilista , alkujaan tiilikatto, uusittu

Säilyneisyys

Yleisilmeeltään ja yksityiskohdiltaan pääpiirteittäin hyvin säilynyt rakennusryhmä. Ikkunoissa ja parvekekaiteissa toistuva voimakas sininen tehosteväri on huomiota herättävä ja poikkeaa oletettavasti alkuperäisestä sävystä. Myös ikkunoiden ja parvekeovien alumiinipinnat ja niihin liittyvät yksityiskohdat näkyvät muutoksena. Julkisivuissa on ilmeisesti alkujaan käytetty kahta eri värisävyä, nykyinen samansävyisenä jatkuva väritys korostaa syvärunkoisen rakennuksen massiivista olemusta.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Avoin korttelirakenne ja rakennusten välistä pihoille ja viheralueelle avautuvat näkymät
- Ilmeeltään yhtenäinen ja harmoninen kokonaisuus
- Rakennukset alkuperäisine piirteineen, yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat mm. sisäänvedetyt parvekkeet teräskaiteineen ja sivuikkunoineen, räystään alkuperäiset yksityiskohdat, alkuperäiset tehostesävyt, sisäänkäynnit alkuperäisine ulko-ovineen ja yksityiskohtineen
- Ikkunoiden ja parvekeovien alkuperäinen ilme ja yksityiskohdat

Vastavalmistunut rakennusryhmä ilmakuvassa vuodelta 1954. Valokuvaaja P.O. Jansson. HKM/ Finna

Valokuvassa vuodelta 1954 näkyy julkisivun värivaihtelu. Kuva: P-O Jansson . FB/ Helsinki vanhoissa kuvissa.

Rakennusten leveät porrastetut päädyt on käännetty Portimopolun suuntaan. Voimakkaan sininen tehostesävy muodostaa kontrastia karheapintaiselle vaalealle julkisivurappaukselle. Päädyn muutettu leveä räystäslista korostuu.

Julkisivusta sisäänvedetyn, suojaisan sisäänkäynnin ympäristöön liittyy erilaisia yksityiskohtia, kuten tiiliverhoiltu seinämä johon tukeutuu siro katos, kauniisti muotoillut puulasi-ovet sekä liuskekivetty tasanne.

Parvekkeiden erityisiä yksityiskohtia on säilynyt. Nykyinen sininen tehosteväri korostuu kaupunkikuvassa.

Susitie 12

Kortteli/tontti	43103/5
Suunnittelija	arkkitehti Ole Gripenberg
Valmistumisvuosi	1948

4-kerroksinen aumakattoinen yhden porrashuoneen pistetalo, maantasokerroksessa on myöhemmin asunnoiksi muutettuja liiketiloja.

Säilyneisyys

Rakennus on pääosin hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä. Uusitut alkuperäisen mallin mukaiset puu-alumiini-ikkunat. Pohjakerroksen sävyltään ja yksityiskohdiltaan poikkeavat uudet ikkunat ja asuntopihojen puiset ritiläseinämät korostuvat kaupunkikuvassa muutoksena.

Vaalittavat ominaispiirteet

- julkisivun sileä harmaa terastityyppinen rappaus johon liittyy pohjakerrosta rajaava porrastettu rapattu lista
- lasiseinämin jaetut ulokeparvekkeet, parvekkeiden pinnakaiteet on myöhemmin verhoiltu teräspoimulevyillä
- Sementtitiilinen aumakatto, jossa suurehko kattoikkuna

Susitie 12 pohjakerros suunniteltiin jo alkujaan Elannon myymälää varten. Katunäkymän päätteeksi suunnitellun rakennuksen eteen istutettiin näyttävä etupuutarha. Symmetrinen julkisivun jäsentely korostaa rakennuksen asemaa kadun päätteenä. Kuva vuodelta 1954, P-O Jansson, HKM

Myymäläikkunat on korvattu poikkeavilla tumman harmaan sävyisillä alumiini-ikkunoilla. Pihan reuna-alueet on istutettu ja suljettu puusäleaidoin.

Etupuutarha on rehevöitynyt entisten myymälöiden näkösuojaksi.

Majavatie 7,9,11

Kortteli/tontti 43113/1,2,3

Suunnittelija arkkitehti Esko Toiviainen

Valmistumisvuosi 1951- 1952

Kolmen 4-kerroksisen, satulakattoisen lamellitalon ryhmä, kolme porrasta.

Pitkä vaalea lamellitalo luo harmonista taustaa metsäiselle piha-alueelle.

Säilyneisyys

Rakennukset ovat hyvin säilyttänyt alkuperäiset piirteensä.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Rakennukset alkuperäisine piirteineen
- Erityisiä yksityiskohtia ovat mm. julkisivujen vaalea harjattu rappauspinta, päätyjen fasetoidut erkkeri-ikkunat, ulokeparvekkeet alkuperäisine teräskaiteineen ja väliseinineen sekä sementtitiilikate avoräystäineen

Eri tyyppisiä piste- ja lamellitaloja yhdistää yhtenäinen arkkitehtuuri. Valokuvaaja P.O. Jansson 1954/ HKM/ Finna

Harjattu rappaus ja parvekkeiden yksityiskohdat, teräskaiteineen ovat aikakaudelle tyypillisiä.

Portimopolku 14 ja 16

Kortteli/tontti 43128/ 1,2

Suunnittelija arkkitehti Atte Valtiala

Valmistumisvuosi 1955

Muutoksia; peruskorjaus 2019

Erillistonteille laajan virkistysalueen reunaan sijoittuvat kaksi 4– kerroksista identtistä satulakattoista pistetaloa.

Julkisivupinnat

- Portimopolku 16 julkisivussa on uudelleen pinnoitettu vaalean keltainen roiskerappaus
- Portimopolku 14 julkisivussa on voimakkaan keltainen uusittu ruiskupintainen lämpörappaus

Pesubetonisokkeli

Parvekkeet

- Sisänurkkiin sijoittuvat ulkopuoliseen betonipilariin tukeutuvat parvekkeet. Urapintainen kirkkaan valkoiseksi maalattu alkuperäisen mukainen betonikaide.

Ikkunat

- Portimopolku 14 uusitut alkuperäisen mukaiset puuikkunat, harmaa puite
- Portimopolku 16 uusitut alkuperäisen mallin mukaiset puu-alumiini- ikkunat ja parvekeovet, vaalean ruskea puite

Ovet

- Katujulkisivussa pystypaneloidut autotallianovet

Vesikatto ja räystäs

- Alkuperäinen avoräystäs on säilynyt Portimopolku 14 säilytetty rakennuksessa, toisessa rakennuksessa umpiräystäs. Alkujaan tiilikatto

Säilyneisyys

Yleisilmeeltään varsin hyvin säilyneet kokonaisuus. Julkisivukorjauksessa käytettyjen pinnoitteiden ja värisävyn vaikutus rakennuksen luonteeseen ilmenee hyvin kahden eri tavoin korjatun rakennuksen ilmeessä. Portimopolku 14 uusittu 1950-luvulle vieras ruiskupintainen ja voimakkaan sävyinen rappaus korostuu kaupunkikuvassa, kun taas Portimopolku 16 julkisivuissa on säilynyt kalkkirappauksen luonteinen vaaleampi pinta. Portimopolku 16 alumiinipintaisina uusitut ja valoa heijastavat ikkunat ja parvekeovet, sekä näihin liittyvät yksityiskohdat korostuvat muutoksena. Korjausten yhteydessä on Portimopolku 16 räystäät laudoitettu umpeen, kun taas naapuritalossa on säilytetty alkuperäinen avoräystäs näkyvine räystäskannakkeineen

Vaalittavat ominaispiirteet

- Avoin korttelirakenne, kadulta avautuu näkymiä rakennusten välistä viheralueelle
- Ilmeeltään yhtenäinen kokonaisuus
- Rakennukset alkuperäisine piirteineen, yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat mm. nurkkiin sijoittuvat nurkkapilariin tukeutuvat valkoiset betoniparvekkeet yksityiskohtineen, ikkunapuitteiden tehostesävyt, sisäänkäynnit alkuperäisine ulko-ovineen ja yksityiskohtineen
- Ikkunoiden ja parvekeovien alkuperäinen ilme ja yksityiskohdat

Portimopolku 16 talvisessa maisemassa. Kuva FB Helsinki vanhoissa kuvissa; Susann Nilsson-Ollandt F. Lindberg

Parvekkeet korostuvat kaupunkikuvassa. Ote valokuvasta vuodelta 1958. Valokuvaaja Niilo Kiinanen/ HKM/ Finna.

Kuvat alla: Umpiräystäs on muuttanut räystään luonnetta. Kiiltävät alumiinipintaiset parvekeovet korostuvat muutoksena.

Portimopolku 16. Julkisivussa on uusittu vaalea roiskerappaus. Kirkkaan valkoiset parvekkeet pilareineen korostuvat kaupunkikuvassa

Portimopolku 14. Julkisivujen uusittu rappaus on struktuuriltaan tasainen ja sävyltään voimakkaan keltainen

Kuvat vasemmalla:

Autotallin ovet ja ikkunat on uusittu alkuperäisen mukaisina.

Parvekkeiden uritetut betonikaiteet on säilytetty ja kunnostettu.

Hiihtomäentie 42

Kortteli/tontti	43129/ 4
Suunnittelija	arkkitehti Erik Lindroos
Valmistumisvuosi	1954

Kalliorinteeseen sijoittuva 4-kerroksinen satulakattoinen kahden porrashuoneen lamellitalo, johon liittyy vinokulmaisia erkkereitä ja ulokeparvekkeet.

Alkuperäisen ilmeensä hyvin säilyttänyt rakennus sijoittuu kadulta nousevaan rinteeseen.

Säilyneisyys

- Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä. Puu-alumiini-ikkunoina uusittujen ikkunoiden yksityiskohdat, sekä asuntoparvekkeiden myöhemmin lisätyt katokset näkyvät muutoksina. Nykyinen värisävy saattaa olla alkuperäistä tummempi.
- Jätejärjestelyt kadun varressa korostuvat katukuvassa.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Julkisivun karhea roiskerappaus, myöhemmin maalattu
- Liuskekivin verhoiltu sokkeli
- Ulokeparvekkeet alkuperäisine yksityiskohtineen
- Uusitut alkuperäisen tyypin mukaiset alumiinipintaiset ikkunat, leveät profiililtaan muuttuneet puitteet, ikkunaa kiertävä sileäksi rapattu valkoinen kehys säilytetty
- Sisäänkäynnin alkuperäiset yksityiskohdat, kuten teräs-lasiovet ja ovi-aukkoa kiertävä portaaliaihe, betoniportaat joihin liittyy kadulle jatkuva maastoporras
- Paneeliverhoillut autotallinovet kunnostettu ja maalattu
- Avoin korttelia yhdistävä kalliopiha

Hiihtomäentie 42 vuonna 1955. V.S. Salokannel / HKM/Finna

Hiihtomäentie 38

Kortteli/tontti 43129/ 6

Suunnittelija arkkitehti Lauri Silvennoinen

Valmistumisvuosi 1955

Eränkävijäntorin reunaan korotetulle tasolle sijoittuva 4-kerroksinen pulpettikattoinen kahden porrashuoneen lamellitalo, jonka pohjakerroksessa on liiketiloja.

Säilyneisyys

Julkisivun myöhempi, 1950-luvulle epätyypillinen sileä rappaus on merkittävästi muuttanut alkuperäistä ilmettä. Pihan puolella näkyy muutoksena parvekelasitus johon ylimmässä kerroksessa liittyy katos. Myös voimakas vihreä värisävy korostu. Torin puoleista julkisivulta ovat poistuneet markiisit sekä tunnusomaiset valomainokset.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Julkisivun säilyneet piirteet ja jäsennys, alkuperäinen ikkunatyyppi
- Julkisivun linjakkuutta korostava lyhyt räystäs, ja tähän liittyvä julkisivulinjasta sisäänvedetyt vesikattorakenteet
- Erätorin puoleiset liiketilat suurine myymäläikkunoineen, edustan terassi ja istutuskaista torille johtavine luiskineen ja maastoportaineen
- Ulokeparvekkeet

Julkisivu länteen Portomopuiston suunnalta kuvattuna.

Sileä rappaus, parvekelasitus ja voimakas vihreä tehosteväri ovat muuttaneet rakennuksen luonnetta.

Hiihtomäentie 38 vuonna 1968. Julkisivun tiiliverhous on vielä näkyvillä. Valokuvaaja Jalmari Aarnio HKM/ Finna

Myymäläsivun edustalla on asvaltoitu tasanne jota rajaa kivireunus ja taustan kalliolohkareet. Valokuvaamo Kienanen 1982. MV/ Finna.

Susitie 2-6, Karhutie 13-15 (Karhulinna)

Kortteli/tontti	43101/ 5
Suunnittelija	arkkitehti Markus Tavio
Valmistumisvuosi	1952

Karhulinnan yhtenäisesti rakennettu alueella poikkeuksellinen pihakortteli jonka rakennuskanta edustaa aikakautensa korkeatasoista sosiaalista asuntotuotantoa.

Rakennukset A ja B ovat porrastettuja satulakattoisia lamellikerrostaloja, C suora lamelli ja D matalampi lastentarha ja lämpökeskus. Yhteinen pihamaa on istutettu. Kaikissa rakennuksissa on käytetty kantavana ulkoseinärakenteena 18 cm teräsbetonia (ulkopuolella 15 cm siporex, sisäpuolella 7 cm kuonalevy). Välipohjat ovat massiivisia teräsbetonilaattoja. Rakennusten julkisivut ovat rapatut ja jäsennellyt puhtaaksimuuratuilla punatiilillä. Sisäänkäyntejä on korostettu "harjakattoisella" punatiilikehyksellä.

Rakennukset on peruskorjattu ja piha-alue kunnostettu vuonna 2021 valmistuneen laajan korjaustyön yhteydessä.

Säilyneisyys

- Yleisilmeeltään ja yksityiskohdiltaan pääpiirteittäin hyvin säilynyt rakennusryhmä.
- Ylimpien parvekkeiden katokset lisätty ennen v. 2018-2020 peruskorjausta.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Pihakorttelin rakenne johon liittyy rakennusten rajaama laaja yhtenäinen piha-alue.
- Rakennusten muodostama ilmeeltään yhtenäinen ja harmoninen kokonaisuus
- Rakennukset alkuperäisine piirteineen, yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat mm. portaaliaiheet, julkisivun rappauspinnan ja puhtaaksi muuratun tiilipinnan vaihtelu, pitkät avoräystäät, Susitien puoleinen myymäläsiipi
- Karhutien puoleinen istutettu eduspiha

Julkisivu peruskorjauksen jälkeen.

Karhulinna nykyisen Oravapuiston kohdalla sijainneen sorakuopan puolelta kuvattuna 1950-luvun alussa. Valokuvaaja Eino Heinonen HKM/ Finna

Ylimpien parvekkeiden katokset on lisätty ennen peruskorjausta.

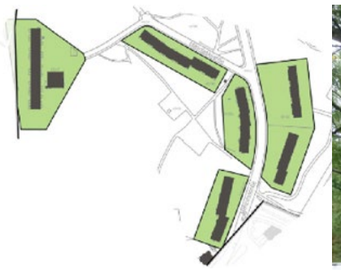

A-rapun sisäänkäynti ja punatiiiimuurauksella korostettu erkkeri. Vasemmalla Karhulinnan dokumentointivalokuva ajalta ennen peruskorjausta huhtikuussa 2018. Kuva HKM / Sami Lamminen.

Hiihtomäentie 16

Kortteli/tontti 43142/ 3
Suunnittelija arkkitehti Else Aropaltio
Valmistumisvuosi 1956

Hiihtomäentie 19

Kortteli/tontti 43144/ 1
Suunnittelija arkkitehti Pauli Salomaa
Valmistumisvuosi 1957

Hiihtomäentie 21

Kortteli/tontti 43144/ 2
Suunnittelija arkkitehti Olli Vikstedt
Valmistumisvuosi 1956

Hiihtomäentie 18

Kortteli/tontti 43145/1
Suunnittelija arkkitehti Hilding Ekelund
Valmistumisvuosi 1956

Mäenlaskijantie 2

Kortteli/tontti 43146/1
Suunnittelija arkkitehti Markus Tavio
Valmistumisvuosi 1955-57

Mäenlaskijantie 4

Kortteli/tontti 43147/1
Suunnittelija arkkitehti Esko Hyvärinen
Valmistumisvuosi 1961

Hiihtomäentien eteläosassa, Mäenlaskijanpuiston ympärille ja Oravapuiston reunaan sijoittuvat pitkät polveilevat lamellitalot muodostavat puistoalueisiin vahvasti liittyvän erityisen kaupunkikuvallisen kokonaisuuden.

Hieman viuhkamaisesti Hiihtomäentien varteen sijoittuvat rakennukset muodostavat pohjoiseen avautuvan portinomaisen aiheen.

Mäenlaskijantie 2, puistonpuoleinen parvekejulkisivu.

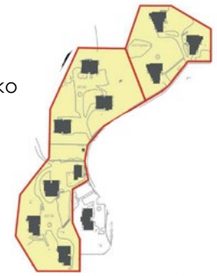
Hiihtomäentie 18

Mäenlaskijantie 2,.

Hiihtäjäntie 4 ja 6

Kortteli/tontti	43139/ 2, 43143/ 1
Suunnittelija	arkkitehdit Niilo ja Kauko Kokko
Valmistumisvuosi	1956-1957
Hiihtäjäntie 8	
Kortteli/tontti	43143/ 2
Suunnittelija	arkkitehti Osmo Sipari
Valmistumisvuosi	1957

Alueen eteläkärjessä maamerkin muodostava kallion laelle sijoittuva tornitalojen ryhmä. Kokonaisuuteen sisältyy Hiihtäjäntie 8:ssa sijaitsevat kolme arkkitehtuuriltaan erityistä viuhkamaisesti jäsenneltyä tornitaloa, sekä Hiihtäjäntie 4 ja 6 :ssa sijaitsevat kuusi 1950-luvun tavanomaista arkkitehtuuria edustavaa kahdeksankerroksista tornitaloa.

Julkisivupinnat

- Hiihtäjäntie 4 ja 6 rakennuksissa maalattu tai uusittu valkoisen/ keltaisen sävyinen roiskerappaus, sokkelit maalattua urapintaista betonia
- Hiihtäjäntie 8 rakennuksissa uusittu vaalea kellertävä harjattu rappaus, myös sokkelissa harjattu pinta

Parvekkeet

- Hiihtäjäntie 4 ja 6: uusitut ulokeparvekkeet, kaiteessa nykyään sileä valkoinen levyverhous, aiemmin ainakin osassa profiilipelti
- Hiihtäjäntie 8, porrasteiseen rakennusmassan sisäkulmiin sijoittuvat parvekkeet, umpikaide ja teräspinnakaide jonka taakse on myöhemmin lisätty värikkäät levyt tai markiisit

Ikkunat

- Ikkunat uusittu alkuperäisen mallin mukaisina puu-alumiini-ikkunoina

Ovet

- Hiihtäjäntie 4 ja 6 sisäänkäynneissä lakatut puulasiovet, alkuperäiset tai vastaavat, tuuletusparvekkeilla valkeaksi maalatut alkuperäisen kaltaiset puulasiovet

Vesikatto ja räystäs

- Peltikate, suora kapea räystäs

Säilyneisyys

Ilmeeltään pääpiirteittäin hyvin säilynyt kokonaisuus. Kaupunkikuvassa näkyy muutoksena Hiihtäjäntie 6 julkisivujen voimakkaan keltainen värisävy ja yksityiskohdissa näkyvät muutoksena mm. alumiinipintaisina uusitut ikkunat. Hiihtäjäntie 8:ssa näkyy uutena kokonaisuuteen hyvin sovitettuna yksityiskohtana parvekkeiden päätyihin pinnakaiteen taakse lisätyt värikkäät umpiosat.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Kallion laelle sijoittuvien korkeiden tornitalojen asema maamerkkeinä maisemassa
- Polveilevasti kalliomaastoon sovitettujen ilmeeltään yhtenäisten rakennusten muodostama kaupunkikuvallinen kokonaisuus
- Näkymät rakennusten välistä taustan metsäalueille
- Rakennukset alkuperäisine yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- 1950-luvulle ominainen pelkistetty arkkitehtuuri, johon liittyy julkisivun vaalea roiskerappaus tai harjattu rappaus, polveileva muoto, ryhmittäin sijoittuvat ulokeparvekkeet umpikaiteineen sekä ikkunaryhmät.
- Hiihtäjäntie 8 rakennusryhmän erityisenä piirteenä on viuhkamainen muoto johon liittyy kapeat kulmaparvekkeet tehostesävyineen.

Hiihtäjäntie 8 vuonna 1959. Myöhemmin markiiseilla peitetyissä parvekepäädyissä oli alkujaan vain pinnakaide. Valokuvaaja Heikki Havas/ HKM/ Finna. Okealla valokuva, Arkkitehtuurimuseo

Hiihtäjäntie 8 pistetalojen viuhkamainen jäsentely kapeine parvekevyöhykkeineen antaa rakennuksille siron vaikutelman. Uusittu harjattu vaalea rappaus on pintana kaunis ja eloisa, kokonaisuutta täydentävät parvekkeissa ja ikkunanauhoissa käytetyt tehostesävyt.

Hiihtäjäntie 4 rakennukset ovat korjausten yhteydessä saaneet valkoisen sävyn, kun taas Hiihtäjäntie 6 rakennukset on maalattu varsin voimakkaan keltaiseen sävyn. Alkuperäinen sävy lienee harmaanruskea. Rakennusryhmään kuuluva matala liikerakennus on tiiliverhoiltu.

Kuvassa taustalla näkyy Hiihtäjäntie 6 ja 4 kerrostalot sekä liikerakennus vuonna 1970, vasemmalla Herttoniemen vanha kansakoulu, Valokuvaaja Eeva Rista HKM/ Finna.

Kuvissa yksityiskohtia Hiihtäjäntie 4 ja 6 rakennuksista. Sisäänkäynti kuten sen yläpuoliset tuuletusparvekkeet puu-lasiovineen, on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä. Hiihtäjäntie 4 parvekkeiden kohdalla on pieni viistoseinäinen sisäänveto ja kulmissa nurkkaikkunat. Ulokeparvekkeet on säilytetty alkuperäisen mukaisina. Hiihtäjäntie 6 rakennusten parvekkeiden yksityiskohdat ovat hieman erilaiset. Kattoa kiertää kapeahko umpiräystäs.

Julkisivussa on valkeaksi maalattu roiskerappaus, parvekkeiden sisäänvetojen kohdalla on sileä rappaus. Sokkelissa on maalattu uritettu betoni.

Hiihtäjäntie 8 sisäänkäynnin edusta umpinaisine seinineen ja vaihtelevine kuluneine pintoineen, on ilmeeltään kolkko. Julkisivujen uusittu harjattu rappaus antaa pinnalle kauniin ja eloisan vaikutelman, jota täydentää parvekkeissa ja ikkunanauhoissa käytetty tehostesävy. Ikkunat ovat oletettavasti uusittuja puuikkunoita.

Kettutie 4

Kortteli/tontti	43127/8
Suunnittelija	Arkkitehti Eliel Muoniovaara
Valmistumisvuosi	1956

Erätorin pohjoispuolelle, kalliopihaa reunustava kolmen seitsemänkerroksisen pistetalon ja näitä yhdistävien siipirakennusten muodostama kokonaisuus. Korkeilla ja limittäin ryhmitetyillä rakennuksilla on maamerkinomainen asema Eränkävijäntorin ja Kettutien kaupunkikuvassa.

Julkisivupinnat

- Uusittu lämpörappaus, ruskeanharmaa roiskerappauspinta
- Pohjakerroksessa rouhepintainen betoni. Ullakon päädyissä teräslevy

Parvekkeet

- Uusitut alkuperäisen tyyppiset ulokeparvekkeet. Maalattu teräspinnakaide ja sivuilla lasikaiteet
- Ranskalaisia kahden oven parvekkeita, uusittu korkea teräspinnakaide

Ikkunat

- Alkuperäisen mallin mukaiset uusitut puu-alumiini-ikkunat ja parvekeovet, valkoinen

Ovet

- Porrashuoneissa alkuperäiset teräs-lasiovet, alkuperäiset vetimet
- Autotalleissa alkuperäiset pystypaneloidut ovet, osassa yläikkunat

Vesikatto ja räystäs

- Avoräystäät, päädyissä lyhyet peltiverhoillut räystäät

Säilyneisyys

Yleisilmeeltään ja yksityiskohdiltaan varsin hyvin säilynyt rakennusryhmä.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Pistetalorivistön maamerkinomainen asema maisemassa
- Avoin ilmava korttelirakenne, näkymät rakennusten välistä
- Rakennukset alkuperäisine piirteineen, yksityiskohtineen, materiaaleineen ja värisävyineen.
- Erityisiä yksityiskohtia ovat mm. ulokeparvekkeet läpikuultavine pinnakaiteineen ja suurine parvekeovineen

Näkymä Eränkävijäntorin suunnalta vuonna 1957. Valokuvaaja Kienanen. HKM/ Finna.

Näkymä pihalta vuonna 1954. Valokuvaaja V.S.Salokannel. HKM/ Finna.

Yksityiskohtia viereisistä vuoden 1954 ja 1957 valokuvista. HKM/ Finna.

Rakennusryhmä on muodostaa tunnusomaisen maamerkin Eränkävijäntorin kaupunkikuvassa.

Näkymä pihalta.

Parvekkeet ja ikkunat on uusittu alkuperäisiä yksityiskohtia pääpiirteittäin noudattaen.

Rakennuksia yhdistävät piharakennukset ja katokset.

Siilitie 1

Kortteli/tontti	43150/ 2
Suunnittelija	arkkitehti Kaj Englund
Valmistumisvuosi	1956
Muutoksia	1987 asennettu päätyseiniin lisälämmöneristys/ rappauspintainen teräskasetti

Siilitien ja metroradan varteen sijoittuva viiden 4-kerroksisen aumakattoisen lamellitalon ryhmä. Keskiosastaan kevyesti taittuvat rakennusmassat on lamellikohtaisesti porrastettu maastoon. Eteläisimpään rakennukseen liittyy 1– kerroksinen myymäläsiipi ja pohjoisimpaan 2- kerroksinen siipiosa, jossa sijaitsee lämpökeskus, sauna ja pesula. Rakennuksissa ei ole hissiä. Maantasokerroksen asuntoihin liittyy oma sisäänkäynti ja asuntopihat. Pihoja rajaa koillisreunalla kaksi harjakattoista autotallia. Pysäköintipaikat sijoittuvat tontin reunoille yhtenäisenä nauhamaisena alueena.

Julkisivupinnat

- Uudelleen pinnoitettu tai uusittu vihreänsävyinen roiskerappaus. Ikkunoita kiertää sileärapattu valkoinen kehys. Eteläsivuilla pohjakerroksessa on sileä valkoinen rappaus joka julkisivuaiheena kiertää päätyseinälle. Sokkeli on tumman vihreäksi slammattu. Porrashuoneiden kohdalla ja parvekeseinämissä on puhtaaksimuurattu punatiili.

Parvekkeet

- Julkisivusta ulkonevat parvekeryhmät, joihin liittyy alkuperäiset punatiiliset sivuseinäkkeet. Parvekkeet on uusittu, kaiteen nykyinen runko on sinkittyä terästä ja verhouksena on alkuperäisen kaltainen kuultomaalattu vaakalauta.

Ikkunat

- Alkuperäisen mallin mukaiset, alumiinipintaisina uusitut, ruskeapuitteiset ikkunat.

Ovet

- Porrashuoneiden ja asuntojen ulko-ovet ovat uusittuja ja malliltaan muuttuneita.
- Asuntojen ulkoportaat ovat uusittuja, sivupalkillinen sinkitty teräsporras, ritiläaskelmat

Vesikatto ja räystäs

- Pitkät puurakenteiset alkuperäistä ilmettä noudattavat avoräystäät
- Aumakatto, alkuperäinen kate harmaa poimulevy, uusittu kate punainen poimulevy

Kuva nykytilanteesta. Julkisivuja jäsentävät erilaiset rappauspinnat ja punatiilisin seinäkkein tuetut parvekeryhmät.

Siilitie 1 julkisivujen maalaamisen jälkeen. Teuvo Kanerva , MV/ Finna

Siilitie 1 suurkortteli muodostaa ilmeeltään yhtenäisen, aikakautensa arkkitehtuurin piirteitä ja samalla vahvaa omaa identiteettiä omaavan, Siilitien ja metron maisemassa korostuvan tunnusomaisen kokonaisuuden.

Säilyneisyys

Siilitie 1 rakennukset ovat säilyttäneet alkuperäisen hahmonsa ja pääpiirteittäin myös alkuperäisen ilmeensä.

Laajemmin maisemassa hahmottuvan muutoksen muodostaa julkisivun muuttuneet värisävyt. Valokuvien perusteella julkisivut maalattiin 1960-luvulla vaaleiksi, jolloin myös maantasokerros sai valkean tehostesävyn. Nykyinen 1950-luvun arkkitehtuurille vieras voimakkaan vihreä värisävy sekä tummaksi slammattu sokkeli tekevät kokonaisilmeen raskaaksi.

Julkisivun ilmettä ovat lisäksi muuttaneet alumiinipintaisina uusitut ja profiililtaan muuttuneet ikkunat, porrashuoneiden uusitut varastonovia muistuttavat ulko-ovet uudentyyppisine vetimineen sekä asuntojen uusitut ja tyyliltään muuttuneet parvekeovet. Muutoksena korostuvat myös asuntojen uusitut sinkityt sivupalkilliset teräsportaat, jotka ovat ilmeeltään merkittävästi alkuperäistä raskaammat. Myös parvekkeissa toistuvat sinkityt teräspinnat ovat aikakauden arkkitehtuurille vieraita.

Vaalittavat ominaispiirteet

Avoin korttelirakenne, jonka muodostavat etelään laskevaan rinteeseen viuhkamaisesti sijoittuvat pitkät nelikerroksiset maastoon porrastetut lamellitalot sekä näihin liittyvät siipirakennukset.

Avoimet yhtenäiset piha-alueet ja niiden alkuperäisen kaltainen ilme, jäsentely, pintarakenteet ja kasvillisuus

Kalliopaljastumat pihoissa ja teiden varsilla

Rakennukset alkuperäisine piirteineen, yksityiskohtineen materiaaleineen ja värisävyineen. Merkittäviä yksityiskohtia ovat mm. julkisivun roiskerappaus, tehosteena ikkunakehyksissä ja pohjakerroksessa käytetty sileä rappaus, pitkiä julkisivuja rytmittävät punatiiliverhoillut porrashuoneet ja tiiliseinämin tuetut parvekeryhmät, sekä alkuperäistä ilmettä yksityiskohtiaan myöten noudattavat ikkuna– ja oviratkaisut.

Aumakatto ja siihen liittyvät pitkät puisin kaksoiskannakkein tuetut avoräystäät

1960 -luvulla otettu ilmakuva korttelista. Alkujaan harmaansävyiset rakennukset maalattiin 1960-luvulla kirkkaan vaaleaan sävyyn. Kuvassa kaksi etummaista talo on maalattu. Katteena oli harmaa poimulevy, oletettavasti mineriilevy. Valokuvaaja SKY-FOTO Möller. MV/ Finna

Valmistumisvaiheessa otettu valokuva sisäänkäyntipuolelta. Asuntojen betonirakenteiset ulkoportaat ohuine teräspinnakaiteineen olivat ilmeeltään kevyitä. Porrashuoneiden maalaamattomat lautaovet lienevät tilapäisiä työmaa-aikaisia ovia. Kuva P. Sarjakivi. FB/ Helsinki vanhoissa kuvissa.

Valokuvassa 1950-luvun lopulta näkyvät rakennuksen alkuperäiset yksityiskohdat. Valokuvaaja Heikki Havas, MV/ Finna.

Viereisen kuvan suurennoksesta ilmenee että alkuperäiset ikkunat tai ainakin osa niistä olivat kääntöikkunoita. Pihan puoleinen sileäksi rapattu sokkelikerros oli muuta julkisivua hieman tummempi. Pihalle avautuvat ulko-ovet ja oletettavasti myös parvekeovet olivat vaaleita ja vastaavaa tyyppiä kun päädyssä säilynyt puinen ikkunaovi sormipaneeliverhouksineen. Valokuvaaja Heikki Havas, MV/ Finna.

Porrashuoneiden uusituista ovista puuttuu sisäänkäynniltä odotettava juhlavuus.

Rakennuksen päädyssä säilytetty vanha kaunis puuovi on esimerkki alkuperäisestä parvekeovesta.

Asuntojen sisäänkäynnit ja ikkunat ovat ilmeeltään muuttuneet

Parvekkeet ja räystäät ovat ilmeeltään varsin hyvin säilyneet. Uusittu parvekeovi on tyypiltään ja sävyltään muuttunut.

Siilitie 5

Kortteli/tontti	43151/ 1
Suunnittelija	arkkitehti Matti Hakuri
Valmistumisvuosi	1957

Luonnontilaisen laajan kallioalueen ympärille kietoutuva suurkortteli, jota pohjoisessa rajaa viiden 7-kerroksisen kytketyn pistetalon muodostama polveileva kokonaisuus sekä lounais- ja kaakkoissivuilla kaksi 3-kerroksista suoraa lamellitaloa. Rajausta vahvistavat lisäksi rakennusten väliin sijoittuvat 1-kerroksiset autotalli- ja talousrakennukset.

Pistetalojen asunnot ovat pieniä, pääosin 2h+kk, lamellitaloissa vaihtelee asuntokoko 1h+kkk ja 4h+k välillä. Korkeissa pistetaloissa on hissit, lamellitaloihin on myöhemmin rakennettu hissit ja samalla on rakennusrungon ulkopuolelle lisätty porrastornit. Siilitien varressa sijaitsevan lamellitalon pohjakerroksissa sijainneet myymälätilat on myöhemmin muutettu asunnoiksi, joihin liittyy Siilitielle avautuvat asuntopihat.

Julkisivupinnat

- Julkisivut ovat alkuaan harmaanruskean sävyiseksi roiskerapattuja, välipohjien kohdalla korostuvat valkeat horisontaalivyöhykkeet ovat maalattua betonia
- Pistetaloryhmä on myöhemmin lisälämmöneristetty ja julkisivut on päällystetty vaakalistoin jaotellulla ruskealla profiilipellillä. Julkisivuja jäsentäneet vaaleat vaaka-aiheet on tuolloin katkaistu parvekkeiden kohdalla.
- Lamellitalojen julkisivupinnat on uudelleenpinnoitettu, nykyinen värisävy on voimakkaan ruskeankeltainen
- Sokkelissa uudelleenpinnoitettu kirjava rouherappaus

Parvekkeet

- Pistetaloryhmässä sisäänvedetyt parvekkeet, lasikaiteiden yksityiskohdat muuttuneet, osassa asuntoja parvekelasituksia. Parvekkeiden valkeaksi maalatut aiemmin betonipintaiset vaaleat sivuseinät päällystetty ruskealla pellillä
- Lamellitaloissa alkujaan ilmeeltään keveät asuntokohtaiset ulokeparvekkeet on myöhemmin uusittu ja ryhmitelty uudestaan pääosin kahden parvekkeen ryhmiin. Samalla on lisätty parvekelasitus. Uudet parvekkeet on toteutettu alkuperäisiä yksityiskohtia mukailleen.

Ikkunat

- Alkuperäisen mallin mukaiset, alumiinipintaisina ja yksityiskohdiltaan muuttuneet uusitut ikkunat.
- Pistetaloryhmässä ikkunoita kiertänyt valkea sileärapattu kehys on korvattu ruskealla peltikehyksellä, pienet ikkunat on ryhmitetty nauhoiksi. Porrashuoneiden alkujaan valkeat lasiseinät on uusittu ja jaoteltu ruskein vaakalistoin.

Vesikatto ja räystäs

- Pistetaloryhmässä aumakatto joka porrashuoneiden kohdalla kohoaa korkeana pulpettikattona. Alkujaan siron ja suorakulmaisen räystään harkitut yksityiskohdat ovat korjauksissa muuttuneet
- Lamellitaloissa satulakatto avoräystäineen.

Laajennukset

- Lamellitaloihin on lisätty ulkopuoliset porras– ja hissitornit.

Ylhäällä vasemmalla; Kytkettyjen pistetalojen alkuperäinen ilme vuonna 1954 otetussa valokuvassa, valokuvaaja Heikki Havas. HKM/Finna

Ylhäällä oikealla; lamellitalon pitkää pihajulkisivua rytmittävät ilmeeltään keveät ulokeparvekkeet, kytköstä luontoon korosti julkisivupinnasta alkava pihanurmi. Valokuva vuodelta 1957. HKM/ Finna

1960-luvulla otettu ilmakuva korttelista. Harmaaksi maalattuja rapattuja julkisivuja jäsentävät valkoiset vaaka-aiheet. Valokuvaaja SKY-FOTO Möller. MV/ Finna

Peltiverhous on merkittävästi muuttanut pistetaloryhmän julkisivujen ilmettä ja jäsennystä. Lamellitalojen parvekkeet on uusittu ja parvekkeita on laajentamalla kytketty yhteen. Lasitus on muuttanut aiempaa ilmavaa vaikutelmaa. Rakennuksen aiemmin kiinteä suhde pihaan on muuttunut pihatien leventämisen ja pinnoitteiden myötä.

Siilitie 5 suurkortteli muodostaa laajan kallioalueen ympärille kietoutuvan kokonaisuuden, johon liittyy alueella erityinen kytkettyjen pistetalojen ryhmä. Pistetaloryhmä hahmottuu kauas maisemassa mm Kettutien päätteenä. Myöhemmät muutokset ovat merkittävästi muuttaneet rakennuksen ja korttelikokonaisuuden ilmettä.

Säilyneisyys

Siilitie 5 rakennukset ovat ilmeeltään ja yksityiskohdiltaan varsin muuttuneita. Tulevissa korjauksissa tulee alkuperäiset piirteet pyrkiä palauttamaan.

Ilmettä on merkittävästi muuttanut pistetaloryhmän myöhempi peltiverhous, jonka yhteydessä sekä julkisivun jäsentely, yksityiskohdat että väritys ovat muuttuneet. Kaupunkikuvassa korostuu lisäksi häiritsevänä peltiverhouksen likaantuminen ja maantasokerroksen kolhut.

Parvekkeita uusittaessa on julkisivujen kokonaisjäsentely ja ilme muuttunut merkittävästi. Pistetaloissa on katkaistu parvekeryhmän muodostama kehikkomainen kokonaisuus, lamellitaloissa on parvekkeiden uusi ryhmittely ja lasitus tehnyt aiemmin harkitun keveistä ulokeparvekkeista raskaan näköiset.

Julkisivun ilmettä ovat lisäksi muuttaneet alumiinipintaisina uusitut, profiililtaan ja sovitukseltaan muuttuneet ikkunat.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Suurkorttelin perusrakenne, jonka muodostavat luonnontilaisena säilytettyä kalliopihaa rajaavat yhtenäistä arkkitehtuuria ja harkittua massoittelua omaavat 1950-luvun rakennukset.
- Korkean pistetaloryhmän maamerkinomainen asema, jolle luo tasapainoa matalien lamellitalojen muodostama jalusta
- Luonnontilaisena säilytetty laaja kalliopiha ja siihen liittyvä kasvillisuus
- Rakennusten, puisto- ja piha-alueiden kiinteä vuoropuhelu
- Julkisivun alkuperäinen jäsentely, pinnoitteet ja väritys

Vuoden 1954 valokuvassa näkyy räystään ja parvekkeen alkuperäiset yksityiskohdat. Valokuvaaja Heikki Havas. HKM/Finna

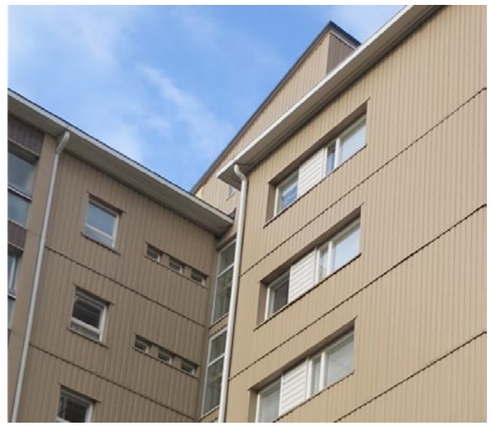
Kuva nykytilanteesta; ilmettä on peltiverhouksen ohella muuttanut mm pidentynyt räystäs muuttuneine yksityiskohtineen.

Siilitie 5
muuttuneita yksityiskohtia

Vuoden 1954 valokuvassa näkyy julkisivun alkuperäiset yksityiskohdat. Valokuvaaja Heikki Havas. HKM/Finna

Kuva nykytilanteesta, julkisivun ilme, julkisivua jäsentänyt materiaalin ja värin vaihtelu sekä yksityiskohdat ovat täysin muuttuneet.

Uudet porrashuoneet ovat hallitsevia Hillerikujan kaupunkikuvassa.

Penkki on sijoitettu parvekkeiden suojaisaan mutta ilmeeltään karuun alustilaa.

Porrashuoneen pihan puolisen uloskäynnin edustalla on tehdasvalmisteiset sinkityt portaat.

Pihan uusitut pintarakenteet ja istutukset kiertävät rakennusta sisäkkäisinä vyöhykkeinä.

Siilitie 7, 9, 11, 13, ja 14

Kortteli/tontti 43153-1
Suunnittelija arkkitehdit R-V. Luukkonen / A. Hytönen
Valmistumisvuosi 1957-58

Neljän 7-kerroksisen pulpettikattoisen pistetalon ja kahden 4-kerroksisen pitkän kaartuvan satulakattoisen lamellitalon muodostama suurkortteli.

Kortteli/tontti 43154-1
Suunnittelija arkkitehti Einari Teräsvirta
Valmistumisvuosi 1958

Kahden 7-kerroksisen satulakattoisen pistetalon, kolmen 4-kerroksisen satulakattoisen lamellitalon sekä myymälärakennuksen muodostama suurkortteli.

Kortteli/tontti 43155-1
Suunnittelijat pohjoisosa B. Stenbäck/ Kai Blomstedt;
eteläosa Arkkitehtitoimisto Blomstedt - Lampen
Valmistumisvuosi 1958-59

Kuuden 8-kerroksisen pistetalon, kolmen 4-kerroksisen satulakattoisen lamellitalon, autotallien ja talousrakennusten sekä myymälärakennuksen muodostama suurkortteli. Pohjoisosan pistetalot ovat satulakattoisia, eteläosan pistetaloissa on vastakkaiset pulpettikatot.

Kortteli/tontti 43156-1
Suunnittelija arkkitehti Arne Helander
Valmistumisvuosi 1960

Kahden pitkän nelikerroksisen lamellitalon , myymälä– ja kahvilarakennuksen sekä talousrakennusten muodostama kokonaisuus.

Kortteli/tontti 43160-1
Suunnittelija arkkitehti Bertel Saarnio
Valmistumisvuosi 1968

Kaksi kolmikerroksista lamellitaloa.

Näkymä Siilitie 11a pihalta, lamelli– ja pistetaloissa toistuva karkea roiskerappaus luo yhtenäistä ilmettä. Valokuvat vuodelta 1968, valokuvaaja Jalmari Aarnio. HKM/ Finna

Siilitie 7, kuva SKY-FOTO Möller 1964. HKM

Siilitie 11b vastavalmistuneet pistetalot. Parvekkeissa on osittainen umpikaide ja osittainen avoin pinnakaide. Piha on pengerretty liuskekiviverhoillulla muurilla.

Siilitie 13 liikerakennus ja asuinrakennus vuonna 1963, valokuvaaja Constantin Grunberg . HKM/ Finna

1950-luvun lopulla rakennettu poikkeuksellinen aluekokonaisuus, jonka muodostavat yksilöllisesti suunnitellut ja ilmeeltään yhtenäiset suurkorttelit piste– ja lamellitaloineen sekä näitä yhdistävä laaja puistoalue.

Säilyneisyys

Lamellitalot ovat pääsääntöisesti varsin hyvin säilyttäneet alkuperäiset piirteensä. Rappauksen sävy ja struktuuri on toisinaan muuttunut korjausten ja lämpörappausten yhteydessä. Pistetalojen ilmettä on sen sijaan muuttanut vahvasti myöhempi peltiverhous, jonka yhteydessä myös julkisivun jäsentely, yksityiskohdat ja väritys ovat muuttuneet.

Ilmettä on lisäksi muuttaneet parvekelasitukset sekä parvekekaiteiden muutokset, puu-alumiinirakenteisina uusitut ikkunat uusine sovitusdetaljeineen, sekä myöhemmin lisätyt sisäänkäyntikatokset.

Kalliopaljastumat ja metsäinen puusto piha-alueilla on säilynyt , mutta mm laajennetut pysäköintialueet, huoltoreitit, jätejärjestelyt sekä maanpinnan uudet pintarakenteet, aidat ja portaat erityisesti sisäänkäyntien edustalla näkyvät muutoksena.

Vaalittavat ominaispiirteet

- Suurkorttelin perusrakenne, jonka muodostavat luonnontilaisena säilytettyä kalliopihaa rajaavat yhtenäistä arkkitehtuuria ja harkittua massoittelua omaavat piste- ja lamellitalot
- Maamerkkinä maisemassa seisovat korkeat pistetaloryhmät sekä pihaa rajaavat pitkät lamellitalot
- Luonnontilaisena säilytetyt laajat yhtenäiset kalliopihat joiden läpi avautuu pitkiä näkymiä
- Rakennusten, puisto- ja piha-alueiden kiinteä vuoropuhelu
- Rakennukset alkuperäisine piirteineen, yksityiskohtineen materiaaleineen ja värisävyineen.

Otteita 1960 –luvun ilmakuvasta. Valokuvaaja SKY-FOTO Möller. MV/ Finna

Siilitie 11 ,pohjoisosan lamelli– ja pistetaloja. Pitkän lamellitalon julkisivua jäsentää rapatun ja puhtaaksi muuratun kalkkihiekkatiiliseinän vaihtelu sekä valkeat ulokeparvekkeet. Sisäänkäyntejä lakattuine puu-lasiovineen kehystävät portaaliaiheet.

Siilitie 11, eteläosan lamelli– ja pistetaloja. Lamellitalot ovat hyvin säilyttäneet aikakaudelleen ominaiset alkuperäiset piirteensä. Pistetalojen kiiltävä peltiverhous ja sen myötä muuttuneet mittasuhteet näkyvät muutoksena myös etäältä tarkasteltuna.

Siilitie 9, lamelli– ja pistetalot. Parvekkeiden uusitut metallinsiniset teräskaiteet ja näihin liittyvä parvekelasitus ovat 1950-luvun arkkitehtuurille vieraita. Näiden muodostamat laajat heijastavat seinäosuudet tekevät julkisivusta raskaan oloisen. Muutoksen yhteydessä on katon aiemmin porrasteista lapetta jatkettu parvekkeen yli. Pihan puolella on kaartuvan rakennusmassan muurimainen ilme säilynyt. Pienet sisäänkäyntikatokset ovat myöhemmin lisättyjä.

Uusittu sävyltään hieman punertava julkisivurappaus on perinteistä roiskerappausta sileämpi.

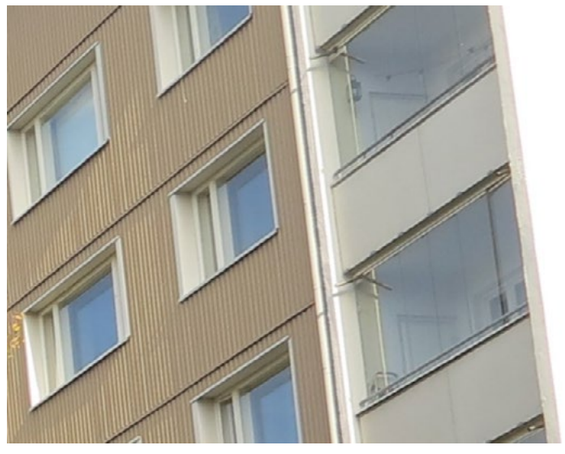

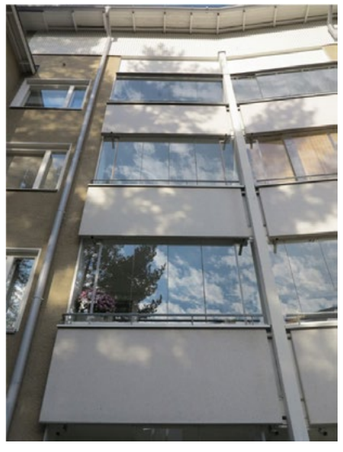

Siilitie 7 lamelli– ja pistetalot. Lamellitalot ovat ilmeeltään varsin hyvin säilyneitä. Parvekelasitus ja samalla jatkettu aiemmin porrasteinen räystäs ovat jossain määrin muuttanut ilmettä. Peltiverhouksen myötä muuttunut jäsentely, on merkittävästi muuttanut pistetalojen ilmettä. Liikehuoneiston ikkunoita suojanneet markiisit on myöhemmin poistettu.

Alkuperäiseen roiskerapattuun julkisivuun liittyi sileäpintaiset valkeat parvekeseinämät ja sileäksi rapatut ikkunasmyygit. Yläreunan tuuletusikkuna on jätetty pois ikkunoita uusittaessa. Julkisivun luonne on täysin muuttunut peltiverhouksen ja ikkunalasituksen myötä.

Oikealla: uusitut sisäänvedetyt parvekkeet joissa sileäpintaiset valkoiseksi maalatut betonikaiteet, kaiteen päällä putkikaide sinkittyä terästä. Parvekelasitus on muuttanut ilmettä. Siilitie 7

Myös pienillä yksityiskohdilla, erityisesti sisäänkäynnin ja kulkureittien varrella on suuri merkitys. Vasemmalla alkuperäinen maalattu putkikaide johon liittyy kapeat välipinnat ja terävä kulma. Oikealla uusi ilmeeltään poikkeava kaide, maalatun teräksen sijaan on käytetty sinkittyä terästä, kulma on pyöristetty ja putken profiili on alkuperäistä paksumpi.

Sisäänkäynnit on usein sijoitettu sisäänvedettynä julkisivusta esimerkiksi parvekeryhmän alle. Alkuperäisiä puu-lasiovia on säilynyt useimmissa rakennuksissa. Ulko-ovelle jatkuva asvalttipäällyste on

7.2 Pihat

LÄHTÖKOHDAT

Länsi-Herttoniemi on pääosin 1940- ja 1950-luvuilla rakennettu alue, jonka kaupunkirakenne, puistot ja luonnonympäristö muodostavat poikkeuksellisen hyvin säilyneen ja merkittävän jälleenrakennuskauden asuntoaluekokonaisuuden.

Selvitystyön pohjana on soveltuvin osin käytetty Helsingin kaupungin laatiman Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön (2019) esittämää osa-aluejakoa, joka perustuu alueen rakennetun ympäristön erityispiirteisiin ja jo varhaisempiin yleiskaavan inventointeihin.

Kehittämisperiaatteiden osalta selvityksessä on hyödynnetty myös Helsingin kaupungin 1940-, 50- ja 60-lukujen arvokkaille, eheille aluekokonaisuuksille laadittuja korjaustapaohjeita (esim. Olympiakylä, Kannelmäki, Pajamäki).

Ohjeiden lähtökohtana on kaupunkikuvallisten, maisemallisten ja rakennustaiteellisten arvojen säilyttäminen ja vaaliminen tulevissa korjauksissa. Ohjeissa on yksityiskohtaisesti kuvattu aikakaudelle tyypillistä kasvillisuutta, pintamateriaaleja, rakenteita ja kalusteita sekä niiden korjaustapoja, jotka säilyttävät alueiden arvoja. Monet kuvatut periaatteet toimivat pohjana myös Länsi-Herttoniemen alueen piha- ja ulkoympäristöjen kunnostuksessa, ja maisemallisten erityispiirteiden pohjalta ohjeita voidaan kohdentaa sekä tarkentaa.

Tavoitteena on vaalia Länsi-Herttoniemen poikkeuksellisen hyvin säilyneen, merkittävän jälleenrakennuskauden asuntoaluekokonaisuuden väljyyttä ja vehreyttä, maisemallisesti merkittävää puustoa ja kallioalueita. Lähtökohtana on pihojen säilyneen tilallisen jäsentelyn sekä aikakaudelle ominaisen kasvillisuuden, rakenteiden ja varusteiden säilyttäminen ja kunnossapito. Keskeisenä kehittämisen periaatteena on uusien tai muuttuvien toimintojen sovittaminen tonteille huomioon ottaen katunäkymien ja pihakokonaisuuksien vaalittavia ominaispiirteitä.

Selvitysalueen pihat on jaettu seuraaviin typologioihin:

- Hiihtäjäntien tornitalopihat
- Kerrostalokorttelit, esimerkkeinä taittuvat lamellitalot ja Kettutien ketjutalot
- Siilitien suurkorttelipihat
- Pienkerrostalo- ja rivitalot
- Pientalojen puutarhapihat

Pihatyyppikohtaisesti tarkastellaan seuraavia teemoja.

- Maisemarakenne, näkymät
- Kasvillisuus
- Rakenteet ja pintamateriaalit
- Kalusteet ja varusteet
- Säilyneisyys

Lisäksi kuvaillaan lyhyesti pihojen kehittämisen periaatteita.

Hiihtäjäntien tornitalot

Viistokuvassa Hiihtäjäntien alueen tornitalot (laajemman kuvan osa). Kuva Heikki Kaitera, Ilmailuhallituksen lupa No 79/76/KSV. MFA 05/95

Hiihtäjäntie 4, 6 ja 8 muodostavat kolmen väljästi maastoon kallion laelle sijoitetun tornitalon ryhmän, jotka on rakennettu vuonna 1954 laaditun asemakaavan muutoksen perusteella. Kortteleissa on omaleimainen, epäsymmetrinen sommitelma, jossa avoin piha-alue sijoittuu kolmen rakennuksen keskelle, ja näkymät avautuvat pihoilta moneen suuntaan rakennusten ohi ja välitse. Hiihtäjäntie 8:ssa rakennusten viuhkamainen sommitelma korostaa edelleen epäsymmetriaa ja maisematilaan avautuvia pitkiä näkymiä. Pihojen kasvillisuus on vapaamuotoista, ja pihat liittyvät luonnonelementtien välityksellä katutiloihin, naapuripihoihin ja länsipuolen metsäselänteen laajaan virkistysalueeseen. Piha-alueet eivät ei jakaudu varsinaiseksi etu- ja takapihaksi.

Maisemarakenne

- Rakennukset on sijoitettu väljästi kallioiden laki-alueille, paikoin hienovaraisesti kallioon leikaten. Kalliopaljastumia on säästetty osana pihaa.
- Paikoin pihat rajautuvat melko jyrkkiin kalliorinteisiin, pihoilla on myös tasaisempaa oleskelutilaa ja loivia nurmirinteitä.
- Kallioinen maasto laskee melko jyrkästi erityisesti Hiihtäjäntie 4 ja 6 länsipuolella.
- Hiihtäjäntien katulinjaus on erityisen omaleimainen; katu nousee n. +12 m tasolta kaartuen ja päätyen n. 10 m ylemmäs. Kadun yläosassa pihojen kohdalla kalliot ja niihin tukeutuvat nurmi- ja pensasalueet rajaavat vapaamuotoisesti katutilaa.
- Rakennusten väleistä ja länsipuolelta avautuu näkymiä metsäselänteelle ja Saunalahden suuntaan.

Kasvillisuus

- Pihat ovat avoimia ja avaria, puustoa on väljästi
- Puulajisto: koivua, mäntyä, jonkin verran vaahteraa ja pihlajaa.
- Nurmirinteet ja kallioihin liittyvä niittymäinen kasvillisuus
- Pensaslajit monipuolisia, osin uusittuja. Kookkaita yksittäisiä syreenejä sekä violetti- että valkokukkaisena. Lisäksi pensasruusulajikkeita, pensasangervoja, happomarjaa, orapihlajaa ja vuorimäntyä yms. vapaamuotoisina ryhminä
- Vapaamuotoisiin pensasryhmiin liittyvät perennaistutukset, joista osa on vuosien varrella uusittu, tunnusomaisina lajeina esimerkiksi vuorenkilpi.

Pyykkiteline tuulisella kalliolla, luonnonniitty ja kookkaat puut.

7.2 Pihat

Rakenteet ja pintamateriaalit

- Reunakiviä on alun perin käytetty vain paikoin
- Tukimuureja ja aitoja tasoerojen kohdalla, kivila-dottuja tukimuureja on mm. Hiihtäjäntie 8 kohdalla. Myös matalat asfalttireunukset
- Hiihtäjäntie 2, rakentamisajalle tunnusomainen me-talliputkikaide ja rinteen poikki polveileva porras
- Paikoitellen hienoja kallio- ja kivilatoomusrajauksia rakennusten sokkeleihin liittyen
- Eleettömät metalliputkikaiteet
- Pienet liuskekivipolut nurmialueilla

Varusteet, kalusteet

- Hiihtäjäntie 6 ja 8a välissä on ylös kalliolle sijoitettu kookas vihreä metalliputkirakenteinen pyykkiteli-ne. Muutamin paikoin puuston suojassa kallioiden laella on pienempiä metalliputkitelineitä (pyykki ja kuivaus). Kuivatus- ja tomutustelineet kalliolla tuuli-sella paikalla on piirre, joka toistuu muuallakin Länsi-Herttoniemessä
- Hiihtäjäntie 8, osin uusittuja mutta jo melko vanhoja puisia leikkivälineitä
- Ei suuria leikkipihoja, varusteet on sijoitettu vapaa-muotoisesti kallio- ja luontoalueilla.

Rakennettu piha-alue rajautuu hienovaraisesti luonnonalueeseen.

Pienipiirteinen puutarhapiha 1950-luvun henkeen.

Kookkaat männyt ja kalliopaljastumat, 1980-90-luvulla uusittua leikkivälineistöä.

Hiihtäjäntien tornitalot, viistokuva 2017 ©Helsingin kaupunki

Hiihtäjäntien tornitalot

Säilyneisyys

Kokonaissommitelma on rakennusten osalta säilynyt. Näkymät länteen avautuvat vapaasti, kalliopintoja ja kookkaita mäntyjä on vaalittu. Näkymä Saunalahden ulkoilureitiltä on vaikuttava.

Hiihtäjäntien sisäkaarteeseen sijoitetut uudemmat rakennukset ovat hämärtäneet vaikuttavan kokonaissommitelman

- Rakennusten välistä keskeistä piha-aluetta hallitsevat asfalttipäällyste ja pysäköinti.
- Osa pihapinnoista on uudistettu, osa istutuksista ovat ilmeeltään liian pienipiirteisiä, poiketen aikakauden ominaispiirteistä
- Leikkivälineistöä on uusittu puisin tyyppikalustein, mahdollisesti 1980-90-luvulta, kunnostus on tarpeen
- Yksityiskohtia on säilynyt jonkin verran, mm. putkikaiteet ja portaat
- Uudehkoja jäteastioita (syväkeräys) on ryhmitelty isoina kokonaisuuksina.
- Pihavalaisimet uusittu hiljattain, nykyisessä mallissa on antrasiitinharmaa pylväs ja alas suuntautuva valo

Kehittämisperiaatteita

- vaalitaan alkuperäistä jäsentelyä
- suositaan rajauksia ilman reunakiviä, asfalttireunukset, yksinkertaiset asfaltti- tai kivituhkapolut, betonilaatta (ei betonikiveä)
- isompiin tasoeroihin luonnonkivi tai paikalla valettu betonitukimuuri
- leikkivälineiden uudistaminen 1950-lukua henkivillä sirorakenteisilla metallivarusteilla
- kasvillisuuden hienovarainen uudistaminen, mäntyjä ja mahdollisesti koivua tai vaahteraa harkiten luonnonmukaisiin rykelmiin. Ei liian pienpiirteistä kasvillisuutta
- asfaltin uusimisessa tarkastellaan avointa asfalttia (hyödyt myös hulevesien hallintaan), asfaltin uritusta tai asfalttibetonia, jossa kiviaineista näkyvissä
- pysäköinnin jäsentely esim. puustoisen istutusalueen avulla
- jätehuollon rakenteet mahdollisimman huomaamattomasti, tummat värisävyt, rajaus vapaamuotoisin istutuksin
- ei aikakauden istutustavalle vieraita massapensasistutuksia
- kytkeytyminen Saunalahden-Fastholman virkistysalueelle korttelien välistä tai rasitteena korttelien kautta, opastus

Keskeiset kerrostalokorttelit

Yleistä

- Rakennettu ympäristö on sovitettu maastonmuotoihin hienovaraisesti.
- Pihat liittyvät luonnonympäristöön jonkin luonnonelementin, esimerkiksi kallion välityksellä.
- Pihoja ei tyypillisesti ole aidattu.
- Tasoeroja esimerkiksi katutilaan on rajattu matalien kivi- tai betonimuurien avulla.
- Kalliomaastoa ja puustoa on säilytetty laajalti alueen rakentamisen yhteydessä. Kasvillisuuden yleisilme on pääsääntöisesti säilynyt varsin hyvin.
- Ympäristön ominaispiirteitä luonnehtii niukka mutta puutarhamaisia yksityiskohtia sisältävä materiaalimaailma, esim. teräsputkikaiteet, liuskekivi, perennaistutukset.

Kerrostalokortteleille ominainen ratkaisu ovat ita luonnehtivat kappalemaiset lamellitalot väljästi maastonmuotoihin ja puistomaiseen ympäristöön sovitettuna. Rakennukset ovat pääosin nelikerroksisia, ja korttelirakenne on avoin. Kettutiellä, Erätorin pohjoispuolella, on seitsemänkerroksisten tornien kortteli. Kerrostaloalue rakennettiin 1950-luvun kuluessa yhtenäisen asemakaavan mukaisesti. Pihoilla rakennusten ohi ja välitse syntyy vaihtelevia näkymiä ja pihan kasvillisuus on vapaamuotoista, liittyen luontevasti katutilaan, naapuripihoihin ja ympäröiviin puisto- ja metsäalueisiin. Alueelle tyypillisiä ovat vaihtelevat näkymät usein loivasti kaartuvaa ja korkeudeltaan loivasti nousevaa tai laskevaa katutilaa pitkin, kortteleiden sisälle virraten. Kallioiset viheralueet rajaavat ja ohjaavat näkymiä sekä muodostavat tärkeitä oikopolkuja pihojen välille.

Maisemarakenne

- Rakennukset on sijoitettu paikoin hienovaraisesti kallioon leikaten mutta yleensä korkeimmille kohdille. Rakennusten väleihin on jätetty väljyyttä ja muokkaamatonta maastoa. Monin paikoin pihat rajautuvat melko jyrkkiin kalliorinteisiin, pihoilla silti tasaisempaakin oleskelutilaa tai loivia nurmirinteitä. Kadun varrella on muutamia kallioleikkauksia.
- Mäyrätien länsipuolen pihoilta ja erityisesti rakennuksista (Mäyrätie 6, 12, 14) avautuu paikoin erityisen pitkiä näkymiä Vanhankaupunginselälle länteen
- Majavatien katulinjaus ja korttelit on sijoitettu kallioalueen tasaiselle laelle.
- Kallioinen maasto laskee erityisesti Majavatien pohjoispuolen korttelien pohjois-koillispuolella varsin jyrkästi.

Kasvillisuus

- Pihapinta on usein katua luontevasti ylempänä, etupihalla on tyypillisesti vapaamuotoisia koristepensaita.
- Kookkaita puita ja kalliopaljastumia nurmialueella, nurmipiha rajautuu usein joko kallioon, niittymäiseen rinnealueeseen tai vapaamuotoiseen pensasryhmään
- Puusto: erityisesti kookkaat männyt, myös koivu, luonnonmukaisilla osuuksilla esim. lisäksi pihlaja, muutamat kuuset
- Pensaat: alppiruusu, vuorimänty, syreeni, köynnöshortensia pensasmaisena elementtinä ja kalliopaljastumien päällä, lumipallohortensia tai vastaava
- Perennoja, esim. vuorenkilpi, kalliopaljastumiin liittyen

Mäyrätie 4.n pihalta avautuva maisema

Kalliopintaa ja mäntyjä piha-alueella.

Mäyrätie 6:n pihaympäristö.

Rakenteet ja pintamateriaalit

- Pääsääntöisesti ei kivireunoja, muureja tai aitoja (poikkeuksena esim. Mäyrätie 7, kallioleikkaus ja vanha metalliverkkoaita).
- Paikoin pihojen kulkuyhteyksiä on rajattu matalalla asfalttireunuksella (esim. Mäyrätie 6).
- Osalla pihoista vanhoja betonirakenteita ja esim. liuskekivipäällystystä tai liuskekivipintaisia betoniportaita, joita rajaa yksinkertainen metalliputkikaide.
- Uudehkoja betonikivettyjä reittejä muutamin paikoin. Ajoa rajaamaan nurmialueille ja asfaltti/kivituhka-aleuiden reunoille lisätty maakiviä.
- Autopaikat pienimuotoisissa asfaltoiduissa taskuissa
- Uritettu asfaltti (Susitien Hiihtomäentien puoleisessa korttelissa) ja kapeat betoniportaat asfalttiluiskan vieressä .

Varusteet, kalusteet

- Osalla pihoista uudehkoja katosrakenteita, esim. harjakattoisia puusäleikkökatoksia.
- Paikoin jätehuoltoa varten uusia syväkeräyssäiliöitä (esim. Mäyrätie 1)
- Ei suuria leikkipihoja; varusteita on sijoitettu vapaamuotoisesti luontoalueille. Pääosa välineistä on uudistettu. Ne eivät kuitenkaan ole kovin uusia (esim. puiset tyyppikalusteet).
- Majavatie 8:n pihalla on alkuperäisen kaltaisia metalliputkesta tehtyjä leikkivälineitä
- Myös säilyneitä metalliputkivarusteita, kuten Majavatien ja Mäyrätien risteyksen rakennusten kalliopihoilla. Kuivatus- ja tomutustelineet kalliolla tuulisella paikalla on piirre, joka toistuu muuallakin Länsi-Herttoniemessä
- Pihavalaisimet eivät ole säilyneet, uudempaa mallistoa edustaa esimerkiksi matala pallovalaisin

Piha-alue Majavatien varrella

Keskeiset kerrostalokorttelit

Karhulinnan peruskorjattu piha-alue, Susitie.

Säilyneisyys

- Esimerkkikohteessa, Mäyrätien-Majavatien alueella, 1950-luvun yleisilme on säilynyt erinomaisesti – puoliavoin pihatila kappalemaisten rakennusten välissä, hienovarainen sommittelu maastoon, puuston ja kallion vaaliminen.
- Myös yksityiskohtia on säilynyt, vaikka alueella on myös uudistettu rakenteita, varusteita ja päällysteitä

Kehittämisperiaatteita

- Vaalitaan alkuperäistä jäsentelyä
- Suositaan rajauksia ilman reunakiviä, asfalttireunukset, yksinkertaiset asfaltti- tai kivituhkapolut
- Maakivirivejä ei käytetä pihojen ajoesteenä
- Betonisten valmiiden muurikivien käyttö ei sovi kokonaisuuteen
- Koristepensaat kulunrajaajana, väliaikainen suoja-aita tai pysyvä aita metalliputkikaiteesta
- Leikkivälineiden uudistaminen 1950-luvun muotokieltä mukailevilla, sirorakenteisilla metallivarusteilla - siinä vaiheessa, kun uusiminen on ajankohtaista
- Hienovarainen kasvillisuuden uudistaminen, uusia mäntyjä ja vapaamuotoisia koristepensasryhmiä voidaan istuttaa harkiten
- Asfaltin uusimisessa tarkastellaan avointa asfalttia (hyödyt myös hulevesien hallintaan), asfaltin uritusta tai asfalttibetonia, jossa kiviaineista näkyvissä
- Pysäköinnin jäsentely esim. puustoisen istutusalueen avulla
- Jätehuollon rakenteet mahdollisimman huomaamattomasti, tummat värisävyt, rajaus vapaamuotoisin istutuksin
- Aikakauden istutustavalle vieraita massapensasistutuksia ei käytetä
- Yhtenäinen rakennustapa piharakennuksille ja jätesuojien aidoille

Pientaloalue

Länsi-Herttoniemen asemakaavalla suojeltu pientaloalue on kaavalliselta ratkaisultaan, rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. Alueen yhtenäisyys perustuu luonnonympäristöön, puutarhasuunnitteluun, katutilaan sekä samaa mittakaavaa oleviin asuinrakennuksiin, jotka on toteutettu yksilöllisin suunnitelmin. Alue on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY).

Jälleenrakennuskauden pientalopihat muodostavat puutarhamaisen ja yhtenäisen miljöön. Alueella on lukuisia pihoja, joille kaupungin puutarhaneuvojana toiminut Elisabeth Koch laati pihasuunnitelman. Länsi-Herttoniemen pientaloaluetta voidaan pitää sen omaleimaisuuden vuoksi yhtenä Kochin tuotannon hienoimmista ja säilyneimmistä kokonaisuuksista. Pihoilla on tyypillisesti kadun puoleinen kapea etupuutarha, ja rakennuksen taakse sijoittuvat oleskelupiha sekä toisinaan hyötytarha.

Pihojen alkuperäisiä suunnitteluratkaisuja, arvoja ja vaalittavia ominaispiirteitä on käsitelty tämän selvityksen luvuissa 3, 5.3.7 ja 6.3.

Alueen luonnetta, pihojen ominaispiirteitä ja kulttuurihistoriallisia arvoja on kuvattu tarkemmin teoksissa *Korsutieltä Näätäkujalle (*osa I, 2003, Sirkka Sädevirta, Riitta Salastie, Maria Karisto; osa II, 2003, Anne Horo). Elisabethin Kochin puutarha- ja pihasuunnittelua on käsitelty kirjassa *Kysykää Essiltä, Elisabeth Kochin puutarhat* (2015, 79-83, Maria Karisto, Taina Koivunen, Antti Karisto) ja Maria Kariston artikkelissa *Elisabeth Kochin kädenjälki Helsingissä* teoksessa *Unelma paremmasta maailmasta* (2016, 112-125).

Maisemarakenne

- Alkuperäisten asemakaavojen ja alueen kokonaissuunnitelman maisemarakennetta myötäilevät periaattet ovat toteutuneet.
- Pientaloalueen tontit on sommiteltu maastoon huoella sovittaen, maastonpiirteiltään jyrkähköjen kallioisten puistoalueiden ympärille.
- Kaduilla maaston korkeusvaihtelu on pääosin loivapiirteistä; Näätätiellä ja Oravatien pohjoisosassa maastonmuodot ovat jyrkkäpiirteisempiä.
- Osalla pihoista on säilytetty kalliopaljastumia ja mm. kookkaita mäntyjä.

Kasvillisuus

- Pihoilla on monin paikoin hyvin säilynyttä 1950-luvun puutarhakasvillisuutta
- Elisabeth Kochin suunnittelemien pihojen alkuperäiset lajikkeet ja istutusperiaatteet ovat arvokas piirre
- Kasvillisuus on puutarhamaisen monilajista ja rehevää, mutta kokonaisilme on eheä
- Kookkaat pylväsmäiset männyt luovat kasvillisuuden rungon ja kehystävät näkymiä. Katujen varsilla on muutoinkin kookasta puustoa, pihoilla on hedelmä- ja koristepuita.
- Tunnusomaisia ovat esimerkiksi kookkaat pensaat, kukkivat pensaat, perennat erityisesti sisäänkäyntien yhteydessä, köynnökset

Puolikorkea muuri, kiven ja betonin yhdistelmä (Oravatie). Kookkaat männyt, yksittäiset kookkaat pensaat ja vapaamuotoiset pensasaidat

Liuskekivetty porras, perennoja ja pensaita Näätätien varrella.

Pientaloalue

Rakenteet ja pintamateriaalit

- Rakenteita ja materiaaleja luonnehtivat yksinkertaiset mutta huolelliset yksityiskohdat.
- Pihoja rajaavat matalat terassoinnit, kivimuurit, valetut kivikoristeiset betonimuurit tai matalat kivireunat. Paikoin on luonnonkalliota näkyvissä kadun varrella.
- Pihapolut ovat soraa tai liuskekiveä
- Portaat ovat valettua betonia tai liuskekiveä.
- Sirot metallikaiteet reunustavat portaita.
- Pihoilla on säilynyt esimerkiksi liuskekiveyksllä raunustettuja pieniä vesialtaita.

Varusteet, kalusteet

- Pihaportit ovat usein yksilöllisiä siroja metalliportteja.
- Alkuperäiset tai aikakaudelle luonteenomaiset pihakalusteet ovat siroja metalli- tai puurakenteisia kalusteita.

Näätätien ja Ilvestien risteyksen kohdalla matala, kaareva liuskekivimuuri ja pensasaita rajaavat pihatilaa kauniisti.

Portti, leikattu pensasaita ja liuskekivetty käytävä.

Matala betonireunus ja pensasaidat, portit, leikatut pensasaidat, kookkaat koristepensaat etupihavyöhykkeellä

Pientaloalue

Asemakaavan suojelumääräyksiä

Alueelle 1990-luvulla laaditussa asemakaavassa on pihoja koskevia suojelumääräyksiä:

- Korttelialueilla olemassa olevat kadunvarsimuurit tulee säilyttää ja pitää huolitellussa kunnossa. Kadun puoleinen tontin osa tulee käsitellä puutarhamaisesti.
- Alueella ovat sallittuja vain sellaiset toimenpiteet, jotka edistävät rakennusten ja niiden lähiympäristön säilymistä ja olennaisten piirteiden vahvistumista.
- Rakentamatta jäävät tontin osat, joita ei käytetä kulkuteinä, leikkipaikkoina tai pysäköimiseen, on istutettava ja hoidettava puutarhamaisessa kunnossa
- Tontilla tulee olla 1 puu/200 m2 tontin pinta-alaa kohti. Vähintään yhden puistoa tulee olla tontin kadunpuoleisella osalla.
- Autopaikat on sijoitettava tontille siten, että ne sopeutuvat kaupunkikuvaan eivätkä muuta alueen luonnetta.

Vaalittavia ominaispiirteitä

- Hyvin hoidetut ja yksilöllisesti maastoon sovitetut tontit
- Pihojen pienipiirteisyys, rehevyys ja puutarhamaisuus – Elisabeth Kochin edustama puutarha-ajattelu
- Yksinkertaiset mutta huolelliset yksityiskohdat, matalat terassoinnit, muurit tai kivireunat, liuskekivipolut
- Pensasaidat tai vapaamuotoiset pensaat tontin rajoilla, yksilölliset portit
- Pihojen luonteva liittyminen kallioiseen metsämaastoon ja luonnonmukaisiin puistoihin
- Katutilan luonne, yhtenäisyys ja intiimi mittakaava
- 1950-luvun puutarhakasvillisuus, monilajisuus mutta eheä kokonaisilme. Männyt kehystävänä, kookkaat pensaat, perennat erityisesti sisäänkäyntien yhteydessä, köynnökset.

Huolella leikatut pensasaidat, kukkivat pienpuut, taustalla kookkaat männyt

Rivitalot ja pienkerrostalot

Jyrkkäpiirteisen rinteen jäsentely portaiden ja vinottain rinteen poikki linjattujen kulkureittien avulla, nurmirinne ja kookkaat koivut (Näätätie)

Ahmatien, Karhutien, Hirvitien ja Susitien alueella sekä Näätätiellä on kaksikerroksisia pienkerrostaloja ja rivitaloja, ja alue muodostaa eräänlaisen vaihettumisvyöhykkeen ja porttiaiheen muun kerrostaloalueen ja pientaloalueen välille. Alueen pihatyyppinä katulinjan suuntainen rakennus, kerrostalo tai rivitalo sijoittuu lähelle katulinjaa ja rajaa kadun näkymiä. Kadun ja rakennuksen väliin muodostuu kapeahko etupiha, ja oleskelupiha sijoittuu yksityisemmin rakennuksen taakse.

Maisemarakenne

- Paikoin katujen linjaus nousee ja laskee pehmeästi maastoon sovitettuna, paikoin jyrkemmin
- Rakennusten suuntauksella katutilaan on paikoin pyritty säästämään kalliota piha-alueeksi (kerrostalot Susitie 14, 16; pienkerros-/rivitalot Susitie 23-27)
- Kallioalueet liittyvät nurmipihoihin, pihoilla kookkaita mäntyjä
- Ahmatie 2 / Karhutie 32-34, kaartuvasti polveileva rivitalo, väljä ja loivasti laskeva etupiha katuun nähden
- Karhutie 25 ja 26, suoraan polveilevat rivitalot katutilan yläpuolella
- Hirvitie 8, kaartuvasti polveileva rivitalo katutilan yläpuolella, jopa yli 2 m korkoero katuun nähden, jyrkkä
- Kallioleikkausten hyödyntäminen osana pihatilaa.

Rehevä puutarhakasvillisuus, liuskekivikäytävät, köynnökset (piippuköynnös) ja liittyminen luonnonmukaisempaan kasvillisuuteen taempana tontilla (Susitie)

Kasvillisuus

- Alueelle tunnusomaiset puut ovat kookkaat männyt ja vaahterat sekä koivut ja koristeomenapuut.
- Alueella esiintyy mm. alppiruusua, kuunliljoja, piippuköynnöstä ja muita köynnöksiä sekä hortensioita. Tyypillistä lajistoa ovat myös saniaiset, kurjenpolvet, marjakuusi sekä kiiltotuhkapensas.
- Pihoilla on leikattuja orapihlaja-aitoja, piha- ja nuokkusyreeniä, siperianhernepensasta sekä lumimarjaa. Myös uudempaa kasvillisuutta esiintyy, mm. pensasangervoja.
- Susitie 13:n ja 15:n kohdalla on erityisen puutarhamainen, 1950-luvun henkeen vaalittu pihapiiri.
- Kookkaat lehtikuuset (Susitie 16) ja hevoskastanjat (Susikuja)
- Susitie 10:n piha vaihettuu puistoon, jossa kalliota ja mm. kookkaita kuusia.
- Rehevän puutarhamainen, pienipiirteinen, eheä ilme (Karhutie)
- Jyrkähkössä nurmirinteessä pensaita ja perennoja, etupihapuuna mm. koivu (Hirvitie)
- Kapea etupihamainen osuus, jossa portaat ja esim. alppiruusuja sekä köynnöksiä. Kivipolun rajaamana puistomaisempi nurmipiha, jonka läpi kulkee liuskekivipolkuja. Kookkaat männyt ja koivut (Ahmatie).

Luonnonkallion säästäminen tasoerossa kadun suuntaan, puutarhamaisuuden korostaminen, perenna- ja pensasistutusten, portaan, kallion ja siron putkikaiteen hienostunut sommitelma (Susitie)

Rakenteet ja pintamateriaalit

- Materiaalimaailmassa paikoin puutarhamainen, intiimi tunnelma, aiheet hallitun yksinkertaisia
- Tunnusomaisia rakenteita ja materiaaleja ovat valetut betoniportaat, betonipintaiset kulkutasot ja liuskekivipolut sekä sirot metalliputkikaiteet. Päällystemateriaaleina myös asfaltti ja kivituhka.
- Ei yleensä reunatukea kadun suuntaan, pihat ylempänä (osa loivemmin, osa varsin jyrkästi).
- Yksittäisissä kohteissa puuaitoja tai liuskekivellä tuettu matala luiskareunus/kivireunus
- Kivireunalla nostettu parkkipaikka
- Säleikköaitarajaus jätteille

Varusteet, kalusteet

- Pienkerrostalojen pihoilla sirot metallikaiteet reunustavat portaita.
- Alkuperäiset tai aikakaudelle tunnusomaiset pihakalusteet ovat siroja metalli- tai puurakenteisia kalusteita (esim. teräsputkesta rakennetut kuivaustelineet)

Kookkaat männyt, kukkivat yksittäispensaat, leikatut pensaat ja köynnökset, huolella toteutetut kivireunukset ja polut (Karhutie)

Etupuutarha hieman katutilaa korkeammalla, loiva nurmirinne, paikalla valetut betoniportaat ja sirot putkikaiteet. Liuskekiveys. (Ahmatie)

Puutarhamaisuus ja pienipiirteisyys, liittyminen luonnonmukaiseen puistoalueeseen, sorapintaiset pihapolut, kookas puusto (Susitie)

Jyrkkäpiirteinen nurmirinne katuun rajautuen, kookkaat männyt kehystävät. Asfalttipintainen pihapolku ja perennaistutukset, ikivihreä kasvillisuus (Hirvitie)

Rehevä puutarhamainen kasvillisuus, kookkaat yksittäiset männyt, tasoero ja eleetön rajautuminen katutilaan, luiskan reunallasirot putkikaiteet (Karhutie)

Puutarhamainen kokonaisuus, tasoerot sommiteltu huolella, näyttävät yksittäispuut, sirot värikkäät putkikaiteet (Susitie)

Säilyneisyys

- Erittäin hyvin rakennusaikakauden ilmeen säilyttäneet etupihat katutilaan rajautuen, esim. Ahmatie, Karhutie ja osin Susitie
- Hyvin säilynyt yleisilme, erityisesti Susitiellä (13-21 ja 20-28)
- Susikuja 12, etupihalla osin uusittuja piharakenteita ja nykyaikaisia betonikivipäällysteitä.
- Puustoa ja kalliota on säilytetty rakentamisvaiheessa.

Kehittämisperiaatteita

- Vältetään betonisten valmiiden muurikivien, tukimuurielementtien ja betonikivien käyttöä sekä pyöreämuotoisia maakiviä
- Pysäköinnin ja jätehuollon rakenteiden huolellinen jäsentely

Siilitien alue

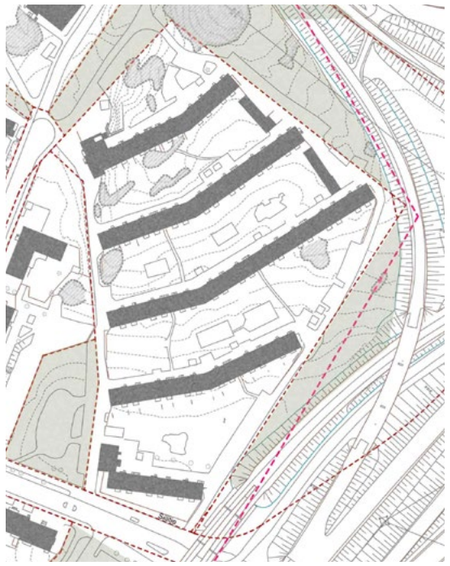
Siilitien alue on korkeiden pistetalojen ja maaston mukaan polveilevien nelikerroksisten lamellitalojen muodostama kokonaisuus 1950-luvulta. Siilitien suurkorttelien pihat poikkeavat keskeisten kerrostalokorttelien pihoista erityisesti suuren kokonsa ja väljyytensä sekä vähäeleisen, paikoin jopa melko karun ilmeensä puolesta, Siilitie 1:n reheviä pihoja lukuun ottamatta. Korttelien keskellä on vaalittu laajoja kallioalueita, ja niihin liittyy oleskeluun kutsuvia nurmirinteitä. Korttelipihoilla on paikoin suuriakin tasoeroja, ja eri puolilla pihoja on kapeita kulkureittejä sekä portaita.

Siilitien alueelle leimallista kaupunkikuvassa on katujen vähäinen määrä. Pääkatuna toimiva Siilitie on selkeästi luonteeltaan pääkadunomainen (kokooja)katu, jolla on molemmin puolin jalkakäytävät ja toisella puolella jalankulun ja pyöräilyn reitti. Katua pitkin kulkee bussiyhteys. Suurkortteleille johtavat pihatiet ja ajoväylät ovat osa tonttia, ja Siilitie 5 ja 7 välisellä alueella oleva ajoyhteys sijaitsee puistoalueella.

Siilitie 5, edessä kasunvarsipysäköintiä

Siilitie 1

- Suurkorttelin taittuvat lamellit on sijoitettu rinnakkain viuhkamaiseen muotoon. Asuntoparvekkeet avautuvat kaakkoon.
- Voimakas korkeusvaihtelu korttelin alueella, eteläsä n. + 7 mpy, pohjoisessa n. +24 m mpy
- Pitkät lamellitalot rajaavat väliinsä vehreän, pääosin nurmipintaisen, puustoisen piha-alueen. Rakennusmassojen varjoisella pohjoispuolella on päällystetty kulkuväylä ja sisäänkäynnit, etelä- ja kaakkoispuolella on parvekkeita (ja myös maantasopihoja?)
- Osalla pihoista on suorakaiteen muotoisia, mm. pelailuun, leikkiin ja oleskeluun varattuja toiminnallisia alueita.
- Kasvillisuus on rehevää ja monipuolista – kookkaat pihapuut, kukkivat pensaat, nurmipinnat
- Kalusteita ja varusteita on todennäköisesti uusittu useammassa vaiheessa. Pihavarastot jne. eivät liene alkuperäisiä
- Yleisilme on säilynyt runsaan puuston ja muun kasvillisuuden sekä selkeästi rajautuvien nurmipihojen ansiosta

Uudistetut leikkivarusteet edustavat oman aikansa vakiomallistoa.

Siilitie 1 poikkeaa muista Siilitien alueen suurkortteleista rehevän kasvillisuutensa puolesta.

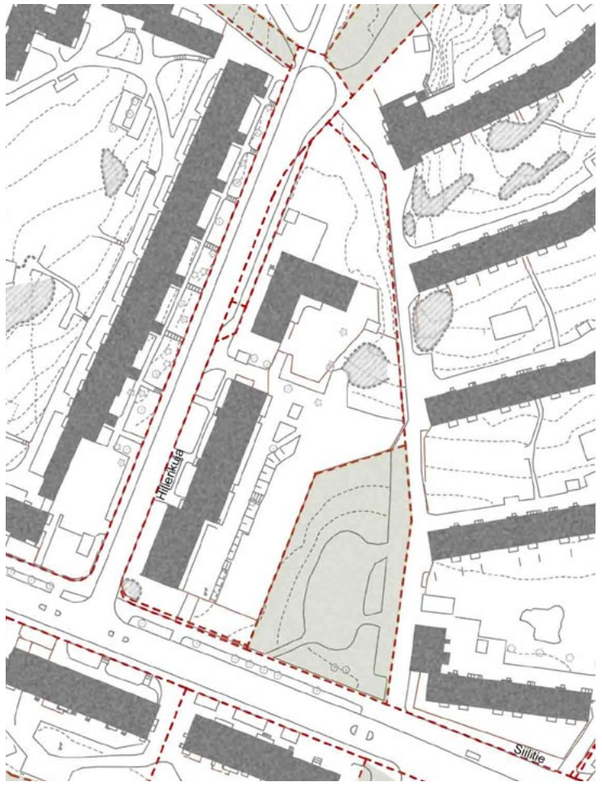

Pohjois- ja luoteissivulla on asfalttipintainen käytävä.

Pysäköintialue.

Siilitie 3

- tällä kohdalla on vanha Siilitien lastentalo, jossa toimii nykyään päiväkoti (Hillerikuja)
- pihaympäristössä korostuu toiminnallisuus. Alkuperäinen jäsentely ei liene täysin säilynyt
- Osa vanhassa suunnitelmassa mainituista pihlajista lienee alkuperäisiä. Hillerikujan pensasistutukset eivät ole säilyneet.
- Varusteita ja mm. aitaukset on ajan myötä uusittu
- päiväkotiin liittyy myös uudempi rakennusosa pohjoispuolella
- toisella puolen katua oleva rakennus peruskorjattu + hissit lisätty, piharakenteita uusittu. Puustossa edelleen alkuperäisiä koivuja ja mäntyjä. Yleisilme muuttunut.

Siilitie 5, 7, 9 Yleiset ominaispiirteet

- kolme suurkorttelia, joissa kussakin oma muotokieli mutta sama sommitelmaperiaate pitkien, eri tavoin maaston mukaan polveilevien rakennusmassojen sekä korkeampien pistetalojen keskelle, rakennuksia ylemmäs rajautuvasta laajasta puistomaisesta pihatilasta
- Pihan toiminnalliset osuudet sijoitettu erilleen muista alueista, esim. kuivaustelineet, oleskelu
- Pihojen laajat kallioalueet luonteikkaita, kallioalueet liittyvät monin paikoin luontevasti istutettuun, yleensä nurmipintaiseen pihaan.
- Siilitie 5:ssä laaja, korkea ja ehyenä säilytetty kallioalue rajaa pysäköintialuetta luontevasti.
- Siilitie 9:ssä mittava nurmipintainen "etupiha" rajautuu katutilaan erimuotoisten matalien kallioleikkausten välityksellä. Korkea kookas puusto muodostaa vertikaaliaiheen taustalla muurimaisena näkyvää, kaartuvaa rakennusmassaa vasten.
- Osa suurkorttelipihojen portaista ja betonitukimuureista lienee alkuperäisiä
- Siilitien katutilaa rajaa muutamin paikoin omaleimainen, kookkaasta luonnonkivestä muurattu molemmista päistään viistetty tukimuuri, jonka päällä on paksu betonista valettu kansi ja harmaa pinnakaide (mm. Siilitie 7 ja Siilitie 11)
- Kadun varrella jalkakäytävään rajautuen nurmipintaista rinnepihaa ja paikoin kallioleikkauksia. Puustossa mm. koivu, vaahtera ja lehmus, korkeammilla tontin osilla/sisempänä myös mänty

Siilitie 5

- Siilitie 5 kuuluu kolmen suurkorttelin muodostamaan kokonaisuuteen, jossa kukin edustaa omaa muotokiletään mutta samankaltaista sommitelmaperiaatetta. Jäsentely perustuu pitkien, eri tavoin maaston mukaan polveilevien lamellitalojen ja korkeampien pistetalojen vuorotteluun. Rakennusten kehystämä rakennuksia ylemmäs sijoittuva laaja yhteispiha on luonteeltaan puistomainen. Suurkortteleita yhdistävät niiden väliin työntyvät puistokiilat.
- Siilitie 5 pihat on uudistettu hiljattain. Materiaalit mukailevat 1950-luvun henkeä (putkikaiteet, betonilaatat) mutta eri pintamateriaalien rajakohta poikkeaa 1950-luvulle ominaisesta yksinkertaisesta jäsentelystä.

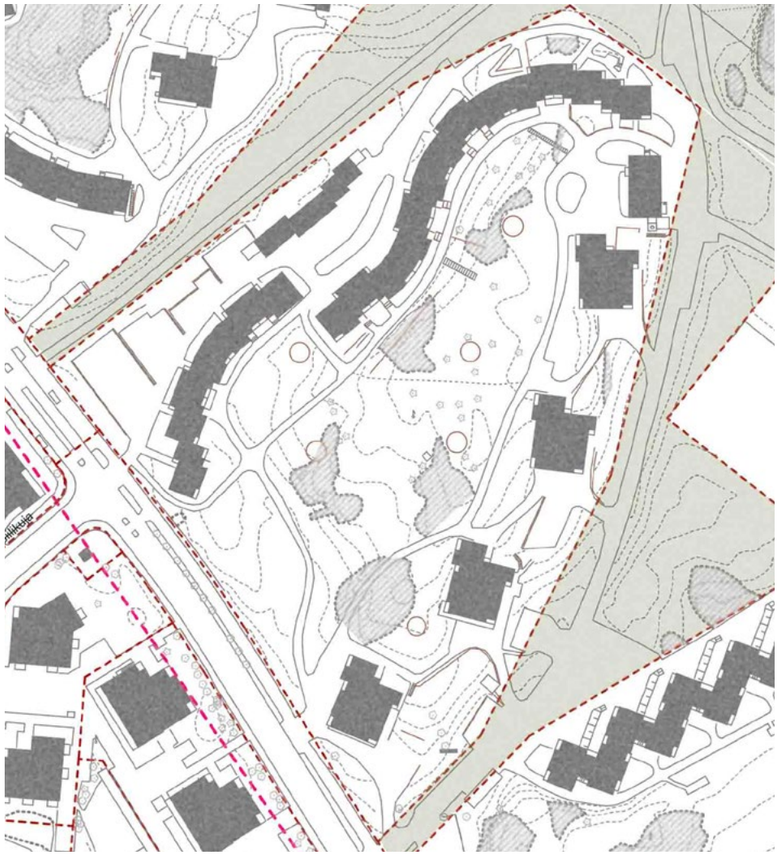
Siilitie 5. Alueen suurkorttelipihojen tunnusomaisia piirteitä ovat yksinkertainen, linjakas kokonaisilme, laajat nurmialueet, asfalttipihatiet ja asfalttireunukset sekä kookas puusto. Pihojen tilallinen vaikutelma on melko avoin.

Siilitie 7

- Siilitie 7 kuuluu kolmen suurkorttelin muodostamaan kokonaisuuteen, jossa kukin edustaa omaa muotokieltään mutta samankaltaista sommitelmaperiaatetta. Jäsentely perustuu pitkien, eri tavoin maaston mukaan polveilevien lamellitalojen ja korkeampien pistetalojen vuorotteluun. Rakennusten kehystämä rakennuksia ylemmäs sijoittuva laaja yhteispiha on luonteeltaan puistomainen. Suurkortteleita yhdistävät niiden väliin työntyvät puistokiilat.
- Siilitien katutilaa rajaa muutamin paikoin omaleimainen, kookkaasta luonnonkivestä muurattu molemmista päistään viistetty tukimuuri, jonka päällä on paksu betonista valettu kansi ja harmaa pinnakaide (mm. Siilitie 7 ja Siilitie 11)

Erilaiset pyöreät piha-aiheet toistuvat Siilitie 7 suurkorttelipihalla

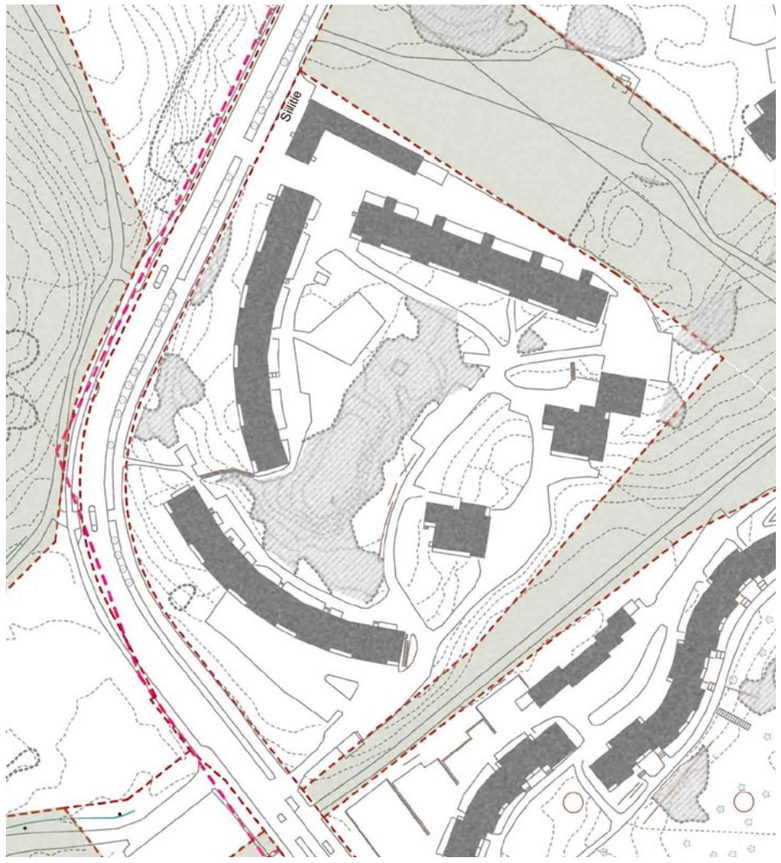
Ympyrän muotoinen pihatasanne.

Rakennusten yksinkertainen hahmo kohoaa rinteen päätteenä, pihan perusjäsentely on säilynyt. Putkikaiteen ja asfaltti, nurmipinta, kookkaat männyt tuomassa mittakaavaa. Siilitie 7

Siilitie 9

- Siilitie 9 kuuluu kolmen suurkorttelin muodostamaan kokonaisuuteen, jossa kukin edustaa omaa muotokieltään mutta samankaltaista sommitelmaperiaatetta. Jäsentely perustuu pitkien, eri tavoin maaston mukaan polveilevien lamellitalojen ja korkeampien pistetalojen vuorotteluun. Rakennusten kehystämä rakennuksia ylemmäs sijoittuva laaja yhteispiha on luonteeltaan puistomainen. Suurkortteleita yhdistävät niiden väliin työntyvät puistokiilat.
- Siilitie 9:ssä mittava nurmipintainen "etupiha" rajautuu katutilaan erimuotoisten matalien kallioleikkausten välityksellä. Korkea kookas puusto muodostaa vertikaaliaiheen taustalla muurimaisena näkyvää, kaartuvaa rakennusmassaa vasten.

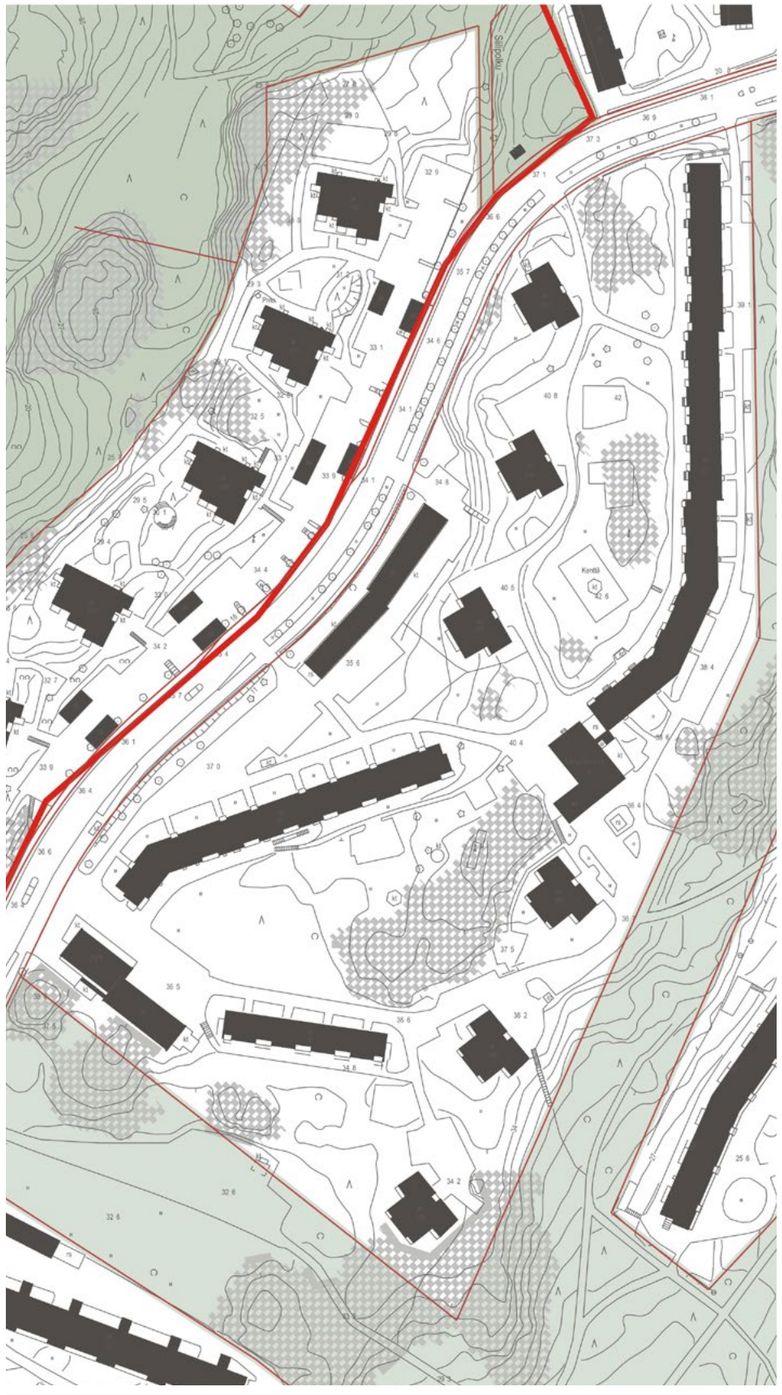

Pihan keskellä kohoaa laakea kallioalue.

Piha rajautuu Siilitien katutilaan nurmirinteen ja laakean kallioalueen välityksellä. Kookas puusto kehystää julkisivuja.

Siilitie 11a ja 11b

- Pitkänomainen suurkortteli, jossa sekä pitkiä rakennusmassoja että pistetaloja, kadun varrella myös matalampia pitkiä autotallirakennuksia, eteläosassa matala kaupparakennus ja pysäköintikenttää
- Pihat jäsentyvät melko laajoiksi kokonaisuuksiksi, ei yhtä selkeä suurkorttelipihan jäsentely kuin 5,7 ja 9:ssä
- Muita Siilitien kortteleita mukaileva pääsommitelmaperiaate pitkien rakennusmassojen sekä korkeampien pistetalojen keskelle rajautuvasta laajasta puistomaisesta pihatilasta, jolla avokalliot jäsentävät tilaa ja luovat niille omaleimaisuutta. Kallioalueet liittyvät monin paikoin luontevasti istutettuun, yleensä nurmipintaiseen pihaan. Rakennusten välillä on kapeita kulkureittejä, joita ei ole rajattu reunakivellä
- Pihan toiminnalliset osuudet sijoitettu erilleen muista alueista, esim. kuivaustelineet, oleskelu, leikki, huvimajat jne.
- Osa portaista ja betonitukimuureista lienee alkuperäisiä, osaa uusittu
- Siilitie 11 kohdalla katutilaa rajaa samantapainen tukimuuri kuin Siilitie 7:ssä. Muuri on kookkaasta luonnonkivestä muurattu molemmista päistään viistetty tukimuuri, jonka päällä on betonista valettu kansi ja harmaa pinnakaide.
- Siilitie 11 ja 13 välillä avautuu näkymiä, luonteenomaisia myös näkymät korttelien välisiin puistoihin ja puistoista korttelialueille
-

Siilitie 11 b. Korttelin pohjoisosa kohoaa korkealle katutason yläpuolelle, reunalla on huolella työstetty pengermuuri ja kallioleikkaus. Pystypinnakaide on uudehko.

Siilitie 11 a. Korttelin lounaiskulmassa on myymälärakennus, Kuva Siilitieltä.

Siilitie 11a

Siilitie 11 a., taustalla Siilitie 11b:n rakennukset. Laakeat avokalliot ovat pihan pohjoisosan oleskelualuetta. Varusteisiin kuuluvat pyöröputkesta tehty pyykinkuivausteline ja tyylinmukainen valaisin.

Korttelin lämpökeskus ja sen ylempään kerrokseen rajautuva pysäköintialue, taustalla Siilitie 11a:n pohjoisin tornitalo.

Korttelin eteläosan, Siilitie 11 a:n kallioinen piha kuvattuna koillisesta lounaaseen, vasemmalla tornitalot.

Siilitie 11 a:n piha kuvattuna koillisesta lounaaseen, oikealla lamellitalo, etualalla autopaikkoja.

11 a:n pihavalaisimeksi on valittu 1950-luvun muotokieltä noudattava malli, takana vasemmalla 11 b:n uudemmanmallinen valaisin.

Siilitie 11b

Siilitie 11 b:n keskeinen piha-alue kuvattuna etelästä. Tornitaloja myötäilee polveileva käytävä.

Siilitie 11 b:n keskeinen piha-alue, taustalla lamellitalo. Oikealla maalaamaton, uudehko mattoteline.

Siilitie 11 b:n keskeinen alue, kuva pohjoisesta. Vasemmalla lamellitalo, oikealla tornitalot. Käytävän reunoila on maalatut pyöröputkikaiteet.

Siilitie 11 b:n pihan oleskelualue kalusteineen puuston suojassa.

Siilitie 11 b:n kaarevan lamellitalon länsisivua myötäilee asfalttipintainen käytävä. Rakennuksen seinustalla on istutuskaista. Etualalla eri mallisia putkirunkoisia penkkejä.

Siilitie 13

Siilitie 13

Siilitie 13, betoniportaat ja putkikaide nurmirinteessä, kookkaat puut ja kalliopaljastumat, puoliavoin tilallisuus säilyttänyt rakentamisaikakauden ilmeen

- Kaksi pitkää rakennusmassaa, joita yhdistää rakentamisaikakaudelle luonteenomainen yksinkertainen piharakennus ja betonirakenteinen pergola. Pohjoisosassa on matala liikerakennus ja autotalli
- Rajautuminen itäpuolella Viikintien suojaviheralueeseen
- Rakennusmassojen välissä laaja asfalttipintainen maantasopysäköintialue
- Rakennusten pääsisäänkäyntien puolella leveähkö asfalttipintainen kulkuväylä, hiljattain uusitut tukimuurit ja pensashanhikki-istutukset.
- Rakennusten puiston puolella kapeampi kulkuväylä, joka rajautuu melko jyrkästi länteen päin nousevaan puistomaiseen pihaan. Parvekkeet avautuvat kulkuväylän yli puistopihalle, muodostaen luonteikkaan pihakokonaisuuden, jossa voi kokea sekä omaa rauhaa pitkien näkymien kautta että yhteisöllisyyttä. Puistopihaa rajaa Siilitie 11:n korttelin samanhenkinen pitkä rakennusmassa
- Osa rinteeseen johtavista betoniportaista vaikuttaa alkuperäisiltä
- Toiminnot jaettu omiksi, usein suorakaiteen muotoisiksi alueiksi

Hulevedet, kehittämisperiaatteet

- Vaikka maasto on kallioista, alueella on väljä tehokkuus ja siten paljon läpäisevää pintaa.
- Alueella on paljon kasvillisuutta ja varsinkin kookasta puustoa, joiden juuret hyödyntävät hulevesiä tehokkaasti.
- Hallinnan ratkaisuissa tulee erityisesti ottaa huomioon arvokkaat, pienipiirteiset pihaympäristöt.
- Piha-alueiden kalliopintoja on erityisesti vaalittava. Kalliota ei tule määritellä hulevesilaskelmissa täysin läpäisemättömäksi pinnaksi. Hulevedet imeytyvät jonkin verran myös kalliopinnoilla ja kallioiden raoissa, ja myös kallioalueiden kasvillisuus hyödyntää vesiä.
- Asfalttipihojen alle voidaan tarvittaessa sijoittaa kivipesätyyppisiä imeytyskenttiä. Myös asfalttialueiden rajalle on mahdollista sijoittaa kivipesäkaivantoja, joissa osin kasvillisuuspintaa. Hulevesikasettiratkaisut eivät ole suositeltavia.
- Isommilla tonteilla (esim. Siilitie) on paikoin kasvillisuuspintaisia painanteita ja uomia toteutettu tai osin syntynyt luonnostaan.
- Puistojen kivituhkapolut ohjaavat ja jonkin verran läpäisevät hulevesiä. Paikoin voidaan tutkia uusia pieniä painanteita polun vierellä. Polkujen alla voidaan tutkia kivipesärakenteita, kun otetaan huomioon ympäröivä kasvillisuus ja polkujen alkuperäisen pinnanmuodon luonteva liittyminen luonnonmukaisiin alueisiin

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Puistojen luokittelu, selvitys 2021

Asemakaavalla suojeltu puistoalue VP/s

- Frans Emil Sillanpään puisto
- Näätäpuisto

Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto

- Mäenlaskijanpuiston osa-alueita
- Hiihtomäenpuisto
- Mäyräpuisto
- Mäyrätien puistometsä
- Susikujan puistikot
- Portimopuisto (molemmat puistikot)
- Susitien-Karhutien puistometsä
- Susitien-Hirvitien puistometsä
- Frans Emil Sillanpään puisto
- Näätäpuisto
- Kettupuisto

Asemakaavahistoriallisesti arvokas Siilitien suurkortteleita yhdistävä puisto

- Herttoniemen aluepuisto

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia

- Mäenlaskijanpuiston keskeinen alue
- Oravapuisto
- Itäväylän suojavyöhyke
- Väinö Valveen puisto
- Väinönlehto
- Siilitien puisto
- Puistikko Kettutien ja Siilitien risteyksessä

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä säilytettävä puisto- tai virkistysalue, jolla on erityisiä maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä luonto- ja virkistysarvoja

- Saunalahden-Fastholman selännemetsä

Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä kulttuurihistoriallisesti merkittävä liikuntapuiston alue

- Herttoniemen liikuntapuisto

Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä säilytettävä reunavyöhyke

- Saunalahden-Fastholman selännemetsä, osa

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Mäenlaskijanpuisto

Mäenlaskijanpuisto jakautuu maastonmuodoiltaan kahteen eriluonteiseen alueeseen. Keskiosa on avoin, alava nurmialue, johon puiston leikki- ja pelitoiminnot on sijoitettu väljästi. Muutamien kookkaiden koivujen ja mäntyjen ryhmät kehystävät avointa maisematilaa. Puiston länsiosassa on pieni kosteikkopainanne. Eteläinen reuna on melko jyrkkäpiirteinen kallioinen metsärinne, jossa on monilajista tuoreen kangasmetsän kasvillisuutta sekä kulttuurivaikutteista lajistoa. Mäenlaskijanpuiston kallioilla on vanhojen pihapiirien jäänteitä, kallioketoa ja kulttuurikasvillisuutta luonnonpuuston lomassa.

Puiston halki kulkee kaksi tärkeää ristikkäistä ulkoilureittiä, joilta avautuu pitkiä näkymiä. Puisto kiinnittyy katuihin lamellirakennusten väleistä, joista avautuu näkymiä puistoon ja ympäröiville metsä- tai korttelialueille. Puistoalue liittyy saumattomasti viereisiin kerrostalopihoihin.

Mäenlaskijanpuisto osoitetaan selvityksessä pääosin merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto. Puiston alavan osuuden eteläreunalla on merkitty osa-alue merkinnällä Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia Kallioisen rinteen yläosa suositellaan säilytettäväksi.

- Kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin ajalta puistosta on säilynyt suunnitelma nimellä Puistoalue, Länsi-Herttoniemi. Puisto on merkitty vuosien 1953 ja 1954 asemakaavoihin.
- Puistosta on laadittu ympäristösuunnitelma (1986), jonka pohjalta ainakin leikkivälineet lienee kunnostettu. Osa niistä kaipaa uutta kunnostusta.
- Suositukset: keskeinen avoin maisematila, tärkeät reitit ja maisematilaa rajaava rinne säilytetään.

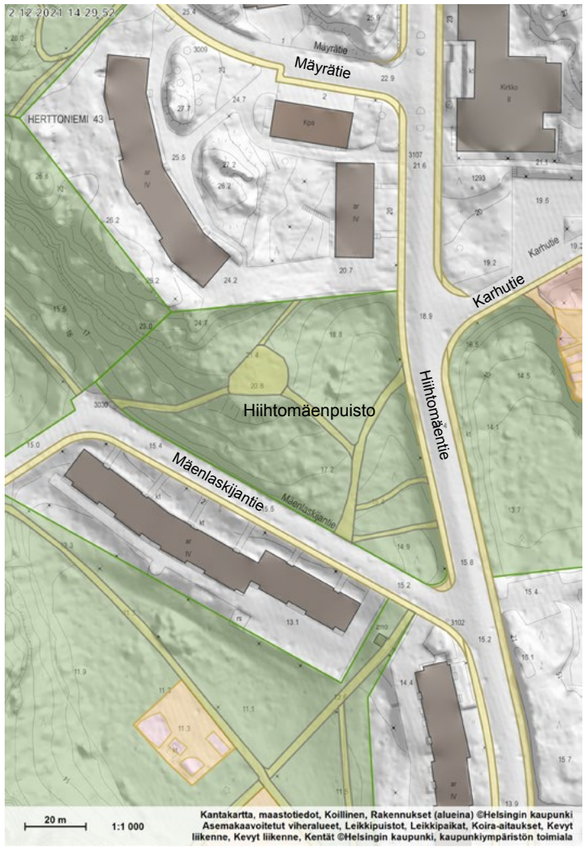

Hiihtomäenpuisto, ”Kivikkopuisto”

Hiihtomäenpuisto on kahden asuinkorttelin väliin rajautuva puisto, jossa on kaksi eriluonteista osa-aluetta. Hiihtomäentiehen rajautuva puiston osa on alava, puoliavoin nurmialue, jossa kasvaa kookkaita maisemakuvassa merkittäviä mäntyjä ja koivuja. Nurmialueella on kookas kivi, joka on nostettu esiin jo alueelle laaditussa puistosuunnitelmassa. Puiston länsiosa on ilmeeltään luonnonmukaisempi, ja ylempänä rinteessä sijaitseva, alkuperäisessä puistosuunnitelmassa osoitettu pieni aukio on pääosin säilynyt. Länsiosan kasvillisuus on luonteeltaan kuivan kalliometsän kasvillisuutta. Länsiosassa puisto liittyy luonnonmukaiseen metsäiseen rinteeseen. Idässä puistoa rajaa Hiihtomäentie, jolta tarkasteltuna puiston nurmipintainen edusta avautuu erityisen kauniisti, taustanaan Mäenlaskijantien lamellikerrostalo pihaistutuksineen sekä vehreä rinne.

Hiihtomäenpuisto osoitetaan selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

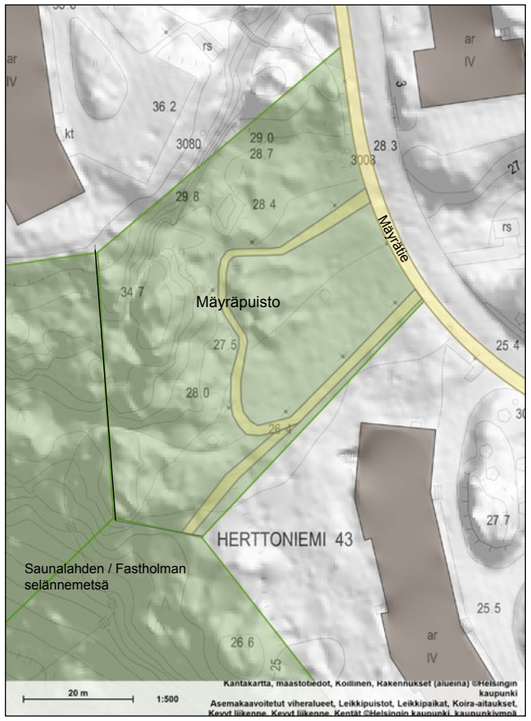
- Kaupunginpuutarhuri Bengt Schalinin ajalta puistosta on säilynyt suunnitelma nimellä Puistoalue Hiihtomäentien ja Mäenlaskijantien kulmassa
- Suositukset: Mäenlaskijantiehen ja Hiihtomäentiehen rajautuva kolmiomainen osuus osoitetaan hoitoluokkaan A2.

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Mäyräpuisto

Mäyräpuisto on erityislaatuinen ja arvokas, läntisen reuna-alueen kerrostalokortteleihin liittyvä pieni puisto, jossa on puistomainen rakennettu ja huolella ylläpidetty osa sekä luonnonalueeseen rajautuva osa. Puisto on muodostettu 1952 vahvistetussa, arkkitehti Markus Tavion uuteen kerrostaloratkaisuun liittyvässä asemakaavan muutoksessa.

Puistoa rajaavat etelä- ja pohjoispuolelta taitteiset lamellitalot vehreine, kallioisine pihoineen, joiden maisematila jatkuu puistoon saumattomasti. Idässä puistoa rajaa Mäyrätien kapea katutila, länteen avautuu luonnonmukaisempi puistoalue. Maaston luontainen tasanne, luonnonpuusto ja kalliot sekä sammaleiset kivet ovat olleet sommitelman lähtökohta. Puiston kohdalla loivasti kaartuvalta Mäyrätieltä avautuu näkymiä puistoon.

Mäyräpuiston katutilaan rajautuvan oleskelupuiston ytimessä on tasainen nurmikenttä, jota kiertää kapea kivituhkapolku. Polun varrella on penkkejä, ja polkuun rajautuu monilajisia istutuksia; kasvilajistosta mainittakoon kuunliljat, kurjenpolvet, saniaiset, kirsikkapuut ja pihlajat. Nurmialueella kasvaa runsaasti maahumalaa. Oleskelupuistoa kehystää pohjois- ja länsipuolella jyrkkä, korkea kallioseinämä, joka rajaa luontevasti puiston maisematilaa. Kallion vieritse johtaa polku laajalle luonnonmukaiselle lähivirkistysalueelle, johon puisto saumattomasti liittyy. Luonnonmukaisella alueen osalla kasvaa mm. koivuja ja mäntyjä.

Mäyräpuisto osoitetaan selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto. Puisto kuuluu Helsingin arvoympäristöihin, ylimpään arvoluokkaan.

- Mäyräpuistosta ei ole säilynyt tai laadittu rakennusaikaisia suunnitelmia, mutta se on kunnostettu Bengt Schalinin henkeen 1990-luvulla (alkuperäinen toteutus 1956–1959, kunnostussuunnitelma 1999)
- Suositukset: hoidetaan nykytilan mukaisesti

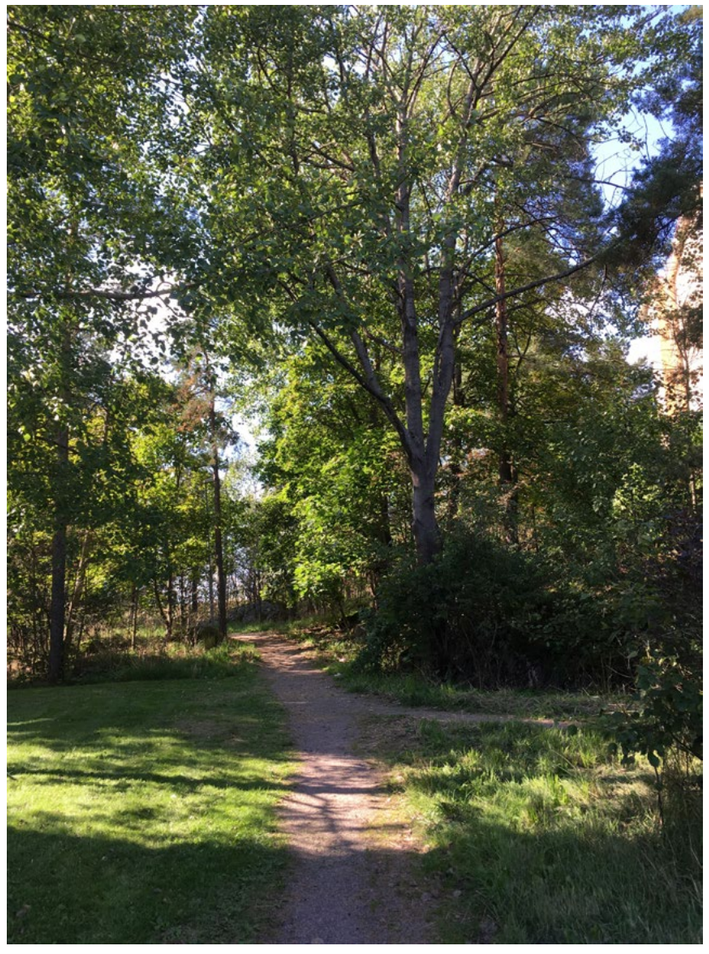
Mäyrätien puistometsä

Mäyrätien puistometsä muodostaa kapean luonnonmukaisen puiston ja kulkureitin Hiihtomäentien kahden lamellikerrostalon väliin. Puistotila jatkuu länteen päin laajentuen kallioalueen kohdalla Mäyrätien kahden pistetalon väliin. Mäyrätien puistometsä muodostaa erityisen tärkeän viherverkon osan kytkien Susikujan puistikot idästä puistometsän kautta länteen aina Saunalahden-Fastholman laajalle virkistysalueelle.

Puiston topografia on hyvin vaihtelevaa ja kasvillisuus on pääosin luonnontilaista; tienvarsiin rajautuu kapea nurmipinta. Mäyrätien lähistöllä on kallioaluetta ja erityisen näyttäviä mäntyjä, jotka kehystävät ja korostavat Mäyrätien rakennusten päätyjä katutilasta katsottuna. Puistometsän itäosassa, joka rajautuu Hiihtomäentiehen, on mäntyjä, haapoja ja keskemmällä puistoa tiheää sekametsää sekä taimikkoa. Puistokäytävältä avautuu kiehtova näkymä luonnonpuuston lomasta Mäyrätien taitteisen lamellitalon suuntaan. Puiston lähtökohtana lienee ollut olemassa olevan puuston ja kallioisen maaston vaaliminen, niiden hyödyntäminen osana puistoa, sekä oikoreitin osoittaminen hieman muuta maastoa tasaisemmalle kohdalle maastonmuotojen väliin.

Mäyrätien puistometsä on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

- Vanhoja suunnitelmia ei ole löytynyt tai laadittu, mutta alue on osoitettu puistoksi vuoden 1946 asemakaavassa.

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Susikujan puistikot

Puistikkoalue jakautuu kahteen osa-alueeseen Susikujan pohjois- ja eteläpuolelle. Puistikot rajautuvat lännessä Hiihtomäentiehen, idässä puistotila vaihettuu saumattomasti Majavatien-Susikujan korttelipihoiksi. Pienten puistikoiden topografia on jyrkkäpiirteistä ja vaihtelevaa, ja kapeat, loivasti kaartuvat sora- tai asfalttipintaiset käytävät muodostavat puistikoihin elämyksellisiä reittejä sekä näkymiä. Puusto on pääosin luonnonpuustoa, lajeja ovat koivut, männyt, kuuset sekä muutamat haavat. Sammalpeitteisiä kalliopintoja on vaalittu puiston keskeisenä, vaikuttavana aiheena. Susikujan pohjoispuolella on pieni leikkikenttä.

Susikujan puistikot ja Mäyrätien puistometsä muodostavat asemakaavassa keskeisen puistokokonaisuuden ja tärkeän reitin läntiselle virkistysalueelle. Susikujan puiston eteläosa liittyy saumattomasti Herttoniemen kirkon pihaympäristöön, muodostaen omaleimaisen kokonaisuuden, jota luonnehtivat kallioalueet ja luonnonpuusto. Puistikoiden reiteiltä avautuu kauniisti näkymiä ympäröiville pihoille.

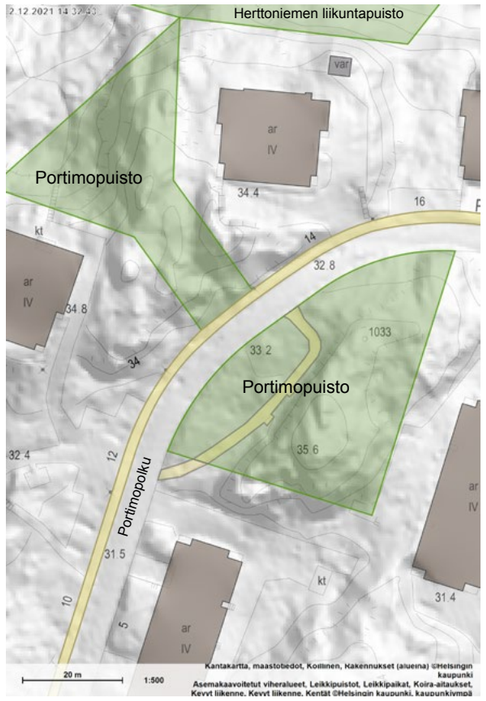
Susikujan puistikot on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

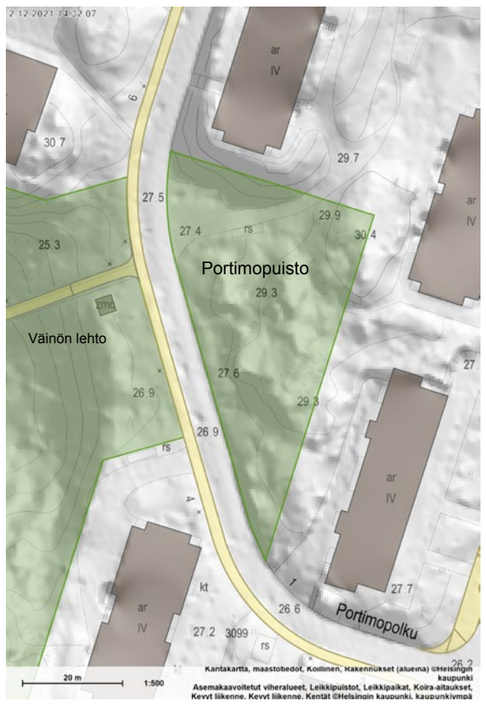
- Puistosuunnitelmasta on maininta, että se on laadittu 1957. Suunnitelmaa ei ole löytynyt, mutta alue on osoitettu puistoksi jo vuoden 1946 asemakaavassa.
- Suositukset: hoidetaan nykytilan mukaisesti.

Portimopuisto (molemmat puistikot)

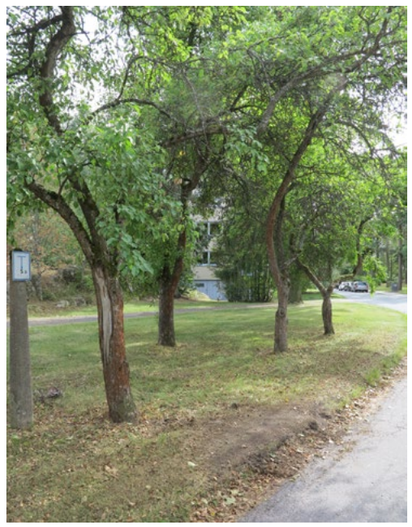

Portimopuisto koostuu kahdesta pienestä korttelipuistosta, joista pohjoisemmassa on aikakaudelle tunnusomainen pieni oleskelupuisto ja eteläisempi on luonnonmukaisempana hoidettu alue. Portimopuiston pohjoisosan oleskelupuisto on topografialtaan melko tasainen. Portimopolun katulinjasta erkaneva kaareva puistokäytävä rajaa pitkää, kapeaa oleskelualuetta. Oleskelualueen taustalla kohoaa eheä, matala kallioalue, joka muodostaa merkittävän maisemakuvallisen elementin ja luontevan rajauksen oleskelualueelle samaan tapaan kuin Mäyräpuistossa. Portimopolun loivasti kaartuva katulinja tarjoaa vaihtelevia, puuston rajaamia maalauksellisia näkymiä puistoalueelle. Puustossa on muutamia kookkaita kuusia, koristeomenoita, kirsikkapuita, vaahteraa sekä kookas haapa. Puustossa on säilynyt myös vanha betonipylväs.

Portimopuiston eteläosa on topografialtaan vaihteleva, luonnonmukainen kallioalue. Alueella kasvaa mäntyjä, koivuja, haapaa, vaahteraa sekä taimikkoa. Alueen poikki johtaa korttelipihalle ajoyhteys, jonka varrella on muutama pysäköintipaikka. Puistossa ei ole muita toimintoja, mutta se laajentaa ja täydentää maisemallisesti viereisten kerrostalojen kapeita pihoja. Puistoalue jatkuu Portimopolun länsipuolella sorapintaisen puistoreitin välityksellä Väinönlehtoon, joka on laajahko, osin luonnonmukainen puistoalue. Puistoreitti on merkittävä jalankulkuyhteys läntiselle laajemmalle virkistysalueelle.

Portimopuistot on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

- Puiston pohjoisosasta on säilynyt vanha suunnitelma nimellä Puistikko Portimonpolulla (1957). Molemmat alueet on osoitettu puistoksi jo vuoden 1946 asemakaavassa.
- Suositukset: hoidetaan nykytilan mukaisesti.

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Susitien-Karhutien puistometsä

Susitien-Karhutien puistometsä muodostaa Länsi-Herttoniemen asemakaavassa tyypillisen, korttelirakenteen sisään jäävän kallioisen luonnonalueen, joka varattiin puistoksi jo vuonna 1944 vahvistetussa rakennussuunnitelmissa. Puisto kiinnittyy länsipuolelta Susitiehen kahdessa kohdassa rakennusten välissä. Itäpuolella puisto kiinnittyy Kettutiehen, josta puistojen ketju jatkuu kadun itäpuolella Frans Emil Sillanpään puistoon. Puiston reunoilla on pitkä polveileva rivitalo, pienkerrostaloja sekä muutamia pientaloja. Kaupunkitilan mittakaava on puiston ympäristössä pienipiirteinen.

Puistometsän topografia on varsin vaihtelevaa, laajat kalliokumpareet kohoavat 6-7 m ja paikoin jopa 14 m ympäröiviä katutiloja korkeammalle. Puiston kallioalueille johtaa melko jyrkkäpiirteinen, osin asfalttipintainen polku, ja kalliolta sekä kallioille johtavilta poluilta avautuu näkymiä alemmas ympäröivien korttelialueiden suuntaan. Kasvillisuustyyppi on pääosin kuivaa kalliometsää, kallioisuuden takia puusto ei ole erityisen korkeakasvuista ja tilavaikutelma on melko avoin. Reuna-alueilla kasvillisuus on hieman rehevämpää.

Susitien-Karhutien puistometsä on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

- Puistosta on säilynyt suunnitelma nimellä Susitien puistikko (1954–56). Suunnitelmassa osoitettuja portaita ei ole toteutettu.
- Suositukset: hoidetaan pääsääntöisesti nykytilan mukaisesti, käytävien pintamateriaalien kohentaminen, taimikon varovainen karsiminen, uusien mäntyjen istutus käytävien varrella muutamille kohdille. Hoitoa voidaan myös kohdentaa kadun reunoihin rajautuen.

Susitien-Hirvitien puistometsä

Susitien-Hirvitien puistometsä muodostaa samaan tapaan kuin Susitien-Karhutien puistometsä alueen asemakaavassa tyypillisen korttelirakenteen sisään jäävän luonnonalueen, joka varattiin puistoksi jo vuonna 1944 vahvistetussa rakennussuunnitelmissa. Puisto kiinnittyy eteläpuolelta Susitiehen kahden rakennuksen välistä kapean kaistaleen välityksellä, pohjoisessa puisto liittyy hieman väljemmin Hirvitiehen. Ympäröivät rakennukset ovat pientaloja, polveilevia rivitaloja sekä pienkerrostaloja, kaupunkitilan mittakaava on melko pienipiirteinen. Puiston suunnitelmia ei ole löytynyt, mutta tämä on samankaltainen luonnonpuisto kuin Susitien-Karhutien alueella, jossa kapea polku kaartelee kallioalueiden välissä, ja kapeat kulkureitit on todennäköisesti linjattu maastoon vasta rakentamisvaiheessa.

Puistometsän topografia on varsin vaihtelevaa, laajat kalliokumpareet kohoavat 5-10 m ja paikoin jopa 15 m ympäröiviä katutiloja korkeammalle. Puiston kallioalueille johtaa hyvin kapea, maapohjainen ja jyrkkäpiirteinen polku ja kalliolta avautuu näkymiä moneen suuntaan. Kasvillisuustyyppi on pääosin kuivaa kalliometsää, valtapuuna on mänty. Tilavaikutelma on reunoilla puoliavoin, ylhäällä kalliolla avoin. Reuna-alueilla on rehevämpää lehtipuustoa ja taimikkoa.

Susitien-Hirvitien puistometsä on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

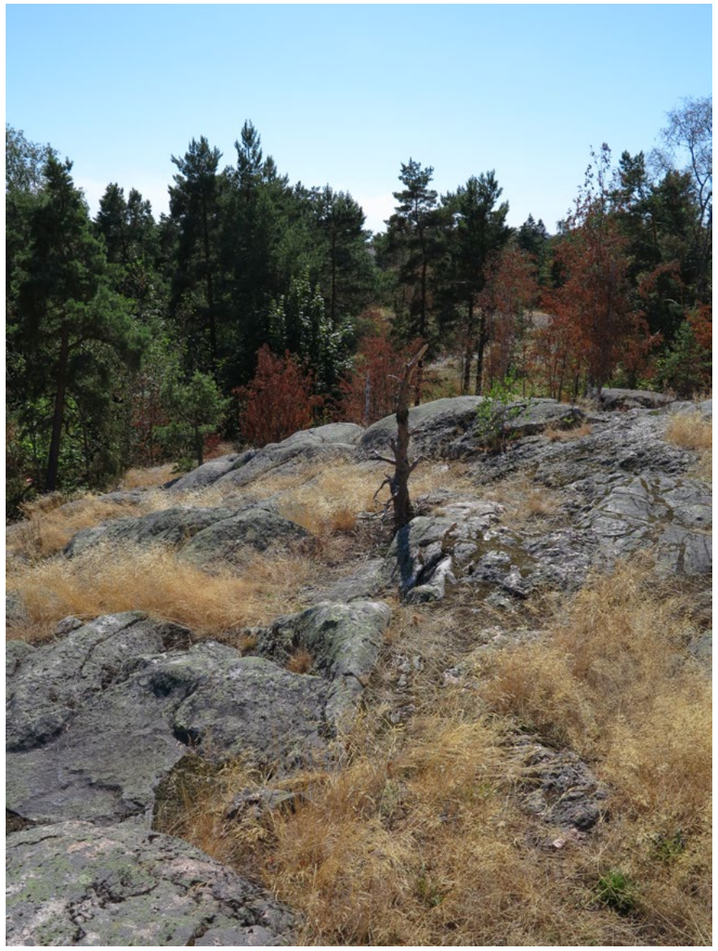
- Suunnitelmia ei ole löytynyt tai laadittu. Puistot on esitetty rakennussuunnitelmassa 1944 sekä asemakaavassa 1946.
- Suositukset: hoidetaan pääsääntöisesti nykytilan mukaisesti, toimenpiteinä käytävien pintamateriaalien kohentaminen, taimikon varovainen karsiminen, uusien mäntyjen istutus käytävien varrella muutamiin kohtiin. Hoitoa voidaan myös kohdentaa kadun reunoihin rajautuen.

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Frans Emil Sillanpään puisto

Frans Emil Sillanpään puisto muodostaa Länsi-Herttoniemen asemakaavaratkaisulle ominaisen, korttelirakenteen sisään jäävän luonnonmukaisen puistoalueen samaan tapaan kuin Susitien-Karhutien ja Susitien-Hirvitien puistometsät. Alue varattiin puistoksi jo rakennussuunnitelmassa 1944 ja asemakaavassa 1946. Puisto kiinnittyy lounaassa Karhutien katulinjaan ja puistojen ketju jatkuu kadun länsipuolelta Susitien-Karhutien puistometsään. Puiston läpi johtaa pohjoisesta Ilvestieltä etelään Peuratielle kivituhkapintainen reitti, joka jyrkän maaston vuoksi ei ole yhteydessä puiston länsiosan polkuihin. Puistoa ympäröivät joka puolelta pientalotontit.

Puisto esiintyy alkuperäisessä 1950-luvun suunnitelmassa nimellä Karhutien ja Ilvestien välinen puistoalue. Puiston jäsentely on samankaltainen kuin Susitien-Karhutien puistometsän alueella. Kapeat polut kaartelevat kallioalueiden välissä, kulkureitit on todennäköisesti linjattu maastoon vasta rakentamisvaiheessa. Suunnitelmassa käytäväyhteydet on esitetty viitteellisesti ja puiston keskiosasta ne on jätetty kokonaan pois.

Erityinen maisemallinen ja sommitelmallinen aihe on etelästä johtavan polun päätteenä oleva hiekkakenttä, jolla kasvaa maisemallisesti merkittäviä kookkaita, pylväsrunkoisia mäntyjä. Puiston pohjoisosa on ilmeeltään eteläosaa luonnonmukaisempi ja kasvillisuus on siellä melko rehevää. Keskiosassa on jyrkkä kalliomäki.

Frans Emil Sillanpään puisto on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto. Puisto on suojeltu VP/s -merkinnällä 1996 vahvistetussa asemakaavassa 10255 *"Puisto, jonka luontosuhteita ei saa muuttaa. Maisemanhoidon kannalta välttämättömät toimenpiteet ovat sallittuja."*

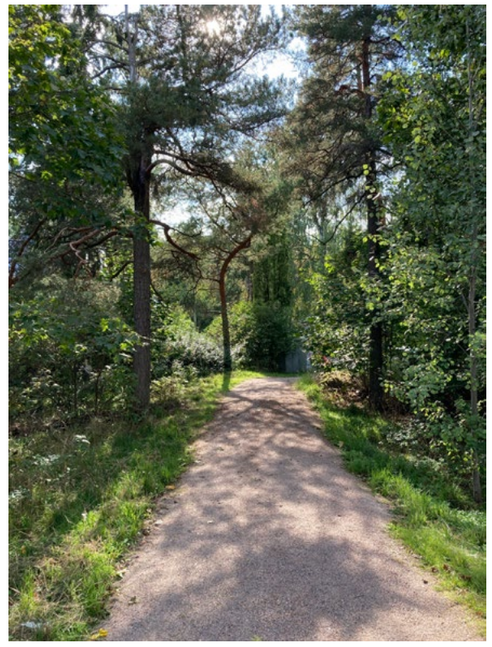
- Puistosta on säilynyt suunnitelma nimellä Karhutien ja Ilvestien välinen puistoalue.
- Suositukset: Erityisesti vaalitaan alueen arvokasta puustoa. Pintamateriaalit ja kalusteet kohennetaan rakentamisaikakauden henkeen soveltuvilla materiaaleilla. Suositellaan hoitoluokkien korottamista, erityisesti käytävien ja eteläosan arvokkaiden mäntyjen alueella.

Näätäpuisto

Näätäpuisto muodostaa Länsi-Herttoniemen asemakaavaratkaisulle ominaisen, korttelirakenteen sisään jäävän luonnonmukaisen puistoalueen samaan tapaan kuin Frans Emil Sillanpään puisto; Näätäpuisto on suunniteltu puistoksi ensimmäisessä asemakaavassa 1946. Puistoa ympäröivät joka puolelta pientalotontit ja talojen pihat liittyvät saumattomasti luonnonmukaiseen puistoon. Puisto kuroutuu etelässä kapeaksi pientalojen väliseksi kiilaksi. Puiston luoteisosassa on yhteys Kettupuistoon ja itäosassa yhteys Oravatien ylitse Itäväylän suojaviheralueeseen. Jyrkkäpiirteinen ja kapea kivituhkapintainen puistoreitti kaartelee ylös kallioille, reitiltä ja kallioilta avautuu pitkiä näkymiä erityisesti pohjoiseen ja itään.

Puiston kasvillisuus on kallioalueilla kuivaa ja melko karua, valtapuuna on mänty ja myös pihlajaa kasvaa kallioiden reunamilla. Tilavaikutelma on avoin. Reuna-alueilla kasvillisuus on hieman rehevämpää. Kallioiden yli kiertävältä reitiltä avautuu kauniita näkymiä ympäröiville korttelialueille kookkaan, harvan puuston lomasta.

Näätäpuisto on on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto. Puisto on suojeltu VP/s -merkinnällä 1996 vahvistetussa asemakaavassa 10255.

- Puistosta ei ole säilynyt suunnitelmaa, mutta puiston luonnonpiirteet ovat johtaneet samantapaisiin jäsentelyratkaisuihin kuin muissakin alueen puistometsissä.

- Suositukset: Erityisesti vaalitaan alueen arvokasta puustoa. Suositellaan reitin ympäristössä hoitoluokan korottamista.

Kettupuisto

Kettupuisto muodostaa Länsi-Herttoniemen asemakaavaratkaisulle ominaisen, korttelirakenteen sisään jäävän luonnonmukaisen puistoalueen samaan tapaan kuin Näätäpuisto; alue varattiin puistoksi jo ensimmäisessä asemakaavassa 1946. Kettupuistossa on laajahko, luonnonmukainen kalliometsäalue sekä muutamia kapeita puistokaistaleita, joilla puistoalue kiinnittyy Näätätiehen.

Puiston lounaisosa sisältyy Länsi-Herttoniemen pientaloalueen valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY).

Puistoalue rajautuu lännessä Kettutien kerrostalokortteliin, lounaisosaltaan Karhutien katulinjaan, idässä ja etelässä rivitalo- ja pientaloalueeseen. Itäpuolelta puistosta on yhteys kapean Näätätien yli Näätäpuistoon jyrkän kivituhkapintaisen puistoreitin välityksellä. Puiston kasvillisuus on kallioalueilla kuivahkoa, mutta puustoa on jonkin verran enemmän kuin esim. Susitien-Hirvitien ja Susitien-Karhutien jyrkän kallioisissa puistometsissä.

Kettupuiston topografia on melko jyrkkäpiirteistä, ja puiston korkeimmat osat ovat noin 6-7 m ympäröiviä katutiloja ja tontteja ylempänä. Puistoreitiltä avautuu näkymiä ympäröivien korttelien pihoille. Puiston länsiosassa on hiljattain uusittu leikkipaikka.

Kettupuisto on osoitettu selvityksessä merkinnällä Asemakaava- ja puistohistoriallisesti arvokkaat säilytettävät puistot ja puistojen muodostama verkosto.

- Kettupuisto on suunniteltu puistoksi ensimmäisessä asemakaavassa 1946. Alueen osalle on laadittu kunnostussuunnitelma 2000-luvulla.
- Suositukset: puiston keskeinen osa, RKY-alueeseen sisältyvä osa sekä kapeat kaistaleet korttelien välissä säilytetään. Keskeinen itä-länsisuuntainen reitti on tärkeä vaalittava viher- ja virkistysyhteys.

Väinö Valveen puisto

Väinö Valveen puisto on Siilitien varren lamellitalojen ja Oravatien pientalojen välinen itä-länsisuuntainen puistoalue, jonka läpi kulkevat tärkeät reitit Näätätieltä itään sekä Siilitien metroasemalta pohjoiseen Oravatielle.

Puiston nykyinen aluerajaus on alkaen vuoden 1946 asemakaavasta muuttunut eri asemakaavamuutoksissa, pääosin Siilitien alueen asemakaavassa 1954.

Puiston ilme vaihtelee osa-alueilla, maastossa on huomattavia korkeusvaihteluja ja osa puiston läpi johtavista reiteistä ovat siksi jyrkkiä. Pohjois-eteläsuuntaisen reitin ympäristö on hoidetun puistomainen nurmikenttineen ja koristepuineen. Rinteeseen on pystytetty Väinö Valveen muistokivi. Puiston länsiosa on ilmeeltään luonnonmukaisempi ja kasvillisuus on kallioisen rinteen niittyä ja lehtipuustoa, erikoisuutena mainittakoon alueelle hiljattain istutetut pyökit. Länsiosassa polkua rajaa tiheä tuija-aita, joka on Länsi-Herttoniemen maisemakuvassa vieras aihe.

Väinö Valveen puisto osoitetaan selvityksessä merkinnällä Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia.

- Puistoalueellla on jäänne 1600-luvun tykkitien linjasta.
- Puistosta on laadittu kunnostussuunnitelma 2000-luvulla.
- Suositukset: hoidetaan pääsääntöisesti nykytilan mukaisena. Tuija-aita on alueelle vieras, ei-suositeltava aihe.
- Puistoa vaalitaan toiminnallisena, kaupunkirakennetta jäsentävänä viherverkon osana, jolla vähäiset kokonaisuuteen huolella sovitetut muutokset ovat mahdollisia.
- Täydennysrakentaminen puistoalueelle voi olla vain varsin rajallista . Muutosten tulisi perustua tarkempiin selvityksiin ja vaikutusten arviointeihin.

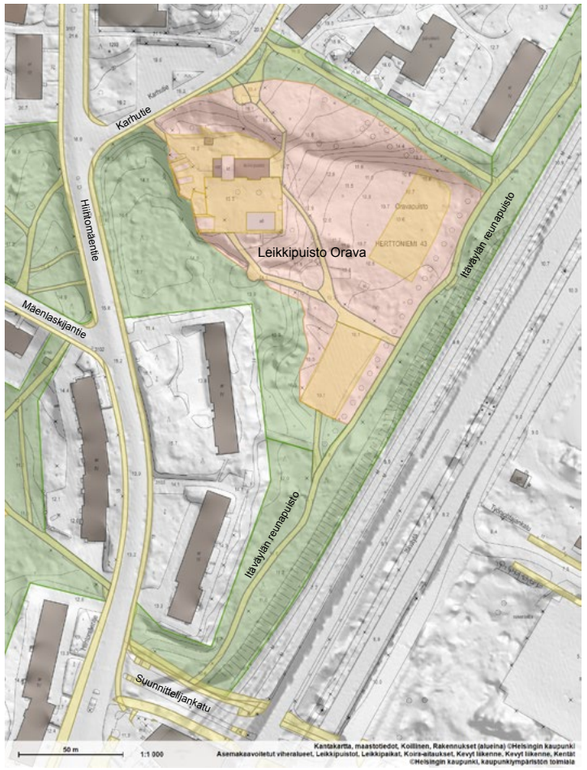

Oravapuisto

Oravapuisto on laajahko, Mäenlaskijantien, Karhutien ja Itäväylän varren viherkäytävän rajaama toiminnallinen puisto. Alue suunniteltiin puistoksi jo Länsi-Herttoniemen eteläosan ensimmäisessä asemakaavassa (1953) ja leikkipuistoa varten laadittiin 1950-luvulla suunnitelma.

Puiston topografia on melko vaihtelevaa, johtuen todennäköisesti siitä, että alueella on aiemmin tehty louhintaa tai maanottoa. Keskeinen nurmikenttä ja pelikenttä ovat melko tasaisia alueita noin korkeustasolla 10 mpy. Jyrkähkö nurmirinne nousee Karhutietä ja Karhulinnan korttelia kohti, Karhutiellä maasto on noin 19 mpy korkeustasolla. Puiston länsiosa on alavaa, kosteaa, melko tiheää sekametsää. Puiston itäosan hiekkakenttien reunoilla on alkuperäisen suunnitelman mukaista istutettua puustoa (mm. lehmukset). Leikkipuistorakennus aidattuine leikkipihoineen sijaitsee puiston länsiosassa. Toiminnallisten leikkialueiden ohella laajat vapaamuotoiset nurmialueet ja rinne luovat mahdollisuuksia monipuoliseen leikkiin ja oleskeluun eri vuodenaikoina.

Idässä puisto liittyy saumattomasti Itäväylän varren suojaviheralueeseen. Itäreunan puusto kävely- ja pyörätien varrella on näyttävää, lajeina mm. vaahterat, lehmukset, kookkaat pensaat ja muutamat havupuut. Puistoon avautuu näkymiä mm. ylhäältä Karhutieltä sekä itäisen reitin varrelta kookkaan puuston lomasta. Itäväylän varren reunapuiston osalla on suuri merkitys mm. liikenteen melun ja hiukkaspäästöjen tasaajana sekä visuaalisena rajauksena Länsi-Herttoniemen alueen suuntaan.

Oravapuisto osoitetaan selvityksessä merkinnällä osoitetaan selvityksessä merkinnällä Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia.

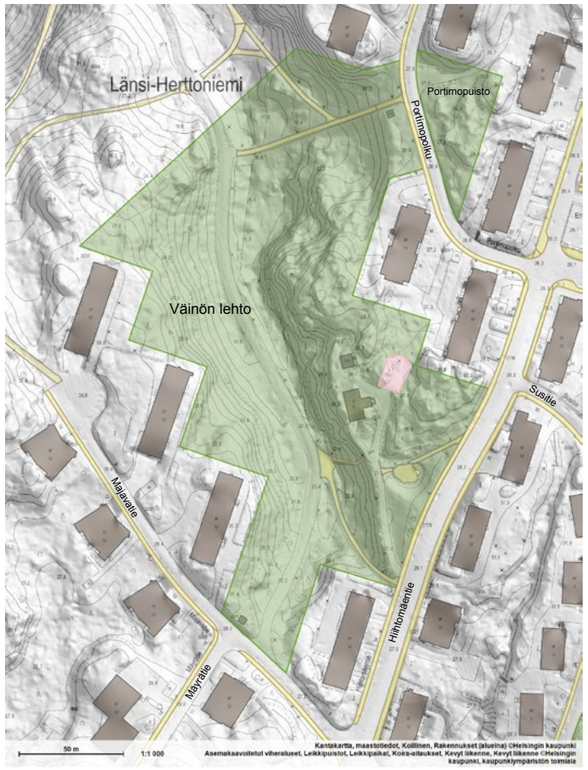

- Puistosta on säilynyt vanha suunnitelma nimellä Herttoniemen leikkikenttäalue. Kunnostus 1986 on laadittu nimellä Karhutien puisto. Puiston nimi on virallisesti vaihdettu Oravapuistoksi 2021
- Suositukset: puistoa vaalitaan toiminnallisena, kaupunkirakennetta jäsentävänä viherverkon osana, jolla vähäiset kokonaisuuteen huolella sovitetut muutokset ovat mahdollisia. Laajat avoimet nurmialueet ja niitä reunustava kookas puusto ovat erityisen arvokkaita maisemakuvassa ja toiminnallisesti.
- Täydennysrakentaminen edellyttää tarkempia selvityksiä ja vaikutusten arviointia.

Väinönlehto

Väinönlehto on laajahko puistoalue, jossa on eriluonteisia osa-alueita. Alue osoitettiin laajaan läntisen virkistysaluevyöhykkeeseen liittyväksi puistoalueeksi jo ensimmäisessä asemakaavassa 1946. Puisto on topografialtaan vaihteleva ja kasvillisuus vaihtelee istutetuista koristekasveista monilajiseen metsäpuustoon. Puisto rajautuu idässä Hiihtomäentiehen, koillisessa Portimopolkuun ja etelässä Majavatiehen. Itäosa on rakennetumpaa puistoa, jossa katutilaan rajautuvalla osa-alueella on nurmipintoja ja kivituhkapolkuja, istutuksia, erilaisia puuveistoksia sekä Hirvenpään majan vanha puurakennus. Puiston luonnonmukaisempi länsiosa muodostaa puustoisen, jyrkkäpiirteisen reunavyöhykkeen, joka liittyy saumattomasti Majavatien lamellikerrostalojen pihoihin. Koillisessa puisto kiinnittyy Portimopolkuun, jonka vastakkaisella puolella on Portimopuiston eteläinen, luonnonmukainen puistikko.

Väinönlehdon puistoalueen läpi kulkee tärkeitä jalankulku- ja pyöräilyreittejä Saunalahden Fastholman rantareiteille ja laajemmalle virkistysalueelle. Käytävien varrella on kapea hoidettu nurmireuna ja uusia puuistutuksia (mm. pihlajaa), muu kasvillisuus on mm. kookasta metsäpuustoa ja erityyppisiä niittyjä. Hiihtomäentieltä johtaa puiston jyrkkien rinteiden välissä kulkeva ajoreitti lumenkaatoalueelle. Sama tielinja tie on esiintynyt polkuna jo 1700-luvun kartoilla.

Puiston pohjoisosan alavalla, tasaisella maastonkohdalla on rehevä painanne, jonka ympäristössä on puutarhamaista kasvillisuutta, nurmea ja kallioseinämiin kauniisti rajautuva vehreä maisematila. Alueen halki johtaa kulkureittejä, joiden varrella on pieniä istuskelupaikkoja.

Väinönlehto osoitetaan selvityksessä merkinnällä Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia.

- Alue varattiin puistoksi jo ensimmäisessä asemakaavassa 1946. Puistosta on laadittu kunnostussuunnitelma 2000-luvulla (MA-arkkitehdit)

- Suositukset: hoidetaan nykytilan mukaisena, toimenpiteenä Hiihtomäentien varrella puuston ilmeen hienovarainen kohentaminen. On syytä harkita lumenkaatopaikan ajoreitin tulevaisuutta.
- Muutokset ja täydennysrakentaminen edellttävät tarkempia selvityksiä ja vaikutusten arviointia.

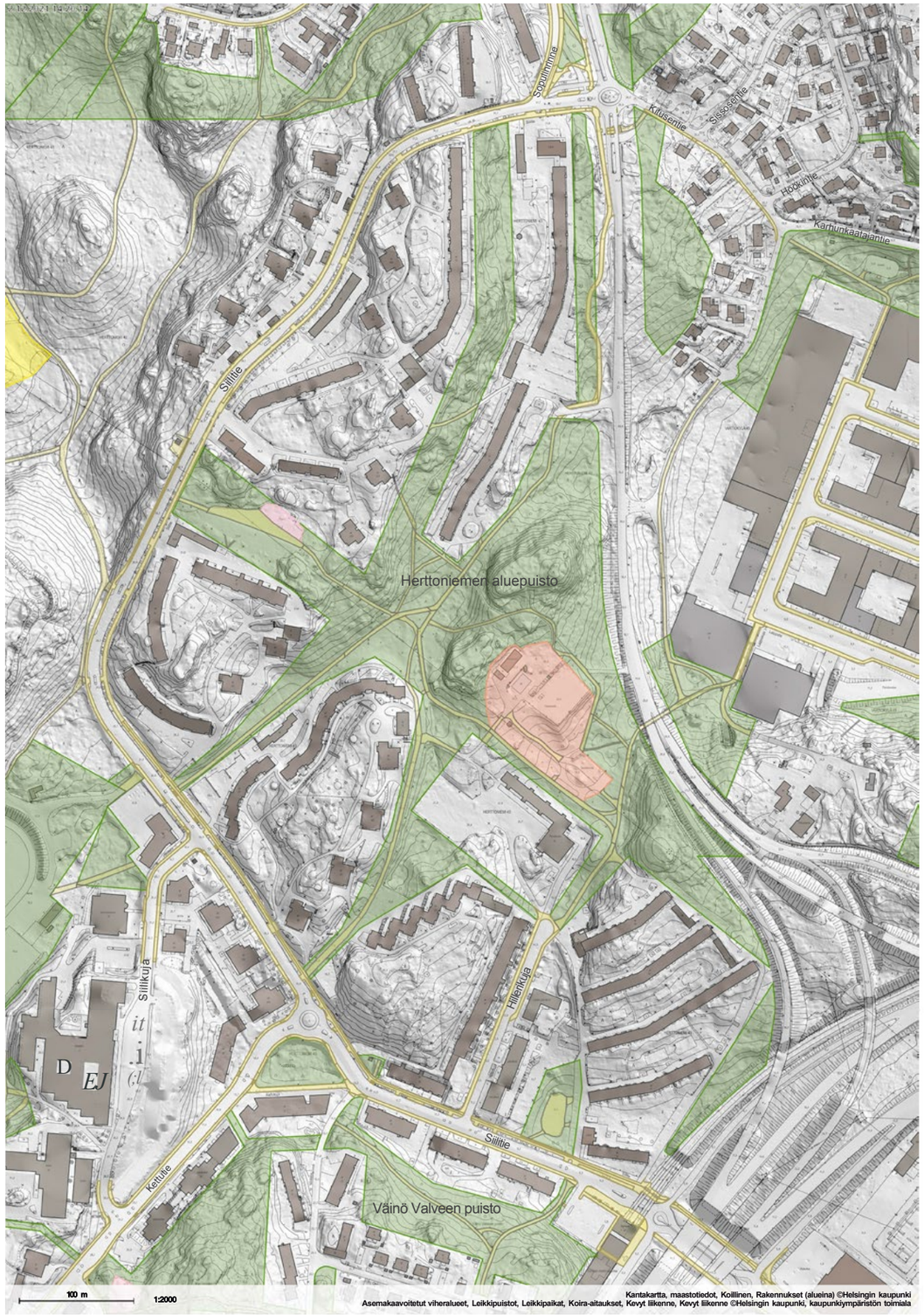

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Herttoniemen aluepuisto

Viistokuva lännestä, vasemmalla etualalla alkaa luoteesta kaakkoon ulottuvan voimalinjan suuntainen puistovyöhyke, johon liittyy nykyisen Montessori-koulun piha. Taustalla oikealla näkyy Viikintie, joka pohjoiseen kääntyen peittyy metsäpuuston taakse. Viistokuva vuodelta 2017 ©Helsingin kaupunki

Herttoniemen aluepuisto suunniteltiin suurikokoisia "asumasoluja" yhdistäväksi puistokaistaleiden ja viheralueiden kokonaisuudeksi Länsi-Herttoniemen pohjoisosan ensimmäisessä asemakaavassa vuonna 1954. Puistosta on aikaisemmin käytetty myös nimeä Siilitien aluepuisto. Korttelien väliin työntyvät puistokaistaleet muodostavat tärkeän itä–länsi- ja pohjois–eteläsuuntaisen virkistysreittiverkoston, jonka kivituhka- tai asfalttipintaiset kävely- ja pyörätiet liittävät korttelialueet toisiinsa ja laajempiin virkistysalueisiin. Puiston keskeinen laaja, alava alue ja reittien varret ovat hoidettuja nurmipintoja, muutoin osa-alueiden ilme on pääosin luonnonmukainen ja toiminnallinen.

Laajalla puistoalueella on suuria korkeusvaihteluja – alin kohta on noin tasolla 24 mpy kahden puistokiilan risteyskohdassa puiston keskiosassa, josta maasto nousee huomattavasti eri suuntiin. Korkein kohta on jyrkkäpiirteinen kallioselänne yli 37 mpy korkeustasolla, miltei 20 metriä korkeammalla kuin läheinen Viikintie. Puiston osa-alueiden kasvillisuus vaihtelee laajoista nurmikentistä ja istutetuista koivuryhmistä karuihin kallioisiin niittyihin ja monilajisiin puustoisiin alueisiin. Puistossa on reittien ohella lukuisia toimintoja. Alueen läpi kulkee itä-länsisuuntainen voimalinja. Puistossa on mm. leikkipuisto Hilleri ja Hillerin skeittipuisto. Puistoalueen reunalla sijaitsee Helsingin Montessori-koulu piha-alueineen.

Herttoniemen aluepuistossa sijaitseva 1. maailmansodan aikainen puolustusasema, johon liittyy mm. vallirakenteita, traversseja ja tuliasemia. Kohde on kiinteänä muinaisjäännöksenä merkitty museoviraston portaaliin (www.kyppi.fi).

Herttoniemen aluepuisto osoitetaan selvityksessä merkinnällä Asemakaavahistoriallisesti arvokas Siilitien suurkortteleita yhdistävä puisto.

- Alkuperäistä suunnitelmaa ei ole löytynyt tai laadittu. Alueelle on laadittu yleissuunnitelma vuonna 1986.
- Suositukset: puistoa vaalitaan toiminnallisena, kaupunkirakennetta jäsentävänä viherverkoston osana jolla harkitut, kokonaisuuteen huolella sovitetut muutokset ovat mahdollisia.
- Puiston toiminnallisuutta kehitettäessä tehdään se puiston keskeisiä ominaispiirteitä säilyttäen.

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Herttoniemen aluepuisto

Voimalinja halkoo puistomaisemaa.

Näkymä puiston keskialueelta länteen.

Näkymä Montessori-koulun kohdalta luoteeseen.

Näkymä kaakkoon Hillerin skeittipuistoon, taustalla Siilitie 1.

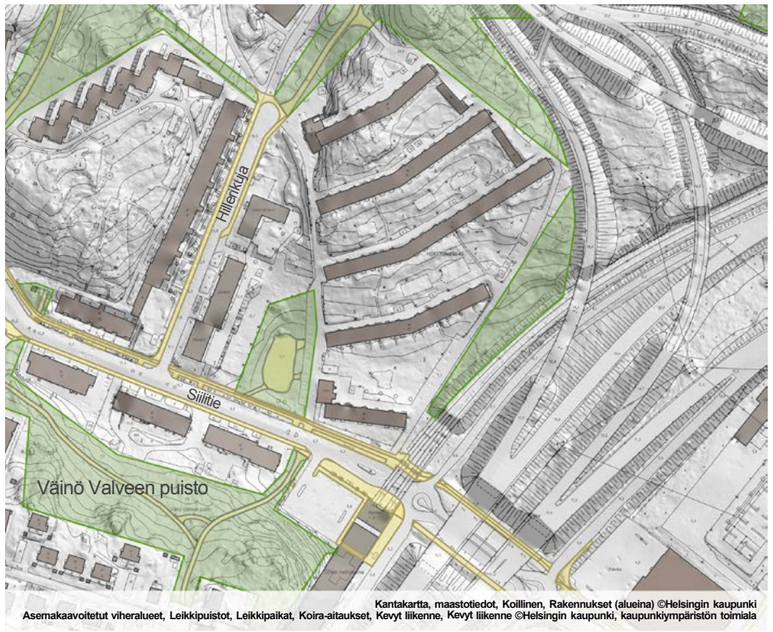

Siilitie 11:n ja 13:n välinen puistokaistale.

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Siilitien puisto (Siilitien peli- ja leikkikenttä)

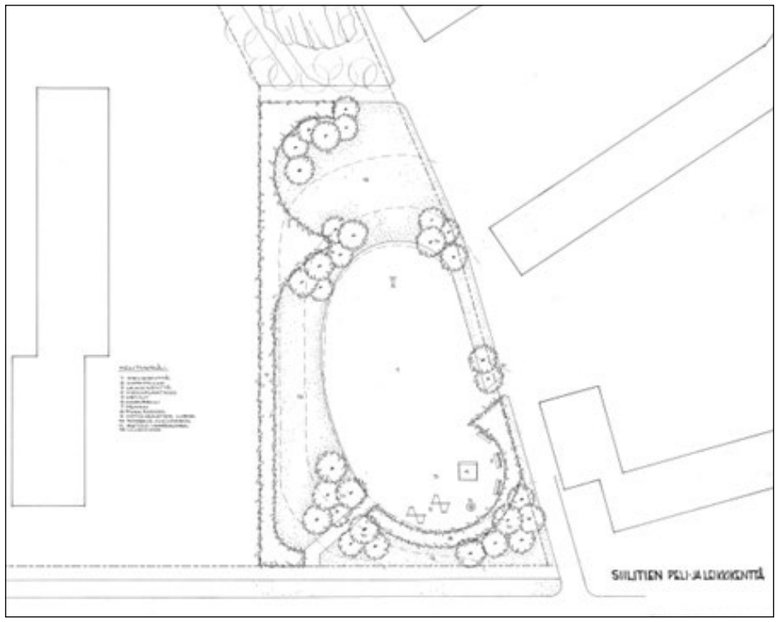
Siilitie 1:n korttelin ja Siilitien päiväkodin rajaama Siilitien puisto oli alun perin nimeltään Siilitien peli- ja leikkikenttä. Alkuperäisessä asemakaavassa (1954) tonttialueeksi kaavailtu rinne otettiin virkistyskäyttöön ja muutettiin puistoksi. Valokuvassa vuodelta 1958 (István Racz 1958, Museovirasto kansatieteen kokoelma) vuokratalon korttelin lapset laskevat kelkalla loivaa rinnettä Siilitien suuntaan.

Ensimmäinen tiedossa oleva puistosuunnitelma on vuodelta 1967. Puistoon on suunniteltu laaja, soikea kenttäalue, jota kehystävät loivat nurmirinteet, pensasaidat ja vapaasti kasvavat puut. Puistoa on myöhemmin muokattu eikä puistoalueella ole nykyisellään toimintoja.

Siilitien puisto on muodostaa kaupunkirakenteessa tärkeän avoimen, vehreän vyöhykkeen, johon avautuvat Siilitie 1:n viuhkamaisesti laajenevat, pitkien lamellitalojen rajaamat pihat. Puiston itäreunalle on myöhemmin sijoitettu ajoyhteys, jonka varrella on autopaikkoja. Tästä johtuen puiston ja piha-alueiden yhteys on heikentynyt. Puisto liittyy kaupunkikuvassa saumattomasti Siilitien päiväkodin piha-alueeseen.

Siilitien puisto osoitetaan selvityksessä merkinnällä Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön sisältyvä säilytettävä puisto, joka kestää kokonaisuuteen huolella sovitettuja, puiston luonnetta ja toiminnallisuutta tukevia vähäisiä muutoksia.

- Puistosta on säilynyt suunnitelma vuodelta 1967.
- Suositukset: puistoa vaalitaan pääosin avoimena.
- Muutokset edellyttävät tarkempia selvityksiä ja vaikutusten arviointia.

Siilitien peli- ja leikkikenttä, suunnitelma VIO_1036_0. Helsingin kaupunkiympäristö

Siilitien alueen lapset laskevat kelkalla loivaa rinnettä Siilitien suuntaan. Oikealla Siilitie 1:n lamellitalojen päädyt. Valokuva vuodelta 1958, István Rácz Museovirasto kansatieteen kokoelma)

7.3 Puistot ja laajemmat viheralueet

Saunalahden-Fastholman selännemetsä

Laaja viheralue Länsi-Herttoniemen asuinalueen länsireunalla on merkitty virkistysalueeksi jo ensimmäisessä asemakaavassa vuonna 1946 ja Hiihtäjäntien länsipuolen osalta 1950-luvun asemakaavoissa. Yhtenäinen suuri puisto, urheilukentät ja hiihtomäki mainittiin myös kaavaselostuksissa. Nykyisin Saunalahden-Fastholman jyrkkäpiirteinen selännemetsä muodostaa edelleen eheän, maisema- ja luonnonarvoiltaan sekä virkistyskäytön kannalta merkittävän alueen ja selkeän maisemallisen reunan kaupunkirakenteelle. Selänteeltä avautuu monin paikoin pitkiä näkymiä länteen ruovikkoisen merenlahden yli, ja lännestä katsottuna jyrkkä selänne muodostaa vehreän jalustan esimerkiksi Hiihtäjäntien väljästi sijoitetuille tornitaloille, joiden yläosa näkyy puiden latvusten yli. Selänteellä on myös kulttuurihistoriallista arvoa; alueella on vanhojen huviloiden kivijalkojen ja pihapiirien jäänteitä, ja kasvillisuus on paikoin kulttuurivaikutteista.

Laajan virkistysalueen läpi kulkee erittäin suosittu rantareitti, jonka käyttäjät tulevat myös laajalti Herttoniemen ulkopuolelta. Alueen kasvillisuus vaihtelee kosteasta rantaniittyjen ja luhtien alueesta kallioiden kuivempaan ketokasvillisuuteen ja komeisiin mäntyihin. Rantapuustossa on mm. tervaleppää ja koivua sekä pihlajaa, pajukkoa ja lahopuuta. Korttelialueilta johtaa monin paikoin pieniä polkuja alas ulkoilureitille. Loivien rinteiden rehevämpi kasvillisuus kestää kulutusta paremmin kuin avokallioiden maasto.

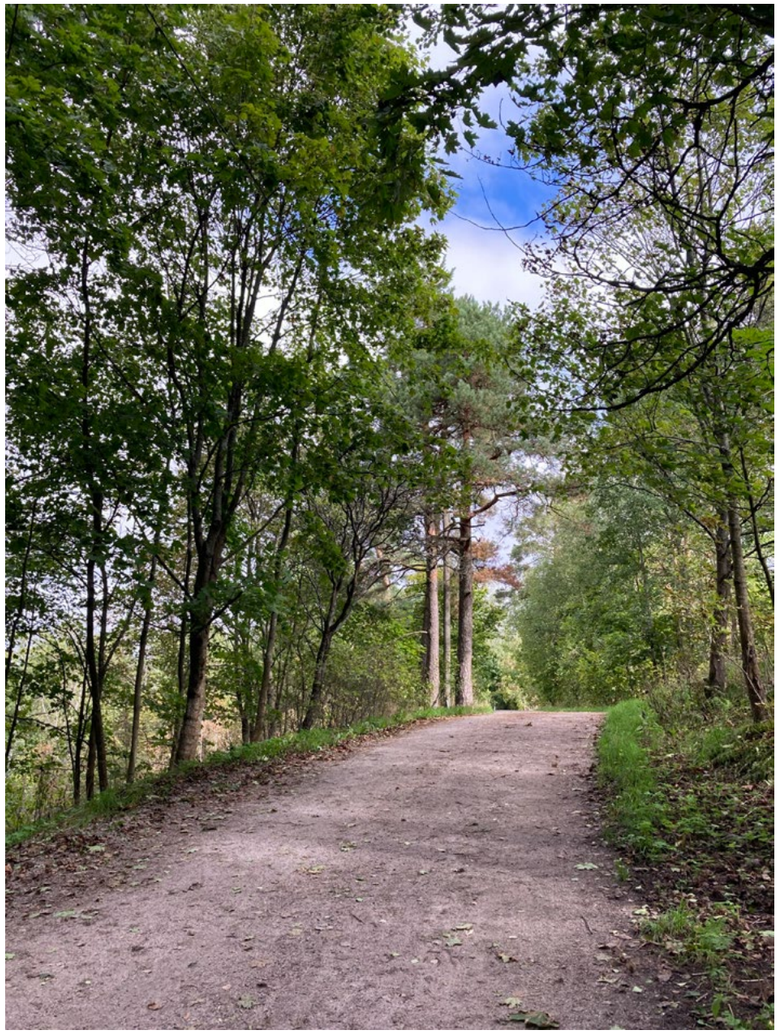
Näkymä Hiihtäjäntien tornitalojen suuntaan.

Ulkoilureitiltä avautuu näkymiä Hiihtäjäntien korttelien suuntaan kallioiden yli puuston lomasta. Saunalahden suositulta pysähtymis- ja näköalapaikalta avautuu näkymiä kallioiden yli merelle. Mäenlaskijantien suunnasta rantaan johtavaa ulkoilureittiä reunustavat paikoin erityisen komeat männyt. Rantareitiltä avautuu paikoin pitkiä näkymiä Vanhankaupunginlahdelle ja Arabianrantaan asti. Reitin pohjoisosan varrella on paikoin vanhaa metsää ja lahopuuta. Luonnonsuojelualueen lähistöllä Fastholmassa sijaitsee lumenkaatopaikka.

Alueella on useita muinaisjäännöskohteita.

Saunalahden-Fastholman selännemetsä osoitetaan selvityksessä merkinnällä Arvokkaaseen kulttuuriympäristöön liittyvä säilytettävä puisto- tai virkistysalue, jolla on erityisiä maisemallisia ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä luonto- ja virkistysarvoja, sekä osittain merkinnällä Kulttuurimaiseman kannalta merkittävä säilytettävä reunavyöhyke.

- Osoitettu viheralueeksi alkuperäisissä asemakaavoissa 1946-1955

Ulkoilureitti

Saunalahden-Fastholman selännemetsä

9408

Lumenkaatopaikka

Tukikohta liikuntapistossa vuodelta 1914. Kuva HKM

Lähteet

Arkistot ja tietokannat

Arkkitehtuurimuseon arkisto

Helsingin karttapalvelu

HKA Helsingin kaupunginarkisto

HKM Helsingin kaupunginmuseo

RVV Rakennusvalvonnan arkisto

KYMP Kaupunkiympäristön toimialan arkisto

Painetut lähteet

Alapeteri, Niina, *Kukkaloistoa kantakaupungista lähiöihin. Bengt Schalin Helsingin kaupunginpuutarhurina*, 192- kirjassa *Unelma paremmasta maailmasta.* Lahti 2016

Andersson, Thorbjörn, Utanför staden. Parker i Stockholms förorter. Stockholmia förlag 2000

Asunto Oy Portimola 1954-2004. Edita, Helsinki 2004

Asuntotuotantotoimikunta 1948-1973. Helsingin kaupungin julkaisuja no 25. Helsinki 1973

Astikainen, Riitta; Heiskanen, Riitta; Kaikkonen, Raija, Elämää lähiössä. Sanoma Oy 1997

Brantberg, Toni; Santasalo, Tuomas, Länsi-Herttoniemen lähiympäristön suunnitteluohje. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1994:15

Erra, Jyrki; Makkonen, Leena, Ruskeasuo. Rakennetun ympäristön arvot ja ominaispiirteet, korjaustapaohjeet. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2004

Hautamäki, Ranja, *Helsingin vihreät valtimot*, 182-190 kirjassa Unelma paremmasta maailmasta. Lahti 2016

Horo, Anne, Korsutieltä Näätäkujalle – Helsingin jälleenrakennuskauden pientaloalueet, osa 2. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2003:12.

Hurme, Riitta, Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajamäkeen. Suomen Tiedeseura 1991

Karisto, Maria, "Kysykää Essiltä!" Puutarha-arkkitehti Elisabeth Kochia ja hänen työtään käsittelevä tietokirja. Puutarhataiteen seuran jäsentiedote 2/ 2012

Karisto, Maria, *Elisabeth Kochin kädenjälki Helsingissä,* 112-125 kirjassa *Unelma paremmasta maailmasta.* Lahti 2016

Korsutieltä Näätäkujalle – Helsingin jälleenrakennuskauden pientaloalueet, osat 1-2. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2003:11/12.

Laaksonen, Esa, Else Aropaltio, arjen arkkitehti. Pen & Paper 2020

Laukkonen, Veikko, Jälleenrakennusvuosien pientalo Helsingissä. Transkustannus Ky s.a.

Maunula. Arjen kestävää arkkitehtuuria. Arvottaminen ja kehittämisperiaatteet, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto ja ARK-byroo 2006

Makkonen, Leena, Opintiellä Helsinkiläisiä koulurakennuksia 1880-1980. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2004

Morgen, Mogens A., toim. 1940´erne og 1950´ernes mure-de boligbebyggelser. Bevaringskultur og bevaringsvaerdier. Realdania ym. 2017

Neuvonen, Petri, toim., Kerrostalot 1880-2000 - arkkitehtuuri, rakennustekniikka, korjaaminen. Rakennustietosäätiö 2006

Nikula, Riitta, Suomalainen rivitalo, Työväenasunnosta keskiluokan unelmaksi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2014.

Pakkala, Pekka, *Asuinalueiden suunnitteluperiaatteista,* 97-113, Sankaruus ja arki, Suomen 50-luvun miljöö. Suomen rakennustaiteen museo 1994

Putkonen, Lauri, Herttoniemen rakennettu ympäristö. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1994:23

Roihuvuori. Alueen arvot ja ominaispiirteet. Rakentamistapaohjeet. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:6

Saarikangas, Kirsi, *Kaupungin rajoilla. Lähiöt, suunniteltu ja suunnittelematon*, 66-77, Taidehistoriallisia tutkimuksia 28. Taidehistorian seura 2004

Saresto, Sari; Salminen, Anne; Vierto, Mira, Ostari Lähiön sydän. Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 2/2004.

Schalin, Bengt, *Kulttuuripuistojen suunnittelusta ja rakentamisesta*. Kunnallistekniikka 2/1947. ks. myös s. 191, Unelma paremmasta maailmasta. Lahti 2016

Siren, Kaija ja Heikki , Asunto Oy Näätäkallio Rivitalotyyppi (Myyntiyhdistys Puutalo). Arkkitehti 1-2 / 1959, 18-20

Roihuvuori, alueen arvot ja ominaispiirteet, rakennustapaohjeet. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:6.

Vesikansa, Kristo, Tidwell, Philip, Berger, Laura, New Standards. Timber Houses Ltd. 1940-1955. Garret Publications 2021

Sarjat

Helsingin kaupungin historia vuodesta 1945

Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta

Aikakauslehdet

Arkkitehti-lehti, vuosikerrat 1931, 1954, 1957, 1959

Arkkitehti 1931

Arkkitehti 5 ja 9 / 1954

Arkkitehti 10-11/1959

Herttoniemenläinen

Rakennustaito 16/1957

Painamattomat lähteet

Asunto-osakeyhtiö Herttua 1, Karhutie 25 ja 26 (historiikki, 40 s)

Alapeteri, Niina, Helsingin kaupunginpuutarhuri Bengt M. Schalin - suunnittelutehtävät ja kädenjälki 1946-1957. Teknillinen korkeakoulu Arkkitehtiosasto 2007

Heka Länsi-Herttoniemi Susitie 2-6. Peruskorjaus. Hankeselsotus 21.2.2017

Herttoniemen kirkko. Rakennushistoriaselvitys 2020. Arkkitehtitoimisto Laatio Oy.

Länsi-Herttoniemen maiseman ja rakennetun ympäristön tarkastelu. Helsingin kaupunki 2019, selvitys nro 1503

Yleiskaava 2002

Yleiskaava 2016 Selostus

Länsi-Herttoniemen rakennussuunnitelman selostus 1943

Helsingin maalaiskunnassa sijaitsevan Herttoniemen asuntoalueen rakennussuunnitelma, selostus 31.5.1943

Kysymyksessä oleva alue, jonka Helsingin kaupunki kokonaan omistaa, on osa laajemmaksi suunnitellusta asuntoalueesta ja on se tarkoitettu ensi sijassa Herttoniemen teollisuusalueen työväestöä varten. Liikenne alueelle tulee tapahtumaan Herttoniementien ja Degeröntien risteyksestä eroavaa Hiihtomäentietä pitkin. Niin kauan kuin tämän tien alkuosaa ei ole vielä rakennettu, tapahtuu kulku nyt vahvistettavalle alueelle Herttoniementieltä puistoalueen poikki Susitien kohdalta.

Alueella olevat asuntokadut ovat joko 8 tai 6 m:n levyisiä lukuun ottamatta Hiihtomäentietä, joka on 11 m leveä. Lisäksi on alueelle kolmeen kohtaan järjestetty katulevennyksiä autojen seisontapaikkoja varten.

Alueelle on järjestetty kolmenlaisia asuntotontteja: 3-kerroksisia kivitalotontteja, tontteja 2-kerroksisia enintään 4 asuntoa käsittäviä rakennuksia varten sekä yksikerroksisten omakotitalojen tontteja. Kivitalotonteille on rakennussuunnitelmaan merkitty rakennusalat, jotka on kuitenkin merkitty suuremmiksi kuin sille tehtävä rakennus, ja rakennussuunnitelmamääräyksellä säädetty, kuinka suuri osa rakennusalasta saadaan käyttää rakentamiseen. Tällä tavoin jää rakennusten suunnittelijalle suurempi vapaus kulloinkin tarvittavan asuntotyypin valitsemiseen. Muille tonteille on merkitty vain ulkoinen rakennusraja ja rakennussuunnitelmamääräyksellä säännöstelty muuten tontin rakentaminen. Yleisiä rakennuksia varten on nyt varattu vain yksi tontti korttelissa no 102. Aluetta myöhemmin laajennettaessa tulee yleisiä rakennuksia varten varattavaksi suurempia alueita.

Kun Herttoniemen teollisuus- ja öljysatama-alueelle vahvistettu rakennusjärjestys on laadittu niin, että se soveltuu myöskin asuntoalueelle, lukuun ottamatta rakennustapaa koskevia pykäliä, mitkä seikat nyt kysymyksessä olevalla alueella on järjestetty rakennussuunnitelmamääräyksillä, ei alueelle tarvitse laatia erityistä rakennusjärjestystä. Tämän vuoksi on rakennussuunnitelmamääräyksellä säädetty, että alueelle rakennettaessa on muissa kohdin noudatettava Herttoniemen teollisuus- ja öljysatama-alueen rakennusjärjestystä.

Kortteleiden väliin on jätetty pienehköjä puistoalueita, joille voidaan tarpeen mukaan järjestää leikkikenttiä. Lisäksi on alue eroitettu puistovyöhykkeellä Herttoniementiestä. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet on varattu yhtenäistä suurta puistoaluetta varten ja tulee tänne järjestettäväksi myöskin urheilukenttiä.

Vahvistettavan alueen suuruus on 266.000 m2, josta päälliikenneväylää 29.700 m2 ja varsinaista asuntoaluetta 236.300 m2.

Asuntotontteja	134.000 m2
Yleisen rakennuksen tontti	4.800 ”
Puistoja	69.000 ”
Katuja	28.500 ”
Yhteensä	236.300 m2

Kolmikerroksisten rakennusten tonteille, joita on 19 kpl, voidaan rakentaa 730 asuinhuonetta (à 35 m2), mikä vastaa 1095 asukasta. Neljä asuntoa käsittäviä tontteja on 45 kpl ja omakotitontteja 74 kpl. Jos edellisille lasketaan 18 ja jälkimmäisille 5 henkeä tonttia kohti, saadaan koko alueen asukasluvuksi 2275 eli 96 asukasta asuntoalueen hehtaaria kohti.

...

Kerrostalotonteilla on huoneluku 730. Neljä asuntoa käsittäville tonteille voidaan rakentaa n. 515 huonetta ja omakotitonteille n. 211 huonetta. Jos yleisen rakennuksen tontille lasketaan sama rakentamistiheys kuin kerrostalotonteille, tulee tontin huoneluvuksi 90 ja koko asuntoalueen huoneluvuksi 1555. Katu- ja viemärikustannukset sekä puistojen kuntoonpano tulevat maksamaan ilman raakamaan hintaa 4840:- mk huonetta kohti. Tonttimaan m2 kohti ovat vastaavat kustannukset 54:25 mk.

Rakennussuunnitelmaan liittyy selvitys viemäreiden järjestämisestä. Sen mukaan tulee alueen viemärit yhdistettäväksi korttelin no 104 kohdalta teollisuusalueen viemäriverkostoon, joka nyt laskee öljysataman lahteen, mutta tulee myöhemmin johdettavaksi Porolahden rannalle rakennettavaan puhdistuslaitokseen.

Helsingissä, toukokuun 31 p:nä 1943. V. Tuukkanen

Rakennussuunnitelma, joka Brunilan mukaan on vuodelta 1945. Tosiasiassa tämä vastaa 1943 laadittua ja 1944 vahvistettua rakennussuunnitelmaa, jota vuoden 1943 selostus koskee. Kerrostalokorttelit 101-103 suunniteltiin kuitenkin uudestaan jo seuraavana vuonna, liittyen ilmeisesti Saton aloitteeseen. Samalla lisättiin Susikujan puistot. Julk. Brunila 1962.

Asemakaavan selostus 1946

13/5 46 länt. asuntoalue, asemakaava 2556. Helsingin kaupungin 81. kaupunginosaa koskevan asemakaavan selitys

Kysymyksessä oleva alue, jonka Helsingin kaupunki kokonaan omistaa, on osa laajemmaksi suunnitellusta asuntoalueesta ja on se tarkoitettu ensi sijassa Herttoniemen teollisuusalueen työväestöä varten. Alueen eteläosaa varten on marraskuussa 1945 vahvistettu rakennussuunnitelma, joka jokseenkin sellaisenaan on sisällytetty asemakaavaan.

Liikenne alueelle tulee tapahtumaan etelästä Herttoniementien ja Degeröntien risteyksestä eroavaa Hiihtomäentietä pitkin sekä pohjoisesta Herttoniementieltä Kettutietä pitkin. Niin kauan kuin Hiihtomäentien alkuosa ei ole vielä rakennettu, tapahtuu kulku nyt vahvistettavalle alueelle Herttoniementieltä väliaikaisesti myös Susitien kohdalta puistoalueen poikki.

Alueella olevat asuntokadut ovat joko 8 tai 6 m:n levyisiä lukuun ottamatta Hiihtomäentietä ja Kettutien eteläosaa, mitkä ovat 11 m sekä Kettutien pohjoisosaa, mikä on 13 m leveä, viimemainittu tuleville, k.o. alueen pohjoispuoleisille asunto- ja urheilualueille pääsyä varten. Lisäksi on alueelle viiteen kohtaan järjestetty katulevennyksiä autojen pysäköintiä varten, sekä Hiihtomäentien varrella oleva Eränkävijäntori, joka on suunniteltu alueen paikalliseksi keskukseksi.

Alueelle on järjestetty neljänlaisia asuntotontteja. 4-kerroksisia kivitalotontteja, tontteja 2-kerroksisia enintään 220 m2 suuruisia rakennuksia varten, yksikerroksisia omakotitalojen tontteja sekä yksikerroksisia rivitalojen tontteja. Kivitalo- ja rivitalotonteille on asemakaavaan merkitty rakennusalat, kivitalotonteille kuitenkin suuremmaksi kuin sille tehtävä rakennus, ja on asemakaavamääräyksillä määrätty, että rakennusalasta saadaan enintään ¾ käyttää rakentamiseen. Tällä tavoin jää rakennusten suunnittelijalle suurempi vapaus kulloinkin tarvittavan asuntotyypin valitsemiseen ja rakennusten sijoittamiseen edullisimmalle kohdalle maastoon. Muille tonteille on merkitty vain ulkoinen rakennusraja ja asemakaavamääräyksellä säännöstelty muuten tontin rakentaminen.

Yleisiä rakennuksia varten on alueella varattu viisi tonttia, kortteleissa 102, 121, 125, 126 ja 127. Näistä voidaan suuremmat tarvittaessa jakaa kahdeksi tai useammaksi tontiksi. Yleisten rakennusten tonteille on merkitty vain ulkoinen rakennusraja.

Kortteleiden väliin on jätetty pienehköjä puistoalueita, joille voidaan tarpeen mukaan järjestää leikkipaikkoja. Lisäksi on alue eroitettu puistovyöhykkeellä Herttoniementiestä. Alueen länsipuolella olevat ranta-alueet on varattu yhtenäistä suurta puistoaluetta varten ja tulee tänne järjestettäväksi myöskin urheilukenttiä sekä hiihtomäki.

Vahvistettavan alueen suuruus on	600.300 m2.
Asuntotontteja	313.300 m2
Yleisen rakennuksen tontteja	36.000 ”
Puistoja	191.000 ”
Katuja ja aukioita	60.000 ”

Nelikerroksisten rakennusten tonteille, joita on 59 kpl, voidaan rakentaa 2960 asuinhuonetta (à 35 m2), mikä vastaa 4440 asukasta. Kaksikerroksisten rakennusten tontteja on 85 kpl ja niiden yhteinen huoneluku 1020, vastaten 1530 asukasta. Kahdenperheen omakotitalojen lukumäärä on 105 kpl, eli jos perheeseen lasketaan 5 henkeä on niiden asukasmäärä 1050. Rivitaloihin, joita on 9 kpl, on laskettu yhteensä 52 perhettä eli 260 asukasta. Näin ollen on koko alueen yhteinen asukasluku 7280 henkeä eli 121 asukasta asuntoalueen hehtaaria kohti. Asukastiheyttä arvosteltaessa on huomioitava, että alueen länsipuolelle suunniteltu yhtenäinen suuri puisto, jota ei pinta-ala laskelmissa ole otettu huomioon, tosiasiassa hyödyntää myös tätäkin aluetta.

Asemakaavaan liittyy selvitys viemäreiden järjestämisestä. Sen mukaan suurin osa viemäreitä yhtyy jo valmiisiin viemäreihin. Alueen eteläosassa Mäyrätien varrella on 8 kivitaloa käsittävä ryhmä kuitenkin viemäröitävä vastaisuudessa Hiihtomäentien alkuosaa pitkin kulkevaan viemäriin ja pohjoisosassa Kettutien varrella 27 kaksikerroksista, 2 yleistä rakennusta sekä koko rivitaloryhmä Kettutien jatkon kohdalta Herttoniementien poikki teollisuusalueelle rakennettavaan viemäriverkostoon. Nämä rakennukset voidaan siis rakentaa vasta sitten kun Hiihtomäentien alkupään ja teollisuusalueen laajennuksen viemärit ovat valmiina. Kaikki viemärit tulevat myöhemmin johdettavaksi Porolahden rannalle rakennettavaan puhdistuslaitokseen.

Helsingissä, toukokuun 13 päivänä 1946.

Birger Brunila

Länsi-Herttoniemen eteläosan asemakaavan selostus 1952

Asemakaava 3297, joka käsittää osan 43. kaupunginosaa, Herttoniemen läntisen asuntoalueen eteläosa.

Asemakaava käsittää Herttoniemen nykyisen asuntoalueen eteläpuolella sijaitsevan alueen, jota rajoittaa etelässä Herttoniementie ja lännessä Saunalahti. Alue on hyvin luonnonkaunista, mutta maaston kallioisuus ja epätasaisuus vaikeuttavat sen käyttöä asutukseen.

Alue on kaupungin omistama, mutta kaupunki on vuokrannut siitä osia huvila-alueiksi. Koska kuitenkin alue sijaitsee suhteellisen lähellä kaupunkia, soveltuu se paremmin kerrostaloasutukseen ja vuokraajat siirrettävä omakotialueelle.

Pääsy asuntoalueelle tapahtuu Herttoniementien ja Linnanrakentajantien risteyksestä. Siitä lähtevä kokoojakatu Hiihtomäentie tulee välittämään liikenteen myös Herttoniemen nykyiselle asuntoalueelle. Herttoniementien pohjoispuolella sijaitsevalle puistokaistalle on suunniteltu pikaraitiotie, mutta koska maastotutkimusta sen sijainnista ei ole vielä suoritettu, on se jätetty asemakaavaan merkitsemättä. Vahvistettavan alueen pinta-ala on 36.83 ha ja on se asemakaavassa käytetty seuraavasti:

asuntotontteja	5.35 ha	14.52 %
yleisen rakennuksen tontteja	1,89 ”	5.13 ”
puiston	25,79 ”	70.03 ”
katumaata	3.80 ”	10.23 ”
yhteensä	36.83 ha	100.00 %

Maaston epätasaisuudesta ja kallioisuudesta johtuen jää tonttialue pieneksi. Asuntotontit on sensijaan pyritty käyttämään tehokkaasti ja niille on suunniteltu nelikerroksisia rakennuksia. Kerrosluku tulee olemaan siis sama kuin nykyisen Herttoniemen läntisen asuntoalueen kerrostaloalueella. 1- ja 2-kerroksiset rakennusosat on varattu liikehuoneiksi. Asuntotonteille voidaan rakentaa n. 1330 huoneyksikköä asuntoja ja 40 huoneyksikköä liikehuoneita. Alueelle tulee mahtumaan n. 2000 asukasta. Alueen tonttiteholuku on (luku epäselvä, mahdollisesti 0.86). Luku on suhteellisen suuri, mutta koska jokainen tontti rajoittuu suoraan puistoalueeseen, ei asumistiheys ole ratkaiseva.

Yleisen rakennuksen tontteja on alueelle varattu 2 kpl.

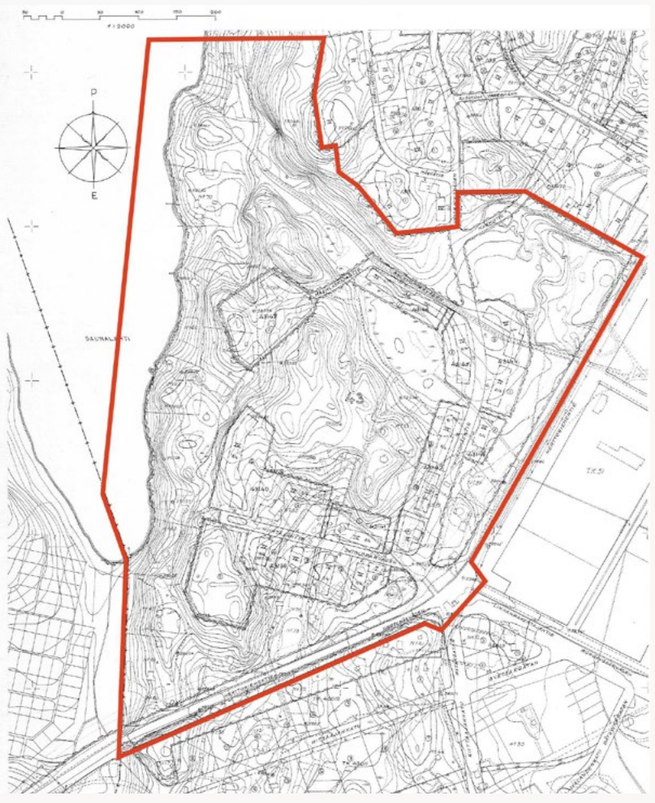
Saunalahden ranta on suunniteltu kokonaisuudessaan puistoalueeksi, samoin rakentamiseen liian jyrkät rinteet sekä alueet, joita ei voida yhdistää samaan viemäripiiriin.

Asemakaavaan liittyy selvitys alueen viemäröinnistä, joka tapahtuu erotusjärjestelmää käyttäen. Likavedet johdetaan Linnanrakentajantien kokoojajohtoon ja edelleen Porolahden rannalle rakennettavaan puhdistuslaitokseen.

Asemakaavan yhteydessä on tehty asemakaavan muutos, joka koskee Herttoniementien levittämistä puistoalueella etelään päin, jolloin tie tulee sijaitsemaan edullisemmin maastossa.

Helsinki, elokuun 4 päivänä 1952

Väinö Tuukkanen

Länsi-Herttoniemen eteläosan asemakaavan muuotoksen selostus 1954

8/11 -54 Länt. al. et. osa asemak. muutos 3689 (muutos piirustukseen 3297)

Asemakaavan muutos, joka koskee kortteleita no 43013, 43139–43144, Tk 43012 sekä tonttia no 1 tehdaskorttelissa no 42051 43. kaupunginosassa (Herttoniemi)

Selitys

Herttoniemen esikaupunkiradan ja päätien järjestely aiheuttavat asemakaavan muutoksen Herttoniemen läntisen asuntoalueen ja teollisuusalueen eteläosaan. Alustava esikaupunkiratasuunnitelma, joka puistokaistana oli huomioitu vahvistetussa asemakaavassa, oli tehty silmämääräisen tutkimuksen perusteella. Myöhemmin tehty tarkempi tutkimus osoitti kuitenkin, ettei tämä suunnitelma täytä pikaradoille nykyisin asetettuja teknillisiä vaatimuksia. Uudessa suunnitelmassa on radan kaarresäteitä ja nousuhteita parannettu. Tämä aiheuttaa muutoksia myös Herttoniementiehen, joka nyt vahvistettavalla alueella siirtyy etelämmäksi tehdaskorttelin no 42012 pohjoispuolella olevalle puistokaistalle. Herttoniementien, Hiihtomäentien ja Linnanrakentajantien risteys on muutettu eritasoristeykseksi siten, että paikallisliikenne on tasossa kiertoristeyksenä päätien ajoratojen kulkiessa sen alitse. Risteyksen kohdalle on suunniteltu pikaradan pysäkki, jonne liikennelaitoksen suunnitelmien mukaan Herttoniemen ja kaakkoisten esikaupunkialueitten autolinjat päättyvät. Pysäkin yhteyteen on varattu tilaa linja-autojen laitureita ja paikoistusta varten.

Nyt vahvistettavassa asemakaavan muutoksessa, joka koskee kortteleita no 43013, 43139–43144, Tk 43012 sekä tonttia no 1 tehdaskorttelissa no 43051 on tämä liikennesuunnitelma huomioitu. Pikarata ja sen pysäkkiin liittyvä linja-autojen paikoitusalue on merkitty liikennealueeksi. Pikaradan ensimmäiseen rakennusvaiheeseen kuuluva tilapäinen kääntösilmukka voidaan rakentaa Hiihtomäentien ja pikaradan väliselle puistokaistalle risteyksen pohjoispuolelle. Tälle alueelle Hiihtomäentiehen liittyen voidaan järjestää tarpeen tullen myös paikoitusalue. Herttoniementien ja Linnanrakentajantien eritasoristeys polkupyöräteineen ja jalkakäytävineen on merkitty tiealueeksi.

Asuntoalueella korttelit no 43139–41, 43143 sekä korttelin no 43142 tontit no 1 ja 2 on poistettu ja alue suunniteltu uudelleen. Suuri osa tästä alueesta tarvitaan liikennetarkoituksiin. Koska alueen asukasluku on pyritty säilyttämään ennallaan, on asutus jouduttu siirtämään alueella sijaitsevaan kalliomaastoon, joka aikaisemmin oli osittain vahvistettu puistoalueeksi. Vahvistetun asemakaavan mukaan sallittiin alueella 4-kerroksisia lamellitaloja. Asemakaavan muutos sisältää kuitenkin lamellitalojen lisäksi 7- ja 8-kerroksisia tornitaloja, jotka paremmin sopeutuvat kallioiseen maastoon. Liikenneaukion ääreen on suunniteltu 2-kerroksinen myymäläkeskus, jonka rakennusoikeus on määritelty tonttiteholuvulla 0.75. Korttelin no 43139 tontti no 1, jolle saadaan rakentaa myös 2-kerroksinen rakennus, on suunniteltu Herttoniemen poliisivartioasemaa varten. Korttelin no 43144 tonttien no 1 ja 2 sekä korttelin no 43142 tontin no 3 rajoja rakennusaloja on hieman muutettu. Alueelle on suunniteltu yksi yleisen rakennuksen tontti.

Herttoniementien ja Linnanrakentajantien risteyksen eteläpuolella olevasta korttelista no 43013 tarvitaan suurin osa risteyksen järjestelyyn. Kortteliin on kuitenkin muodostettu autohuolto- ja autotallitontti, joka on sijoitettu ???? Hitsaajankadun varteen ja johon on liitetty tarpeettomaksi käynyt ???? Hitsaajankadun pohjoispuolella oleva osa. Tehdaskorttelin no 42012 tonttiin no 1 sisältyvä nykyinen tiealue on varattu jalankulkua varten ja merkitty puistoksi. Tämän korttelin pohjoispuolelle Herttoniementien eteläisen ajoradan ja polkupyörätien väliselle nurmikaistalle siirretään nykyisen teollisuusalueella kulkeva Suvilahti-Herttoniemi suurjännitejohto. Johdon vaatima 50 m johtokaista on huomioitu merkitsemällä teollisuustonteille ulkoinen rakennusraja. Tontti no 8, joka jyrkän maastonsakin takia on vaikeasti käytettävissä, on merkitty puistoksi. Tasaisempi osa siitä on kuitenkin liitetty viereiseen tonttiin. Tehdaskorttelissa no 42051 on tontin no 1 risteyksen puoleinen nurkka pyöristetty. Tontin rakennusoikeus on kuitenkin asemakaavamääräyksellä säilytetty ennallaan.

Asemakaavan muutokseen sisältyvän alueen suuruus on 21.71 ha ja on se käytetty seuraavasti:

asunto- ja liiketontteja	3,25 ha
yleisen rakennuksen tontteja	1,01 "
teollisuusaluetta	2,54 "
katumaata	5,43 "
liikennealuetta	1,88 "
puistoa	5,80 "
Yhteensä	21,71 ha

Asunto- ja liiketonteille voidaan rakentaa n. 1110 hy, jolloin tonttiteholuvuksi tulee n. 0.84. Alueelle mahtuu n. 1600 asukasta.

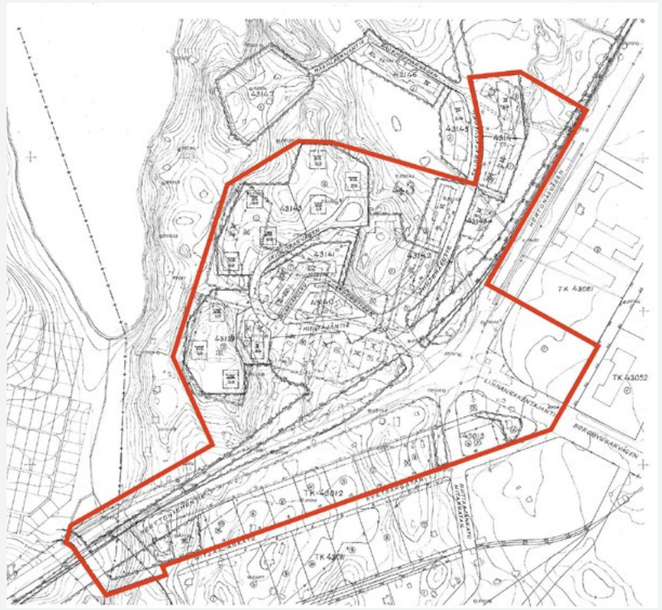
Hiihtomäentie, jonka eteläosaan pikarata on aiheuttanut muutoksen, on 14 m levyinen. Hiihtäjäntien leveys on myymäläkeskuksen kohdalla 16 m. Tornitalotonttien kohdalla kadun leveys on 12 m sekä puistokaistaan rajoittuvalla osalla 10 m. Jalkakäytävä on suunniteltu vain tonttien puoleiseen reunaan. Myymäläkeskusta kiertää 8-10 m leveä etupäässä jalankulkijoille varattu katu.

Asuntoalueen tarvitsema suurjännitejohto on huomioitu merkitsemällä sen vaatima tila puistoalueeksi.

Asemakaavan muutokseen sisältyy selvitys alueen viemäröinnistä. Sen muutos johtuu katuverkostossa tapahtuneesta muutoksesta. Likavedet johdetaan Porolahden rantaan rakennettavaan puhdistuslaitokseen.

Helsingissä, marraskuun 8 päivänä 1954

Väinö Tuukkanen, Irma Mikkola

Pohjoisosan asemakaavan selostus 1954

Läntisen alueen pohjoisosan osa asemakaava 3599. Asemakaava, joka käsittää osan 43. kaupunginosasta (Herttoniemen läntisen asuntoalueen pohjoisosan) sekä asemakaavan muutos, joka koskee kortteleita no 117, 121–125 ja 127 81. kaupunginosassa. Asemakaava käsittää Herttoniemen läntisen asuntoalueen pohjoisosan asemakaavamuutoksen koskiessa sisäasiainministeriön 4.11-46 vahvistaman keskiosan asemakaavan pohjoisosaa. Vahvistettava alue liittyy etelässä nykyiseen asuntoalueeseen. Idässä se rajoittuu Herttoniementiehen ja Viikintiehen sekä pohjoisessa ja lännessä asuntoaluetta ympäröivään puistoalueeseen.

Alue on kokonaan rakentamatonta ja maastosuhteiltaan hyvin vaihtelevaa käsittäen kallioisia harjanteita ja kukkuloita, jotka paikoin ovat hyvinkin jyrkkärinteisiä. Herttoniementien varressa sijaitsevaa peltoaukeaa lukuunottamatta on alue etupäässä havupuita kasvavaa metsämaastoa. Siellä täällä esiintyy kuitenkin kauniita koivikkoja ja erikoisuutena mainittakoon saarni-istutus, joka suunnitelmassa on säilytetty puistona. Alueen hanki kaakkois-luode suunnassa kulkee kuitenkin 50 m levyinen paljaaksi hakattu suurjännitejohtokatu, joka lähtee teollisuusalueella sijaitsevalta muuntoasemalta.

Kaupunki omistaa koko alueen.

Vahvistettavan asemakaavan ja asemakaavanmuutokseen sisältyvän alueen suuruus on 50.07 ha ja on se käytetty seuraavasti:

asunto- ja liiketontteja	21.56 ha
yleisen rakennuksen tontteja	5.08 "
katumaata	5.40 "
puistoa	18.03 "

Alueen järjestelyssä on pyritty ehjään kokonaisratkaisuun. Viikintiehen rajoittuen on alueen pohjoisosaan muodostettu uusi yhtenäinen kerrostaloalue. Tämän ja nykyisen asuntoalueen välissä Kettutien luoteispuolella sijaitsevat kukkulat on varattu yleisille rakennuksille. Näihin välittömästi liittyvä, mutta vahvistusrajan ulkopuolelle jäävä laakso on suunniteltu urheilupuistoksi, jonne varsinaisen urheilukentän lisäksi tulee erilaisia pallokenttiä ja harjoittelupaikkoja. Koska urheilualueen suunnittelu on vielä keskeneräinen, on tarkoitukseen tarvittavan alueen suuruutta vaikea määritellä ja siitä syystä asemakaava tälle osalle vahvistetaan myöhemmin.

Pääsy asuntoalueelle tapahtuu Herttoniementieltä kokoojakatua myöten, joka uutta asuntoaluetta kiertäen päättyy Viikintielle. Nykyiseltä asuntoalueelta välittää yhteyttä Kettutie. Nämä yhdessä muodostavat alueen pääasiallisen katuverkon. Alueelta keskustaan suuntautuvan henkilöliikenteen huoltavat Herttoniementien varteen suunniteltu pikarata sekä Eränkävijäntorilta Viikintielle jatkettava autolinja.

Uusi asuntoalue on suunniteltu rakennettavaksi suuremmissa yksiköissä asumasoluittain. Asumasolut, joista kukin muodostaa oman tavallista suuremman tonttiyksikkönsä, ryhmittyvät liikennekadun varteen, jolloin alueen keskusta jää jalankulkijoille rauhoitetuksi puistoalueeksi. Tänne on sijoitettu lasten leikkipaikkojen lisäksi tontit kansakoulua sekä lastentaloa varten. Asuntotonteille saadaan lisäksi rakentaa tarpeelliset myymälä- ja huoltorakennukset autotalleineen. Samoin on autojen paikoitusalueet järjestettävä tonttimaalle, koska kadun ajorata on mitoitettava vain liikennettä varten. Rakennusoikeus on määritelty tonttiteholuvulla, jona on käytetty 0.65 ja 0.75. Koska puistokaistat eroittavat solut toisistaan, muodostaa kukin niistä oman kokonaisuutensa ja sallii siten suuremman vapauden itsenäiselle suunnittelulle jota kaupunki voi vielä valvoa ennen tonttien luovutusta. Rakennusten kerrosluku on määritelty asemakaavamääräyksellä. Rakennukset saavat olla enintään 7-kerroksisia lukuunottamatta kahta tonttia, joilla se on rajoitettu 4 kerrokseen.

Asuntoalueen varsinainen erikoisliikkeet käsittävä myymäläkeskus on suunniteltu Herttoniementien läheisyyteen korttelin no 43150 tontille no 2, jolle saadaan rakentaa 2-kerroksisia rakennuksia.

Asemakaavan muutokseen sisältyvä alue on suunniteltu kokonaan uudelleen. Kettutietä on levitetty ja korttelit no 121–125, jotka sisälsivät etupäässä pieniä 2-kerroksisen rakennuksen tontteja, on poistettu. Osa alueesta sisältyy uuteen asuntoalueeseen ja osa Kettutien länsipuolelle suunniteltuun yleisten rakennusten vyöhykkeeseen. Siilitien eteläpuolelle on muodostettu kortteli 3-kerroksisia asuin- ja liiketaloja varten. Näätätien varteen omakotialueen jatkeeksi on suunniteltu pieni rivitaloalue. Kettutien ja Näätätien risteykseen korttelin no 43122 tontille no 1 on muodostettu autotalli- ja autohuoltotontti. Kortteli no 127 on suunniteltu uudelleen siten, että Kettutien levennykseen tarvittavaa kaistaa lukuunottamatta tontti no 1 on säilytetty ennallaan ja lopusta muodostettu yhtenäinen tontti. Tämän rakennusoikeus on määritelty tonttiteholuvulla 0.75. Tontille saadaan rakentaa enintään 7-kerroksisia rakennuksia.

Asemakaavaan sisältyy 5 yleisen rakennuksen tonttia, mm. tontit oppi- ja kansakoulua sekä lastentaloa varten. Kortteli no 43124 on suunniteltu kulttuurikeskukseksi, jonne voidaan sijoittaa erilaisia alueen tarvitsemia yleisiä rakennuksia.

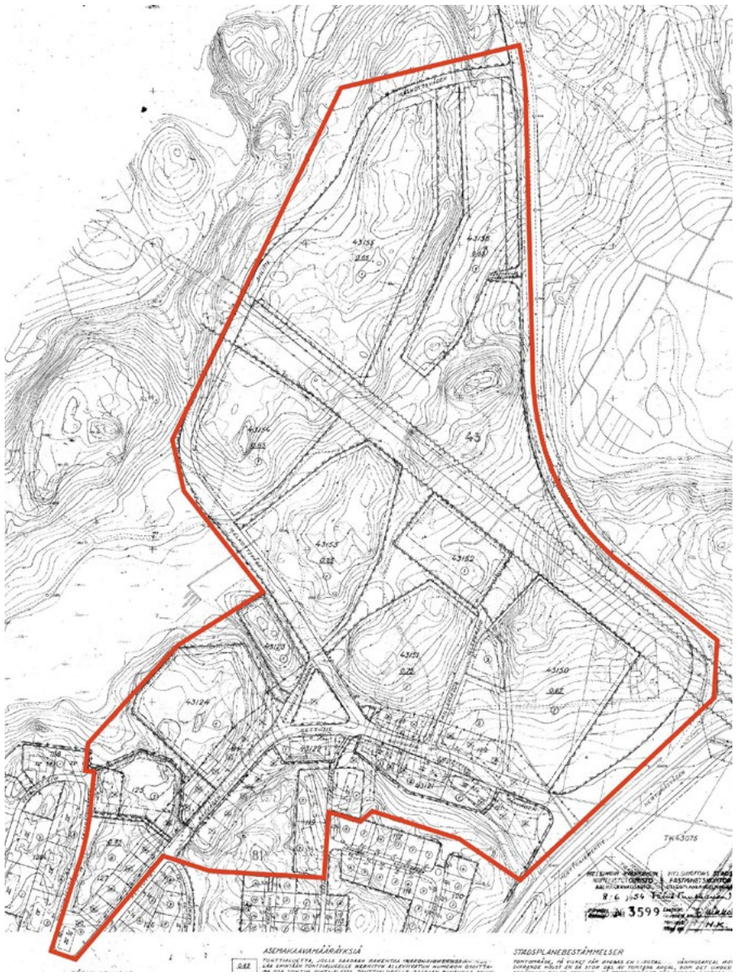
Suurista tonttiyksiköistä johtuen on alueen katuverkosto keskitetty ja taloudellinen. Kokoojakatuna toimivan Siilitien leveys on tavallista suurempi vaihdellen 19-15 m. Tämä aiheutuu ajoradan ja jalkakäytävän väliin sijoitetusta johtoverkostoa varten varatusta nurmikaistasta sekä pintavesien poisjohtamista varten tarvittavista avo-ojista. Kettutie on levennetty 14 m levyiseksi. Muut kadut ovat kapeampia leveyksien vaihdellessa 12-8 m. Liikennelaitoksen suunnitelmien mukaisesti on Kettutielle ja Siilitielle järjestetty kadunlevennykset linja-autopysäkkejä varten.

Asemakaavaan sisältyvä puistoalue käsittää etupäässä asuntoalueen sisäisiä puistoja. Kun asuntoalue lännessä liittyy välittömästi Vanhankaupungin lahteen rajoittuvaan laajaan rantapuistoon on asukkaitten käytössä oleva vapaa alue huomattavasti suurempi.

Asemakaavaan liittyy selvitys alueen viemäröinnistä, joka tapahtuu yhdistettyä oja- ja erotusjärjestelmää käyttäen. Likavedet johdetaan Herttoniemen teollisuusalueen kautta Porolahden rantaan rakennettavaan puhdistuslaitokseen. Asemakaavaan on merkitty alueen halki kulkeva 110 kv suurjännitejohtokatu vaara-alueeksi, kun taas 20 kv suurjännitejohtojen ja muuntamoiden tarvitsemat alueet on merkitty puistoksi.

Helsingissä, kesäkuun 8 päivänä 1954

Väinö Tuukkanen, Irma Mikkola

Siilitien alueen ensimmäinen asemakaava 3599 vuodelta 1954. HKA